

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XXI • nr. 1 (42) • iunie 2014

Grupul vocal folcloric feminin "Cânt si dor" Libotin: Maicuta cand m-ai facut
Instructor: Ioan Perhaita. [Clic pentru a asculta.](#)

Grupul vocal folcloric feminin "Cânt si dor" Libotin: Tânara m-am maritat
Instructor: Ioan Perhaita. [Clic pentru a asculta.](#)

Bibliotheca septentrionalis

Buletin semestrial

<http://www.bibliotecamm.ro/?s=19&f=1>

ISSN 1221-3764

Copertele I, IV – Grupul vocal-folcloric feminin „Cânt și dor” din Libotin și imagini din sat

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Coordonator: Angela-Monica Jucan [angelamonicajucan\[at\]yahoo.com](mailto:angelamonicajucan@yahoo.com)

Redactori: Livia Grigor

Adrian Pop [adrian.pop7203\[at\]yahoo.com](mailto:adrian.pop7203[at]yahoo.com)

Antoaneta Turda [netaturda\[at\]yahoo.com](mailto:netaturda[at]yahoo.com)

Redactor asociat: Andrei Dragoș

Colaboratori: Viorel Câmpean

Marius Câmpeanu

Dorel Petre Cățu

Marta Cordea

Gheorghe Moldovan

Iuliana-Andrea Pop

Corespondenți: Octavian D. Curpaș (Phoenix, Arizona, SUA)

Marian Petruța (Chicago, Illinois, SUA) www.RoUSA.blogspot.com

Lectura: Dorina Oșan

Tehnoredactare: Alexandru Ioan Roman

Coperta: Firuța Șomcutean

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel Țura

Multiplicare: Gheorghe Șut

Despre Progresia BIBLIO!

dr. Teodor Ardelean

Punctele cardinale care arată direcțiile de „mișcare” a bibliotecilor sunt atât de ramificate, încât orice încercare de cuprindere exhaustivă este imposibilă. Pe cale de consecință, având convingerea că orice enumerare corect formulată poate fi folositoare pentru mersul și evoluția lucrurilor în acest domeniu deosebit de important pentru „starea de spirit” a nației, voi face o încercare de „creionare” în format esențializat.

- Bibliotecile publice sunt instituții ale cunoașterii, alături de academiile și universitățile, iar catalogarea lor simplistă drept „instituții de cultură” nu face decât să pună în umbră o serie de activități esențiale pe care le organizează, în conexiune directă cu misiunea specială cu care au fost învestite.

- Paradigmele de dezvoltare a statelor contemporane cuprind, de regulă, elemente care circumscriu relații dialectice între progresul cunoașterii și cel economic, mobilitate intelectuală și socială, creativitate și dezvoltare, în toate formulările sintetice putând fi indentificate seturi de roluri și rosturi specifice unor instituții care deserveșc traseele de emancipare a indivizilor și a diferitelor colectivități.

- În țările care valorifică plenar puterea intelectuală și moral-spirituală a indivizilor, inclusiv modul cum se pot integra în structuri capabile să producă dezvoltare, bibliotecile beneficiază de un prestigiu public imens, fiind considerate instituții indispensabile, atât pentru universul urban, cât și pentru cel rural.

- Distribuția teritorială a bibliotecilor publice, de la arondismentele cele mai mari (landuri, provincii, voievodate, regiuni, județe) și până la cele mai dispersate (comune, sate, cartiere, entități diverse) dă o imagine relevantă despre caracterul larg și democratic al acestor instituții, despre elasticitatea lor certă în proceduri specifice de lucru, despre capacitatea de adaptare instituțională la cerințe și obiective, strategii și tipuri motivaționale, mentalități și tradiții etc.

- Evoluțiile profesionale ale salariaților ce deserveșc bibliotecile publice denotă în ultimii douăzeci de ani schimbări notabile ale seturilor de informații proprii, ale codurilor de proceduri biblioteconomice, ale nivelului de accesibilitate către câmpuri evolute din tehnologia informației, animația culturală, planingul cultural, sociologia și psihologia diseminării ș.a.m.d.

- Cu toate că învățământul superior de specialitate a dat pieței muncii mii de absolvenți, o foarte mică parte dintre aceștia au fost încadrați în biblioteci publice. Pierderea, căci socialmente este o pierdere să pregătești specialiști într-un domeniu țintă și să nu-i poți utiliza, a fost compensată de o excelentă integrare în colectivele-model a unor tineri proveniți din facultățile de profil umanist, precum și a unor „recalificați” din domenii tehnico-economice, juridice, de alte specialități. O contribuție notabilă au avut cursurile de formare și cele de perfecționare organizate, atât sub egida Ministerului Culturii, cât și a asociației de specialitate.

- În bibliotecile publice din România a crescut competiția internă specifică de tip interbiblio și intrabiblio. A apărut o concurență nedeclarată, dar firesc lucrativă pe palierele diversității și originalității manifestărilor culturale și pe cele ale inovației propriu-zise, ceea ce a făcut ca, pentru publicul utilizator, noul context să genereze o serioasă creștere a tipurilor de servicii, o îmbunătățire a formelor de colaborare, o optimizare a relațiilor partenariale.

▪ Bibliotecile publice au reușit în ultimii ani să micșoreze parcursul cărților de la producător la consumator, prin creșterea rapidității prelucrării, prin utilizarea unor softuri mai performante pentru amplificarea circulației informației și prin îmbunătățirea colaborării în rețeaua distribuită.

▪ A crescut treptat rolul bibliotecilor în dezvăluirea mai detaliată pentru utilizatori a conținuturilor de cunoaștere. Informatizarea a permis o mai bună detaliere a vedetelor de subiect, o ramificare a lanțurilor de teme, o intersecție a problematicilor, ajungându-se astfel la o utilizare intensivă a lucrărilor de mare complexitate științifică, a monografiilor de ramură, profil, domeniu etc., lucru imposibil anterior.

▪ Servituțile tradițional-publice ale bibliotecilor – acțiunile de lansare de cărți, conferințe, simpozioane, medalioane, vernisaje, serbări școlare, vitrine de carte etc. – au fost completate cu alte forme de practică culturală, inclusiv cu manifestări moderne care țin de palierul noilor forme de cultură urbană (cursuri de inițiere în calculatoare, pentru vârstnici, concursuri de desene pe asfalt, proiecții de filme pentru copii, spectacole de lumini, parade ale modei, reuniuni gnostice, cursuri și concursuri de șah și șah în relief, grupe de învățare a limbilor străine „exotice”, cercuri de oratorie, spectacole de ludotecă, expoziții fotoetnografice, parade gastronomice, promovări de produse utile, procese literare, teatrul-lectură, filmul experimental și multe altele).

▪ Revistele de specialitate editate de bibliotecile importante constituie o excelentă tribună a ideilor, prin intersecția cărora are loc diseminarea activă a normelor metodologice, clasificarea conceptelor de lucru, așezarea activităților de bibliotecă în zonele de maximă vizibilitate și, pe cale de consecință, ameliorarea relației dintre entitatea complexă *instituții patronatoare – misiune instituțională – interes public* și maniera de a operaționaliza dezirabilul în faptic.

▪ Antrenarea bibliotecilor la marele și necesarul proces de cinstire a valorilor românești cuprinde atât elemente de publicitate evocativ-tradiționale, cât și, pentru bibliotecile de elită, editarea unor bibliografii personale și profesionale, a unor antologii, crestomații, enciclopedii, profiluri etc. Urmând calea academică de format *admiratio-laudatio-veneratio*, bibliotecile importante sărbătoresc personalitățile din aria lor de competență la momente cardinale postjubiliare, contribuind astfel la salvarea din „flora naturală” a țării noastre a „florilor recunoștinței”. Este exercițiul cel mai strălucitor pentru bibliotecile publice de a se implica plenar și cu ținută academică în procesul complex de indentificare a modelelor cultural-spirituale și de educare a societății în stilul adevăratelor recompense cultural-educative.

Am enumerat dintr-o ipotetică Progresie BIBLIO doar câteva elemente decelate în stil personal și conceptualizate stilistic strict individual, cu scopul de a supune atenției colegilor mei din acest minunat domeniu profesional câteva gânduri de bine. Materialul de față, gândit în formatul blagian „pietre pentru templul meu”, nu dorește nici să epateze și nici să concureze stilul elaborat al unor articole de specialitate, unele dintre acestea, excelente ca idee și structură, fiind găzduite de noi chiar în numărul de față. Dimpotrivă, aceste elemente se caracterizează prin liberalismul abordărilor, prin amestecul egal al sincronului și diacronicului în actul axiologic, prin lejeritatea cuprinderilor de conținut. Deci, doar meditații cu scop esențial de a provoca alte meditații, chiar dacă acestea vor îmbrăca, deocamdată, haina brainstormingului discret și intim.

Vivat! Crescat! Floreat!... universul cunoașterii în format Biblio!

ROLUL MASS-MEDIA ÎN INTEGRAREA BIBLIOTECILOR ÎN SPAȚIUL PUBLIC. CAZUL BIBLIOTECII MUNICIPALE „B. P. HASDEU”

conf. univ. dr. Lidia Kulikovski,
Irina Pleșca, master în comunicare

Abstract

The purpose of the case study The role of mass-media in public integrating of BM is to analyze the visibility of the Municipal Library and the activities of this institution as a communicator at community level, between 2008-2012. The first important aspect, identified in the integration process in public space, is the important favorable role of media that BM knew how to develop it. The model adopted by BM is featured by actions directed to approach the media to the interests of the library.

Communication and integration mechanism in public space, adopted by BM, is part of the development of public image in the professional field and in the community. The research has enabled us to emphasize the positive and negative aspects of BM integration in public space and make recommendations to remedy the negative examples and develop existing ones.

Keywords: public space, visibility, image, institution image, Municipal Library, sociological research, partnership, motivation.

Catedra de biblioteconomie și asistență informațională a propus ca cercetare pentru tezele de master tema *Rolul mass-mediei în integrarea bibliotecilor în spațiul public. Cazul BM*¹. Ținem să consemnăm că imaginea BM „B. P. Hasdeu” nu este în declin, însă preocuparea de imagine rămâne a fi prioritară și permanentă. Iar cercetarea, determinarea corectă a direcțiilor de perfecționare a vizibilității publice a BM „B. P. Hasdeu” pot spori, calitativ și numeric, credibilitatea publicului larg de cititori, creându-i eficacitate în timp și spațiu.

În scopul realizării părții practice a cercetării s-a utilizat ca metodă chestionarul – cu 17 întrebări. Sondajul a fost aplicat managerilor de filiale ale BM, bibliotecarilor principali, șefilor de departamente și servicii. Au fost diseminate 50 de chestionare, recuperate – 39. Fiecare dintre cei 39 de angajați care au dat curs cererii noastre de a se implica au răspuns pozitiv sau negativ; parțial sau integral.

Datele colectate, analizate și sintetizate ne-au oferit informații pertinente pentru cunoașterea mai profundă a percepției dvs. vizavi de integrarea BM în spațiul public. Datele sunt relevante și totodată importante pentru că respondenții au trebuit să consemneze ce au făcut ei pentru acest proces, cu ce au contribuit, ce știu sau ce cunosc în legătură cu subiectul integrării, puncte de vedere foarte diferite și, credem, obiective, deși se cereau răspunsuri profund subiective. Respondenții au fost rugați să precizeze în ce măsură sunt de acord sau în dezacord cu întrebările-supoziții, chestionarul oferindu-le cinci grade de evaluare: dezacord total, dezacord, nu știu, acord, acord total.

Cele 17 întrebări ale chestionarului, pentru o mai bună comprehensiune, le-am grupat în câteva blocuri: **cunoștințe, motivare, atitudini**. Primului bloc – *cunoștințe* – îi revin șase întrebări prin care s-a urmărit dacă și cum managerii, angajații **știu, cunosc, au cunoștințele necesare, instrumentarul necesar** creării unor parteneriate cu mass-media. Dintre cei 39 de respondenți au răspuns la *Știu să construiesc un parteneriat benefic instituției mele cu mass-media?* cu 16 (acord total) și 17 (de acord), ceea ce constituie 33 de persoane din 39; doi – *nu știu* și unul – *în dezacord*. Considerăm răspunsul la această întrebare/acest enunț ca pozitiv.

La a doua întrebare/enunț: *Am cunoștințele necesare pentru a realiza parteneriate cu mass-media?* răspunsurile s-au ordonat în felul următor: *acord total* doar patru respondenți; *de acord* 11 persoane; *nu știu* nouă respondenți și trei sunt *în dezacord*. Răspunsurile pozitive cumulează 15 din 39, ceea ce constituie mai puțin de jumătate din respondenți. 12 respondenți nu au răspuns, fapt ce denotă că ei *nu știu*. Clasăm totalurile întrebării la cele negative.

Întrebarea a treia: *Cunosc instrumentarul necesar pentru a asigura o vizibilitate publică, comunitară instituției mele?* a acumulat doar cinci răspunsuri *acord total*; 12 *de acord*, totalul constituind 17 răspunsuri din 39. Opt respondenți – *nu știu*, doi sunt *în dezacord*, 19 angajați nu au răspuns, fapt care-i califică cu răspunsuri negative.

La fel, aproape identic, respondenții au răspuns la întrebarea *La locul meu de muncă am instrumentarul necesar pentru a dezvolta un parteneriat cu mass-media, vital instituției mele?* Astfel, 22 din respondenți au răspuns: nouă cu *acord total*; 13 cu *de acord*; ceea ce constituie puțin peste 50% din totalul de respondenți. La această întrebare nu au răspuns 12 angajați, presupunem, că nu au acest instrumentar dacă nu au știut să răspundă.

Blocul al doilea de întrebări se referea la motivația oferită de BM în susținerea unui parteneriat cu mass-media. Aranjându-le logic, de la general la particular, vom elucida rezultatele la acest bloc. La întrebarea/enunț *Consider necesară motivația pentru astfel de activitate?* 10 respondenți au spus *acord total*; 24 – *de acord*; trei – *nu știu*. Angajații BM sunt conștienți că întreținerea bunelor relații cu mass-media este un lucru dificil și o motivare ar menține acest interes viu, de a colabora eficient, în beneficiul bibliotecii, cu ea. *Administrația motivează efortul meu de a spori prezența instituției mele în spațiul public?* Este

¹ Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Chișinău.

întrebarea care a adunat 13 *de acord total*; nouă *de acord* și iarăși trei respondenți *nu știu* (să presupunem că sunt angajați noi, care încă nu s-au integrat plenar în bibliotecă și cunosc vag starea, responsabilitatea, prioritățile BM) și un răspuns *în dezacord*. Per total, puțin peste medie răspunsuri pozitive.

Altă întrebare ce denotă aprecierea efortului personal, individual al angajaților pentru asigurarea prezenței bibliotecii în mass-media și care a acumulat preponderent răspunsuri pozitive: patru respondenți au declarat *acord total* la enunțul *În 2012 am fost grațificat/-ă, recompensat/-ă, premiat/-ă pentru contribuții personale la prezența bibliotecii în mass-media*; 10 răspunsuri au fost *de acord*; două – *nu știu*; nouă – *în dezacord*; șase – *în dezacord total*; opt nu și-au exprimat nicio părere. Aici peste 50% din respondenți au răspuns negativ. Întrebați: *Există la BM o structură sau cineva care mă încurajează să fim prezenți în spațiul public mediatic?*, 15 au răspuns *acord total*; 16 *de acord*; trei – *dezacord*, trei – *nu știu*. Remarcăm că toți cei 39 de participanți la sondaj au răspuns la această întrebare. Considerăm rezultatele acumulate ca pozitive.

Oportunitatea de a învăța, de a-și dezvolta competențele profesionale este o valoare instituțională la BM și una din formele de motivare a personalului – asigurarea dezvoltării personale la locul de muncă. Enunțul interogativ *În ultimele șase luni, cineva de la BM a discutat cu mine/cu noi despre prezența bibliotecii noastre în spațiul mediatic?* a adunat următoarele răspunsuri: cinci respondenți au ales *acord total*; 14 – *de acord*; trei *nu știu*; 14 – *în dezacord*; trei *nu și-au exprimat* punctul de vedere. Cu scorul de 19 (pozitiv) la 20 (negative) clasăm răspunsurile la egalitate, ceea ce trebuie să dea de gândit structurilor metodologice ale BM.

Mai multe răspunsuri negative au adunat următoarele două întrebări, din blocul *Motivație*. Prima dintre acestea două este *În 2012 și în primul trimestru al anului curent am avut posibilitatea, la locul meu de muncă, să învăț cum se construiesc relațiile cu mass-media?* Trei angajați au optat pentru *acord total*; 10 pentru *de acord*; doi *nu știu*; 16 *în dezacord*; opt fiind *în dezacord total*. Întrebarea gândită să scoată în evidență necesitățile de instruire la acest capitol și-a atins scopul. Doar 13 angajați au recunoscut că au avut posibilitatea să învețe cum se construiesc relațiile cu mass-media. Tot la calificativul negativ se înscriu și răspunsurile adunate de întrebarea/enunțul *În 2012 și în primul trimestru al anului curent am avut posibilitatea, la locul meu de muncă, să învăț cum și unde pot să scriu în mass-media, cum și ce să fac ca să sporesc vizibilitatea instituțională în spațiul public?*: cinci angajați au ales opțiunea *acord total*; nouă *de acord*; unul *nu știe* dacă a învățat; șase sunt *în dezacord* cu enunțul/întrebarea; 12 nu au răspuns.

Blocul *Atitudini* conține cinci întrebări/enunțuri. Respondenții trebuiau să-și amintească, dacă: *În ultimele șapte zile am fost prezenți în mass-media (radio, TV), în presă (locală, națională, profesională)? Subliniați și tipul*. Ultimele șapte zile au fost în perioada până la 20 martie, data completării chestionarului. Înțelegem că a fost o perioadă de început de an și prea puține semnale de prezență s-au înregistrat. Doar nouă biblioteci au fost prezente în mass-media, din răspunsurile oferite de respondenți; trei *nu știu*; 10 sunt *în dezacord* cu enunțul; 13 sunt *în dezacord total*. Răspunsurile contravin angajamentului de transparentizare a activității BM – prezența zilnică în mass-media. Deși recunosc acest angajament, ilustrație fiind următoarea întrebare *Colegii mei sunt adepții vizibilității publice a bibliotecii noastre, la care 17 respondenți sunt în acord total* cu enunțul; 19 sunt *în acord*; și numai trei *nu știu*. Iarăși, de menționat că au răspuns toți cei care au participat la completarea chestionarului. Altă întrebare de atitudine a fost *Contează pentru mine și colegii mei, ca profesioniști, prezența bibliotecii noastre în spațiul mediatic, în spațiul public?* Aici, toți ca unul au răspuns afirmativ, cu 15 *acord total* și 24 *de acord*.

Tot la atitudini a fost inclus și enunțul/întrebarea *Am un prieten/prieteni printre jurnaliști/ziaristi/știriști?*, care a urmărit să elucideze cât de strânse sunt relațiile bibliotecilor cu mass-media și câte sunt acestea. Răspunsurile au fost: 15 angajați au un prieten printre jurnaliști; 10 nu au, iar 14 nu au răspuns. Rezultatele denotă, la fel, că bibliotecarii nu au relații prea strânse cu reprezentanții mass-media. Dar aceasta nu înseamnă că nu au în genere relații cu presa.

Cred că imaginea bibliotecii se datorează modului în care sunt prezentate faptele în presă? E un enunț prin care ne-am gândit să aflăm dacă bibliotecarii au încredere în mass-media. Aici răspunsurile aproape s-au echilibrat: 21 din respondenți cred asta (12 *acord total*, nouă *de acord*) și 18 au optat astfel: unul – *nu știu*, nouă *în dezacord*; opt *în dezacord total*.

În încheiere, respondenții au fost rugați să evalueze efortul de integrare a BM în spațiul public, cerându-li-se să judece dacă merită BM nota pe care i-am dat-o: *Consider că pentru vizibilitatea publică a activității noastre merităm nota 10?* Răspunsurile ne-au convins că managerilor, care au răspuns la chestionar, le-a fost greu să noteze cu 10 această activitate, demonstrând prin acest gest că ei conștientizează necesitatea de fortificare pe toate căile a activității de sporire a vizibilității fiecărei biblioteci. Respondenții puși în fața notării cu notă maximă s-au gândit, în primul rând, la biblioteca pe care o reprezentau. Or, analiza prezenței structurilor BM (vezi tabelul *Dinamica prezenței structurilor BM în mass-media*) demonstrează că sunt filiale care pe parcursul ultimilor ani înregistrează doar două sau trei prezențe pe an.

Din cei 39 de respondenți, au participat la completarea chestionarului: 20 de directori de filiale, patru manageri de servicii, departamente, șase bibliotecari principali; nouă șefi oficii. După vechimea în muncă, respondenții aparțin următoarelor segmente temporale: de la unu la cinci ani – cinci angajați; de la cinci la 10 ani – cinci angajați; de la unu la 20 de ani – șapte; de la 20 la 30 de ani – cinci; de la 30 la 40 de ani – 12 respondenți. Ca vârstă, aceștia se grupează astfel: 50-61 – au participat la completarea chestionarului 10 persoane; 12 persoane au vârsta între 25 și 30; de la 30 la 40 de ani au semnat 13; de la 40 la 50 – patru angajați. Componența de vârstă corespunde stării generale de vârstă a colectivului BM.

Notorietatea (patru într-o reputație bună și un nume, care plasează biblioteca la locul meritat pe care îl are în societate. Prin aceasta, angajații, de la manager și până la femeia de serviciu, înțeleg că nu trebuie să se oprească la cele obținute, ci să muncească mai departe, zi de zi, perfecționând materialele de care dispun, îmbunătățind tehnica existentă în bibliotecă, contribuind prin aceasta la crearea unui climat de simpatie față de bibliotecă, față de produsele și serviciile prestate, influențând benefic imaginea instituției.

Analizând răspunsurile obținute la aceste întrebări, conchidem că bibliotecile colaborează cu foarte multe instituții și că aceste relații de colaborare se răsfrâng pozitiv asupra imaginii, promovând-o, perfecționând-o, consolidând-o. Rezultă că relațiile de colaborare cu diferiți parteneri, instituții comunitare, civile, culturale asigură o bună promovare a imaginii

bibliotecii, consolidându-i rolul, funcțiile, menirea în societate. Însă menținerea unor relații pozitive, de conlucrare și susținere, este un proces dificil de realizat. De aceea, numai perfecționând imaginea bibliotecii vom realiza cele preconizate, deoarece prin imaginea sa biblioteca se afirmă ca partener viabil și de încredere.

Un loc de maximă importanță referitor la cercetarea dată revine produselor, serviciilor și facilităților oferite de bibliotecă. Pentru a evalua contribuția acestora la constituirea imaginii bibliotecii, a fost elaborat un bloc special de întrebări ce țin de această problematică. Am însumat 95 de recenzii numai la lucrările editate de BM în ultimii cinci ani.

Anul	2008	2009	2010	2011	2012
Bibliotecari	200	154	123	213	230
Jurnaliști	142	90	105	143	420
Total	596	665	440	480	650

Dinamica prezenței structurilor BM în mass-media

Nr.	Biblioteca, departamentul, filiala	Numărul de prezențe
1.	BM Sediul Central	158
2.	Centrul Academic Internațional „Eminescu”	82
3.	Centrul de carte germană	5
4.	Centrul Național de Hasdeuologie	15
5.	Centrul de informare europeană	8
6.	Departamentul Studii și cercetări	2
7.	Departamentul Marketing	5
8.	Filiala „Adam Mickiewicz”	31
9.	Filiala „Alba Iulia”	89
10.	Filiala „Alec Russo”	8
11.	Filiala „Alexandru Donici”	4
12.	Biblioteca Publică de Drept	17
13.	Filiala „Tudor Arghezi	23
14.	Filiala „Codru”	2
15.	Filiala „Hristo Botev”	14
16.	Filiala „Ițic Mangher”	141
17.	Filiala „Lesia Ukrainka”	30
18.	Filiala „Liviu Rebreanu”	75
19.	Filiala „Maramureș”	44
20.	Filiala „Mihail Ciachir”	2
21.	Filiala „Mihail Lomonosov”	168
22.	Filiala „Miron Costin”	2
23.	Filiala „Nicolae Titulescu”	10
24.	Filiala „Onisifor Ghibu”	217
25.	Filiala „Ovidius”	139
26.	Filiala „Ștefan cel Mare și Sfânt”	36
27.	Filiala „Târgoviște”	73
28.	Filiala „Târgu Mureș”	123
29.	Filiala „Traian”	9
30.	Filiala „Transilvania”	88
31.	Filiala „Vasile Alecsandri”	2
32.	Filiala „Bielinski”	6

Frecvența prezenței BM în edițiile periodice

Nr.	Ediție periodică	Cantitate / prezență
1.	A mic	5
2.	Atelier	2
3.	Basarabia literară	3
4.	Capitala	129
5.	Clipa	1
6.	Contrafort	2
7.	Cugetul	4
8.	Dezvoltarea: săptămânal pentru oamenii de afaceri	2
9.	Dreptul	1
10.	Făclia	39
11.	Florile dalbe	103
12.	Flux	36
13.	Funcționarul public	2
14.	Glasul	71
15.	Intellectus	3
16.	Jurnal de Chișinău	54
17.	Legea și viața	1
18.	Limba română	3
19.	Literatura și arta	159
20.	Luminătorul	1
21.	Moldova	19
22.	Moldoveanca	3
23.	Pro verde	9
24.	Revista apelor	1
25.	Roua stelară	35
26.	Săptămâna	9
27.	Timpu	210
28.	Tribuna copiilor	14
29.	Univers pedagogic pro	48
30.	Viața Basarabiei	5
31.	Viața studentească	17
32.	Vocea poporului	5
33.	Ziarul de gardă	32
34.	AIF Moldova	23
35.	Evreiskoe mesteciko	96
36.	Istori jizni	79
37.	Literaturnaia gazeta	1
38.	Moldavskie vedomosti	8
39.	Nezavisimaia Moldova	29
40.	Russkoe slovo	105
41.	Capitala-Stolița	78
42.	Trud Moldova	6
43.	Export novostei	11
44.	Moldova suverană	4

Concluzii

Rapiditatea cu care se produc schimbările în diferite domenii, dar și oportunitățile care apar odată cu aceste transformări determină bibliotecile să își adapteze comportamentul la noile realități. Comunicarea instituțională externă, vizibilitatea publică, este unul din sectoarele relațiilor publice care a beneficiat atât de pe urma intensificării legăturilor între actorii comunitari și profesionali, cât și a progresului tehnologic. Studiarea fenomenelor legate de instituții, de modul cum acestea interacționează unele cu altele favorizează o mai bună înțelegere a efectelor provocate de respectivele fenomene.

Scopul prezentei lucrări a fost de a analiza vizibilitatea Bibliotecii Municipale și activitățile derulate de instituția noastră în calitate de comunicator pe plan comunitar, între anii 2008 și 2012. Primul aspect important identificat în procesul integrării în spațiul public este rolul important, favorabil, benefic al mass-mediei, pe care BM a știut să-l valorifice. Contextul intern este cel pe care BM și l-a creat singură, prin intermediul documentului *Strategii de dezvoltare a BM în perioada 2008-2017*. Acesta cuprinde sarcini orientate spre integrarea în spațiul public prin cooperarea cu organizații profesionale și comunitare, cu mass-media și extinderea proceselor comunicaționale cu acestea. Pe lângă existența condițiilor prielnice pentru afirmarea BM în spațiul public, este necesară o mai bună, o mai strânsă colaborare cu mass-media, o nouă paradigmă a comunicării publice. Modelul adoptat de BM se caracterizează prin acțiuni de apropiere a mass-mediei de interesele bibliotecii: exemple ne oferă și tabelul *Dinamica prezenței subiectelor generate de activitatea BM în presă*.

Dinamica prezenței subiectelor generate de activitatea BM în presă

Nr.	Subiect / temă	Cantitate
1.	BM, filiale – aniversări	
2.	BM, istorie	8
3.	BM în societate	5
4.	Ziua bibliotecarului	11
5.	Biblioteca, bibliotecari	41
6.	Biblioteca multiculturală	13
7.	Inaugurări, redeschideri, renovări ale filialelor, centrelor, secțiilor	34
8.	Filiale, activitate	156
9.	Activitate biblioteconomică	20
10.	Colecții ale BM	43
11.	Lectură	97
12.	Lecturile verii	31
13.	Chișinăul citește o carte	36
14.	Managementul de bibliotecă	30
15.	Cultura instituțională	11
16.	Inovații, proiecte, experimente, creativitate	25
17.	Realizări, analize, sinteze	17
18.	Activitatea științifică și de cercetare bibliografică	144
19.	Activitate editorială	124
20.	Congrese, conferințe, simpozioane naționale / internaționale, mese rotunde	183
21.	Cultura informației	11
22.	Valorificarea patrimoniului cultural municipal	59
23.	Activități culturale: cenacluri (44), cluburi (50), întâlniri cu scriitori (59), personalități (38), concursuri (30)	431
24.	Lansări de carte, bibliografii, CD, DVD, note, filme, ziare, reviste	434
25.	Parteneriate (naționale și internaționale) ale BM	116
26.	Servicii	42
27.	Utilizatorul BM	86
28.	Arhitectura bibliotecilor, spații, amenajare	4
29.	Expoziții de carte	11
30.	Expoziții de artă	110
31.	Imaginea bibliotecarului în societate	18
32.	Accesul la informație, informare	17
33.	Resurse informaționale, electronice	4
34.	Reviste bibliografice	7
35.	Activitate extramuros	16
36.	Reviste de specialitate	10
37.	Revista „BiblioPolis”	22
38.	Personalul bibliotecii	5
39.	Dezvoltarea profesională	27
40.	Premii, distincții	7
41.	Legislația de bibliotecă	11
42.	Drept de autor	8
43.	Voluntariat	9
44.	Tehnologii informaționale	7
45.	Servicii electronice	9
46.	Servicii de referință	4
47.	Servicii Web 2.0	8
48.	Utilizatorul de vârstă a treia	6
49.	Persoane dezavantajate	6
50.	Marketing de bibliotecă	6
51.	Imaginea bibliotecii	10

Mecanismul de comunicare și integrare în spațiul public adoptat de BM se înscrie în ansamblul exemplor de dezvoltare a imaginii publice în domeniul profesional și în mediul comunitar.

Cercetarea efectuată ne-a permis să evidențiem câteva aspecte importante de integrare a BM în spațiul public:

1. BM caută să găsească resurse de idei în acest proces de integrare, ca mai apoi să construiască strategii eficiente de comunicare publică. Principiile existente în alte discipline, cum ar fi comunicarea interculturală, comunicarea de imagine sau marketingul social, sunt adaptate intereselor BM ca instituție angajată plener în procesul de integrare publică. Integrarea BM în spațiul public, în comunitatea chișinăueană, capătă astfel valențe calitative, nu doar cantitative. Într-o lume bazată pe multiple conexiuni dintre oameni, tehnologii, state etc., perspectivele unilaterale sunt mai puțin funcționale. Circuitul de informații și cunoștințe

crează un mediu favorabil apariției și implementării noilor viziuni în comunicarea instituțională bazată pe construcții de parteneriate puternice cu mass-media.

2. O condiție pentru integrarea în spațiul public și colaborarea eficientă cu mass-media este flexibilitatea BM. Aceasta înseamnă că BM se adaptează schimbărilor produse în țară, în lume, implementând tehnologiile ce-i facilitează relaționarea cu partenerii de imagine. Flexibilitate mai înseamnă că BM acceptă provocările timpului, care reprezintă proiecte comune cu mass-media.
3. Echilibrul între acțiunile reale întreprinse de instituție, imaginea sa și comunicarea publică este un aspect semnificativ în procesul de integrare în spațiul public. Orice situație în care echilibrul este încălcat mai mult sau mai puțin intenționat dăunează instituției însăși. Supradimensionarea imaginii în raport cu activitatea și rezultatele obținute sau deficitul de comunicare, atunci când instituția înregistrează performanțe despre care publicul larg merită să fie informat, poate cauza pierderea încrederii din partea organizațiilor străine cu care acea instituție colaborează.
4. BM a conștientizat faptul că elementele implicate în comunicarea instituțională – instrumente, angajați, parteneri de imagine – se află într-o interdependență firească. Există o mulțime de factori interni și externi ce pot facilita, iar în unele cazuri, dimpotrivă, pot împiedica integrarea în spațiul public. Pe de altă parte, acțiunile sau inacțiunile BM pot influența calitatea produsului final dorit – recunoașterea publică.

Procesul de integrare în spațiul public a BM poate fi eficientizat ținându-se cont de următoarele **recomandări**:

1. Integrarea în spațiul public, ca direcție prioritară în activitatea BM, trebuie să fie fixată în propria-i organigramă. Relaționarea cu mass-media presupune responsabilitate și profesionalism, de aceea este necesar ca BM să stabilească locul comunicării publice în organizarea sa internă. Crearea unui departament specializat, care să se ocupe strict de procesul de integrare în spațiul public, ar dinamiza desfășurarea acestuia din urmă. Principalul avantaj ce reiese din funcționarea subdiviziunii respective este concentrarea competențelor de relații publice în cadrul unui grup de angajați bine definit.
2. BM va elabora sistematic planuri de acțiuni într-o susținere a strategiilor sale de dezvoltare pe termen lung. Ne referim la planuri de acțiuni concrete și amănunțite, formulate după principiul „**aici și acum**”, care să asigure realizarea sarcinilor curente și interacțiunea dintre BM și spațiul public a cărui parte este. Planificarea ar trebui să cuprindă aspecte ce țin de colaborarea cu mass-media, de emitere a mesajelor instituționale destinate acestor parteneri de imagine și publicului larg, întocmite cu precădere în limbile de circulație comunitară, oferirea de feedback, derularea unor campanii de informare și promovare la nivel comunitar a produselor și serviciilor sale, implicarea BM în proiectele lansate de comunitatea chișinăueană.
3. Mărirea ponderii vizibilității publice în arsenalul tehnicilor de comunicare utilizate de BM este necesară pentru a face mai vizibile eforturile instituției de afirmare în spațiul public. BM trebuie să pună accent pe tehnicile moderne și interactive de comunicare cu actualii și potențialii consumatori de produse culturale, cu actualii și potențialii parteneri de imagine, odată ce ea s-a integrat în circuitul public al informațiilor și valorilor.
4. Se impune ca BM să-și suplimenteze strategia de diseminare a informației (adică cea adoptată în prezent) cu strategii mai „energice”, cum ar fi cele orientate spre organizarea de evenimente cu participarea reprezentanților mass-media. Acestea ar intensifica procesul integrării, în spațiul public, a instituției date. Noile strategii îi vor oferi BM posibilitatea de a-și manifesta pe deplin calitățile de comunicator, de-a atinge alte performanțe în cadrul spațiului public chișinăuean. Din perspectiva relațiilor publice, ajustarea comportamentului instituțional la realitățile din mediul extern este oportună pentru a menține interesul publicului larg față de activitatea acelei instituții.
5. Este necesar să fie elaborat un set de indicatori de performanță cu referire la integrarea în spațiul public și colaborarea cu mass-media în acest proces care să ajute administrația instituției, dar și membrii echipei, să monitorizeze calitatea acestui proces și progresele înregistrate la diferite etape. Respectivii indicatori, odată fixați, ar deveni puncte de reper pentru activitatea de comunicare instituțională externă și ar oferi un tablou statistic în privința obiectivelor propuse și a rezultatelor obținute de către BM. Drept criterii pentru astfel de indicatori pot servi numărul de articole scrise, elaborate, publicate de către angajații BM în/pentru mass-media scrisă pe parcursul unui an, numărul de teleconferințe la care participă angajații BM, sporirea cu X% a prezenței resurselor/colecțiilor BM în spațiul public într-o anumită perioadă de timp etc. Stabilirea indicatorilor de performanță este o practică ce ajută la organizarea activității de integrare în spațiul public și constituie una din modalitățile de a diminua din dificultatea măsurării procesului de integrare și colaborare cu mass-media a BM.
6. Declararea mass-mediei drept partenerul cel mai important în integrarea BM în spațiul public. Implicarea mass-mediei în orice activitate, mare sau mică, pentru copii sau vârstnici, ca partener media în evenimentele științifice și culturale, în campanii, programe, în promovarea produselor și serviciilor.
7. Se impun, ca strict necesare, analizele mai minuțioase, nu numai sub aspect cantitativ, ci și sub aspect calitativ, ale materialelor publicate. Mai e necesară o analiză a frecvenței subiectelor relatate în presă; la fel, o analiză cu identificarea publicațiilor periodice în care prezența BM este foarte mică sau lipsește cu desăvârșire.

DIN NOU DESPRE BIBLIOTECA PUBLICĂ

Sergiu Găbureac

Mi-am permis, de curând, să sugerez câteva modificări în proiectul **Regulament-cadru pentru funcționarea Bibliotecii Publice**, document de maximă importanță pentru acest tip de biblioteci. Am propus și o dezbatere publică, pentru ca cei interesați să-și prezinte argumentele pentru anumite schimbări în text. De ce am făcut acest gest? Pentru simplul fapt că am lucrat la mai multe acte legislative privind bibliotecile și, mai ales, pentru că am constatat că prezentul document postat de Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice are o structură coerentă.

Prin noul regulament-cadru se urmărește, în principal, atât democratizarea activității manageriale din biblioteca publică românească, gătuțită de unii neaveniți de prin Ministerul Culturii, cât și stabilirea clară a raportului dintre ordonatorul de credite și Biblioteca Publică.

Am propus și alte modificări, de mai mică importanță, dar, fiecare, cu impact în buna funcționare a acestei instituții civilizatoare într-o comunitate locală.

Este un lucru cunoscut că nu în toate bibliotecile publice românești a fost o conducere postdecembristă cât de cât democratică. Deseori, a fost autoritară, iar în câteva a fost curată dictatură, sub protecții înalte, unde „conducătorii” și-au bătut efectiv joc de personalul instituției și de banii publici, prin tot felul de inginerii financiare în interes personal. Zilele acestea am primit vestea *eliberării*, spre bucuria personalului angajat, a unei noi biblioteci județene de conducătorul-ciolănar. Una dintre multele lichele instalate imediat după Revoluție, ca la *revoluție!* Autor al multor fapte reprobabile, la care autoritățile locale au închis, mai tot timpul, ochii. De pierdut, au pierdut comunitatea, angajații și cetățenii.

S-a menținut, în multe locuri, ideea preconcepută că bibliotecarii publici trebuie să fie absolvenți de filologie. Liceu sau facultate. Neținându-se cont de elementara realitate că biblioteca publică achiziționează, prelucrează, stochează și pune la dispoziția membrilor comunității documente din toate domeniile cunoașterii. Așa cum biblioteca publică este percepută încă, de mulți, doar ca instituție de cultură. În realitate, biblioteca publică, deși are o puternică componentă culturală, aparține sistemului strategic informațional al națiunii.

Observ, de asemenea, că se vehiculează ideea, la fel de falsă, conform căreia unii factori civilizatori sunt mai puțin importanți decât alții. Nimic mai neadevărat. În această privință, nu se pot face ierarhii. De fiecare factor civilizator (preot, bibliotecar public, cadru didactic, sanitar, agricol, polițist, avocat...) depinde stabilitatea și evoluția unei comunități locale. În final, a unei națiuni. Toți factorii civilizatori trebuie să aibă salarii asemănătoare. Nu mă refer aici la specializări, ci la cele de bază, necesare în orice comunitate.

Dacă nu e nevoie de acel factor civilizator, desființezi postul! Dar nu-ți bați joc de oameni, umilindu-i printr-o salarizare indecentă sau prin „asigurarea” unor condiții de muncă primitive. Cum sunt în peste 95% din bibliotecile publice ale României.

Ministerul Culturii s-a derobat cu prea mare ușurință de responsabilitatea vegherii asupra respectării legislației și moralității în bibliotecile publice, de multe ori acceptând încălcarea principiilor democratice și a legislației biblioteconomice, dând cinstea pe rușine cu relații de partid, nepotisme, nemurisme și alte... *-isme*. Asta, pentru simplu fapt că în minister nu au existat profesioniști în domeniul biblioteconomic, sarcina fiind asumată, pe bani grei, de amatori în ale biblioteconomiei. Nici la ora când scriu aceste rânduri nu s-a înființat corpul de control biblioteconomic profesionist pentru bibliotecile publice. Au existat tot felul de funcții în acest minister, mai puțin cea de coordonator pentru bibliotecile publice, ocupată de un specialist în domeniu, provenit dintr-o bibliotecă publică, încercându-se o subordonare față de Biblioteca Națională.

Mulți fac confuzia între Biblioteca Națională și o bibliotecă publică. Ca să nu mai vorbim de biblioteca specializată. Sunt instituții diferite, fiecare cu misiuni, scopuri și obiective speciale. Prima e unică în plan național, specializate au un statut specific, iar biblioteca publică există, conform legii, în toate unitățile administrativ-teritoriale (comună, oraș, municipiu). Ar trebui, deoarece sunt comune unde lipsește cu desăvârșire.

Pentru că așa vrea primarul primar! Legea, pentru el, este o bucată de hârtie. Menționez că nu a fost aplicat în anii postdecembriști nici un program de construire de sedii tipizate de biblioteci publice, în mediul rural. Deși se cunoștea faptul că în anii regimului totalitar s-a construit un singur sediu special pentru o bibliotecă publică pe teritoriul României! S-au construit, prin inițiative locale demne de laudă, vreo zece biblioteci publice în reședințe de județ. Și vrem civilizarea comunităților?

Dacă factorii civilizatori ai unei comunități locale nu sunt profesioniști, nu au toate condițiile de muncă asigurate la standarde minimale, nu se poate vorbi de evoluție și civilizarea acelei comunități. Dovadă involuția și degradarea accentuată a societății românești, la care asistăm pasivi, prin promovarea și acceptarea nonvalorilor. De sus până jos.

Am stat de vorbă cu sute și sute de bibliotecari, în calitate de formator și participant la tot felul de întâlniri profesionale, în toți acești ani, și cunosc bine evenimentele derulate. Am scris și vorbit, de-a lungul timpului, despre toate acestea:

www.bjastrasibiu.ro/conferinte/66-gabureac.pdf
<http://www.asiromani.com/exclusiv/13803-institutiile-publice-sunt-in-metastaza.html>

http://www.armoniiiculturale.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=357

<http://www.ultima-ora.ro/2013/04/29/ingrijorari-inutile-sergiu-gabureac/>

<http://asymetria-anticariat.blogspot.ro/2012/10/sergiu-gabureac-bibliotecarul-ca.html>

În cazul de față, e bine să aibă loc o dezbatere cu factorii de decizie, cu cei care au înaintat propuneri pentru îmbunătățirea regulamentului-cadru, precum și cu cei interesați. Doar așa poate ieși un document bun. Numai de bibliotecarii publici depinde întronarea democrației în instituțiile în care lucrează. Prin forme democratice și nu impuse de neprofesioniști în domeniu, ocupanții unor funcții biblioteconomice specializate.

*

Pe colegul scriitor de *fiction*, îl informez că biblioteca publică nu se ocupă, în principal, de achiziționarea cărții beletristice, cum este înclinat să creadă. Ca de altfel mulți semeni. Biblioteca publică are ca misiune de bază stocarea, prelucrarea și diseminarea INFORMAȚIEI. Din toate domeniile cunoașterii. Pe orice timp de suport. Punând la dispoziția utilizatorilor tehnologii de ultimă generație, în vederea accesării ei în spații ultramoderne. Este o instituție civilizatoare, care funcționează, acolo unde a existat civilizație, de mai bine de 2600 de ani. Pe Terra. Pentru asta, și cetățeanul român plătește impozite. Ca să aibă asigurate servicii publice: învățământ (gimnazial), sănătate (servicii generale), acces la informația de interes public, liniște și igienă stradală, dreptate socială... la un nivel logistic și profesional apropiat de standardele lumii civilizate.

Propaganda comunistă a anulat, premeditat, principala misiune a bibliotecii publice. Deoarece nu era interesată ca oamenii să fie informați. Să nu se poată descurca singuri. Să fie dependenți de Stat, implicit partid. Pentru a fi tot timpul sub control. Așa cum fac mulți părinți cu odraslele lor, cei mai mulți tineri ajungând niște handicapați la maturitate.

Nu s-a practicat în lagărul comunist medicina preventivă, ci cea care te „vindecă”, îndopându-te cu medicamente. Cele mai multe inutile. Nu s-a practicat un învățământ aplicativ generalizat. Să ai după absolvirea școlii o minimă calificare, recunoscută oficial, și cu deprinderi practice în viața de zi cu zi. Să ai o condiție fizică bună, prin practicarea unei discipline sportive. Să fii absolventul unor cursuri minimale, recunoscute oficial: calculator, croitorie, gastronomie, pictură, instrument muzical, șoferie, de electricieni, lăcătuși, ospătari... Doar teorie, și numai teorie, care de care mai inutilă și imbecilizantă. Numită generic: cultură generală. Cu foarte mult balast. Cu teorii, scriitori, poeți impuși prin manualele școlare cu pilele momentului politic. De aceea, după absolvire, nimeni nu mai citește o carte de beletristică, fiind excedat de grozăviile proletcultiste sau postdecembriste citite în timpul școlii. Și-a pus cineva problema aceasta?

Beletristica ajunsese, în anii puterii populare, drog cultural. Eficient. Colecțiile romanelor de dragoste siropoase, de aventuri sau poliștice, cu final previzibil, situându-se în frunte. Apoi, locul lor a fost preluat de telenovelele de același tip și filmele de serie B, C, D...

Văditul scop fiind izolarea față de problemele sociale, pe primul plan fiind îndoctrinarea ideologică. În privința asta, mai nimic nu s-a schimbat nici în prezent, când se

urmărește, premeditat, pe toate canalele, saturația față de politică și îndepărtarea cetățeanului față de problemele generale ale societății. Societatea democratică participativă e un vis pentru noi, românii. Pare tot mai departe. De fapt, rezolvarea problemelor generale (moralitate, educație, informare, sănătate, siguranță publică, dreptate socială...) ar duce la rezolvarea mult mai ușoară a problemelor fiecărui individ. Dar se promovează, intens, știrile apocaliptice!

Scriitorul de orice gen e primul interesat în promovarea propriilor creații. Nu poate avea, aprioric, un tratament special. Statutul unui scriitor se construiește greu. Nu mai greu ca acela al unui bibliotecar public. Profesionalist. Dacă operele sale sunt valoroase, atunci vor fi achiziționate și vor intra și în circuitul comunității, prin biblioteca publică, dacă nu, NU.

N.B. Fiind în zona juridicului, exprim câteva articole de lege care ar rezolva, după părerea mea, câteva probleme ce se vehiculează prin media românească.

CERȘETORI

Articol: Este interzis să li se dea cerșetorilor bani, băuturi sau țigări. Se pot da cerșetorilor, după caz, produse alimentare, obiecte de îmbrăcăminte, jucării. Cerșetorii care primesc bani sunt pasibili cu închisoarea între 6 luni și un an.

Efect: Numărul cerșetorilor ar scădea brusc cu 75%.

PUȘCĂRIAȘI

Articol: Deținuții sunt obligați să-și plătească întreținerea pe timpul detenției. Dacă nu au posibilități de plată, vor presta obligatoriu activități care să acopere cheltuielile de întreținere.

Efect: Pușcăriile ar trece pe profit, într-un an de zile.

Pe timpul lui Ceaușescu erau peste 70.000 de pușcăriiași. Acum sunt puțin peste 30.000, și autoritățile se plâng că nu au pușcării! Sunt atâtea unități militare dezafectate, ușor de transformat în spații de maximă siguranță.

CORUPȚIE

Articol: Persoana care a corupt un angajat al Statului Român, al unei autorități centrale sau locale, va primi automat dublul pedepsei persoanei corupte și confiscarea averii. Tentativa nedeclarată se pedepsește cu închisoare între 2 și 5 ani.

Efect: Numărul corupătorilor și al corupților ar scădea instantaneu cu peste 90%.

JURNALIȘTI

Articol: Orice informație falsă difuzată în presa scrisă, pe posturile de radio și televiziune, conduce automat la anulara dreptului persoanei care a promovat-o de a practica jurnalismul. Invitatul la o emisiune care lansează informații false pierde automat dreptul de fi prezent în presa scrisă, radio, televiziune timp de un an și amendat cu minimum 10.000 de lei pentru prejudiciul moral adus ziarului, postului de radio sau televiziune.

Efect: Mass-media ar intra rapid în normalitatea țărilor din Uniunea Europeană.

Apropo de ziaristi. Nu cred că e necesară absolvirea unei Facultăți de Jurnalism. Este arhisuficient un curs specializat de câteva luni. Cu cele zece porunci. Cea mai importantă fiind **SĂ NU MINȚI!**

SERVICII INOVATOARE ÎN BIBLIOTECI

Lola Maria Petrescu, Georgeta Topan
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

Rezumat:

Din lucrările studiate și utilizate la realizarea articolului reiese că bibliotecile din întreaga lume sunt într-o continuă mișcare, înnoire, modernizare, procese datorate multor provocări venite atât din interiorul instituțiilor, cât mai ales din exteriorul lor. Problemele care preocupă specialiștii în biblioteconomie sunt cam aceleași, de mare interes bucurându-se extinderea și diversificarea ofertei de servicii inovatoare și de calitate, orientarea către utilizatori, părerile fiind împărțite atunci când se pune problema aplicării strategiilor comerciale de fidelizare a acestora. Coparticiparea utilizatorilor la realizarea serviciilor într-o bibliotecă ce agreează și favorizează noutățile, biblioteca „locul al 3-lea”, biblioteca hybrid, care oferă și servicii tradiționale, și servicii Web 1.0, Web 2.0 și, în perspectivă, poate și Web 3.0, și Web 4.0, determină adoptarea modelului de *bibliotecă participativă* și a altor noi modele de biblioteci ale viitorului.

Cuvinte-cheie: biblioteca, hybrid, modernizare, servicii inovatoare, utilizatori.

Motto: *Biblioteca viitorului necesită viziune, tehnologii, servicii, dar în primul rând are nevoie de creativitatea oamenilor* (Phyllis B. Spies)

Bibliotecile din România, ca și celelalte biblioteci din statele Uniunii Europene și din întreaga lume, sunt și în prezent într-un amplu proces de schimbare și modernizare, proces generat atât de globalizare, cât mai ales de provocările și posibilitățile oferite de societatea informațională.

Mai mult ca oricând bibliotecile, alături de alte instituții culturale, s-au implicat, și era și firesc să o facă, în condițiile în care materia primă a celui de-„Al treilea Val”, cea care oferă avantajul de a fi inepuizabilă, este *informația*, ce se găsește în primul rând în biblioteci, depozitare și gestionare milenare ale acesteia.

Cu ajutorul *informației* și îndeosebi a *imaginației*, bibliotecile pot găsi soluții pentru multe din problemele lor.

Un model demn de urmat vor găsi bibliotecile și în Uniunea Europeană, „ce posedă un potențial extraordinar pentru inovație și care a pus bazele uneia din cele mai mari piețe unice din lume, în care produsele și serviciile inovatoare pot fi realizate prin eliminarea obstacolelor din calea transformării ideilor în produse și servicii”¹.

Cuvântul *serviciu* provine din latinescul *servitium* și este echivalentul termenilor *acțiune* și *rezultat*.

Deși cuvântul *serviciu* a fost cunoscut și utilizat în literatura de specialitate de foarte mult timp, încă de la începuturile literaturii economice, nici până în prezent nu s-a ajuns la un consens și nu avem o definiție universal valabilă.

Definirea termenului *serviciu* este încă foarte diversă, complexă, controversată și foarte greu de realizat și din cauza eterogenității serviciilor. De aceea, acest concept a primit un număr foarte mare de definiții.

În dicționarul Webster, *serviciul* este definit ca „o contribuție la bunăstarea altora” și „ca o muncă utilă prin care nu se produce un bun material”.

Asociația Americană de Marketing definește *serviciul* ca fiind „activitatea oferită la vânzare care produce avan-

taje și satisfacții fără a antrena un schimb fizic sub forma unui bun”.

Cea mai clară și reușită definiție a termenului *serviciu* este aceea a profesorului emerit Philip Kotler: „*un serviciu reprezintă orice activitate sau avantaj pe care o parte îl oferă alteia și care are în esență un caracter intangibil, neavând drept rezultat transferul proprietății asupra vreunui lucru*”².

Din domeniul serviciilor, cele mai uzuale sunt:

- serviciile de transport
- serviciile turistice
- serviciile de sănătate
- serviciile bancare
- serviciile culturale
- serviciile publice.

Serviciile culturale pot fi definite ca „activități prestate în beneficiul consumatorilor de cultură, cu sau fără participarea lor directă, cu scopul de a le împlini anumite nevoi și a le produce satisfacțiile așteptate de ei”³.

Ca oricare din cele câteva categorii de servicii amintite, menționăm că și serviciile culturale constituie o clasă deosebită de servicii, a căror tipologie se poate diferenția după mai multe criterii: piețele, conținutul prestațiilor și multe altele.

Pentru exemplificare am ales criteriul: sistemul instituțional de promovare a culturii la nivelul colectivităților umane, conform căruia amintim:

- universitățile populare
- filarmonicile
- teatrele
- muzeele
- bibliotecile

¹ Comisia Europeană. *Este nevoie de mai multe eforturi în materie de inovare*, http://ec.europa.eu/news/business/130326_ro.htm

² Philip Kotler; Gary Armstrong; John Saunders; Veronica Wong. *Principiile marketingului* (București: Teora, 1998), 699.

³ Maria Moldoveanu; Valeriu Ioan-Franc. *Marketing și cultură* (București: Expert, 1997), 15.

Specialistul francez, Bertrand Calenge, definește noțiunea de *serviciu de bibliotecă* astfel: „*est service tout ce qui, dans l'existence et l'activité de la bibliothèque, est rencontré entre un des éléments de l'organisation et le public*”⁴, adică *serviciu este tot ce există în activitatea bibliotecii, este întâlnirea între membrii organizației și public.*

Știm că relația dintre utilizatori și bibliotecari este foarte importantă și contribuie la structurarea evoluției modelului de bibliotecă, de aceea aceasta trebuie mereu adaptată schimbărilor culturale, sociale, politice și economice din societate.

Această relație de serviciu într-o bibliotecă se realizează între utilizator (destinatarul și co-creatorul serviciului), bibliotecar (prestatorul serviciului) și bibliotecă (localul), fiind înțeleasă ca un sistem de elemente interdependente: spațiul fizic și digital, produsele, bibliotecarii, proiectele derulate în bibliotecă, serviciile care ocupă o tot mai mare însemnătate în bibliotecă și altele.

„În cuvintele *a servi* și *servici* se regăsesc noțiunile de acțiune și rezultat, însă nu există cuvântul echivalent lui *producție* pentru a exprima procesul de creare a serviciului. Inexistența unui astfel de cuvânt a fost înlocuită cu neologismul *servuction* (din limba franceză) exprimând procesul de creare a serviciului”⁵.

Servuction este un termen apărut între anii 1980-1987 și a fost dezvoltat de către Pierre Eiglier și Eric Langeard. La noi, unii autori folosesc în locul cuvântului *servuction* termenul *procesare*, care înseamnă același lucru, *un proces de creare a serviciului*, dar este de origine română. Pentru clarificarea noțiunii de *servuction*, respectiv *procesare*, vom analiza două modele de bază ale *procesării* serviciilor, modele la care participă în primul exemplu două persoane, iar în al doilea exemplu, o persoană și un produs.

Situația 1 este ipostaza clasică dintr-o bibliotecă: cele două persoane (utilizatorul și bibliotecarul) și serviciul, ceea ce rezultă din conversația și faptele lor. În acest caz, elementele fundamentale necesare procesului de creare a unui serviciu în bibliotecă sunt cele două persoane: *utilizatorul (beneficiarul serviciului)* și *bibliotecarul (prestatorul serviciului)*, *serviciul* fiind ceea ce se obține din interacțiunea celor două persoane.

Observăm că atât utilizatorul, cât și bibliotecarul au un rol activ în procesarea serviciului, deoarece realizarea acestuia (a serviciului) depinde în foarte mare măsură de informațiile transmise de utilizator bibliotecarului.

Calitatea serviciului și timpul necesar pentru *procesare* depind nu numai de pregătirea și experiența bibliotecarului, ci și de cât de clar formulează utilizatorul cerința – dacă este înțeles de la început de către bibliotecar sau dacă sunt necesare întrebări ajutoare. Deci și utilizatorul are un rol foarte important, alături de bibliotecar, în procesul de furnizare a serviciului, chiar și în calitatea serviciului, pentru că bibliotecarului i-ar fi mai simplu să acționeze dacă lucrurile ar fi bine și clar expuse, decât atunci când are nevoie de timp suplimentar pentru a analiza ce vrea de fapt utilizatorul. În situația în care utilizatorul nu spune

clar ce dorește, riscă să nu fie înțeles de bibliotecar, care, aglomerat cu alți utilizatori, poate să nu aibă foarte mult timp disponibil pentru utilizatorul confuz, iar serviciul să nu fie de calitate dorită de amândoi, deși ambii erau foarte bine intenționați. Serviciul va fi evaluat ca slab de către utilizator, bibliotecarul va fi nemulțumit, iar relația de serviciu dintre aceștia, va avea de suferit. Din fericire pentru toată lumea, aceste situații sunt izolate și, dacă utilizatorul confuz are „puțintică” răbdare și așteaptă să fie serviți rapid utilizatorii care știu clar ce doresc, ca apoi bibliotecarul să reia interacțiunea cu el până la clarificarea cerințelor, *procesarea* se încheie în condiții amiabile.

Printre avantajele coparticipării utilizatorilor la realizarea serviciilor ar fi și faptul că aceștia au posibilitatea de a controla realizarea serviciului și, dacă nu sunt mulțumiți, pot solicita imediat anumite schimbări și pot contribui la motivarea personalului, exprimându-și satisfacția sau recunoștința față de acesta.

Situația a 2-a este cea în care *elementele de bază sunt o singură persoană (utilizatorul) și un produs (Info Touch-ul)*, iar ce se obține este al treilea element, *serviciul*.

Această situație, spre deosebire de prima, este o ipostază modernă, un serviciu inovativ, în care bibliotecarul este înlocuit de către utilizator și de către Info Touch-ul ce-l ajută pe utilizator să-și realizeze singur serviciul de care are nevoie și pentru care s-a deplasat la bibliotecă.

În privința participării active a utilizatorului la realizarea serviciului, există păreri diferite, și pro și contra.

Sistemul de autoservire poate determina un spor de rentabilitate direct proporțional cu numărul de operațiuni executate de utilizator și de complexitatea lor.

Acceptarea autoservirii și participarea cu plăcere la aceasta poate fi stimulată prin diverse compensații pe plan:

- „emoțional, adică le face plăcere să participe la anumite activități;
- *economic*, obțin o reducere de preț;
- *temporal*, economisesc timp;
- *social*, se află în contact cu alți clienți în cursul procesului de prestare;
- *intelectual*, fac noi descoperiri în timpul participării la procesul de prestare”⁶

În acest context, avem *utilizatorul (instruit dinainte de bibliotecar), ca element activ, și un produs, un aparat Info Touch cu RFID, cu ajutorul căruia utilizatorul poate să-și facă pe loc, în bibliotecă, prin așezarea cărților pe el, autoîmprumutul, autores-tituirea și autoprelungirea*, orice tranzacție dorește, primind de la aparat un bilețel cu tranzacțiile efectuate: titlurile cărților restituite și termenul de restituire pentru cărțile prelungite sau împrumutate.

Pentru a se putea realiza tranzacțiile dintr-o secție de împrumut la domiciliu, cărțile sunt dotate cu etichete inteligente, iar utilizatorii primesc permise speciale, care sunt citite de către cititoarele optice ale InfoTouch-urilor.

Bibliotecarul are un rol secundar, nu participă la procesarea serviciului, supraveghează doar modul de desfășurare, fiind pregătit să acorde sprijin utilizatorului, în cazul în care acesta nu se descurcă singur.

⁴ Raphaële Gilbert. Services innovants en bibliothèque: construire de nouvelles relations avec les usagers (Ecole nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques, 2010), 22

<http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/notice-48197>

⁵ Cornel Someșan. Marketingul serviciilor de afaceri (Cluj-Napoca: Editura Sincron, 1997), 80.

⁶ Álmos Vorzsák. Marketingul serviciilor: Probleme de ansamblu ale terțiarului (Cluj-Napoca: Editura Alma Mater, 2006), 173.

În acest caz observăm că utilizatorul este persoana activă, iar obținerea unui serviciu reușit, slab sau deloc depinde de modul în care acesta utilizează aparatul.

În această situație, calitatea serviciului este mai ușor de remarcat, deoarece la realizarea lui participă o singură persoană (utilizatorul), se testează calitatea serviciului prin participarea directă a lui, iar aparatul a fost folosit înainte de mai mulți bibliotecari.

Constatăm că în ambele situații este vorba de un sistem de *procesare*, cu elementele și relațiile sale și cu rezultatul final – serviciul.

Reiese că *servuction* este un element de bază pentru observarea schimbărilor în servicii, în general, și în serviciile de bibliotecă, în cazul de față, în special.

Dacă bibliotecarul realiza împrumutul cu Info Touch-ul, acesta ar fi fost un serviciu de împrumut obișnuit pentru utilizator, dar, realizându-l singur, utilizatorul are posibilitatea să simtă *schimbarea, inovarea* care s-a produs în serviciul de împrumut, să observe că rolul lui s-a schimbat, din co-creatorul serviciului a devenit creatorul acestuia.

Deci, inovarea nu se referă doar la serviciu, ci și la *procesare (servuction)*.

Un astfel de proiect, în care utilizatorii au fost propriii realizatori ai serviciilor dorite, s-a derulat și în Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, în perioada 2005-2006.

Denumirea proiectului internațional a fost de „LIBER-IMMS: Servicii interactive de transmitere de mesaje prin Internet și telefonie mobilă, bazate pe tehnologia RFID, destinate bibliotecilor publice (Public Library RFID based system for interactive Internet & Mobile Messaging Services)” și a fost finanțat de către Comisia Europeană și Consiliul Județean Cluj.

InfoTouch-urile utilizate în bibliotecă au fost niște terminale infochioșc-uri cu ecrane touchscreen, legate în rețea cu calculatoarele bibliotecarilor. Pe aceste InfoTouch-uri utilizatorul își așeza cărțile și atinge ușor numele tranzacției dorite.

„Scopul proiectului a fost de a furniza cetățenilor un acces mai facil la depozitele culturale și de a facilita relația dintre instituțiile publice și cetățeni. // Pentru a atinge acest scop, proiectul a localizat și testat noi servicii în trei etape, trecând de la scopul intern al bibliotecilor, la cel de-al doilea pas focalizat pe serviciile destinate cetățenilor și încheind circuitul cu un al treilea pas dedicat în întregime îmbunătățirii comunicării dintre cetățeni și organismele instituționale, datorită serviciilor de transmitere de mesaje interactive”⁷.

Unii specialiști consideră că, după ce atenția managerilor a fost atrasă de productivitatea muncii, costuri, calitate, *mileniul acesta va fi al serviciilor*, poate, completăm noi, chiar al *serviciilor inovatoare*.

Servicii și produse inovatoare există din cele mai vechi timpuri, omul fiind prin definiție o ființă inovatoare, creativă, care agreează schimbările, mai ales cele calitative, progresiste, benefice, care-l ajută în activitate și-i deschid noi perspective, dar conceptul de *inovație* a apărut târziu, doar în prima jumătate a secolului al XX-lea și ceva și mai târziu, cel de *inovație accelerată*.

Secolul al XXI-lea este foarte diferit de celelalte secole, caracterizat înainte de orice de inovare, de amploarea, frecvența mai mare decât în alte perioade și de viteza cu care se produc înnoirile. Economistul austriac Joseph Schumpeter definește inovația ca fiind un „act de aplicare a noutăților în activitatea economică”.

Într-o altă opinie din contemporaneitate, inovația este tratată ca fiind „ea însăși schimbare, inovarea este generată, la rândul său, de schimbare, adică de o modificare, mai mult sau mai puțin amplă, mai mult sau mai puțin profundă, cu localizare diferită în timp și spațiu, cu grade diferite de impact asupra mediului de marketing”⁸.

Rezultă că inovațiile pot apărea sub multe forme: acți, idei, procese, produse, servicii etc.

„Cuvântului *inovare* i se pot da, bineînțeles, diferite interpretări – el poate însemna orice și nimic. Unii l-ar putea înțelege ca pe o deschidere creatoare față de ideile excepționale, alții ca pe o activitate de creare a unor produse noi, ca pe o strategie de afaceri și ca o reînnoire, ori ca pe o îmbunătățire minoră realizată în activitatea de zi cu zi. Inovarea are legătură cu implementarea comercială a celor mai bune idei, fie acestea produse și servicii noi”⁹.

Regândirea relației firmă-client, respectiv bibliotecă-utilizator, cunoaște schimbări spectaculoase, care constau mai ales în creșterea importanței utilizatorilor, aceștia devenind, cum foarte bine afirmă Eppo Van Nispen Tot Sevenaer, directorul bibliotecii publice municipale din Delft, Olanda: „Colecția cea mai importantă a bibliotecii, este publicul!”¹⁰

De aici reiese schimbarea majoră a orientării bibliotecilor, dinspre colecții, spre public, spre utilizatori, în detrimentul colecțiilor.

Printre motivele acestei reorientări ar fi:

- conștientizarea de către bibliotecă și bibliotecari a importanței utilizatorilor;
- creșterea și diversificarea ofertei de servicii pentru utilizatori, atât de către instituția bibliotecară, cât și de piața culturală, având în vedere posibilitățile utilizatorilor de comparare a serviciilor oferite de alte biblioteci;
- internaționalizarea și mondializarea piețelor culturale amplifică competiția și pretențiile utilizatorilor.

„Consumatorul de cultură este poate cel mai greu de definit dintre toate categoriile de consumatori de servicii posibile. Acesta este rezultatul unui proces în timp, care începe încă din copilărie. În cazul instituțiilor culturale, prestatorul pune accent pe creație, iar beneficiarul delimitează și percepe serviciul primit, mai mult decât în cazul altor servicii, în raport cu educația, nivelul de cunoștințe”¹¹ și dacă are sau nu posibilitatea de a compara calitatea acestui serviciu.

Alături de utilizatori și competiție, schimbarea este o altă putere ce a impulsionat și va stimula întotdeauna evoluția vieții politice, culturale, sociale și economice a socie-

⁷ Site-ul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj: <http://www.bjc.ro/new/index.php?proiecte-anterioare/>

⁸ Rodica A. Boier. *Inovare și succes: strategii de marketing pentru produse noi* (Iași: Editura Sedcom Libris, 1997), 23.

⁹ Peter Fisk. *Geniu în marketing* (București: Editura Meteor Press, 2006), 204.

¹⁰ Gilbert, *Servicii inovants en bibliothèque*, 14.

¹¹ Álmos Vorzsák. *Marketingul serviciilor: Ramuri și domenii prestatoare* (Cluj-Napoca: Editura Alma Mater, 2006), 436.

tății și asupra acesteia trebuie să se concentreze activitățile unei biblioteci care dorește să ajungă și să se mențină la standarde internaționale.

Regândirea orientării unei instituții trebuie concepută „în perspectiva sporirii capacității firmei de a răspunde în condiții superioare cererilor clienților și de a-și spori, pe această bază, forța competitivă pe piață, precum și de a înfrunta cu succes schimbarea”¹²

Nevoia de schimbare, de inovare, apare și de la diferența dintre ceea ce utilizatorii, în general, *ar dori* să achiziționeze și ceea ce, de fapt, *le-ar trebui*. Analizând mai bine aceste situații, observăm că este o mare diferență între ele: în primul caz, *ar dori*, adică ei cunosc ofertele și trebuie doar să decidă; când analizăm formula *le-ar trebui*, ajungem la concluzia că ar fi nevoie de produse, respectiv de servicii noi, mai generoase, mai inovatoare.

Serviciile noi pot apărea accidental, întâmplător sau ca urmare a unui proces specific de dezvoltare, care, conform afirmațiilor lui Peter Drucker, ar cuprinde șapte surse fundamentale ale inovării:

- „surpriza, produsă de un succes sau de un eșec neașteptat;
- *discordanțele*, care apar atunci când lucrurile nu se potrivesc conform opiniei îndeobște acceptate;
- *disperarea*, când este imperioasă o soluție mai bună;
- industriile sau activitățile *învechite*, care așteaptă o schimbare;
- *stilul de viață* sau schimbări demografice, precum creșterea numărului pensionarilor;
- schimbările de *atitudine*, cum ar fi schimbarea percepției și așteptărilor clienților;
- *descoperirile*, când cunoștințele sau capacitățile noi oferă noi ocazii favorabile”¹³ realizării de *servicii inovatoare*.

Valorificarea acestor surse fundamentale determină o instituție să depășească concepțiile tradiționale și să se orienteze spre lucruri, servicii și abordări noi, moderne, actuale, în pas cu cerințele și trebuințele, să transforme lucrurile vechi în ocazii noi, interesante, favorabile, eficiente și într-un timp cât mai scurt.

Inovarea este legată și de piețele în care are loc, astfel că instituțiile care inovează trebuie să înnoiască în primul rând piețele proprii, pentru ca inovarea respectivă să poată avea efectul scontat, adică să poată fi înțeleasă și acceptată de marea majoritate a beneficiarilor.

Conform specialiștilor în marketing, în economia digitală, orice instituție de succes este prezentă atât pe piața fizică (marketplace), cât și pe piața virtuală (marketspace), posibilități datorate Internetului și tehnologiei digitale, iar dintre factorii de bază care afectează piețele actuale sunt:

- 1) „valoarea pentru client, care are ca cele mai importante principii de acțiune:
 - operează ca o companie centrată pe client;
 - concentrează-te asupra valorii și satisfacției clientului;
 - obține profituri din servirea clientului pe toată durata vieții sale;

2) competențele esențiale:

- fă o comparație cu cele mai bune practici existente în lume;
- inventează permanent noi avantaje competitive;

3) rețelele de colaboratori:

- fii generos, răsplătindu-i pe partenerii companiei”¹⁴.

Lansarea unui serviciu nou implică riscuri atât pentru instituția prestatoare de servicii, în cazul nostru pentru bibliotecă, cât și pentru beneficiarii noului serviciu, respectiv pentru utilizatorii bibliotecii.

Riscurile bibliotecii ar putea fi proporționale cu efortul financiar necesar pentru implementarea noului serviciu, eventual cu pierderea unei părți din clientelă, care nu este de acord cu noul serviciu, sau cu compromiterea imaginii instituției respective și, posibil, și alte riscuri.

Riscul pentru utilizatorii bibliotecii, în cazul unui serviciu nou, constă în faptul că aceștia trebuie să se adapteze noului serviciu, ceea ce pentru unii va părea interesant și util, iar pentru alții incomod și dificil, trebuind să se străduiască și să învețe utilizarea noului serviciu.

Condițiile de bază pentru ca un serviciu inovator să fie bine primit sunt de a răspunde unor cerințe insuficient acoperite pe piața căreia i se adresează și de a asigura beneficii și avantaje substanțiale utilizatorilor lui.

Serviciile inovatoare aduc schimbări benefice instituției respective, revitalizând-o, punând-o mai mult în atenția utilizatorilor ei, oferindu-i un ceva în plus, ajutând-o nu numai să supraviețuiască, să reziste mai ușor în fața concurenței, ci și să se dezvolte, să devină mai cunoscută, mai importantă și mai competitivă în domeniul ei de activitate.

Principalele avantaje ale existenței de servicii inovative într-o instituție ar fi:

- diversificarea ofertei de servicii, ceea ce înlătură dependența de un singur serviciu;
- diversificarea posibilităților de atragere a utilizatorilor, care își pot alege mai comod varianta convenabilă, serviciul care le convine;
- îmunătățirea imaginii instituției inovative, crescându-i și poziționarea pe piața respectivă;
- dezvoltarea și îmbunătățirea calitativă a serviciilor deja existente;
- creșterea gradului de utilizare a surselor de informare;
- o mai bună, mai rapidă și mai agreeată modalitate de rezolvare a cererilor utilizatorilor ei;
- amplificarea satisfacției utilizatorilor, a încrederii lor în instituție;
- sprijinirea instituției pentru a face față instabilităților sociale, economice și tendințelor de globalizare.

În relația cu comunitatea deservită, care conferă specificitatea și existențialitatea bibliotecii publice, rolul decisiv îi revine atitudinii societății față de cultură, educație și tot ce reprezintă, sau ar trebui să reprezinte, bibliotecile în general și *bibliotecile publice* în special.

În statele unde *cultura este considerată un pilon de bază al societății*, unde stabilitatea economică și politică permit și respectă strategiile și politicile necesare pentru minimali-

¹² Ion Verboncu; Michael. Zalman. *Management și performanțe* (București: Editura Universitară, 2005), 102.

¹³ Fisk, *Geniu în marketing*, 205.

¹⁴ Philip Kotler; Dipak Jain; Suvit Maesincee. *Marketingul în era digitală* (București: Editura Meteor Press, 2009), 32-33.

zarea continuă a riscurilor și schimbărilor pe care le poate prezenta viitorul, bibliotecile sunt foarte bine cotate, apreciate, valorizate social și considerate sectoare importante de activitate culturală și socială în care merită tot mai mult investit.

Nivelul atins de colecțiile și serviciile *bibliotecilor publice* reflectă importanța ce se acordă acestei categorii de biblioteci, dar și culturii și învățământului formal și informațional al comunităților deservite de aceste instituții, sau că serviciile și colecțiile acestor instituții reflectă calitatea culturii acelor comunități.

Și *Uniunea Europeană* este interesată de inovare, consideră că pe ansamblu se fac eforturi, se văd și rezultate, dar că unele dintre statele membre trebuie să facă eforturi mai mari pentru depășirea obstacolelor din calea transformării ideilor și resurselor în produse și servicii inovative.

Un serviciu nou, inovator, este o activitate pe care instituția, biblioteca respectivă nu a mai prestat-o până în acel moment.

Sunt servicii noi, care de fapt sunt noi numai pentru instituția respectivă, nu și pentru utilizatorii și piața, cărora le sunt adresate, de aceea ei (utilizatorii și piața) nu le consideră inovații.

Unele servicii noi devin în timp servicii inovatoare, deoarece noțiunea de *serviciu*, respectiv de *serviciu nou*, încă nu este, din păcate, pe deplin clarificată.

Caracterul interactiv al serviciului oferă utilizatorilor posibilitatea observării diferenței între serviciile *vechi* și noutatea oferită de serviciul nou, determinându-i să considere că acea *schimbare* aplicată unui serviciu existent deja ar fi un serviciu inovant, ceea ce consideră nu numai instituția creatoare, ci și piața de desfacere.

În prezent se consideră trei tipuri de inovare a serviciilor:

1. „inovarea în produse pentru servicii: produse noi sau îmbunătățite pentru servicii (articole, bunuri, servicii publice);
2. inovarea în procese pentru servicii: moduri noi sau îmbunătățite de proiectare și producere de servicii;
3. inovarea în firme de servicii: inovare organizațională (în organizații și industrii furnizoare de servicii).

O inovare de serviciu:

- a. include întotdeauna elemente replicabile ce pot fi identificate și reproduse sistematic în alte situații sau medii;
- b. aduce beneficiu atât producătorului, cât și clientului;
- c. este un produs al serviciului sau un proces al serviciului, bazat pe o tehnologie sau metodă sistematică¹⁵.

Dar noutatea unui serviciu nu este determinată numai de schimbarea unui element structural ori a unei dimensiuni a acestuia. Pierre Francastel, în lucrarea *Program pentru o sociologie a artelor*, afirmă că: „Prea adesea noțiunea de noutate este căutată în descoperirea elementului novator. În realitate, un principiu de complexitate suplimentar mo-

difică raporturile la nivelul structurii și conferă operei valoarea de noutate¹⁶.

Focalizate pe schimbare, creativitate și noutate, multe din bibliotecile publice din România au luat „inițiativa de a organiza, după modelul occidental, centre de cooperare și furnizare de servicii specializate pentru biblioteci, încă din anul 1996¹⁷.

Tot mai multe servicii inovative oferă bibliotecile și în prezent, când s-au axat pe un model bazat pe servicii tot mai modernizate, informatizate, și fac eforturi continue tot mai mari pentru a oferi utilizatorilor servicii tot mai diversificate, mai bine organizate, dezvoltate, mai de calitate, mai pe gustul tuturor categoriilor de public, respectiv atât al publicului infantil, adolescentin, adult, cât și al celui de vârstă a treia, și în ton cu factorii politici, economici, culturali, sociali și tehnologici.

Această orientare progresivă către un model de bibliotecă tot mai apropiată de utilizator – și datorită Internetului și posibilităților oferite de acesta, inclusiv de păstrare a unei legături permanente cu utilizatorul – se realizează printr-o și mai mare deschidere a bibliotecilor către înțelegerea și rezolvarea problemelor și dorințelor de informare ale publicului deservit.

Din această orientare tot mai evidentă către utilizatori, care este de fapt și primul principiu al managementului calității, se observă că bibliotecile înțeleg tot mai mult că nucleul oricărei activități, punctele de plecare și de sosire, deci de bază, sunt utilizatorii, prioritar fiind realizarea intereselor lor și satisfacția lor, facilitarea dreptului la informare, la cunoaștere, acestea fiind de fapt rosturile existenței instituțiilor bibliotecare.

Prin apropierea de utilizatorii lor, bibliotecile au posibilitatea de a-i cunoaște mai bine, de a le evalua nevoile și pretențiile pe care le pot avea de la ele, pentru a le putea asigura servicii tot mai inovatoare, mai performante, care să vină în întâmpinarea și împlinirea cerințelor și trebuințelor atât de diversificate și tot mai sofisticate ale unui public tot mai exigent, tot mai bine informat, cum este acest public, în majoritate de internați, de reprezentanți ai generației Y sau Web, sau Google, de viitori cetățeni, vrem sau nu, mondiali.

Referitor la cunoașterea tot mai exactă a exigențelor de bază, specifice tuturor utilizatorilor de servicii, indiferent de domeniu, specialiștii americani au ajuns la concluzia că factorii cei mai importanți care definesc calitatea serviciilor ar fi:

- *accesibilitatea*: utilizatorii să poată contacta instituția și să se poată, ușor și rapid, deplasa la aceasta oricând doresc;
- *comunicarea*: serviciul să fie comunicat printr-un limbaj comun, să poată fi înțeles de toți utilizatorii și potențialii utilizatori;
- *competența*: angajații instituției trebuie să fie la nivelul așteptărilor publicului în ceea ce privește cunoștințele, studiile, dexteritatea și alte cerințe prevăzute și de fișa postului serviciului respectiv;

¹⁵Prezentarea proiectului CRIS. Inovarea în servicii: oportunități și bariere, 8.
http://iesc.unitbv.ro/cris/pdfs/Prezentarea_proiectului_CRIS.pdf

¹⁶Moldoveanu, Marketing și cultură, 159.

¹⁷Traian Brad. Lectura și biblioteca publică la Cluj-Napoca (Cluj-Napoca : Casa Cărții de Știință, 2001), 150.

- *amabilitatea*: bibliotecarii, mai ales cei de la relații cu publicul, trebuie să se caracterizeze prin politețe, prietenie, respect, tact;
- *responsabilitatea*: atât personalul, cât și instituția trebuie să fie tot timpul atenți și să țină cont de interesele utilizatorilor;
- *corectitudinea*: serviciile trebuie furnizate întotdeauna în cele mai bune condiții, corect, atent și prin onorarea tuturor promisiunilor făcute utilizatorilor;
- *receptivitatea*: instituția și personalul trebuie să răspundă rapid și creativ la toate cerințele utilizatorilor;
- *încrederea*: instituția și personalul trebuie să câștige și să se străduiască să păstreze încrederea în relațiile cu publicul lor;
- *credibilitatea*: numele instituției, renumele acesteia, comportamentul personalului acesteia trebuie să fie de așa manieră încât să poată inspira și menține credibilitatea în relația cu utilizatorii;
- *siguranță*: realizarea serviciilor să nu reprezinte un pericol pentru sănătatea fizică sau psihică a utilizatorului, iar serviciile să fie confidențiale;
- *personalizare*: serviciul să fie cel potrivit și dorit de utilizatorul respectiv, să fie tratat fiecare utilizator cu atenția necesară și stabilite relații cât mai amicale cu fiecare, separat;
- *înțelegerea și cunoașterea utilizatorilor*: bibliotecarul trebuie să înțeleagă cerința, problemele și exigențele utilizatorului;
- *elementele tangibile*: sălile să fie atractive, luminoase, bine și frumos aranjate, personalul agreabil, îmbrăcat adecvat și altele.

Pentru a oferi servicii la nivelul așteptărilor acestor utilizatori, care au posibilitatea deplasării oriunde în lume și, apoi, a comparării serviciilor naționale cu cele din statele vizitate, bibliotecile românești sunt într-o continuă schimbare, modernizare, pe cât este posibil de adaptare a serviciilor inovative preluate de la bibliotecile lider internațional cum ar fi bibliotecile franceze sau cele anglo-saxone, germane sau americane și adaptate cerințelor și specificului nostru, străduindu-se prin toate posibilitățile de care dispun să ajungă și ele la noile standarde impuse de acestea, deoarece în prezent ideile circulă tot mai mult, iar experiența altora trebuie exportată, armonizată și utilizată.

Reiese că eficiența bibliotecii publice poate crește și prin abilitatea ei de a se face tot mai utilă cititorilor săi, prin identificarea elementelor care o individualizează ca instituție, a celor care sunt proprii comunității utilizatorilor săi fideli și prin intensificarea activităților de obținere a satisfacției acestora, care este unul din componentele de bază ale succesului instituțional și pentru obținerea căruia J. Kelada sugerează modelul numit QUALITY, adică:

Q = calitate: clienții doresc ca serviciile să corespundă nevoilor și să fie fiabile;

V = volum: clienții doresc o anumită cantitate din acel serviciu și ea trebuie livrată;

A = achiziționare: clienții doresc ca procedura de obținere a serviciului să fie simplă și rapidă;

L = locul: clienții doresc ca locul unde se prestează să fie apropiat și accesibil;

I = imagine: clienții sunt atenți la imaginea prestatorului, la modul cum organizația este percepută din punct de vedere al protecției mediului și al drepturilor omului;

T = timpul: promptitudinea serviciului îl satisface pe client, întârzierea îi poate aduce daune;

Y (yield) = eficiență: clientul este satisfăcut când cumpără un serviciu eficient (valoarea percepută raportată la efortul de achiziționare)¹⁸.

Alături de serviciile inovatoare, o altă problemă care preocupă în prezent specialiștii și profesioniștii din cele mai renumite asociații și biblioteci din lume este și cea a *fidelizării utilizatorilor bibliotecilor*.

Părerile specialiștilor francezi sunt foarte diferite și împărțite: unii propun ca activitatea bibliotecilor franceze să se concentreze în continuare pe servicii de calitate, inovatoare și personalizate și să nu se aplice strategii comerciale de fidelizare a utilizatorilor, deoarece biblioteca nu este un serviciu ca oricare altul, cultura nu este o marfă, iar utilizatorul nu este un client care trebuie păstrat prin orice mijloace; alții ar fi interesați, ca pe lângă dezvoltarea de servicii noi și adaptate cerințelor publicului, să se urmeze și exemplul colegilor din țările anglo-saxone și americane, care par să aplice strategii de fidelizare a publicului și chiar cu rezultate foarte bune.

La fel, se pare că și Germania are aceleași arii de interes. În lucrarea „Bibliotecile în 2000”, se face o analiză a publicului bibliotecilor, se recomandă orientarea spre utilizator și adaptarea tuturor serviciilor instituției în funcție de necesitățile acestuia și se pune accent pe nevoia păstrării utilizatorilor, adică a fidelizării acestora.

„Fidelizarea clienților cuprinde ansamblul măsurilor unei întreprinderi prin care se urmărește orientarea pozitivă a intențiilor comportamentale ale clienților actuali și viitori față de un ofertant și/sau oferta/prestările acestuia pentru a obține o stabilizare, respectiv dezvoltare a relațiilor cu clienții”¹⁹.

Fidelizarea utilizatorilor unei biblioteci, ca și fidelizarea clienților oricărei instituții, atrage o mulțime de beneficii, dintre care mai importante ar fi, în primul rând, faptul că utilizatorii sunt satisfăcuți de serviciile oferite, de modul în care au fost primiți și tratați de către personalul bibliotecii, dovadă stând utilizarea serviciilor oferite o perioadă îndelungată de timp; ei vor transmite această informație și celor apropiați: prieteni, familie, vecini, sau chiar îi vor aduce și pe aceștia la bibliotecă, determinând creșterea numărului utilizatorilor acestei biblioteci; unii dintre cititorii fideli vor face donații de cărți, crescând și fondul bibliotecii etc.

Și „satisfacția clientului este un factor decisiv pentru manifestarea fidelității clienților”²⁰.

Alături de furnizarea unor servicii de calitate (tradiționale și inovatoare), pentru creșterea gradului de mulțumire, de satisfacție a cititorilor noștri, fidelizarea utilizatorilor devine tot mai necesară și în biblioteci, nu numai în domeniile comerciale, deoarece utilizatorii noștri sunt tot mai bine informați și mai exigenți în ceea ce privește în-

¹⁸ Cursuri marketingul serviciilor: <http://www.google.ro/#psj=1&q=esenta+marketingului+serviciilor>

¹⁹ Vorzsak, Marketingul serviciilor, 216.

²⁰ Nicolae Drăgulănescu. Evaluarea satisfacției clienților: tehnici, metode, instrumente (București : Editura Standardizarea, 2011), 12.

deplinirea cerințelor lor, iar satisfacția lor este tot mai dependentă de calitatea relației personale cu prestatorul serviciului și de imaginea pe care o are instituția prestatoare pe piața serviciilor culturale.

Apoi, în prezent, bibliotecile și alte instituții culturale sunt obligate de situația economică și politică să se afirme pe piață, să supraviețuiască și să găsească modalitățile de a fi apreciate și utilizate de către public, iar soluții pentru aceste probleme se găsesc în special în marketingul cultural, care prinde tot mai mult contur și capătă importanță.

Specialiștii în marketing propun tot mai multe strategii de fidelizare, care aplicate în practică realizează „lanțul cauză-efect al fidelizării clienților, constituit din cinci faze:

- primul contact: solicitarea unui serviciu;
- satisfacția clientului: aprecierea, prin comparație între dorință și realitate;
- loialitatea clientului: acceptare, încredere, atitudine favorabilă;
- fidelizarea clientului: revenire, recomandarea altor clienți;
- succesul²¹ mult dorit de toate instituțiile.

Dintre multe modalități de fidelizare, ce diferă de la un domeniu la altul, pentru biblioteci cea mai adecvată ar fi atașarea emoțională realizată prin satisfacerea cerințelor clientului.

Fidelitatea presupune servicii și, respectiv, relații personalizate, bazate pe încrederea utilizatorilor în prestatorii serviciilor, pe o cât mai bună comunicare, pe respect reciproc, pe promisiuni care se pot realiza, pe onestitate, pe o durată cât mai îndelungată de colaborare și altele.

Internetul și noile tehnologii digitale ajută bibliotecile și toate instituțiile interesate să ofere servicii personalizate, adaptate cererii fiecărui utilizator, adică să găsească răspunsul potrivit fiecărei întrebări, să satisfacă tot mai mult nevoile individuale și ale celui mai pretențios utilizator, și ale celei mai neașteptate cereri.

Orientarea către utilizator se realizează și prin studierea comportamentului acestuia, prin identificarea și definirea în permanență a pieței pe care ne aflăm, prin flexibilitatea, varietatea, rapiditatea realizării serviciilor, calitatea, diferențierea și personalizarea serviciilor oferite. Această cunoaștere este foarte necesară deoarece alegerile oamenilor sunt influențate de foarte mulți factori, printre care vârsta, nivelul de educație, obiceiurile, tradițiile culturale, ocupația, motivația, atitudinea, interesele, credințele lor.

La începutul revoluției electronice au fost și opinii care priveau sfârșitul erei Gutenberg și, respectiv, al bibliotecilor ca instituții.

Serviciile inovatoare, adaptate noilor cerințe și schimbarea rapidă în pas cu mileniul trei, maleabilitatea sistemelor de bibliotecă, faptul că n-au fost rigide, închistate într-un oarecare tipar sau pierdute într-un loc uitat de lume, au făcut ca bibliotecile să supraviețuiască, ba chiar să aibă un rol și mai important în informarea și comunicarea din noua eră, aceea a societății informaționale, bibliotecile devenind instituții de referință datorită utilizării noilor tehnologii ale informației și comunicării și faptului că au fost prezente, interesate, interesante și deschise la noile provocări ale unei piețe tot mai dinamice și mai abundente în informații.

Alte opinii au fost pozitive, mai realiste, constructive, optimiste, de exemplu cea a istoricului cunoașterii și utilizării culturii scrise, Roger Chartier²², care, referitor la tendințele bibliotecilor la începutul erei digitale, ale societății celui de-al „Treilea Val” (Alvin Toffler), a afirmat că „Bibliotecile vor trebui să fie instrumente prin intermediul cărora cititorii să-și poată găsi propriul drum în lumea digitală. Ele pot avea un rol esențial în familiarizarea acestora cu instrumentele și tehnicile de utilizare a noilor forme ale scrierii”.

O previziune identică cu realitatea!

Bibliotecile vor fi întotdeauna acele instrumente sau instituții care au ghidat, alături de familie și de școlile de toate nivelurile, pașii elevilor, studenților, respectiv ai tuturor utilizatorilor, chiar și ai seniorilor, prin labirintul Autostrăzilor Informaționale, prin intermediul numeroaselor și generoaselor servicii inovatoare, a diveselor cursuri oferite cetățenilor europeni ai comunității deservite, a proiectelor culturale, a manifestărilor culturale. Biblioteca oferă spații de joacă, de învățare, de alfabetizare digitală, de întâlnire și socializare între indivizi și diverse grupuri, organizează concursuri pe diferite teme, în funcție de vârstă, serate diverse, nocturna bibliotecilor, expoziții proprii sau le găzduiește pe cele ale instituțiilor partenere, încercând mereu să se adapteze noilor tendințe europene și mondiale.

Datorită acestor oferte mereu în consens cu schimbările economice și sociale, cu piața care este într-o permanentă mișcare, fiind mereu cu un pas în fața așteptărilor utilizatorilor, datorită permisivității de care dau dovadă, datorită strategiilor inovatoare și creative, importanța instituțiilor bibliotecare va crește tot mai mult, iar funcțiile lor de informare, de formare și de socializare vor fi tot mai cunoscute și mai apreciate de utilizatori.

Clasificarea serviciilor se poate face după diferite și numeroase nomenclatoare românești sau internaționale, dar o clasificare strictă, clară, nu este posibilă la nivel național, din cauza eterogenității și diversității serviciilor, iar la nivel internațional este și mai dificilă, deoarece diferă gradul de dezvoltare a serviciilor, cât și a țărilor.

O clasificare a serviciilor de bibliotecă este foarte dificilă din cauza faptului că și acest domeniu, al serviciilor de bibliotecă, ca și celelalte sectoare ale serviciilor, este foarte variat, compus dintr-un mare număr de activități într-o continuă schimbare și diversificare.

Dintre cele mai utilizate clasificări internaționale enumerăm²³:

- Clasificarea Schimburilor Invizibile (CSI), clasificare specializată pe servicii;
- Clasificarea Centrală pe Produs (CCP), elaborată sub egida O.N.U.;
- Clasificarea Centrală pe Produs a Comunității Europene, similară cu CCP, dar aplicată numai la nivelul Uniunii Europene.

În România, clasificarea serviciilor se face în conformitate cu *Ordinul 296 din 01.07.2003, privind Clasificarea produselor și serviciilor asociate activităților CPSA 2007*, emis de Institutul Național de Statistică și publicat în Monitorul

²² Gheorghe Buluță; Sultana Craia; Victor Petrescu. *Biblioteca azi* (Târgoviște : Editura Bibliotheca, 2004), 63.

²³ Maria Viorica Bedrule-Grigoruță. *Managementul serviciilor publice* (Iași : Editura Tehnopress, 2009), 26.

²¹ Vorzsák, Marketingul serviciilor, 217.

Oficial nr. 553 din 31.07.2003, prin care se recomandă o clasificare ierarhică, ordonată pe secțiuni, subsecțiuni, diviziuni, grupe și clase, notate cu litere și cifre, pentru a face posibilă prelucrarea electronică a informațiilor.

Documentul menționat cuprinde 17 secțiuni, iar în subsecțiunea OA – Alte servicii colective, sociale și personale, diviziunea 92, grupa 925, clasa 9251, subclasa 9251.11 sunt Servicii ale bibliotecilor.

„Această subclasă elementară include:

- servicii de strângere, catalogare, conservare și re-găsire a cărților și materialelor similare
- servicii de împrumut ale cărților, discurilor, casetelor video etc.

Excepții:

- servicii de închiriere a benzilor video, clasificate în 7140.12
- servicii de închiriere a cărților, clasificate în 7140.16”.

Pentru a extinde aria clasificării serviciilor de bibliotecă, apelăm la ajutorul specialiștilor din diverse domenii.

Philip Kotler, propune o clasificare după mai multe criterii, care adaptate serviciilor de bibliotecă ar fi:

A. după prezența utilizatorului:

- a. servicii care necesită prezența utilizatorului în timpul prestării serviciului: toate serviciile de împrumut pe loc sau la domiciliu, de carte, periodice sau documente electronice etc.;
- b. servicii care nu necesită prezența utilizatorului: prelucrarea tuturor documentelor, achiziția acestora etc.

B. după adresabilitatea serviciului:

- a. servicii care se adresează nevoii personale
- b. servicii care se adresează nevoilor sociale

Consider că serviciile de bibliotecă se adresează atât nevoii personale, când serviciul este prestat unui utilizator, cât și nevoilor sociale, deoarece, prin definiție, biblioteca deservește o mulțime de utilizatori, o comunitate de cetățeni mondiali.

C. după natura nevoilor satisfăcute:

- a. servicii private – serviciile care satisfac nevoia unui utilizator sau a familiei lui;
- b. servicii publice – serviciile care satisfac nevoi sociale, nevoile unei comunități și care sunt organizate și autorizate de către o autoritate administrativă.

Cele două clasificări se aseamănă foarte mult, dar nu sunt identice și diferă criteriul clasificării.

D. după natura instituției prestatoare:

- a. servicii private – servicii oferite de instituții private;
- b. servicii publice – servicii oferite de instituții publice (bugetare): bibliotecă, muzee etc.

E. după momentul apariției în sfera economică:

- a. servicii tradiționale sau vechi: serviciile de împrumut de documente și altele
- b. servicii moderne: catalogul on-line, prelungiri efectuate de către utilizatori prin Internet și multe altele.

F. după distribuția serviciilor, când consumatorul (utilizatorul) se deplasează la sediul instituției:

- a. un singur loc de prestare a serviciilor, când utilizatorii se deplasează ori numai la sediul central al

bibliotecii, ori numai la una din filialele bibliotecii;

- b. mai multe locuri de prestare a serviciilor, când utilizatorul poate apela la fiecare filială să împrumute câte o carte, sau le poate grupa câte două, sau trei;

F². când prestatorul (bibliotecarul) se deplasează la domiciliul consumatorului (utilizatorului):

- a. un singur loc de prestare a serviciului, când bibliotecarul se deplasează la domiciliul unui singur utilizator, fie pentru a recupera cărțile nerestituite, fie ca un nou serviciu care se numește „Întâlnire la domiciliul non-utilizatorilor valabil pentru toți”, adică poate fi pentru oricine; în această situație bibliotecarii se deplasează pentru a duce cărți nonutilizatorilor bibliotecii, împrumut pentru trei săptămâni, la un singur domiciliu;
- b. mai multe locuri de prestare a serviciilor, când bibliotecarii se deplasează la mai multe domiciliile ale utilizatorilor sau nonutilizatorilor.

Serviciile culturale pentru comunitatea deservită sunt²⁴:

- a. servicii de bază: împrumutul de publicații (sub cele două forme: pe loc și la domiciliul utilizatorului), lansări de cărți și altele;
- b. servicii auxiliare: achiziția de carte și de periodice, informarea bibliografică și documentară etc.;
- c. servicii suplimentare: cenaclurile literare, multiplicarea sub diverse forme a documentelor și altele;

Conform lui Raphaële Gilbert²⁵, sunt posibile și alte clasificări, dintre care amintim:

G. după modul prestației: servicii fizice (au loc într-un spațiu) și servicii digitale

a. servicii fizice:

- întâlnire la domiciliul utilizatorilor sau nonutilizatorilor: bibliotecarii se deplasează la unul sau mai mulți utilizatori sau nonutilizatori din cartier pentru a-i propune un împrumut pentru trei săptămâni, perioadă după care bibliotecarii vor reveni pentru restituirea împrumutului;
- bibliotecar referent pentru o familie sau un singur utilizator: un bibliotecar deservește întotdeauna familia sau utilizatorul respectiv;
- biblioteca împrumută utilizatorului la domiciliu și alte produse, de exemplu: calculatoare, laptop-uri, aparate de fotografiat, camere video, instrumente muzicale, MP3 etc.;
- biblioteca pune la dispoziția publicului pentru utilizare pe loc sau la domiciliu: costume de carnaval, de teatru etc.;
- ajutor pentru școală: catalog de cursuri, pregătirea pentru diverse concursuri, site-uri și baze de date educaționale, ateliere de dans, redactarea de articole etc.;

²⁴ Doina Banciu; Gheorghe Buluță; Victor Petrescu. Biblioteca și societatea (București : Editura Ager, 2001), 97.

²⁵ Gilbert, Services innovants en bibliothèque, 25-27.

b. *servicii digitale*:

- portaluri tematice sau site-uri web asociate: informații într-un anumit domeniu;
- portaluri și acces la catalogul adaptat pentru copii, adolescenți sau persoane cu handicap;
- noi tipuri de selecții documentare: tematici și rezumate de lucrări și critică literară necesară pentru pregătirea examenelor de capacitate, bacalaureat, licență, pentru gradele didactice etc.;
- divertisment online: expoziții virtuale, conferințe on-line etc.;
- consultare și împrumut de documente numerice: cărți, muzică, filme, jocuri etc.

H. *în funcție de rolul și de locul utilizatorului*: gradul de personalizare a serviciuluia. *servicii generice*:

- închirierea spațiilor disponibile pentru săli de clasă, grădinițe, săli de sport (ca și în Marea Britanie);
- activități culturale, cum sunt cele organizate de universitățile populare;
- prezența pe rețelele sociale: Facebook, MySpace, Youtube.

b. *servicii specializate* (pentru anumite categorii de public):

- portaluri și acces la catalogul adaptat pentru copii, adolescenți sau persoane cu handicap;
- noi tipuri de selecții documentare: tematici și rezumate de lucrări și critică literară necesară pentru pregătirea examenelor de capacitate, bacalaureat, licență, pentru gradele didactice etc.;

c. *servicii individualizate (personalizate)*:

- cont de utilizator online: poate prelungi un împrumut, rezerva un document împrumutat, poate face sugestii de achiziții etc.;
- flux RSS (știri, achiziții etc.);
- spații multimedia: acces gratuit la resurse, la diverse ateliere de lucru etc.

Numărul mare de criterii de clasificare a serviciilor de bibliotecă evidențiază pluralitatea tipologică a acestor servicii.

Ținând cont de multitudinea, diversitatea clasificărilor serviciilor și de neclaritatea și repetabilitatea acestora, este foarte utilă „elaborarea unui sistem de clasificare *mai riguros, suficient de detaliat*, pentru a cuprinde un număr cât mai mare de activități; *elastic-flexibil*, capabil să integreze noile servicii apărute și să reflecte schimbările intervenite în procesele social-economice; *compatibil* – care să realizeze armonia între grupările naționale și internaționale; *operațional* – care să permită *standardizarea* activităților și să satisfacă nevoi de evidență și conducere cu ajutorul tehnicilor de calcul”²⁶.

Exemple de alte servicii inovatoare:

- *Catagoale online ale bibliotecilor* fac cunoscute colecțiile instituțiilor tuturor celor interesați. Ar fi utilă:

- editarea acestora măcar într-o limbă de circulație internațională (de exemplu, documentele Uniunii Europene) ar extinde și mai mult colaborarea cu alte instituții similare din lume, deoarece și instituțiile bibliotecare trebuie să fie precum alte pi-ețe, tot mai accesibile, nu numai la nivel național sau european, ci tot mai mult la nivel global;
- prezentarea și video a cataloagelor online, cum este cel al Bibliotecii Naționale a Franței, oferă puțină viață (prin vocea umană care-l prezintă) și-l face mai atractiv și mai plăcut celui care-l consultă. În plus, pe site-ul bibliotecii este o pagină de bun-venit și o succintă prezentare video a bibliotecii în șase limbi de circulație internațională: franceză, engleză, italiană, germană, portugheză, rusă.

- *Spațiul de autoformare dedicat autoînvățării pe tot parcursul vieții*

Printre misiunile bibliotecii publice prevăzute în Manifestul UNESCO pentru Biblioteca Publică, la loc de cinste se numără și: „2) *susținerea autoformării și a învățământului la toate nivelurile*”.

Acest spațiu dispune de tot felul de documente necesare învățării unei limbi străine, învățării informaticii, sau pregătirii pentru diverse concursuri (școlare sau pentru ocuparea unui loc de muncă), teste, examene etc. De exemplu, zona de studiu individual din cadrul Bibliotecii Naționale a Franței este echipată cu 120 de stații multimedia, dicționare, ghiduri și tot felul de alte instrumente de care cel care studiază poate avea nevoie și care rămân tot timpul în acel spațiu. O cabină de studiu poate fi rezervată anticipat, telefonic, sau online, pentru o anumită perioadă de timp, de obicei o sesiune fiind cu durata de o oră.

De multe ori, în parteneriat cu alte instituții, unele biblioteci permit și accesarea de la domiciliu a unor cursuri interactive, necesare dezvoltării de practici culturale și de cunoștințe ce facilitează învățarea pe tot parcursul vieții.

Bibliotecile franceze acordă mai mare importanță acestui tip de spațiu și acestei *misiuni a bibliotecii*, decât bibliotecile din România.

Dezvoltarea acestui serviciu este foarte importantă, deoarece „Bibliotecile publice au un viitor potențial ca centre de autoinstruire și educație permanentă pentru toate nivelurile societății, de la absolventul de facultate specializat care vrea să-și actualizeze cunoștințele, la tehnicianul care vrea să deprindă noi abilități și la meseriașul care vrea să se perfecționeze. Aceasta a fost întotdeauna o funcție a bibliotecii publice, dar niciodată până acum nu a existat o astfel de oportunitate de a o îndeplini”²⁷.

- *Spațiul personal* este un spațiu oferit de bibliotecă gratuit, printr-un serviciu astfel denumit, menționat pe site-ul ei, oricărui utilizator pentru a-și păstra lucrările sau însemnările personale. Acesta este un spațiu care poate fi activat de oriunde de către utilizatorul respectiv, cu o parolă proprie și poate fi personalizat, prin completarea da-

²⁷ *Managementul informației și al bibliotecilor în mileniul III* (București: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ – România, ABIR, 2004), 79.

²⁶ Bedrule-Grigoruță. Managementul serviciilor publice, 26.

tei nașterii și a e-mailului utilizatorului. Inactivarea spațiului personal timp de aproximativ 45 de zile duce la pierderea acestuia, printr-o ștergere automată efectuată de către soft, ca și în cazul conturilor de e-mail neutilizate.

- *Extinderea serviciilor de împrumut la domiciliu.*

Unele biblioteci își propun ca, treptat, să-și extindă serviciile tradiționale prin *împrumutul la domiciliu a periodiceilor (reviste și ziare)*, la cererea utilizatorilor. Motivația acestei cereri a utilizatorilor ar fi faptul că unele periodice necesită timp de studiu și aprofundare mai mare, comparabil cu al unei cărți.

- *Adoptă o carte!*

Asociația Prietenii Bibliotecii Naționale a Franței, foarte preocupată și interesată de a contribui la dezvoltarea cât mai rapidă a fondului bibliotecii digitale Gallica, au propus acest proiect celor care doresc să contribuie personal la sprijinirea digitizării patrimoniului scris al Franței. Aceștia, prin intermediul catalogului online, pot alege o carte (din mii de cărți păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Franței), din listele tematice propuse de bibliotecă, care va fi scanată, disponibilă online și va purta timp de 10 ani mențiunea că digitizarea, respectiv citirea online a acestei cărți a fost posibilă datorită acelui bibliofil. Adoptarea cărții se poate face și cadou, adică acea carte scanată să poarte numele unui prieten, nu a celui care adoptă (achită) digitizarea cărții. Operațiunea este posibil de efectuat și de pe site-ul web al Asociației Prietenii Bibliotecii Naționale a Franței.

Alte exemple de servicii inovatoare²⁸:

După bibliotecile deschise în gări, pe plaje, în piețe, pe nave, s-a mai inaugurat:

- *Prima Bibliotecă deschisă într-un aeroport din Schiphol, Olanda*

La Schiphol, în Olanda, s-a deschis prima bibliotecă într-un aeroport, încă din 5 noiembrie 2010, care funcționează 7 zile din 7 și 24 ore din 24, dar împrumută documente doar pe loc și oferă multe informații.

- *„Biblioteca fără ziduri” dintr-o stație de tramvai, din Philadelphia:*

În perioada 14-20 aprilie 2013, cu ocazia Săptămânii Bibliotecii Naționale din Philadelphia, s-a sărbătorit libertatea lecturii, într-un mod cu totul inedit. Serviciul de transport și stația de tramvai au găzduit o bibliotecă digitală bazată pe accesarea unui cod QR, afișat pe pereții stației. „Biblioteca fără ziduri,” a fost dotată cu 80.000 de e-book-uri, 8.000 de cărți audio și podcast-uri pentru călătorii cu tramvaiul din acea zonă.

- *„Biblioteca Digitală Vodafone” – Prima bibliotecă digitală globală, în metroulile ce traversează subsolul unor orașe mari din întreaga lume:* După New York, Tokyo, Séoul, București, urmează ca biblioteca digitală să se extindă în metroul din subsolul orașului Buenos Aires și probabil și în alte metrouri ale marilor orașe din lume.

În mai 2012, s-a deschis Biblioteca digitală de la metroul din București, din Piața Victoriei, a cărei existență se datorează colaborării Librăriei Humanitas, foarte cunos-

cută și apreciată în România, cu una dintre cele mai mari firme de telefonie mobilă din lume, Vodafone.

În această Bibliotecă digitală sunt puse la dispoziția celor interesați un număr de 49 de cărți și zece audio book-uri. Dintre autorii disponibili în această bibliotecă digitală, îi enumerăm pe: Milan Kundera, Gottfried August Burger, Franz Kafka, Neagu Djuvara, Mircea Cărtărescu, Constantin Noica, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Mateiu I. Caragiale. Lista completă a fondului bibliotecii este disponibilă pe www.bibliotecapemobil.ro care se poate accesa și studia de oriunde.

Dacă sunteți la metrou în Piața Victoriei din București, trebuie să intrați în „Biblioteca Digitală Vodafone”, apoi folosiți telefonul mobil/tableta să scaneze QR, codul disponibil de pe cotorul cărții dorite, aflată pe unul din rafturile bibliotecii. Veți fi redirecționați pe site-ul www.bibliotecapemobil.ro, de unde veți putea descărca în format pdf, epub sau audio, un capitol din fiecare carte. Singura carte care poate fi descărcată integral este „Sub pecetea tainei” de Mateiu I. Caragiale. Dacă dorim să descărcăm integral o altă carte, vom fi redirecționați către site-ul editurii Humanitas, de unde se poate achiziționa (contra cost, între 16 și 20 de lei) oricare carte.

- *„Biblioteca imbarcată într-un metrou”*

Trei studenți din Miami au dezvoltat un nou mod de comunicare a publicului din New York cu bibliotecile locale, o nouă modalitate de promovare a bibliotecilor în rândul publicului lor.

Principiul Underground al bibliotecii este simplu: cei trei studenți au realizat niște postere reprezentând best-seller-uri de toate tipurile, cum este și „Harry Potter, Hobbit”, și au decorat metroul cu ele. Integrat în afișe, Near Field Communication (NFC) permite utilizatorilor accesul la dispozitive compatibile pentru a descărca zece pagini din e-book-uri, după scanarea unui cod QR.

- *Biblioteca Hanno (Japonia) utilizează tehnologia NFC*, adică tehnologia comunicării în câmp apropiat.

Cărțile sunt prevăzute cu etichete NFC, de dimensiuni miniaturale, ca și etichetele de la dispozitivele RFID, acestea constituind componenta pasivă, putând fi citite de la distanță cu ajutorul tabletelor sau al telefoanelor mobile inteligente, considerate dispozitivele active, deoarece au sursă proprie de alimentare și o antenă necesară la transferul datelor. Printr-un simplu contact al smartphone-urilor cu etichetele NFC are loc un schimb de conținut digital, utilizatorii putându-se astfel informa despre situația cărților de care au nevoie, dacă sunt sau nu disponibile, putându-și face și rezervări.

Deoarece experimental cu această tehnologie a oferit rezultatele scontate, bibliotecile japoneze vor extinde utilizarea ei.

„Chiar dacă în prezent nu toți producătorii de smartphone și tablete au implementat tehnologia NFC, potențialul este uriaș și, în viitorul apropiat, acesta va fi adoptat de toți jucătorii importanți de pe piață. Timpul va demonstra cât de bine au fructificat retailerii această oportunitate extraordinară de a conecta lumea reală la cea virtuală”²⁹.

²⁸ Le monde de l'édition. Bibliothèque. Actualité, <http://www.actualite.com/bibliotheques/bibliotheques-sans-frontieres-et-bibliotap-derniere-ligne-droite-44151.htm>

²⁹ Sos electronic Europe. *De ce tehnologia NFC reunește toate tehnologiile fără fir?*
<http://www.soselectronic.ro/?str=1260>

Concluzii:

Observăm că și bibliotecile, ca și alte instituții, oferă o tot mai mare diversitate de servicii, care, grupate după *criteriul importanței activității prestate*, pot fi servicii de bază sau principale, ori servicii tradiționale, alte activități secundare sau auxiliare și chiar servicii suplimentare.

Rezultatul studiilor în domeniu menționează faptul că serviciile inovatoare în bibliotecă ar trebui să se concentreze încontinuu și masiv pe perfecționarea serviciilor deja existente și prestate în mod curent, adică asupra conținutului acestor servicii, a proceselor și modului de prestație, îmbunătățirea echipamentelor folosite, a proceselor de comunicații, atitudinea personalului etc.

Dezvoltarea unui număr tot mai mare de servicii noi schimbă profilul bibliotecii, determinând-o să treacă de la modelul clasic de bibliotecă, bazat doar pe împrumutul de documente, spre bibliotecă hibrid, iar apoi spre un model mai recent, acela de bibliotecă prestatoare de servicii.

Modelul actual de bibliotecă modernizată, care agrează și favorizează toate noutățile, bibliotecă „locul al 3-lea”, (locul unde te simți cel mai bine, după domiciliu, „locul 1” și locul de muncă, „locul al 2-lea?”), bibliotecă hibrid care oferă și servicii tradiționale, și servicii Web 1.0, Web 2.0 și, în perspectivă, poate și Web 3.0 și Web 4.0, a trecut deja la dezvoltarea modelului de *bibliotecă participativă*, termen introdus de Bertrand Calenge pe blog-ul său.

Participarea activă a utilizatorilor la realizarea serviciilor de bibliotecă, respectiv coparticiparea lor, constituie o tendință tot mai puternică, oglindită în noile servicii ale acestor instituții.

Cocreativitatea utilizatorilor constituie o ipostază prin care ei își pot reexperimenta valoarea și potențialul, atât în serviciile desfășurate în spațiul bibliotecii, cât și în serviciile online.

Prezența activă a utilizatorilor denotă noi schimbări în relația utilizator-bibliotecar, oferă noi metode, noi modele, noi perspective, constituie un prim pas spre tot mai multe servicii inovatoare.

Implicarea activă a utilizatorilor trebuie orientată în direcția corectă, trebuie să li se ofere posibilități de exprimare liberă a creativității individuale și de grup, utilizatorii trebuie mobilizați, încurajați să aibă o poziție proactivă, să participe prin utilizarea tot mai eficientă a propriilor aptitudini, alături de bibliotecari, la realizarea unor servicii tot mai de calitate și mai inovatoare.

Bibliotecarii trebuie să fie tot timpul receptivi la noutățile din domeniu, la cerințele mereu în schimbare ale publicului, să amplifice comunicarea prin aprecierea și acceptarea diversității, a rețelelor de cooperare și de socializare între cititori, să susțină și să adopte o viziune globală a înnoirii, să promoveze egalitatea între toți cei care accesează serviciile instituției, fără deosebire de sex, vârstă, naționalitate ori statut social etc. (conform Manifestului IFLA/UNESCO).

Bibliotecile vor continua, prin serviciile lor tot mai inovatoare să-și îndeplinească menirea, aceea de a asigura accesul la cultură (atât la cea tradițională, cât și la cea digitală), informație, educație și loisir, orientate mereu spre viitor, într-un continuu proces de modernizare, răspunzând mereu nevoii de informație, de economisire a timpului utilizatorilor în găsirea acesteia, contribuind ca întotdeauna la dezvoltarea și bunăstarea comunității deservite.

În prezent, în era Societății Informaționale, bibliotecile trebuie să-și extindă rolul, preocupându-se tot mai mult de formarea utilizatorilor lor, pentru ca aceștia să poată utiliza varietatea tot mai mare de surse de informare care li se pun la dispoziție, iar succesul relației dintre bibliotecă și utilizatorii săi fiind condiționat de cunoașterea și recunoașterea reciprocă.

Schimbările economice, politice, sociale, culturale, globalizarea generează creșterea cererii de servicii de toate categoriile, inclusiv de bibliotecă; extinderea și diversificarea gamei ofertei de servicii este posibilă și datorită noilor media care apropie oameni și idei la nivel planetar.

„Caracteristica zilelor noastre este orientarea către client (utilizator), către fidelizarea lui și, în final, către un marketing care pornește de la client (utilizator)”³⁰.

Biblioteca digitală Vodafone din metroul bucureștean

³⁰ Brigitte Arms. *Marketingul local* (București: Editura All, 2008), 24.

BIBLIOTECA PUBLICĂ ȘI LECTURA LA ROMÂNI

prof. Gheorghe Moldovan

Bibliotecile publice au luat ființă încă din antichitate, dar noțiunea de *publică* era diferită de ceea ce se înțelege astăzi printr-un astfel de gen de deschidere.

Ca mai pretutindeni în Europa Centrală și de Est, și în România de astăzi, bibliotecile au apărut și s-au dezvoltat în cadru ecleziastic. Prima bibliotecă atestată documentar a fost cea a mănăstirii cisterciene de la Igrış¹, bibliotecă ce și-a format o filială proprie la Cârța, în Țara Făgărașului. Ea deținea cu titlu de împrumut publicații din fondul bibliotecii burgunde de la Pontigny², iar catalogul său consemnează, la 1229, fără echivoc, primul contact al românilor cu literaturile latină și franceză³.

Evul Mediu european nu a cunoscut biblioteca publică. Închise în mănăstiri, colecțiile de cărți nu erau accesibile decât unui număr foarte restrâns de clerici și teologi. Bibliotecile princiare, ducale și ale altor familii nobile, constituite din Evul Mediu și dezvoltate ulterior, erau colecții private⁴.

Instituțiile de învățământ, universitățile și colegiile aveau biblioteci care totuși nu erau deschise oricui. Deși unii mari intelectuali ai fiecărei epoci erau admiși în bibliotecile particulare, ei nu aparțineau acelei categorii pe care o numim azi *publicul bibliotecilor*. Abia în secolul al XVI-lea s-au deschis instituții pe care le puteau frecventa și cititori care nu erau nici nobili, nici cărturari, nici clerici⁵.

Dezvoltarea lecturii publice a fost strâns legată de spiritul civic și de organizarea la nivel local a societății. Secolul al XIX-lea a fost epoca în care s-au constituit în toate țările europene biblioteci populare, publice și naționale, muzee și alte instituții, în care statele și administrațiile locale au început să se implice în eforturi concertate sau complementare cu acelea ale organizațiilor catolice, protestante sau pur și simplu civile și în care inițiativele particulare de în-

zestrare sau sprijin prin donații au contribuit la progresul acestei activități⁶.

La români, ca și în alte țări europene, lectura publică s-a instituționalizat în secolul al XIX-lea, când numărul cititorilor a început să crească, datorită dezvoltării învățământului. Treptat, s-a afirmat burghezia care, fiind prosperă, și-a dorit și lectură. În afara bibliotecilor particulare, *cabinetele de lectură* de pe lângă librăriile și anticariatele vremii, la care accesul era plătit, au contribuit la dezvoltarea gustului pentru lectură și informare. Ulterior, proprietarii de mari biblioteci au început să le deschidă pentru cercetare, ori să doneze cărți spre a se deschide biblioteci publice, iar alții și-au lăsat prin testament bibliotecile spre a fi deschise pentru marele public. Exemplu în cele afirmate mai sus au fost: baronul Samuel Bruckenthal (1721-1803), contele Samuel Teleki (1739-1822), episcopii Ignățiu Batthyány (1741-1798) și Andrei Șaguna (1809-1873), care au lăsat propriile lor colecții de cărți, periodice și alte documente orașelor în care își aveau bibliotecile. Mai târziu, Timotei Cipariu (1805-1887), în anul 1861, donează un important fond de carte asociației Astra din Sibiu. Cu acest fond și cu alte donații s-a deschis, tot în 1861, Biblioteca Astra din Sibiu, care funcționează și astăzi ca bibliotecă publică⁷.

Rolul lecturii asupra circulației ideilor, schimbărilor de mentalitate, devine tot mai evident. Românii se trezesc la viață intelectuală pe tot cuprinsul țării. Elita posedă biblioteci și își procură carte străină pe diferite căi. Toată lumea vrea să se cultive. Bibliotecile școlare joacă și rolul de biblioteci publice⁸.

Secolul al XIX-lea este recunoscut și ca unul al bibliotecilor, îndeosebi al celor publice, mai ales în Transilvania, unde influențele Revoluției Franceze, ale Iluminismului iosefinian și ale Școlii Ardelene își fac din plin efectul, atât în ceea ce privește încheierea și consolidarea conștiinței de neam și limbă, cât și în ce privește nevoia de organizare culturală și spirituală, impuse de tendințe tot mai agresive de deznăționalizare a românilor din partea imperiului bicefal.

¹ Localitate pe malul stâng al Mureșului, în zona Aradului.

² Localitate în Franța.

³ Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000, pp. 12-13.

⁴ Nicolae Georgescu-Tîstu, *Cartea și bibliotecile*. Studii de bibliologie, București, Editura Științifică, 1972, p. 183.

⁵ Apud Gheorghe Buluță, *Civilizația bibliotecilor*, București, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 7-9.

⁶ Gheorghe Buluță, op. cit., p. 37.

⁷ Ibidem, p. 37.

⁸ Ilie Stanciu, *Călătoria în lumea cărții*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970, p. 182.

Apariția Regulamentului organic al Valahiei, în 31 iulie 1831, stipulează și alocarea unor sume pentru biblioteci. Prima bibliotecă națională a românilor, înființată în anul 1836, a avut la origine o bibliotecă școlară și s-a deschis pentru public în anul 1838. Și Regulamentul organic al Moldovei prevedea bani pentru acoperirea unor cheltuieli bibliotecare. Sala de lectură se inaugurează în anul 1841. Dar nu numai capitalele principatelor române simțeau nevoia instituționalizării lecturii publice. În unele orașe mici, Călărași, Târgoviște, Câmpulung, Slatina ș.a., bibliotecile școlare existente prin anul 1841 erau folosite și ca biblioteci publice. Arhivele au păstrat înscrisuri, prin care se arată că orașenii citeau cărți în limbile franceză, rusă și italiană, iar bibliotecarii întâmpinau greutate în recuperarea cărților împrumutate, justiția intervenind în sprijinul bibliotecii. În același timp, unii locuitori donau cărți importante pentru sporirea fondurilor bibliotecilor publice. Prin încercări modeste, s-au pus bazele viitoarelor biblioteci publice moderne. Abia după Unirea Principatelor și mai ales după dobândirea Independenței și proclamarea Regatului, societatea românească a progresat suficient pentru a dezvolta și instituții de lectură publică.

Baza organizării bibliotecilor publice moderne, în Moldova și Muntenia reunite, este pusă prin promulgarea, în noiembrie 1864, de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, a *Regulamentului pentru bibliotecile publice din România*. Mai târziu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, Nicolae Iorga, Spiru Haret, Dimitrie Gusti și alții creează, prin măsurile luate, o adevărată emulație pentru înființarea de noi biblioteci școlare și publice, atât în mediul urban, cât și în cel rural, neuitând să sprijine prin forme variate și asociațiile și societățile culturale din Transilvania, supusă încă Imperiului Austro-Ungar⁹.

Printre primele orașe cu biblioteci publice se numără: Brăila la 1881, Călărași la 1883, Galați la 1889, Buzău la 1893. Transilvania, fiind sub ocupație străină, a evoluat mai greu. Deși avea biblioteci publice, acestea s-au dezvoltat mai încet, datorită lipsei de fonduri bănești. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, prin bună-

voința intelectualilor care au donat cărți, s-au înființat și în mediul rural primele biblioteci publice, iar la 1898, Spiru Haret, ministrul instrucțiunii publice, ia hotărârea înființării a 320 de biblioteci populare pe lângă școlile rurale. Cu toate strădaniile, lectura publică era slab dezvoltată în orașe și mai ales în lumea rurală. La începutul secolului XX au apărut mai multe biblioteci publice în mai multe localități urbane: la Timișoara în 1904, la Câmpina și Vaslui în 1906, la Craiova în 1908, la Focșani în 1910, la Oradea în 1911, la Târgu Mureș în 1913¹⁰.

Începutul de secol XX găsea bibliotecile din Transilvania într-o situație simțitor îmbunătățită, atât prin numărul, cât și prin dotarea lor. Și aceasta, proporțional cu numărul membrilor societăților, reuniunilor, asociațiilor laice sau religioase ale adulților sau tineretului studios.

Mai târziu, după Marea Unire, au fost înființate încă câteva biblioteci publice: în 1920 la Iași, în 1921 la Ploiești și Turnu Severin, în 1923 la Suceava. Strădaniile pe linia înființării de biblioteci publice au mai fost, dar cu rezultate mai puțin notabile. În schimb, s-au înființat și dezvoltat un număr apreciabil de biblioteci școlare prin Casa Școalelor. În dezvoltarea bibliotecilor publice, un rol important l-au avut și fundațiile. Amintim Fundația Principele Carol, care acționa prin echipe de misionari ce aveau ca scop și dezvoltarea lecturii publice, mai ales în mediul rural¹¹.

Cel de al Doilea Război Mondial găsea România cu mai multe biblioteci universitare, cu biblioteci publice în orașele mari și foarte puține în orașele mijlocii și mici. După anul 1950 are loc un proces de înființare de biblioteci publice în toate orașele țării și în comunele mari. După numai 20 de ani, în anul 1973, multe biblioteci publice din mediul rural au fost desființate, iar personalul celor din mediul urban mult redus. După 1990, din păcate, bibliotecile publice din mediul rural, cât și cele din orașele mici și mijlocii, duc lipsă de fonduri bănești pentru cumpărare de carte.

Pe tot parcursul istoriei sale, lectura publică la români a evoluat în strânsă legătură cu istoria învățământului, școala și biblioteca dezvoltându-se simultan.

⁹ Traian Brad, *Lectura și bibliotecă publică la Cluj*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001, p. 15.

¹⁰ Apud: Gheorghe Buluță, op. cit., p. 38.

¹¹ Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000, pp. 158-159.

INGINERIA SOCIALĂ ȘI SECURITATEA INFORMAȚIILOR

Marcel Țura

Pentru că este un termen mai puțin întâlnit, o să încep articolul de față cu o definiție a *securității informației*, care, în viziunea specialiștilor în domeniu, reprezintă ansamblul proceselor și procedurilor ce sunt elaborate și implementate cu scopul protejării informațiilor confidențiale în format tipărit, electronic sau orice altă formă, de accesul neautorizat, modificarea, dezvăluirea, întreruperea disponibilității sau distrugerea acestora. Cele trei principii care stau la baza securității informației sunt: confidențialitate, integritate și disponibilitate.

În contextul în care începe să fie conștientizată importanța securității informațiilor sunt cheltuite sume importante pe echipamente, cu scopul protejării rețelelor de calculatoare și a datele vehiculate de către acestea. Cu toate aceste măsuri de precauție, sistemele informatice rămân în continuare complet vulnerabile la un alt tip de amenințare, care contrar așteptărilor, nu necesită cunoștințe tehnice deosebite. Această amenințare, ce urmează să o analizăm în rândurile următoare este *ingineria socială*, care potrivit firmei de analiză Gartner este *singurul mare risc de securitate în următorii zece ani*.

De fiecare dată când încercați să obțineți ceva, care este în favoarea dumneavoastră vă folosiți de inginerie socială. De la copiii care încearcă să-i convingă pe părinți să le cumpere jucăria favorită, la adulții care urmăresc obținerea slujbei mult visate, toți apelează în atingerea scopului la metode de inginerie socială. Oamenii sunt prin natura lor imprezvizibili și susceptibili de a fi manipulați.

Studiile arată că oamenii au tendințe comportamentale care pot fi valorificate de către așa numiții ingineri sociali prin exploatarea sentimentelor de încredere, compasiune, vinovăție și uneori chiar prin intimidarea victimei.

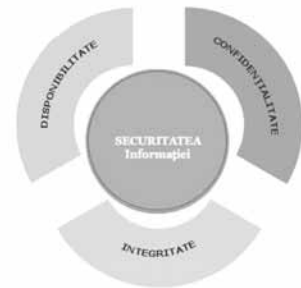
Cunoscutul hacker Kevin Mitnick a ajutat la popularizarea termenului de inginerie socială (engl.: *social engineering*). Cunoscut sub pseudonimul „Condorul”, Kevin Mitnick a fost cel mai vânat hacker de către FBI în anii '90. Acesta, bazându-se pe un talent al viclesugului, cu o memorie incredibilă, dar și cu abilități pentru inginerie socială, pozând în cele mai multe cazuri drept tehnician de la întreținerea echipamentelor sau om al legii, a reușit să compromită informații sensibile din cadrul mai multor companii importante, printre care: Sun Microsystems, Nec,

Motorola, Nokia, Fujitsu. Majoritatea acțiunilor pentru care a fost acuzat s-au bazat pe naivitatea și slaba informare a angajaților din cadrul companiilor amintite.

Ingineria socială în contextul securității informației se referă la manipularea psihologică a oamenilor, cu scopul obținerii de informații confidențiale sau de a întreprinde anumite acțiuni în interesul atacatorului. Una din tehnicile de bază presupune inducerea sentimentului de încredere din partea victimelor sale. Inițial, inginerul social creează o problemă pe care ulterior o rezolvă miraculos, convingând victima, prin înșelăciune, să divulge informații.

Inginerul social se așteaptă la neîncredere, pregătindu-se pentru ca neîncrederea să fie transformată în încredere. Un inginer social experimentat planifică atacul, întrebările sale fiind raționale pentru a nu trezi bănuieli, totodată anticipând întrebările pe care le poate pune ținta atacului, având pregătite răspunsuri adecvate. Acesta poate părea modest și respectabil, pretinzând a fi un nou angajat, un tehnician de la o firmă de întreținere, un cercetător sau om al legii și chiar prezintă dovezi contrafăcute pentru a-și susține identitatea. În situația în care inginerul social nu reușește să adune suficiente informații de la o sursă, acesta poate contacta o altă sursă din cadrul aceleiași instituții, folosindu-se de informațiile dobândite, pentru un plus de credibilitate.

În cele mai multe cazuri inginerul social își atinge scopul fără a intra în contact direct cu victima, acționând de la distanță, prin intermediul telefonului sau e-mailului. Un exemplu clasic de înșelăciune cu ajutorul mesageriei electronice este cel cunoscut sub numele de *scrisoarea nigeriană* sau *419 scam* (după numărul articolului din Codul Penal nigerian care prevede acest tip de infracțiune). Aceasta se bazează pe trimiterea de e-mailuri la cât mai multe persoane, prin care este solicitat ajutorul pentru transferul unei sume mari de bani

rămase în urma morții neașteptate a unui important oficial din guvernul unei țări mai puțin prietenoase. În schimbul sprijinului, potențiala victimă va primi un anumit procent din suma totală. După cum probabil majoritatea ar crede, nu divulgarea contului bancar personal reprezintă modul de îmbogățire al atacatorului, veniturile acestuia provenind din diverse taxe de timbru sau sumele solicitate pentru mituirea diverșilor oficiali din țara respectivă pentru a permite transferul banilor.

Pentru majoritatea inginerilor sociali scopul principal este obținerea de date cu caracter personal, pe baza cărora să reușească furturi financiare sau de identitate. De asemenea, urmăresc metode de a instala programe rău intenționate (malware) cu scopul facilitării accesului la informații confidențiale, sisteme informatice, conturi bancare sau date care permit un avans competițional. Astfel, elementele care prezintă un interes major pentru inginerii sociali sunt parole, nume de utilizatori folosite pentru autentificare, diverse informații personale referitoare la angajați, organigrame, carduri de acces, liste de telefoane, informații despre servere și rețeaua de calculatoare etc.

Există diverse metode prin care inginerii sociali își duc la îndeplinire planul, astfel, acesta vă poate influența să deschideți o ușă, să descărcați un document sau un program, să vizitați o pagină web falsă sau să faceți click pe o legătură web, acțiuni care vor avea urmări periculoase asupra sistemului informatic. Printre cele mai întâlnite tehnici utilizate de către aceștia se numără utilizarea unui limbaj familiar, de asemenea încearcă să intre în contact cu cât mai multe persoane din organizația respectivă până în momentul declanșării atacului final (tehnica separării), obținerea de informații din diverse surse, cum ar fi rețelele de socializare, scotocirea prin gunoarie (engl.: *dumpster diving*).

Probabil vă întrebați dacă bibliotecile publice ar trebui să fie interesate de acest subiect, al securității informațiilor. Având în vedere că majoritatea operațiilor dintr-o bibliotecă modernă se realizează cu ajutorul sistemelor informatice, că bazele de date actualizate zilnic conțin și informații cu caracter personal referitoare la utilizatorii bibliotecii, consider că sunt motive suficiente pentru a acorda importanță acestui aspect, în mare măsură neglijat. Un prim pas care se poate face este desemnarea unei persoane sau a unui grup de răspuns la incidente, care să se ocupe de activitățile suspicioase. Acesta ar trebui să fie instruit în tehnicile ingineriei sociale, pentru a putea să investigheze orice posibil atac informatic și să răspundă într-o manieră eficientă și efectivă. Atacatorii vor căuta întotdeauna cel mai ușor mod de a pătrunde, de aceea, periodic se pot organiza instruirii ale angajaților unde să le fie prezentat modul de acțiune al inginerilor sociali și modalitățile prin care

poate fi evitată această breșă de securitate, reprezentată de componenta umană. Totodată trebuie create sau întărite politicile de securitate existente, ținându-se cont și de protecția împotriva tehnicilor de inginerie socială.

Nicio instituție nu este ferită de pericolul reprezentat de către ingineria socială, cea mai eficientă măsură de protecție reprezentând-o conștientizarea existenței fenomenului. Trăim în vremuri în care totul se mișcă cu o viteză amețitoare, context în care, ceea ce azi este de actualitate, mâine este depășit. Un singur element rămâne neschimbat și, totuși, complet imprevizibil într-o lume calculată... omul.

Bibliografie:

- Mitnick, Kevin *Arta de a stoarce informații*. Editura Teora, 2005. ISBN 1-59496-045-3.
- Inginerie Socială – manipularea oamenilor - <http://mtc.md/~consulting/Inginerie%20sociala.htm>, data accesării: 18.09.2013.
- SANS Information Security Resources - http://www.sans.org/information_security.php, data accesării: 18.09.2013;
- Măzăreanu, Valentin *Securitatea sistemelor informaționale și riscurile asociate componentei umane* - <http://anale.feaa.uaic.ro>, data accesării: 30.09.2013.
- Ingineria socială: atenție, există! - http://www.managementul-riscurilor.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=426&Itemid=43, data accesării: 30.09.2013;
- Social Engineering: The Basics - <http://www.csoonline.com/article/514063/social-engineering-the-basics>, data accesării: 19.09.2013.
- Social Engineering - Ultimate-Guide - <http://assets.csoonline.com>, data accesării: 01.10.2013.

„75 DE ANI PRINTRE OAMENI, 50 DE ANI PRINTRE CĂRȚI”
Interviu cu prof. DIMITRIE POPTĂMAȘ, președintele Fundației Culturale „Vasile Netea”,

realizat de **Liliana Moldovan**

Cu un timp în urmă, în cadrul săptămânii închinată cărții și bibliotecilor, la Târgu Mureș, în incinta sălii de lectură a Bibliotecii Județene Mureș, a avut loc omagierea, la împlinirea a 75 de ani de viață, a domnului Dimitrie Poptămaș, fostul director al acestei instituții de cultură, inaugurată acum 100 de ani. Cu acest prilej, Domnia Sa a avut amabilitatea de a se prinde într-un demers interogativ, cuprinzând următoarele întrebări:

Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra vieții dumneavoastră, descoperim cu admirație că ea este strâns legată de destinul Bibliotecii Județene Mureș, plecând de la premisa că ați desfășurat în această instituție 50 de ani de activitate. Cum era viața într-o bibliotecă cu 50 de ani în urmă? Ce vă amintiți din acea perioadă?

În situația mea, destinul nu a survenit ca o forță supranaturală. El s-a supus unei voințe nutrite, dirijate conștient încă din anii de tinerețe. Descind dintr-o familie de intelectuali. Tatăl meu a fost preot, iar mama era învățătoare. Pe linie maternă, proveneam dintr-o familie care a dat mulți intelectuali, preoți și învățători formați la „fântănele darurilor” din Blaj. Am crescut alături de cărți și eram conștient de puterea lor mirifică. Provin dintr-o familie cu mulți copii – opt feciori și o fată. În convingerea preotului, atâția câți a dat Dumnezeu. Eu eram al doilea dintre ei. Am fost investit cu prenumele părintelui, într-o formă distinctivă mai puțin frecventă la noi, Dimitrie în loc de Dumitru, așa cum se numea tatăl meu. Acestuia i s-au mai adăugat două, acela de Gheorghe, după bunicul dinspre mamă, ca născut în apropierea praznicului sfânt „biruitor” din luna aprilie, și Iosif, un apropiat unchi al familiei, medic primar. Într-o viziune părintească firească pentru ei, deseori mărturisită în familie, preotul ar fi dorit ca în procesiunile religioase să fie însoțit de opt preoți care să-l străjuiască de o parte și alta pe senior. Au survenit în schimb vremuri grele, interzicerea cultului greco-catolic în noiembrie 1948. Pentru netrecere la ortodoxie, a fost scos din toate drepturile. În 24 de ore a fost obligat să predea cheile bisericii și să părăsească casa parohială. Noroc cu un creștin, nu prea avut, dar care i-a oferit ca găzduire vremelnică un adăpost în casă, el retrăgându-se în bucătăria de vară. Urmărit și hărțuit de organele de

securitate, asupra tatălui nostru s-au luat cele mai drastice măsuri de constrângere, fiind închiabur și declarat exploataitor și dușman al poporului, măsuri cu consecințe deosebit de grave asupra copiilor. Practic, și-a sacrificat familia sub consemnul credinței mărturisite prin hirotonire. În vara aceluiași an, prin reforma învățământului, au fost desființate la școala din localitate clasele 5-7. Doi dintre frați, cei mai mari, ne-am continuat studiile într-o localitate apropiată. La absolvirea școlii elementare, fratele mai mare a fost direcționat de părinți spre Liceul Comercial, iar eu spre Școala Pedagogică din Reghin. Pe baza originii sociale „nesănătoase”, amândoi am fost excluși din școli fără nici un drept de urmare a cursurilor liceale. Eu am petrecut un an la bunici. Îmi plăceau mult cărțile și aveau destul de multe. Eram atras în special de cărțile apărute în colecția „Biblioteca pentru toți”. De la cele de literatură română și universală, la cele de etică și filosofie, de educare a voinței, până la cele de cunoștințe practice, toate acestea îmi deschideau o lume nouă, necunoscută până atunci. Din aceste cărți și din cele ale părinților mi-am constituit propria-mi bibliotecă personală. După un an de zile am revenit la studii. Singurul liceu care mă adopta era cel de profil agricol. Problemele agricole îmi erau familiare din practica prestată la bunici. Așadar, am părăsit liceul fără știrea părinților, în favoarea unui loc de muncă, la o întreprindere de legume și fructe, în ideea urmării cursurilor liceale teoretice la recent înființatul Liceu seral de pe lângă Liceul „Alexandru Papiu Ilarian” din Târgu Mureș, fiind înscris în clasa a IX-a de studii, pe care l-am absolvit în anul 1955, cu 10 clase. Întâlnirea cu Târgu Mureșul a fost hotărâtoare în destinul meu. Aici a avut loc contactul meu cu biblioteca publică, în a cărei sală de lectură îmi petreceam puținul timp liber pe care îl aveam și unde îmi făceam lecțiile. În afară de cărți, aici aveam ca prieteni bibliotecarii. Am vizitat Biblioteca Teleki, care m-a impresionat atât de mult, peste închipuirile mele, încât cărțile de acasă nu mai însemnau nimic. Acum a încolțit în mine ideea de a deveni bibliotecar și așa a fost să fie. Bibliotecarul Gheorghe Câmpeanu, cu care eram coleg de seral, m-a rugat să-l înlocuiesc două săptămâni, deoarece avea ceva probleme de rezolvat. Am renunțat la angajarea în Fabrica de Piele, pentru care mi-am întocmit dosarul, acceptându-i propunerea. Apoi înțelegerea noastră s-a prelungit cu altele două săptămâni, după care a intervenit o înlocuire temporară, urmată de pensionarea titularii, șefei de serviciu. Viitoarea directoare a apreciat străduințele mele de cunoaștere și pasiune pentru această profesie, supunându-mă la un examen care a durat peste cinci ore,

Dimitrie Poptămaș și Liliana Moldovan

timp în care am fost chestionat despre tot ce știu în legătură cu organizarea lecturii și a bibliotecii. Despre Biblioteca Regională de acum 50 de ani așa putea vorbi mult. Ea funcționa în conformitate cu noua reorganizare administrativă și a atribuțiilor metodice ce se reclădeau pe temeliiile vechii bibliotecii orașenești înființate în anul 1913, odată cu darea în folosință a Palatului Culturii din Târgu Mureș. Noile temeuri ale bibliotecii publice erau stabilite prin noi norme, statute prin Legea 1542 din 1951. Conform acesteia, colecțiile, lectura și activitățile de propagandă trebuiau să fie subordonate scopurilor noului regim comunist, pe principiile luptei de clasă și a răspândirii ideologiei clasicilor marxism-leninismului. Cu excepția câtorva cărți considerate progresiste, dintre cărțile existente, cea mai mare parte erau clasate la fondurile „secret” și „documentar”. Locul lor a fost preluat de traduceri din literatura rusă și sovietică, cu prioritate cele apărute în editurile „Cartea Rusă” și „A. R. L. U. S.” Din întreaga bibliotecă, care până la al Doilea Război Mondial număra peste 50.000 de volume, erau puse la îndemâna publicului doar o infimă cantitate de cărți. Pe lângă aceste limite, Legea avea și anumite calități. Era prevăzută organizarea de biblioteci publice finanțate de stat, regionale, raionale, orașenești, comunale și sătești, acestea din urmă pe baze de voluntariat. Serviciile bibliotecii erau gratuite pentru public. Bibliotecile comunale erau organizate pe baza unui plan de stat, câte 20 de unități anual, până la acoperirea tuturor comunelor. Biblioteca Regiunii Autonome Maghiare, la intrarea mea în serviciu, avea 12 bibliotecari, față de doi, câți avea înainte biblioteca orașenească. Ca metode de lucru, erau cele folosite în Uniunea Sovietică. Tehnica de bibliotecă era fixată prin manualul lui Clenov, iar bibliografia generală îi aparținea lui Denesiev, ambele traduse din limba rusă. Manualul de Clasificare Universală (CZU) era tot o adaptare după cel sovietic. Aplicării acestor noi norme de activitate trebuia să se supună noua bibliotecă. Se organizau biblioteci de casă, biblioteci mobile pe lângă gospodăriile agricole colective, întâlniri cu scriitorii, recenzii și prezentări de cărți, citiri în grup în ateliere, la arii, la munca câmpului, în timpul servirii mesei. În permanență eram în concursuri, fie naționale, fie regionale, încadrate și ele în „întrecerea socialistă”. Noi credeam în ceea ce făceam, eram mulțumiți de utilitatea noastră socială. Am rămas, în schimb, tot timpul tributari celor șapte ani de acasă, cu tot ce implică raporturile morale dintre oameni și societate.

Ce urme a lăsat în viața dumneavoastră întâlnirea cu lectura și cartea?

Toată formația mea intelectuală o datorez lecturii. Ca prioritate în privința formării profesionale era finalizarea studiilor. Trebuia să trec peste acea barieră care îmi punea anumite interdicții în continuarea studiilor. La acestea se adăugau greutățile financiare și materiale. După suspendarea din serviciu a părinților, aceștia au fost nevoiți să își schimbe domiciliul. Orientarea era spre oraș, locul în care s-au stabilit primii doi copii. Salariul meu era foarte mic, mai mult simbolic. Oricum, nu puteam să urmez decât cursuri la fără frecvență. Am avut mare noroc cu instituirea la Târgu Mureș a Institutului Pedagogic de trei ani. Avea, spre norocul meu, o Facultate de Română-Istorie, pe care am urmat-o, după care mi-am continuat studiile în aceleași condiții la Universitatea din Cluj, în

specialitatea Istorie. Pentru mine, cartea și lectura au însemnat totul. Încă de la începutul angajării mele la instituția cărții mureșene, îmi drămuiau timpul pentru a fi cât mai mult între cărți. Peste zi, în condițiile în care serviciul se desfășura cu intermitență de trei ore la prânz, iar seara aveam posibilitate să rămân în bibliotecă până târziu, stăteam în fața rafturilor de cărți fără circulație (din motive politice) ore întregi. Nu aveam nici o restricție privind accesul la fondul vechi de carte. Din motive de spațiu, acestea conviețuiau împreună în același depozit cu fondul liber de lectură. Astfel, am avut acces la fondurile secrete și documentare și în special la periodice. O lume nouă se dezvăluia prin lectura acestora. Vechiul bibliotecar Aurel Filimon s-a îngrijit pentru a ne lăsa o valoroasă moștenire de cărți, adunate cu mari eforturi, atât pe plan local, cât și din alte surse din Țară, între care pe primul loc erau Academia Română, Fundațiile Regale, Casa Școalelor. Presa locală, periodicele, m-au introdus în istoria trecutului apropiat al orașului. În societate, alături de prieteni și cunoștințe, epatam pe cei din jurul meu cu relatările din presa locală. Simțeam de fiecare dată o satisfacție atunci când reușeam să ofer o carte potrivită pentru o lectură cu folos, fie în scopuri de divertisment, fie de formare ori de informare. Am crezut întotdeauna în calitatea serviciilor mele pentru public, iar cititorii apelau cu mare încredere la ele.

Care ar fi momentele marcante ale evoluției dumneavoastră profesionale?

Primul și cel mai important a fost contactul cu biblioteca publică, pentru care mi-am consacrat toată energia. Apoi trebuie să amintesc procesul de finalizare a studiilor. De mare importanță pentru mine în evoluția profesională au fost cursurile de formare profesională de trei luni, organizate la București. Acestea au constituit deschiderea mea spre bibliotecă. Astfel am luat contact cu marile biblioteci din capitală și oamenii care le serveau. Ele erau organizate atât pentru bibliotecari cu pregătire medie, din care făceam parte și eu, cât și cu pregătire superioară. Aici am intrat cu adevărat în tainele biblioteconomiei. Am avut profesori și îndrumători dintre cei mai buni. Îmi amintesc cu mare plăcere de lectori care după o programă prestabilită susțineau cursuri și seminarii de cultură generală ori de specialitate. Printre aceștia se evidențiau Augustin Z. N. Pop, mare eminescolog, care ne-a făcut o frumoasă introducere în literatura română și universală, aceasta din urmă, un domeniu nou de cunoaștere și interpretare a unor lecturi mai vechi. Cu Emil Manu, de la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei, am intrat în tainele literaturii ruse și sovietice, Gheorghe Pîrnuță ne-a inițiat în tainele istoriei culturii, Dan Simonescu, coautor al celebrei Bibliografii românești vechi ne-a predat cunoștințele de bibliografie generală, tehnici și metode de alcătuire, Atanasie Lupu, șeful serviciului metodic al Bibliotecii Centrale de Stat, ne-a inițiat în tainele organizării bibliotecilor. O lungă prietenie și colaborare s-a statornicit între mine și Mihai Păpurică, șef de serviciu al sectorului Completarea colecțiilor, din Biblioteca Centrală de Stat (BCS). Mărturisesc că acesta a constituit momentul hotărâtor al formării mele profesionale. Am avut prilejul să beneficiaz de cunoașterea marilor biblioteci din capitală. Aveam acces gratuit la spectacole de teatru, operă, operetă, filme, conferințe, întâlniri cu

scriitorii etc. Atunci i-am cunoscut pe Tudor Arghezi (cu prilejul reabilitării), Tudor Vianu, George Călinescu, Barbu Teodorescu... Tot acum am făcut câteva schimburi de experiență în țară, în special în Moldova. Apreciăm marile biblioteci din reședințe de regiune ori raioane instituite în clădirile justiției. Inclusiv Biblioteca Centrală de Stat a luat ființă în clădirea Tribunalului București. Pe atunci, în cadrul Ministerului exista o Direcție a Bibliotecilor, funcția de director fiind atribuită lui Ștefan Gruia (Grumberg) orădean cu activitate în mișcarea de rezistență franceză. Acestui curs i-au urmat altele, care au vizat activitatea metodică de îndrumare și control a bibliotecilor, de management în bibliotecă, relații cu publicul, carte românească veche și altele. Îmi face impresia că nefiind mulți bărbați în bibliotecă și neavând obligații familiale, eram vizat pentru a participa la cursuri. Din toate am tras foloase profesionale.

Care a fost cea mai dificilă perioadă din cadrul activității dumneavoastră ca director al Bibliotecii Județene Mureș?

Din punct de vedere profesional, nu am avut probleme dificile. Încă din primii ani de serviciu am avut îngăduită libertatea de gândire și acțiune. Am lucrat mai întâi ca bibliotecar, apoi ca bibliotecar cu atribuții metodice, bibliograf, șef de serviciu și 20 de ani ca director. În decursul celor 50 de ani de bibliotecărie, am avut șapte directori. Niciunul nu a ieșit din voia mea. Am avut probleme la reangajarea mea în bibliotecă după satisfacerea stagiului militar (1960), când directoarea Halász Borbála a refuzat să mă angajeze, tot pe motive de origine socială nesănătoasă. Știam că există un post vacant și am apelat la bunăvoința secretarului de partid din Sfatul Popular Regional, care a luat telefonul, a vorbit în fața mea cu directoarea, întrebând-o dacă nu se bucură de revenirea mea. Răspunsul a fost favorabil, iar eu am fost reangajat imediat. Biblioteca avea multe lucrări rămase în urmă. Cărțile și imprimatele procurate pentru bibliotecile publice din rețea nu erau difuzate. Bibliotecile erau antrenate în concurs. Nu s-au primit rapoartele de activitate din teritoriu. Am muncit zi și noapte până când toate lucrurile au intrat în normalitate. Am trecut la centralizarea datelor, iar mai apoi la întocmirea raportului de analiză. Din nou, două zile și două nopți de nesomn și „neodihnă”. Ea scria la mașină, iar eu compuneam textul raportului. La început mi-a fost greu, dar m-am acomodat repede. Textele dactilografiate erau corectate și recorectate de mine. Biblioteca a câștigat atunci în întrecere locul doi pe țară. Așa stând lucrurile, m-a întrebat dacă nu accept să fiu înfiat. În sinea mea, mă gândeam că nici nu ar fi rău să scap de piedicile care mă priveau de împlinirea unor aspirații. I-am mărturisit tatălui meu această propunere, la care mi-a răspuns pe un ton aspru: Spune-i directoarei tale că nu am copil de dat! Am avut în schimb probleme după evenimentele din decembrie 1989. În primul rând, s-a cerut din partea colegilor reconfirmarea în funcție de către Consiliul Județean al Frontului Salvării Naționale. Emoții mari, peste care am trecut cu accepția unanimă a colegilor. Mi-am reluat activitatea mai hotărât decât înainte. M-am confruntat cu bugete de austeritate și impunerea unor reduceri de posturi în vederea realizării unor economii. De către mulți colegi, libertatea era greșit înțeleasă. Au apărut idei secesioniste și în bibliotecă. Biblioteca Teleki-Bolyai, secție a Bibliotecii Județene Mureș, dorea să fie

independentă. Discuții multe în mass-media. Problema separării a fost pusă în discuția Consiliului Județean Mureș. Am avut argumente hotărâtoare pentru a nu dezmembra această unitate de cultură, în care noul și vechiul trebuie să se armonizeze în procesul de studiu și lectură, iar limba cărților nu are voie să îngreiească accesul la informație, fără nici un fel de discriminare. Cu ajutorul lui Dumnezeu, le-am învins pe toate. Biblioteca Județeană Mureș a ținut tot timpul ridicat stindardul calității între suratele ei.

Cum a afectat dictatura comunistă evoluția acestei instituții?

Într-un stat în care domnea o dictatură de esență comunistă de tip sovietic, erau previzibile îngrădirea tuturor libertăților. Instituțiile de cultură (inclusiv biblioteca publică) trebuiau să se subordoneze scopurilor de propagandă ale noii ordini și să sprijine impunerea ei. Mai mult, accesul la informare devine limitat. Cartea este purtătoare de informații. Tezaurul acumulat în decursul timpului de bibliotecă era bazat pe rolul formativ al personalității. Aproape tot ce a creat spiritul uman devine potrivit. O societate bazată pe ideile materialiste ignoră morală creștină. În noile condiții, sunt ignorate drepturile și libertățile omului. Noua ideologie era îndreptată împotriva a tot ce este vechi, având la bază experiența Uniunii Sovietice pe drumul deschis de Revoluția din Octombrie 1917. Această experiență trebuia să însoțească evoluția politică. Bibliotecile publice trebuiau să sprijine acest proces, pentru care au fost luate cele mai drastice măsuri. Cele mai afectate au fost bibliotecile publice care au devenit tradiționale prin vechimea, lectura și colecțiile lor. Biblioteca publică târgumureșeană este una dintre acestea. Situația este tipică pentru toate bibliotecile care au luat ființă înainte de război, fie publice, fie de învățământ, uniuni, asociații etc. La contactul meu în calitate de angajat al Bibliotecii Regionale (1955), instituția se prezenta astfel: În conformitate cu normativele în vigoare, fondurile de carte erau separate în două categorii mari: cu accesul la public și interzise pentru lectură. Separarea s-a făcut în conformitate cu cataloagele emise de Ministerul Propagandei, iar mai târziu cu cele ale Ministerului Informațiilor, respectând prevederile armistițiului. S-a impus scoaterea din circulație a tuturor cărților care cuprindeau referințe privitoare la teritoriile pierdute de România în urma Tratatului de Pace de la Paris. Cărțile nu au fost depozitate separat. Biblioteca funcționa pe baza depozitului închis pentru public. Există un consemn pentru bibliotecari pentru a onora numai acele publicații care figurau în cataloagele de bibliotecă și care erau separat depozitate. Selecția răspundea unor comandamente politice și era realizată de director, a cărui funcție era condiționată de trecut, fost membru al Partidului Comunist, activitate în mișcarea revoluționară muncitorească, fidel noului regim. Opera eminesciană a fost epurată în întregime. Din anul 1960, au început să fie elaborate cataloagele alfabetice ale Fondului de rezervă de pe lângă Biblioteca Centrală de Stat. Acestea conțineau în principal cărțile cu conținut depășit, mai ales cele politice al căror conținut nu mai era actual, cele care priveau experiența unor unități agricole ori industriale, în mare parte traduse din limba rusă, iar în privința literaturii, cele care preamăreau cultul personalității lui Stalin, fie ele indigene ori traduceri, ale scriitorilor care au părăsit țara etc. Instrucțiunile 1003 din

1965 epurau din biblioteci numeroase documente de partid care nu erau conforme cu noile orientări politice, de către succesorul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu. Deosebit de dure au fost prevederile Plenarei din iulie 1971, cu celebrele sale teze. Efectele sale nu s-au răsfrânt numai asupra aspectului politico-ideologic al creațiilor literare și științifice, ci și asupra unor măsuri de austeritate financiară. Au fost inițial scoase din biblioteci peste 120 de cărți reprezentative pentru literatura românească. A sporit vigilența Direcției Presei și Tipăriturilor, s-au redus alocațiile financiare pentru cărțile din bibliotecile publice. Abonamentele la presă în bibliotecile județene au fost limitate la șase ziare și șase reviste, s-au limitat posturile de bibliotecar comunal cu normă întreagă la comunele cu peste 6000 de locuitori, situație în care numărul acestora s-a redus de la 91, la 18 în județul nostru, la care s-au adăugat reduceri substanțiale de posturi în bibliotecile orașenești, municipale și județene.

Printre proiectele de amploare pe care le-ați realizat și care au captat atenția breslei bibliotecarilor din România a fost înființarea Bibliotecii „Târgu Mureș” din Chișinău. În ce context s-a născut ideea acestui proiect și cine v-a sprijinit în realizarea lui?

„Târgu Mureș” a devenit un nume emblematic în constelația culturală a Chișinăului. Poate că mulți cetățeni ai frumoasei și încercatei așezări de pe Mureș încă nu realizează nici acum, după 16 ani, ce înseamnă pentru noi, dar mai ales pentru basarabeni această realizare. Ideea își are originea în trecutul istoric zbuciumat al celor două provincii românești, Transilvania și Basarabia. Viața fraților din Basarabia, ca și a celor din alte provincii înstrăinate, consecință a ultimei conflagrații mondiale, au constituit întotdeauna obiect de studiu și cunoaștere din partea mea. Rigiditatea unor granițe arbitrare a făcut ca să nu ne cunoaștem direct decât din literatura la care aveam acces, și aceasta destul de limitată. O lungă perioadă de timp am abonat biblioteca noastră la toate publicațiile de limbă „moldovenească”, care nu erau altele decât cele românești transpuse în grafie chirilică. Le citeam cu destulă ușurință după o îndelungată familiarizare cu alfabetul vechilor cărți bisericești pe care le aveam în familie, iar mai apoi din orele de învățare obligatorie a limbii ruse la cursurile elementare și liceale. Din cotidianul „Moldova socialistă” aflam în acei ani de restriște despre desfășurarea revoluției culturale din China, model care a stat la baza Plenarei din 1971. Pe măsura scurgerii timpului, în săptămânalul „Literatura și arta Moldovei”, în jurul căruia s-au grupat cei mai valoroși scriitori, a început să se întrezărească noua orientare care vestea renașterea spiritului românesc. Instituirea Zilei limbii române a însemnat biruința și conștientizarea istoriei noastre comune, având ca liant limba vorbită. Astfel, evenimentele din august 1991 i-au prins pregătiți pe bibliotecarii din Transilvania, care au înțeles că renașterea Basarabiei se face numai prin cultură, prin carte. Am avut un lider bun între noi, Traian Brad, directorul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca. Am devenit cel mai apropiat colaborator al său. L-am sprijinit în „punerea pe picioare” a celei mai mari biblioteci de carte românească, de pe lângă Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”. Inaugurarea s-a produs a doua zi după declararea Independenței de stat a Moldovei. An de an, ardelenii au dus cărți la Biblioteca „Transilvania” din imensul cartier „Ciocana”. Aceasta era

cătoria noastră. Un spațiu imens, la un parter de bloc de locuințe, adăpostea o mare bibliotecă, care a ajuns în scurt timp la peste 40.000 de volume. Era un spațiu deosebit de îmbietor, în care ne întâlneam periodic scriitori și oameni de cultură, în special din Cluj-Napoca, Târgu Mureș și Chișinău. Dorința de a înființa o bibliotecă proprie pe care să o patroneze Biblioteca Județeană Mureș a rezultat din înțelegerea dintre mine, Lidia Kulikovski, directoarea Bibliotecii „Bogdan Petriceicu Hasdeu” (Chișinău), și bibliotecara Claudia Șatravca. Noua filială și-a început activitatea cu 5.000 de cărți din partea noastră și aproximativ încă pe atâtea din partea gazdelor. Localul l-a constituit tot parterul unui bloc de locuințe, situat în cartierul Râșcani (peste 400 m²). Biblioteca „Târgu Mureș” din Chișinău și-a deschis porțile pentru public cu prilejul „Zilei limbii române” din august 1996. A fost o mare sărbătoare a cărții și o mare biruință. Au participat la acest eveniment primarul general al capitalei, Serafim Urecheanu, academicianul Mihai Cimpoi, Marcel Dinu, ambasadorul României la Chișinău, oficialități ale Preturii Râșcani, oameni de cultură și scriitori. Din Târgu Mureș au fost prezenți: Cornel Moraru, președintele Direcției Cultură Culte și Patrimoniu Cultural-Național al Județului Mureș, Nicolae Băciuț, Mihai Suciu, Traian Brad din Cluj-Napoca ș.a. Fondul de carte s-a făcut în baza unei riguroase selecții. Baza colecțiilor au constituit-o cărțile noi, primite din partea Ministerului Culturii, dublete din fondurile Bibliotecii Mureș și donații de carte, cea mai valoroasă fiind a profesorului Timotei A. Enăchescu, originar din Dubăsarii Vechi. În scurt timp, biblioteca a depășit 30.000 de volume. Ca activitate, această filială este comparabilă cu cea din Biblioteca Județeană Mureș. Este explicabil acest lucru, dacă avem în vedere faptul că populația sectorului Râșcani este mai numeroasă decât a Târgu Mureșului și ajunge la peste 180.000 de locuitori.

Chiar și la 75 de ani, continuați să fiți o prezență activă în viața comunității mureșene. Ce traiectorie a luat viața dumneavoastră după vârsta pensionării?

Știam din lecturi și din experiența multor prieteni și cunoscuți mai în vârstă că retragerea din activitate produce un anumit șoc care ar putea să fie păgubos pentru întreg cursul vieții. Pregătirea pentru un nou mod de viață trebuie făcută încă din perioada activă. La mine, acest lucru s-a produs brusc, prinzându-mă destul de nepregătit. Eram conștient de faptul că am depășit vârsta de pensionare. Am acumulat câțiva ani buni salariul și pensia. Am ținut mult la locul de muncă și mi-a plăcut ceea ce făceam. Prima măsură după efectuarea consultațiilor medicale pentru a înlătura orice suspiciune asupra sănătății mele a constituit-o familiarizarea cu calculatorul. Mi-am procurat aparatele și am început a descoperi lumea informaticii. Am avut un mare noroc cu înființarea Fundației Culturale „Vasile Netea”, organizație nonprofit, pe care am reușit să o impun încă din anii de activitate. Am colaborat, încă de la înființare, cu câțiva oameni care m-au înțeles, cu care am muncit împreună, și efortul nostru a dat roade. Am avut și avem și acum realizări și planuri mari. Am lansat acele „Caiete mureșene”, care valorifică aspecte privitoare la oameni, locuri și fapte din acest areal. Am ales ca model patronul spiritual al fundației – Vasile Netea, originar din Deda (Mureș), istoric consacrat, multă vreme animatorul întregii vieți științifice și culturale a

acestor locuri. Unul din obiectivele noastre l-a constituit valorificarea operei sale. Ne-am creat o tradiție în privința marcării în fiecare an a datelor aniversare și comemorative ale cărțurului. Am reușit până acum să adunăm într-o carte *Vasile Netea – evocări și bibliografie*, informații pe care le-am considerat indispensabile celor care în viitor vor dori să adâncească cercetările privitoare la pluridisciplinaritatea personalității sale. Am editat memoriile sale publicate în revista „Vatra”. Recent, am publicat un volum de studii și comunicări prezentate la simpozionul prilejuit de centenarul nașterii sale. Pe drept cuvânt, cartea se înscrie între cele de mare valoare privind interpretarea, restituirea și repunerea în circuit național a operei sale. Am considerat de mare importanță continuarea almanahului literar-cultural al românilor nord-bucovineni „Țara Fagilor”, alcătuit de Dumitru Covalciuc, redactat și tipărit la Târgu Mureș. Ultimul volum, 21-22, cumulează anii 2012-2013. Almanahul se tipărește din sponsorizări și se distribuie gratuit în regiunea Cernăuți (Ucraina). Un alt aspect al preocupărilor mele îl constituie activitatea politică. Mai în glumă, mai în serios, ducându-mă săptămânal la ședințele PNȚCD-ului, în calitate de președinte al organizației județene, mă întâlnesc cu prieteni care mă întrebă unde mă duc. Eu le răspund că mă duc la ședință, deoarece am rămas cu unele „sechele” ale trecutului. Am acceptat această funcție și sunt conștient că mă obligă, și considerând-o tot ca o continuare a preocupărilor mele. În acest scop, am înființat Centrul de dezbateri socio-politice și culturale „Emil Aurel Dandea”, care a devenit în scurt timp un loc al lansărilor de cărți. Și, pentru a-mi ocupa timpul, am pus în aplicare un sfat al tatălui meu, care, de câte ori avea prilejul, îmi spunea că „aceea nu este pasăre care nu își face un cuib”. M-au urmărit mult aceste cuvinte, așa că am trecut la lucru. Acum, casa este înălțată. Alături de o frumoasă și roditoare livadă și grădină, este cel mai frumos spațiu de petrecere a timpului liber: despre care am putea spune că „lipsește cu desăvârșire”, vorba lui nea Iancu. La toate acestea se mai adaugă mulți, mulți prieteni, care mi-au fost alături când am împlinit respectabila vârstă de 75 de ani.

Ce proiecte aveți?

Am multe proiecte. Dacă timpul va avea răbdare, le voi realiza. Cele mai multe se leagă de patronul spiritual al Fundației Culturale „Vasile Netea”, moștenire atât de puțin cunoscută. Mă gândesc la *Opera omnia*, un corpus de volume care să cuprindă toate scrierile sale. Multe sunt risipite în periodicele vremii. Altele au rămas în manuscris. Acestea din urmă sunt foarte greu de descifrat. Mă bucur pentru că întreaga avuție spirituală se păstrează la Biblioteca Județeană Mureș. Am avut și eu un rol pentru această opțiune din partea familiei. Atât cât îmi va sta în putință, nu mă voi despărți de „acțiunea culturală”. Prezentările de cărți, conferințele, simpoziioanele, expozițiile fac parte din vechile mele practici. Continuarea seriei

„Caietelor mureșene” rămâne un imperativ. Regiunea Cernăuți își exprimă dorința continuării Almanahului „Țara Fagilor”. Dumitru Covalciuc mă roagă să continuăm apariția publicației până la volumul 25 și, dacă se poate, și mai departe. Sunt la o vârstă când poate că ar trebui să mă gândesc să aștern pe hârtie amintiri din lumea prin care am trecut. Toate acestea însoțite de grija pe care trebuie să o am pentru sănătate, pentru a mă bucura de tot ce am acumulat material și spiritual până la această vârstă.

Nu este o noutate faptul că lectura și cărțile nu se mai bucură de același interes ca acum 20-30 de ani, cu toate acestea este cert faptul că societatea contemporană nu va supraviețui fără cultură și cărți. Cum vedeți viitorul bibliotecilor românești în contextul actual?

În privința lecturii și a instituției cărții, în zilele noastre se produc anumite mutații. Mi se pare firesc ca acest domeniu să se bucure de cuceririle științifice ale timpurilor noastre. Informatizarea este o trăsătură firească a zilelor pe care le trăim. Producția de carte mondială a ajuns la cifre nebănuite. Mai mult decât atât, cartea virtuală electronică a devenit o realitate. Au apărut bibliotecile digitale, care valorifică operele existente în bibliotecile tradiționale, la care le adaugă și pe cele actuale. Mărturisesc la o întrebare anterioară că eu am rămas un tradiționalist dar în același timp receptiv la nou. Generația mea s-a format în instituția bibliotecii tradiționale, obiectul lecturii și studiului fiind cartea tipărită pe suport material – hârtia. Pentru noi, cartea a rămas un obiect sacru, tot așa cum lectura ține de sacralitate. Am rămas tributar colecției de cărți vechi. Ca bibliotecar, am susținut întotdeauna ideea conform căreia o bibliotecă este mai valoroasă dacă deține cărți vechi, ediții bibliofile, cărți cu autografe, rarități etc. Lectura este momentul în care stăm de vorbă cu marile spirite ale culturii și civilizației din toate timpurile. Tocmai pentru acest lucru, lectura și studiul au nevoie de consacrare. Lectura și studiul presupun sobrietate, liniște, stare meditativă. Până nu demult, am considerat că biblioteca tradițională nu poate fi înlocuită cu nimic. Computerizarea informației ne convinge tot mai mult că știința progresează și în această direcție. Nu numai tineretul, ci și noi, cei mai în vârstă, care ne petrecem timpul cu activități intelectuale ori culturale, apelăm tot mai mult la binefacerile internetului. Informația este mult mai generoasă, promptă, sistematizată și rapidă. Astăzi se elaborează lucrări de licență, masterat și chiar de doctorat care au la bază informații de pe internet. Se scriu studii și cărți care se folosesc de informația „virtuală”. Cu toate acestea, bibliotecile tradiționale nu o să dispară încă mult timp de aici înainte. Până când se tipăresc cărți, lectura lor rămâne o cerință, cartea se comercializează, iar locul ei de păstrare și organizare rămâne biblioteca. Informația furnizată de carte rămâne pertinentă și exactă atunci când lectorul se orientează în fluxul informațional.

(19 iunie 2013, Târgu Mureș)

**LECTURA – O PASĂRE TOT MAI RARĂ ÎN ACESTE VREMURI, DIN PĂCATE,
ÎN SPECIAL ÎN RÂNDUL TINERILOR**
Dialog cu bibliotecarul Gabriel Stan

consemnat de Raul Czompa

„Prin lectură omul își lărgeste orizontul, o întreagă lume deschizându-se înaintea minții sale”

Începutul de an trebuie – sau cel puțin teoretic ar trebui – să fie întotdeauna minunat. Astfel, am ales să abordez un subiect plăcut și totodată interesant – cărțile. Acestea reprezintă o lume aparte. Orice om ar trebui să aibă o mică bibliotecă personală. O vorbă românească sună astfel: „Ai carte, ai parte”. Lectura ocupă un loc extrem de important în devenirea unui om. Am găsit de cuviință că cel mai bine ne poate edifica, în sensul celor menționate, o persoană care se află zilnic printre cărți – un bibliotecar. Și-am stat puțin de vorbă cu Gabriel Stan, un om familiarizat cu lumea cărților, având în vedere inclusiv cei 12 ani de activitate în cadrul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare. Și, inclusiv fiindcă biblioteca menționată este una dintre cele mai mari, mai moderne și mai bine puse la punct din țară, nu putem trece cu vederea faptul că, de ani buni, director al acestui foarte important așezământ cultural este dr. Teodor Ardelean.

Reporter: *O întrebare de „încălzire”. De ce ați ales să fiți bibliotecar?*

Gabriel Stan: Am ales această meserie pentru că întotdeauna mi-a plăcut lumea cărților. Vreau să înțeleg mai bine lumea în care trăiesc. Și cărțile mă ajută foarte mult în acest sens. Dar în primul rând vreau să mă înțeleg mai bine pe mine însumi. Dictonul meu călăuzitor în viață este „Cunoaște-te pe tine însuși”, acel îndemn de pe frontispiciul templului lui Apollo de la Delphi. E un îndemn socratic, de asemenea. De fapt, îndemnul complet este „Omule, cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște universul și zeii.” Și m-am gândit că biblioteca este cel mai propice loc pentru acest demers.

Ce abilități necesită această meserie?

În primul rând năzuința de a cunoaște, aceasta fiind primordială. Tenacitate, perseverență, răbdare, foarte multă răbdare, să fii tot timpul disponibil pentru că ai de-a face cu multă lume, apoi amabilitate – bineînțeles, deschidere și dăruire.

„Orice om ar trebui să calce pragul unei biblioteci din când în când”

Ați folosit adineaori sintagma „lumea cărților”. Ce semnificație are pentru dumneavoastră?

Sau chiar „templu al cărții”! Lumea cărților este înmagazinată în acest templu. Prin lectură omul își lărgeste orizontul, o întreagă lume deschizându-se înaintea minții sale. Sufletul și spiritul se îmbogățesc, și lumea lui interioară capătă profunzime. Putem vorbi și de transpunerea într-o lume paralelă, fictivă, în care uneori te deconectezi de la banalul cotidian și poți să trăiești diferite stări de satisfacție sau de euforie chiar.

Cum trebuie să citești o carte? Există, cumva, vreo „regulă”?

În primul rând o carte se citește cu pasiune. În momentul în care o deschizi, trebuie să existe acea rezonanță între tine și carte. Este o vorbă între bibliotecari: fiecare carte cu cititorul ei și fiecare cititor cu cartea lui. Ca atare, trebuie să existe acea vibrație datorată lecturii, mai ales dacă e o lectură pentru plăcere, relaxare sau pentru îmbogățirea cunoștințelor. Desigur, atunci când e o lectură utilitară, pentru documentare, nu se mai pune accent pe rezonanță și pasiune, ci pe alte lucruri. Niciodată nu se citește la kilogram sau pentru palmares. În acest tumult informațional nu e recomandat să mai faci asemenea acte de caritate. E indicat să-ți gestionezi mai judicios timpul și să te axezi pe cărțile care într-adevăr îți provoacă o anumită stare de bine. De asemenea,

Gabriel Stan

este recomandat ca o carte să fie relecturată la un interval de câțiva ani. Astfel îți poți da seama cât ai evoluat din anumite puncte de vedere în acel interval de timp.

Este importantă lectura în devenirea unui om? Dacă da, cât de importantă?

Absolut. Biblioteca este locul unde se formează specialiști, de exemplu, toți trec la un moment dat prin bibliotecă. Moralitatea, principiile, caracterul chiar, se pot modela sau cizela și în bibliotecă. Inevitabil, orice om ar trebui să calce pragul unei biblioteci din când în când, să se șlefuiască prin lecturi adecvate. Desigur, sunt și lecturile de beletristică, care nu sunt neapărat formatoare, sunt mai mult de loisir, de petrecere a timpului liber. Categorie, reprezintă o alternativă benefică, de preferat în locul privitului la televizor sau al butonării pe calculator. Este un mod de relaxare, pe lângă utilitatea pe care o au, mai ales pentru copii.

Poate o bibliotecă să „vorbească” despre proprietarul ei?

Bineînțeles. O casă fără o bibliotecă este o casă pustie. E de preferat să ai o bibliotecă mai mică, dar de valoare, în dauna unei biblioteci mari în care toate cărțile sunt frumoase și care sunt alese exclusiv pe criteriul aspectului estetic și care sunt frumos aranjate, dar practic fără să te atingi de ele. Snobii își creează o astfel de bibliotecă, scopul lor fiind doar de a „da bine”, biblioteca înlocuind bibelourile, adică rolul ei este strict de decorațiune interioară. Categorie, o bibliotecă poate fi, într-o anumită măsură, cartea ta de vizită. O privire atentă asupra unei biblioteci personale poate releva anumite aspecte ale personalității proprietarului. Dar aceasta nu reprezintă nicidecum un criteriu definitoriu.

Ce cărți nu ar trebui să lipsească din biblioteca personală? Știi că întrebarea asta pare un pic „forțată”, știi că e foarte greu de răspuns, dar sunt foarte curios ce-mi veți răspunde...

Dificil de spus. De exemplu, dicționarele n-ar trebui să lipsească din dotarea unei biblioteci. Aici poate intra Dicționarul explicativ al limbii române (DEX) și chiar un Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic (DOOM), o enciclopedie și eventual niște atlase. Din păcate, deficiența la limba română este foarte mare. De asemenea, depinde și de stadiul evolutiv al fiecăruia și, evident, de domeniile de interes personal. Fiecare domeniu poate reprezenta o etapă în evoluția intelectuală și spirituală a unui individ.

Ce cărți ar trebui neapărat citite?

Tendința generală este să spui că Biblia, dar mărturisesc că personal nu am citit Biblia cap-coadă. Sincer, nu știu dacă este o carte anume pe care trebuie să o citești. E greu să dau un titlu sau altul. Fiecare rezonază cu altceva. De exemplu, Biblia este o carte definitorie pentru creștini, dar dacă o pui în mâna unui budist, să zicem, nu va avea niciun impact asupra lui. Depinde de la civilizație la civilizație, de la o cultură la alta. În funcție de mediul și de circumstanțele în care se dezvoltă un om. E foarte relativă treaba asta.

„Habent sua fata libelli”, însemnând „Cărțile își au destinul lor.” Dictionul aparține unui scriitor latin care a trăit în secolul al II-lea d.Hr., Terentianus Maurus. Ce credeți că vrea să transmită?

Sunt cărți care au avut și au și în prezent un impact foarte mare în rândul publicului. Uneori, cuvântul are putere mai mare decât activismul. O ideologie, de exemplu. Observăm că o ideologie se poate propaga în timp și poate influența generații întregi. Fiecare carte poate schimba destine. De pildă, pe mine m-au schimbat cărțile lui Emil Cioran, efectiv m-am regăsit în scrierile lui în perioada când le-am citit. Mi-au schimbat destinul. Au fost ca o rampă de lansare pentru mine. Mi-au deschis apetitul spre alte domenii, cum ar fi mistica și filozofia. Operele lui mi-au calibrat optica și modul de a percepe lucrurile. Acest lucru se poate întâmpla oricui.

Reporter: Ultima carte citită a fost... ?

„Misterele dezvăluite”, de Osho. De fapt, e în curs de lectură. În acest moment mă axez aproape exclusiv pe scrierile lui, care deschid o întreagă lume, o lume neasemuit de bogată, o lume a înțelepciunii și a spiritului care a triumfat asupra materiei. Aceste lecturi reprezintă stadiul de dezvoltare la care simt eu că am ajuns. L-aș parafraza puțin pe Osho, care spunea: „Eu sunt un om modest, mă mulțumesc întotdeauna cu ce-i mai bun.” Desigur, dezvoltarea intelectuală și spirituală durează întreaga viață.

Câteva curiozități despre Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”

Câte cărți deține în prezent biblioteca?

În jur de 600.000 de cărți, 30.000 de periodice și alte unități de bibliotecă, cu tot cu materiale audio-video, hărți, stampe și vederi, cărți 3D pentru copii, în total fondul de unități de bibliotecă ridicându-se la peste 650.000.

Care este cea mai veche și mai valoroasă carte?

E o carte de lingvistică în limba latină. Nu știm exact ce valoare are, fiindcă nu avem prețul actualizat. Iar cea mai veche carte în limba română datează din anul 1640, „Pravila de la Govora”.

Are acces publicul la ele?

Da, dar trebuie să existe o justificare pentru studierea lor, nu doar așa, de curiozitate. Sunt sub lacăt, fiind foarte bine păstrate într-un mediu adecvat pentru a fi conservate într-o stare cât mai bună.

Câți abonați are biblioteca în prezent?

În jur de 50.000 utilizatori înscriși.

Puteți să-mi punctați câteva aspecte mai puțin ori poate deloc cunoscute publicului, legat de bibliotecă?

Aș aminti un aspect util pentru abonații bibliotecii, și anume că activitățile care au loc aici și sunt înregistrate video – simpozioane, conferințe, lansări de carte, diferite dezbateri tematice sau evenimente publice – pot fi consultate de către toți cei interesați. Așadar se poate profita de acest serviciu oferit de instituția noastră. Este o informație pe care am dobândit-o și eu recent.

Și o ultimă întrebare. Care este cea mai mare satisfacție profesională?

Posibilitatea și privilegiul de a-i servi pe semeni și bucuria pe care-o resimt din mulțumirea care se citește pe chipul utilizatorilor cărora le satisfacem nevoile de informare sau, uneori, de consiliere. Sau pur și simplu prin ascultarea lor. Aș puncta aici și un aspect interesant legat de activitatea de la secția Periodice, un detaliu de natură personală, mai mult decât profesională: am avut bucuria și onoarea, în cei 10 ani de activitate petrecuți acolo, să cunosc și să stau de vorbă cu numeroase personalități din diferite domenii, pensionate sau încă în activitate, care îmi depăneau amintiri și îmi mărturiseau lucruri extrem de interesante, grave sau anecdotice, cu uimitoare încredere și onestitate, chestiuni care nu sunt consemnate în nicio publicație. Pentru asta sunt profund recunoscător și consider că destinul mi-a surâs cu generozitate.

În ultimul timp, cărțile, respectiv lectura, au pierdut mult teren. Actualmente, lecturarea unei cărți nu se mai regăsește printre activitățile recreative preferate de noua generație. Lumea cărților începe a se estompa în dauna noilor tehnologii, din păcate. Astăzi, majoritatea tinerilor care citesc, o fac mai mult din obligație și nu din plăcere. Mulți nu știu sau nici nu sunt conștienți că nu știu cum se citește o carte. Există indivizi care pretind că citesc, și poate chiar citesc, dar despre care nu ai putea spune că sunt citiți. Lectura trebuie să ocupe un loc privilegiat în educația tinerilor. Ea joacă un rol esențial în dezvoltarea intelectuală, morală și spirituală a oamenilor de toate vârstele. Cărțile și cititul nu au vârstă. Într-adevăr, fiecare carte își are propriul ei destin – și anume acela de a schimba destine.

(Publicat în ziarul regional online *Transilvania TV News*,

<http://transilvania-tv.ro/lectura-o-pasare-tot-mai-rara-in-aceste-vremuri-din-pacate-in-special-in-randul-tinerilor/>)

TIMOTEI CIPARIU – BIBLIOFIL (1805-1887)

prof. Gheorghe MOLDOVAN,
conducătorul Bibliotecii Municipale Târnăveni

Timotei Cipariu

BIBLIOFIL (gr. *biblion*, „carte” + *philos*, „iubitor”) = colecționar de cărți rare și prețioase.

A doua jumătate a veacului al XIX-lea a însemnat o perioadă de apogeu pentru Blaj. Ins-truiți în Occident, cărturari din pleiada intrată în istorie cu numele „Școala Ardeleană” au venit ca dascăli în școala „micii Rome” și au colecționat documente și cărți care urmau să aducă argumente pentru tezele lor.

Unul dintre reprezentanții de seamă ai școlii blăjene a fost Timotei Cipariu: filolog, lingvist,

teolog și pedagog, născut în Pănade, județul Alba, participant la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania, personalitate a învățământului românesc din Transilvania (1854-1875 – director al Gimnaziului din Blaj). Reprezentant al curentului latinist. Unul din președinții Astei.

Prin grija manifestată pentru carte, prin strădania cu care și-a alcătuit biblioteca personală, Cipariu intră în galeria bibliofililor români.

În secolul al XIX-lea apar noi biblioteci cărturărești, ale unor intelectuali cu formație și mentalitate europeană. Reprezentativă în acest sens este biblioteca filologului și lingvistului Timotei Cipariu, considerată ca fiind cea mai mare bibliotecă românească particulară pentru acea vreme.

Mai întâi, Timotei Cipariu a fost un strălucit autodidact, alcătuiindu-și „cea mai de seamă bibliotecă științifică românească din secolul XIX”, însumând aproximativ 9.000 de volume de mare valoare. Pasiunea sa bibliofilă este corespunzătoare umanismului european timpuriu, ca și stăruința de a învăța 12 limbi străine, între care, firește, greaca, latina, ebraica, dar și araba, persana ori aramaica biblică. Reputația de orientalist a făcut să fie ales membru al Societății Orientalistice Germane de la Leipzig.

Cipariu a fost o personalitate cu multe legături în lumea culturală europeană, care corespundea cu rectori universitari, consilieri aulici, canonici, lingviști, filologi, editori și librari. Vasta lui corespondență arată că el primea cataloagele unor librării și edituri străine și românești. Librăria-editură F. A. Brockhaus din Germania îi procura cărți de la Cairo, Beirut și Paris, pe care i le expedia prin Viena. Pasionat de lectură și foarte bine informat, cărturarul citea extrem de repede și făcea adnotări.

Biblioteca lui Timotei Cipariu conținea scrieri de Aristotel, de Linné (*Systema vegetabilium* – 1797), gramatici, ediții rare din tipărituri europene din secolul al XVII-lea.

Autori ai antichității Greco-romane, autori bizantini, autori celebri din Renaștere sunt prezenți în biblioteca lui

Cipariu în ediții provenite din edituri europene mai mari sau mai mici. Nu lipseau scrieri de Voltaire, Rousseau, Louis Blanc, Lamennais, George Sand, Lamartine. Biblioteca lui Cipariu era o colecție savantă, orientată către lingvistică, filologie și istorie, cu cărți în mai multe limbi. Bibliofil, Timotei Cipariu era proprietarul, printre altele, al unicului manuscris conținând *Rimele* lui Dante, care se găsea în Estul Europei.

În timpul revoluției din 1848, pentru a preîntâmpina un dezastru, Cipariu își mută o parte din bibliotecă la Sibiu, prilej cu care se pierd o parte din cărți, iar multe din cărțile rămase la Blaj au fost distruse de soldații austrieci. În cartea mea, *Biblioteca Municipală Târnăveni. Studiu monografic*, apărută în 2005, consideram printre dușmanii cărții și războiul, deoarece războaiele, încă din antichitate, au pârjolit și bibliotecile.

Biblioteca cipariană a fost o bibliotecă savantă, comparabilă cu alte biblioteci particulare europene contemporane lui Cipariu. În bună parte enciclopedică, dar cu tendințe de specializare, biblioteca cipariană atestă o sincronizare a civilizației cărții la români cu cea europeană.

Deși a suferit mari pierderi și distrugerii, biblioteca lui Cipariu nu a dispărut; fondurile ei – aproximativ 4.000 de volume – sunt conservate din anul 1950 împreună cu colecțiile Bibliotecii academice clujene.

Tot restul vieții, Timotei Cipariu și-a folosit resursele financiare pentru a-și procura cărți. Activitatea sa de colecționar de carte veche românească și îndemnul său de a dona bibliotecile publice din Transilvania stau la baza *Bibliografiei românești vechi*, care va fi alcătuită de fostul său elev Ioan Bianu, ajuns o personalitate în domeniul bibliologiei românești.

Timotei Cipariu intervine în anul 1862 la Viena, cu scopul obținerii deplinei libertăți și importului de carte din Principatele Române și de pretutindeni, pentru cât mai buna înzestrare a bibliotecii Astei și pentru a răspunde, implicit, nevoii de informare.

La centenarul nașterii lui Timotei Cipariu (1905), Nicolae Iorga l-a evocat pe ilustrul cărturar și biblioteca sa în cuvinte alese. La fel, și în 2005, la sărbătorirea bicentenarului nașterii lui Timotei Cipariu, comunitatea academică română i-a omagiat viața și opera, subliniind latura bibliofilă a ilustrului cărturar.

Sintetizând, putem spune cu Alexandru Odobescu că Timotei Cipariu a fost un „distins erudit [...] fire demnă, bine cumpănită și minunat de fină [...] minte înaltă și luminată”.

Închei cu un citat din Timotei Cipariu: „Astăzi, fraților, națiunile nu există decât numai prin cultură. Popoarele fără cultură și cărora nu le pasă de progresul umanității, nu se mai numără [...]”.

Sursă documentară: Nițu, Valeriu ; Vedinaș Traian, *Timotei Cipariu. Arbetipuri ale permanenței românești*, Cluj-Napoca, Dacia, 1988.

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. BIBLIOTECA
Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism” (1964)

Laviniu Ardelean

Vineri 10 ianuarie 1964 – Înmânarea donației de cărți românești Bibliotecii Naționale din Scoția

Ministrul R. P. Române la Londra, Alexandru Lăzărescu, a înmânat la 6 ianuarie, într-un cadru festiv, Bibliotecii Naționale a Scoției o donație de cărți din partea Universității din București.

La festivitatea care a avut loc cu acest prilej au luat parte lordul Clyde, președinte al Comitetului permanent al Bibliotecii Naționale a Scoției, dr. Beattie, directorul Bibliotecii, P. Murry, reprezentantul pentru Scoția al Consiliului Britanic, C. S. Minto, directorul Bibliotecii municipale a orașului Edinburg, reprezentanți ai presei și televiziunii.

În aceeași zi ministrul R. P. R. la Londra a făcut o vizită lordului primar al orașului Edinburg, Duncan M. Weatherstone.

BIBLIA LUI ȘAGUNA

Nicolae Iuga
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad
nicolaeiuga@yahoo.com

Abstract

Andrei Șaguna (1808-1873) was the Bishop and the Romanian Orthodox Metropolitan Bishop of Transylvania (1848-1873). As such, he coordinated a team who were preparing a new Romanian edition of the Bible, translated after Septuaginta and following older Romanian translations. This edition is known under the name of „The 1858 Bible from Sibiu”.

Andrei Șaguna came to a personal and original conception regarding the translation of the Bible, expressed in the Foreword of The Bible from Sibiu. According to Șaguna, the language of the Bible can be made only once for a people, as for its most part, the vocabulary of the Bible acquires in time sacred connotation due to its being used in the Divine Liturgy. This part of the vocabulary of the Bible becomes thus unchangeable. On the other hand, it is necessary that the initial translation of the Bible be revised from time to time, in order to be updated according to the historical evolution of the language.

These two opposite trends, led Șaguna to an organicist view on the language. The language can be compared to a tree which periodically sheds its old leaves replacing them with new ones while the trunk stays the same.

Key words: *Andrei Șaguna, translation of the Bible, principles of translation, Bible from București, Bible from Blaj, Bible from Sibiu*

Se spune, în mod curent, că Biblia este cartea cea mai tradusă din lume. După parametri cantitativi, număr de limbi și ediții, faptul poate să fie adevărat sau, mai bine spus, exact.

Însă nu trebuie să ne scape din vedere dimensiunea calitativă, capacitatea și forța uluitoare a Bibliei, odată traduse, de a fixa limba pentru o națiune determinată, de a-i forma capacitatea de gândire și expresie într-o măsură incomparabil mai mare decât întreaga literatură cultă a acelei națiuni. Pentru că, spre deosebire de operele literaturii culte, realizate ulterior și care abia mai târziu au constituit obiect de studiu în universități, doar pentru o elită educată și puțin numeroasă, limba Bibliei a picurat zilnic și în urechea omului analfabet, neînvațat și neștiutor de carte. Faptul este evident în cazul marilor națiuni europene, care au avut mai întâi o traducere a Bibliei și numai după aceea o literatură și, eventual, o filosofie în limba națională proprie.

În cazul nostru, al românilor, lucrurile stau într-un fel asemănător. O situație aparte o prezintă însă circulația diferitelor variante, traduse parțial sau integral, ale textului Cărții.

Primele cărți ale Bibliei tipărite în limba română au fost, se știe, *Evangeliarul* de la Sibiu (1551), apoi celebrele tipărituri ale diaconului Coresi, realizate la Brașov: *Evangeliarul* (1563), *Faptele Apostolilor* (1570) și *Psaltirea* (1570). Deși grec de neam, Coresi a utilizat pentru traducerile sale nu doar versiunea grecească a Septuagintei, ci și pe cea latină a Vulgatei (în cazul *Psaltirei*), dar mai cu seamă și mai presus de orice a utilizat traduceri care circulau în manuscris și care veneau pe căi neștiute din extremitatea nord-vestică a arealului locuit de români, de la Mănăstirea Peri din Maramureșul voievodal. Potrivit opiniei împărtășite cvasiunanim de către savanți, exprimată între alții de către Nicolae Iorga¹, aici în Maramureș, sub influența ideilor reformiste ale cehului Jan Hus, s-au tradus pentru prima dată în limba română, între 1434-1437, părți întinse din

Sfânta Scriptură, trebuincioase slujbei, și anume *Faptele Apostolilor* (titlul în original: „Lucrul apostolese”) și *Psaltirea*. Aceste manuscrise, mai cunoscute și sub numele de *texte maramureșene* sau *texte rotacizante* au stat la baza altui manuscris celebru, *Codicele voronețean*, practic o copie după textele maramureșene realizată la Mănăstirea Voroneț, fapt deloc surprinzător, având în vedere caracterul privilegiat, frecvent și sistematic al legăturilor dintre Maramureș și Moldova, după care acestea două împreună, manuscrisul maramureșean și cel voronețean, au stat la baza tipăriturilor lui Coresi realizate la Brașov. Este un prim exemplu elocvent cu privire la circulația relativ extinsă a vechilor scrieri bisericești. Așa se explică și faptul, remarcat de altfel de către cercetători, că diaconul Coresi a folosit „manuscrise husite, brăzdare de ideile Reformei”², istoricește vorbind singurele manuscrise românești pe care Coresi putea să le aibă la îndemână, și care nu puteau să provină de altundeva decât din Maramureșul întins pe atunci până în proximitatea spațiului cultural ceh, marcat de idei reformiste. S-au întâlnit astfel la Brașov, în centrul geografic al spațiului românesc, geniul cărturarului venit de undeva din vreo comunitate aromână din Grecia, din extremitatea sudică a limbii române și în același timp nativ în limba Septuagintei, cu graiul frust dar bătrân și plin de adâncime al textelor rotacizante provenite din extremitatea nordică, maramureșeană, a aceluiași spațiu lingvistic.

A mai existat apoi, în același veac al XVI-lea, un proiect nedus până la capăt, de traducere integrală în limba română a Vechiului Testament, la care a lucrat Șerban, fiul diaconului Coresi, împreună cu alți cărturari ai vremii, confruntând Septuaginta și cu o versiune maghiară a Bibliei, datorată lui Heltaí Gáspár (1551). Au văzut lumina tiparului într-o tipografie din Orăștie, la anul 1582, numai primele două cărți ale Vechiului Testament, ediție rămasă în istorie sub numele de *Palia de la Orăștie*.

¹ Bota, I., *Maramureșul – leagănul primelor scrieri în limba română*, în vol. *Maramureș*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 1966, p. 38-46.

² Jinga, C., *Traduceri ale Bibliei în limba română*, www.quickbible.net, site consultat la data de 26.12.2008.

Pe la jumătatea secolului următor, avem o primă izbândă mai însemnată, constând în apariția primei traduceri integrale a *Noului Testament* la Alba Iulia, la 1648, „una dintre pietrele fundamentale pe care s-a clădit, în secolele următoare, limba română literară”³. Celebra ediție are la bază o traducere, ceva mai veche, a unui oarecare călugăr Silvestru, venit la Alba Iulia din Țara Românească, de la Mănăstirea Govora, și a multor altor „ostenitori”, forma definitivă a textului fiind dată de către mitropolitul Simion Ștefan, cel care scrie Predo-slovia către cetitori, precum și o dedicație pentru principele calvin al Transilvaniei, George Rákóczy. Mai reiese din Predoslovie că traducerea a fost făcută după Septuaginta, dar au fost folosite și Vulgata și o traducere slavonă, precum și traduceri tipărite de către Coresi, adică *Evangheliarul și Apostolul*⁴.

În fine, toate aceste strădanii de două veacuri au fost încununuate de apariția primei traduceri a întregii Biblii în limba română, *Biblia de la București* de la 1688, mai cunoscută și sub denumirea de Biblia Șerban Cantacuzino. Este un punct culminant și de referință. Este o a doua sinteză, amplă și decisivă, a graiurilor din diferitele provincii românești. Prima a constituit-o seria tipăriturilor lui Coresi care, după cum am arătat mai sus, a adunat câte ceva din graiul românesc din sud, din cel maramureșean și din cel moldovean. Aici, în cazul *Bibliei de la București* de la 1688, sinteza este deplină. În această ediție, Vechiul Testament este preluat după traducerea efectuată de către cărturarul moldovean Nicolae Milescu Spătaru, text revizuit de către mitropolitul-poet Dosoftei al Moldovei⁵. Manuscrisul lui Milescu, conținând numai Vechiul Testament, a fost dăruit lui Grigore Ghica, domn al Țării Românești. Apoi, pentru Noul Testament a fost preluat pur și simplu textul existent, apărut la 1648 la Alba Iulia. Înainte de a fi dat la tipar, textul întreg a fost revăzut încă o dată și diortosit de către celebrii cărturari munteni, frații Șerban și Radu Greceanu, în colaborare cu învățatul grec Ghermano de Nissa și cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, știutor de limbă română, care semnează de altfel și o prefață. Ne aflăm în fața unei sinteze depline în sensul propriu al termenului, deoarece avem, iată, variante moldovene și ardeleni, a căror formă definitivă a fost stabilită la București de către cărturari vorbitori ai graiului din Țara Românească.

Avem așadar *Biblia de la București* de la 1688, o traducere întreagă, cu rădăcini adânci în toate provinciile mari românești.

Destinul acestei Cărți este uimitor prin modul în care a recirculat, prin secole, înapoi spre izvoare. Din Biblia de la 1688 au fost tipărite în timp unele părți de sine stătătoare, *Evangheliarul*, *Apostolul* sau *Psaltirea*, pe la diferite mănăstiri din țară. Un secol și ceva mai târziu, vede lumina tiparului *Biblia de la Blaj*, la anul 1795. Samuil Clain, traducătorul Bibliei de la Blaj, mărturisește într-o prefață intitulată *Către cetitorii*, că scopul său a fost acela de a „îndrepta graiul Bibliei ceii mai dinainte românește tipărită”, adică al Bibliei de la București de la 1688 care, datorită curgerii timpului, a devenit „mult osibit de vorba cea de acum

obicinuită”⁶. În fapt, nu avem în *Biblia de la Blaj* o traducere cu totul nouă, cât practic o diortosire a celei vechi, de la București. Samuil Clain a schimbat în total, din lexicul *Bibliei de la București*, puțin peste o sută de cuvinte⁷. Prin *Biblia de la Blaj* de la 1795 s-a realizat, paradoxal, nu o ardelenizare a limbii Bibliei, de altfel așa ceva nici nu ar fi fost cu putință, deoarece exista deja o Biblie tradusă la București, consacrată și utilizată ca atare timp de peste un secol, ci s-a realizat practic o mentenizare a graiului românesc din Ardeal. Apoi, după anul 1812, Basarabia a intrat în componența Imperiului rusesc. A fost necesară o Biblie aparte pentru credincioșii români din Basarabia, și a fost tipărită în 1819 la Petersburg o Biblie românească în 500 de exemplare, care reproduce de fapt textul *Bibliei de la Blaj*, cu unele omisiuni. Ceva mai târziu, între 1854-1856, având mare lipsă de Cartea sfântă, Episcopul Filotei al Buzăului tipărește o nouă ediție a Bibliei în tipografia Episcopiei, și în acest scop alege să reproducă *Biblia de la Blaj*, pe care o află „mai bine tâlmăcită și mai luminată la înțeleș”⁸.

Cu aceste considerații preliminare, am ajuns la *Biblia lui Șaguna*, respectiv Biblia de la Sibiu, ediția patronată de către mitropolitul ortodox al Ardealului Andrei Șaguna și tipărită în anii 1856-1858. Este totodată și ultima ediție a Bibliei tipărită în limba română cu caractere chirilice. Pe pagina de titlu stă scris: „BIBLIA / adevă / DUMNEZE-IASCA SCRIPTURĂ / A LEGII CEI VECHI ȘI A CEI NOAO / după originalul celor Șeptezeci și doi de Tâlcuitori din Alecsandria / tipărită / În zilele Prea Înălțatului nostru Împărat al Austriei / FRANȚIS IOSIF I / sub priveghearea și cu binecuvântarea Ecselenței Sale, Prea Sfințitului Domn / ANDREIU Baron de ȘAGUNA / Dreptcredinciosul Episcop al Bisericii greco-resăriteane Ortodoxe în Marele Prin- / cipat al Ardealului ... / SIBIIU / cu Tipariul și cu Cheltuiala Tipografiei de la Epi- / scopia dreptcredincioasă resăriteană din Ardeal / la annul Domnului 1856-1858”. Traducerea realizată de către grupul de traducători patronat de mitropolitul Șaguna s-a făcut după originalul grecesc al Septuagintei apărut la Atena în 1843⁹, cu observarea permanentă a soluțiilor de traducere adoptate în *Biblia de la București* de la 1688 și în *Biblia de la Blaj* de la 1795.

Mitropolitul Șaguna este primul care vine cu o concepție propriu-zisă, articulată și principială privind traducerea Bibliei¹⁰.

Teza principală a lui Andrei Șaguna, celebră de altfel, este aceea că „Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se poate face”¹¹. Cu o condiție prealabilă, anume să fie „învinșă piedica cea mare a traducerii credincioase și înțeleș”, adică limba poporului respectiv din acel moment istoric să fie suficient de evoluată (piedica cea mare), pentru a permite o traducere care să întrunească două atribute

⁶ *** *Biblia de la Blaj 1795*, Ediție jubiliară, Roma, 2000.

⁷ Pavel, E., *Un monument de limbă literară*, în rev. „Observator cultural”, nr. 70/2001.

⁸ Chindriș, I., *Secolele Bibliei lui Samuil Micu*, în rev. „Observator cultural” nr. 70/2001.

⁹ *** *Mitropolitul Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, Ed. Consist. Episcopal, 1909.

¹⁰ Iuga, N., *Profesorul și sirena*, Ed. Proema, Baia Mare, 2001, p. 81-83.

¹¹ Șaguna, A., în: *Biblia*, Sibiu, 1856-1858, p. VI.

³ Jinga, C., *Traduceri ale Bibliei în limba română*, www.quickbible.net

⁴ Păcurariu, M., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. B.O.R., București, 1994, p. 70 sq.

⁵ Păcurariu, M., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. B.O.R., București, 1994, p. 135.

minimale: (a) traducerea să fie „credincioasă”, adică așa cum am spune azi să fie fidelă în raport cu originalul; (b) să fie „înțeleasă”, adică mesajul profund și autentic al Bibliei să fie inteligibil în limba în care este transpus. Dacă a fost depășită această condiție sine qua non, atunci se poate realiza o primă traducere adecvată a Bibliei în limba respectivă. Numai că această primă traducere ajunge în mod necesar să fie și ultima.

Pentru că limba Bibliei are un anumit specific, dat de către destinația sa specială. Biblia este utilizată zilnic în varii servicii religioase, și mai cu seamă în liturghie, cuvântul biblic capătă în timp de secole o patină și o aură de sacralitate, primește puternice conotații de ordin cultic, care îl fac nesubstituibil. Încercările de a realiza traduceri tehnice, *ad litteram*, aduse la zi sub raport pur lingvistic, pot să substituie în mod necugetat un cuvânt cu sinonimul său și, chiar dacă sinonimul este perfect, rezultatul unei traduceri *mot à mot* poate fi catastrofal; se prăbușește sistemul conotativ al contextului și sacrul devine vernacular, iar solemnitatea se transformă în trivialitate. Așa se întâmplă, de exemplu, atunci când, din incultură sau comoditate, sunt traduse unele filme cu tematică religioasă: se fac traduceri *ad litteram*, corecte în sine, dar care ignoră expresiile biblice deja consacrate din vechime. Să ne imaginăm numai că expresiile din subtitrarea peliculei de film ar fi reluate în uzul liturgic: ce ar ieși atunci?

Firește că limba unui popor este un proces viu, care se află în evoluție istorică. Dar limba Bibliei pentru un popor se face o singură dată, după care, cu o anumită periodicitate, traducerea dintâi trebuie revizuită, cu precauții și respect față de textul inițial, pentru a fi pusă în acord cu evoluția istorică a limbii. Numai că nu poate fi vorba de o nouă traducere ci, mai corect spus, de o revizuire, de o diortosire. Așa s-au petrecut lucrurile și cu *Biblia de la Blaj* de la 1795 sau cu *Biblia Șaguna* de la Sibiu de la 1858: ambele au fost, practic, revizuirii periodice și diortosiri ale *Bibliei de la București* de la 1688. Același statut îl au și cele patru ediții sinodale ale Bibliei românești din secolul XX (din 1914, 1936, 1968 și 2000). Au existat și încercări extreme, fie de traducere strict tehnică **literală**, fie de traducere excesiv **literară**, care să valorifice textul biblic într-un context mai larg cultural. Avem în vedere cele două rateuri celebre din secolul XX: Biblia tradusă de D. Cornilescu la 1921 și respectiv Biblia tradusă de Gala Galaction la 1938. Nici una dintre aceste două traduceri nu a fost acceptată de către Sfântul Sinod, ca Biblie oficială, de uz liturgic. Au fost acceptate în schimb, ca ediții sinodale, traduceri care au urmat linia inaugurată de *Biblia de la București* de la 1688. Traducerea tehnică a lui D. Cornilescu a prins mai mult în mediile rupte de evoluția culturii române, anume în mediile românești protestante din străinătate, iar traducerea excesiv literară și românică a lui Gala Galaction a ajuns să fie apreciată mai mult de către oamenii de cultură și de către literați, decât de către teologi.

Așadar, în evaluarea traducerii Bibliei, Șaguna vine cu o perspectivă modernă asupra raportului între sincronie și diacronie. Diacronic, există limite istorice inevitabile ale oricărei traduceri, dar care se manifestă ca atare, limite care devin vizibile pentru noi ca limite abia după scurgerea unei perioade semnificative de timp. Traducătorii cei dintâi erau și ei „niște nemernici de-abia ai unui veac”, adică cu merite și cu lipsă de merite inerente veacului, care au tradus așa cum au tradus, fiindcă: „pe vremurile lor au fost

bine și desăvârșit așa”¹². Într-o secțiune istorică de ordin sincron, orice traducere este autosuficientă epocii în care a fost efectuată. Limitele traducerii nu se manifestă în sine, ci apar ca atare pentru noi, pe măsură ce ne îndepărtăm în timp de momentul de referință. Odată cu scurgerea timpului, în speță peste un secol și jumătate de la traducerea de la 1688, limba vorbită evoluează, în timp ce limba traducerii este fixată în text și ca atare imobilă. Atunci se manifestă cu claritate nevoia sincronizării, adică a aducerii competenței textului vechi la nivelul performării lingvistice a prezentului. În cazul Bibliei, acest lucru nu se realizează prin efectuarea unei traduceri cu totul noi, pentru că este stabilit axiomatic că limba Bibliei pentru un popor se poate face doar o singură dată, ci prin înnoirea punctuală, acolo unde este cazul, a lexicului vechii traduceri de referință¹³.

Mitropolitul Andrei Șaguna are, consecvent cu principiile enunțate, și o viziune proprie, organicistă, asupra evoluției limbii: „Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă: ramurile bătrâne și fără suc se uscă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; frunza veștejește și se scutură, dar alta nouă curând îl împodobește. Toate ale lui se fac și se prefac, numai trupina [tulpina] rămâne totdeauna aceeași”¹⁴. Este ușor să recunoaștem aici, în tulpină, traducerea Bibliei care, istoricește vorbind, o singură dată se poate face, iar în frunzele care se schimbă cu o periodicitate determinată cosmic – necesara actualizare periodică a unor elemente periferice de ordin lexical. Ceea ce însuși ediția Șaguna a Bibliei în limba română face la rândul său.

De la perioada în care a trăit Mitropolitul Andrei Șaguna (1809-1873), s-a scurs deja o perioadă considerabilă de timp, sunt, iată, peste două secole de la nașterea sa și peste un secol și jumătate de la traducerea Bibliei – ediția care îi poartă numele.

Cu toate acestea, teoria lui Andrei Șaguna cu privire la traducerea Bibliei poate fi considerată ca fiind de interes și azi, deoarece axioma potrivit căreia limba Bibliei pentru un popor o singură dată se poate face a fost într-un sens confirmată de evoluția ulterioară a evenimentelor în speță. De la Șaguna încoace, de un secol și jumătate, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat ca Sinodale un număr de patru ediții ale Bibliei, cele de la 1914, 1936 (Nicodim Munteanu), 1968 și 2001 (Bartolomeu Anania), ediții care înseamnă de fapt diortosiri, îndreptări succesive ale unei traduceri de referință, a *Bibliei de la București* de la 1688, și a respins două încercări care vizau schimbări radicale în text, care ambiționau să se constituie în traduceri propriu-zis noi, de autor: *Biblia* lui D. Cornilescu (1921) și *Biblia* lui Gala Galaction (1938).

Andrei Șaguna

¹² Șaguna, A., în: *Biblia*, Sibiu, 1856-1858, p. VII.

¹³ Iuga, N., *Profesorul și sirena*, Ed. Proema, Baia Mare, 2001, p. 84.

¹⁴ Șaguna, A., în: *Biblia*, Sibiu, 1856-1858, p. VIII.

PRESĂ ȘI ASOCIAȚII CULTURALE ÎN MARAMUREȘUL ANILOR 1939-1940

lector univ. dr. Ilie Gherheș

Răspunzând comandamentului maxim determinat de înfăptuirea Marii Uniri, prin momentul astral de la 1 Decembrie 1918, România Mare căuta căile de unificare și progres continuu, în toate domeniile de evoluție.

Performanța istorică a statului român putea fi cuantificată și în funcție de modul de abordare culturală a întregii culturi naționale. În acest sens, cu nr. 37241/1939, al Ținutului Someș-Cluj este înaintată către Prefectura județului Maramureș următoarea adresă oficială cu o rubricatură precisă, privind societățile culturale care ar împânzi întreg județul:

„D-lui prefect al județului Maramureș,

Sighet.

În vederea cunoașterii situației instituțiilor culturale din cuprinsul Ținutului, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a ne comunica toate comunele în care se găsesc societăți culturale, făcând următoarele precizări asupra situației lor:

- 1/. Numele societății culturale.
- 2/. Caracterul societății / cultural, social etc.
- 3/. Dacă este românească sau minoritară, indicând minoritatea în cazul din urmă.
- 4/. Dacă au clădire proprie, în ce stare se află și câte încăperi are, specificând ce numire poartă / cămin, casă culturală, etc.
- 5/. În ce an a fost construită și a cui proprietate este, indicând numărul dela Cartea funciară.
- 6/. Ce altă avere imobiliară are /pământ, grădini, construcții sau terenuri sportive/ indicând întinderea și starea în care se află.
- 7/. Ce număr de membri are.
- 8/. Dacă a fost afiliată și a activat în cadrele legii serviciului social.
- 9/. Care este activitatea și după suspendarea legii serviciului social.
- 10/. Bugetul anual.
- 11/. Diferitele observații.

Situația punctelor susmenționate /1-11/ va fi înaintată pentru fiecare comună din județul Dvs.

Această situație fiind de natură urgentă, cu onoare Vă rugăm să binevoiți a ne-o înainta în termenul cel mai scurt posibil.

Sănătate!

Cluj, la 29 noiembrie 1939”¹

Cu toată solitudinea probată de noile organe administrative ale statului autoritar carlist, se pare că organismele nou înființate de la ținut nu erau prea încântate de promptitudinea celor de la Sighet, revenind, ca atare, în 10 februarie 1940, cu o altă adresă, nr. 1498/1940, înaintată tot prefectului de Maramureș, „urgitând” răspunsul:

„D-lui

Prefect al județului

Maramureș

Sighet.

Avem onoare a Vă ruga din nou să binevoiți a urgita executarea ordinului nostru Nr. 37241 din 29 Noiembrie 1939, cu privire la situația societăților culturale din județul Dvs.

Sănătate!”²

După insistentele solicitări ale Secției de Studii și Documentare de la Cluj, în sfârșit, autoritățile prefecturale s-au mobilizat cerând, în consecință, situații amănunțite celor patru plase ale județului:

„Nr. 17812/1939

Primăriei Sighet

Tuturor preturilor

La reședință

Cu onoare Vă transpunem în copie ordinul Ținutului Someș, Nr. 37241 din 29 Nov. 1939, cu privire la statistica societăților culturale din cuprinsul județului rugându-Vă să binevoiți a completa toate datele indicate în acel ordin și a ne raporta în termenul cel mai scurt posibil.

Sănătate,

Sighet – 8 Dec. 1939.”³

Menționăm că și această corespondență între Prefectura Maramureș și cele patru plase (Sighet, Ocna Șugatag, Iza-Dragomirești și Vișeu) era semnată, în numele prefectului, tot de către Teodor Bocotei și de către referentul Grigore Holdiș.

În cele din urmă, ca o consecință firească a demersului administrativ inițiat de la București, precizând că de la pretura plasei Vișeu nu ne-a rămas documentul explicit, dar se poate ușor deduce că a existat, din tabelul cumulativ în-

tocmit de către serviciul prefectului și că de la pretura plasei Șugataș a fost dat răspunsul negativ, situația rezultată în final arăta astfel:

„Prefectura Județului Maramureș
Nr. 942/1940

Tabel
cuprinzând societățile culturale din județul Maramureș

Nr. crt.	Numele comunei	Numele societății culturale	Caracterul Societății (cultural, social)	Dacă est românească sau minoritară	Numărul membrilor	Dacă a activat în cadrul Serv. Soc.
1.	Borșa	Căminul Cultural „Pietrosul”	Cultural și Social	Societate pur românească	200	da
2.	Moisei	„Izvorul Dragoș”	Cultural Social	Idem	570	da
3.	Vișeu de Sus	„Astra” „Bogdan vodă”	Cultural Social	„	600 265	-
4.	„	Filaia „Reuniunii Poporană Rom.- Cat.” Ardeleană		minoritară	150	-
5.	Bocicoiul Mare	„Casinoul Român”	Cultural	românească	23	-
6.	Iapa	„Grigor Todor Holdișan”	Cămin Cultural	-	-	-
7.	Săpânța	„Mihai Șerban”	Cămin Cultural	-	155	-
8.	Săcel	„Astra”	Cultural	românească	25	da
9.	Săliștea de Sus	„Solidaritatea”	Cămin Cultural	românească	40	da
10.	Dragomirești	Societatea Adormirea Maicii Domnului în cadrul Soc. „Astra”	Cultural	românească	144	da
11.	Ieud	„Petru Bilțiu”	Cămin Cultural	românească	62	da
12.	Botiza	„Astra”	Cultural	românească	65	da
13.	Poienile-Glodului	„Vasile Lucaci”	Cultural	românească	58	da
14.	Strâmtura	„Dumitru Hodor”	Cămin Cultural	românească	29	da

Sighet
12-11-1940.”⁴

Într-o altă ordine de idei, ilustrând fidel realitatea acelor vremuri, respectiv dictatura carlistă în care se zbătea România, precum și frământările deosebite cauzate de declanșarea războiului, aflăm, dintr-o adresă a Prefecturii Maramureș, care este situația publicațiilor (ziare și reviste) care mai „apăreau în județ”. Același neobosit referent Grigore Holdiș, întocmea cu № 9633/1940, la 13 iulie 1940, în Sighet, următorul tablou cu publicațiile din județul Maramureș, cu numai o lună înaintea cumplitului Dictat de la Viena, din 30 august 1940, document semnat în numele prefectului de către subprefectul Teodor Bocotei:

„PREFECTUL MARAMUREȘULUI

TABLOU
De publicațiile ce apar în județul Maramureș

Nr. crt.	Numele Publicațiunii	Localitatea unde apare	Cum apare zilnic săptăm. etc	În ce limbă	De când apare	Felul: ziar, revistă etc.	Tirajul	Costul abona mentu lui	Proprietarul direct, girantul responsabil	În baza cărei autori zații apare	Observații
1.	Frontul Maramureșului	Sighet	Zilnic	română	15.XI. 1935	ziar	900	30 lei lunar	Marina Alexandru redactor răsp.	Dir. Gen. Pol. Nr. 8947939 I. 1936	Ziar de afirmare românească și de informații.
2.	Graiul Maramureșului	Sighet	Bilunar	română	30.VI.1931	ziar	500	Pe 1 an 100 Lei pt. plug. 50 l. pt. camere 150. pt. aut.300	As. Cult. Graiul Maramureșului Dr. Anderco Artur	Incheerea N. 2/41/1938 a Tribunalu lui Maramureș	Ziar cultural de cooperatie și de informație.
3.	Duminică	Sighet	Săptămânal	română	1923	ziar	500	Pe an 100 Lei 1 ex. 2 Lei	A.C.R.U. Titu Berinde girant		Organ de prop. relig. și morală și de informații
4.	Slova	Vișeu de sus	Lunar	română	1936	ziar	500	Anual 120 Lei pt. instituții 300 Lei	Proprietar Tătaru Ștefan	Dir. Gen. Pol. Nr. 8948 s. 29.I.1936	Ziar cultural

Prefect”⁵

Tot în același context amenințator, în 1.V.1940, la o solicitare venită din partea Inspectorului Silvic, Serviciul Administrativ Cluj, al Ținutului Someș-Cluj, președintele Uniunii pentru Cultura Poporului Român ASTRA, Despărțământul Central Maramureș, Sighet, dr. V. Ilea, întocmește tabloul căminelor culturale din județul Maramureș, cu numele acestora, precum și cu președinții filialelor Astra, care gestionau și conduceau aceste instituții de cultură locale. Este interesant de observat caracterul profund românesc și patriotic al respectivelor așezăminte culturale, precum și lista liderilor aștrști locali.

„Tabloul
Căminelor Culturale din despărțământul Maramurăș

Nr. crt.	Numele căminului	Comuna	Președintele	Observații
1.	Petru Bilțiu	Ieud	Pr. I. Dunca	
2.	Dragoș Vodă	Cuhea	St. Chindriș	
3.	Ioan Dan	Rozavlea	Pr. L. Sânjorzan	
4.	Astra	Săcel	V. Negrea	
5.	D. Hodor	Strâmtura	Pr. Mărieș	
6.	Tiodar Vasile	Glod	Pr. Gr. Pop	
7.	Dr. Vasile Lucaci	Poienile Glodului	Pr. Bărsan	
8.	Dragoș Vodă	Budești	G. Șerban	
9.	Tăut Vasile	Leordina	Gh. Vlad	
10.	Popa Lupu	Călinești	Gh. Andreica	
11.	Daniil Pop	Desești	V. Fodoruț	
12.	Astra	Breb	I. Vlad	
13.	Gr. Todor Holdișanu	Iapa	V. Săzăreanu	
14.	Vicar Ion Pop	Vad	T. Utan	
15.	Mihai Șerban	Săpânța	I. Manolescu	
16.	Bogdan Vodă	Vișeu de Sus	ing. Matache	
17.	Înfrățirea	Săliște	Pr. Tămâian	
18.	Astra	Moisei	Dr. G. Tomoiagă	
19.	Astra	Borșa	Pr. Vasile Pop	
20.	Starja Stogului	Poienile de sub Munte	M. Țițiriga	
21.	Astra	Hoteni	Pr. Sabău	
22.	Astra	Coștiui	V. Cheșa	
23.	Astra	Rona de Jos	Pr. E. Vlad	
24.	Astra	O. Șugatag	Tr. Bucurescu	
25.	Ronișoara	Sarasău	Pr. Moldovan	
26.	Ilie Mariș	Dragomirești	Pr. G. Cosma	
27.	Astra	Lunca	Manuleac	
28.	Astra	Virișmort	Pr. Căsaie	
29.	Astra	Bocicoiul Mare	Prof. Anoihii	
30.	Astra	Câmpulung	P. Bejenaru	
31.	Astra	Remeți	G. Ona	
32.	Astra	Valea Porcului	Pr. I. Petrescu	
33.	P. Bîrlea	Berbești	D. Anghel	
34.	Astra	Sat-Șugatag	Pr. N. Doros	
35.	Astra	Crăcești	I. Paul	
36.	Dr. Ion de Kovats	Bărsana	Pr. Mihai Hotea	
37.	Astra	Vișeu de Jos	Dr. Grad	
38.	G. Bilașcu	Petrova	Ion Tămaș	
39.	Astra	Ruscova	C. Mailatescu	
40.	Astra	Bocicoel	Pr. G. Petrovai” ⁶	

Imaginându-ne, fie și aproximativ, contextul sumbru al celor doi ani, precum și vremurile de restriște pe care le trăia întreg poporul român, vom avea poate cheia înțelegerii rolului intelectualilor în epocă, al acelor cu adevărat lumina-tori ai neamului cu care, în primul rând, se identificau.

Note

¹ Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale, Fond Prefectura județului Maramureș, dosar 3/1940, f. 10.

² *Ibidem*, f. 14.

³ *Ibidem*, f. 9.

⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁵ *Ibidem*, f. 5.

⁶ *Ibidem*, f. 57.

UN DOCUMENT INEDIT PRIVIND ȘCOLILE CONFESIONALE ROMÂNEȘTI DIN PROTOPOPIATUL GRECO-CATOLIC COSĂU ÎN ANUL 1873

muzeograf **Marius Câmpeanu**

Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș

Considerații generale

În fondul Vicariatului greco-catolic al Maramureșului deținut de Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș¹ se păstrează un document deosebit de valoros ce poartă titlul de „*Relaciune Tabellaria despre Starea Scoleloru gr(eco) Catholice și a învățământului din Protopopiatul Cosăului pe anulul 1873*”, întocmit de Mihail Kökenyesdy, protopopul Cosăului și parohul Bârsanei, la 6 iunie 1873². Raportul școlar a fost înaintat parohului Ioan Pop din Vad, protopop al districtului Mara și administrator al Vicariatului greco-catolic al Maramureșului între anii 1872 și 1879.

Informațiile cu conținut școlar sunt inserate într-un tabel structurat pe 13 coloane. În prima coloană figurează denumirea parohiei sau filiei și numărul credincioșilor („de suflete”). Coloanele 2 și 3 menționează numărul copiilor cu vârste între 6 și 12 ani obligați la școală, dar și al celor care efectiv frecventează școala³. În coloana 4 sunt informațiile referitoare la edificiile școlare: „*în ce gradu se află edificiul scol(ar) bunu sau reu? Corespunde cerințelor prescise prin art. 38 a legei⁴. Din ce materialu e făcută. Câte despărțiminte are edificiul. Dacă ar fi lipsă să se edifice sau repareze scola și câtu aru pote concurge comuna la aceasta?*”. În următoarea coloană sunt trecute datele despre școala de pomărit, numărul pomilor fructiferi altoiți de către învățători și dacă curtea școlii este sau nu împrejmuțată. În coloanele 6 și 7 sunt informațiile referitoare la fondul de școală și dotarea pe care o dețineau edificiile școlare. Următoarele patru coloane aduc în prim-plan situația dascălilor, menționându-se calificativele, pregătirea, vechimea, salarizarea (cu posibilitatea îmbunătățirii soluțiunii învățătorești la 300 de florini, așa cum prevedea legea) și dacă beneficiază de alte ajutoare din partea comunității. O altă problemă supusă atenției este aceea dacă stațiunea învățătorească este unită cu stațiunea cantorală, iar în cazul în care docentele îndeplinesc cele două funcții, calitatea actului de învățământ are sau nu de suferit. În coloana 12 este menționat numărul școlărilor care în ultimii 10 ani au deprins scrisul și socotitul, pentru ca în ultima coloană să figureze observațiile.

Anterior prezentării propriu-zise a documentului, se impune a fi aduse câteva precizări referitoare la organizarea Bisericii greco-catolice din Maramureș în secolele XVIII-XIX. Fiind anexat Ungariei în anul 1733, comitatul Maramureșului ajunge din punct de vedere ecleziastic sub jurisdicția Episcopiei greco-catolice rutene de Muncaci. Arhidiaconatul Maramureșului din acea perioadă avea în componență zece districte protopopești în care cele 50 de comune românești erau împărțite în trei protopopiate: al Vișeuului („*al Ierașului de sus*”), al Cosăului și al Sighetului („*al Ierașului de jos*”). În decursul timpului, din cele trei districte s-au format șase, luând naștere protopopiile Iza în 1747, Ieud în 1862 și Mara în 1867. După nenumărate încercări ale preoșimii maramureșene de a ieși de sub jurisdicția episcopiei greco-catolice de Muncaci, în anul 1853, Arhidiaconatul Maramureșului a fost integrat nou-înființatei dieceze române cu sediul la Gherla⁵.

Protopopiatul greco-catolic al Cosăului este amintit încă din anul 1698, având în componență parohiile situate pe văile Cosăului și a Marei⁶. Până în anul 1867 districtul a însumat 16 parohii și trei filii, pentru ca ulterior reorganizării administrativ-eceziastice să numere opt parohii și două filii (Bârsana, Budești, Călinești, Ferești cu filia Cornești, Ocna-Șugatag cu filia Hoteni, Oncești, Sârbi și Văleni), celelalte parohii intrând în structura protopopiatului Mara. Cercetarea

¹ Fondul de arhivă a fost achiziționat de către instituția muzeală băimăreană în luna martie a anului 2002. Acesta însumează aproximativ 12.000 de documente cu anii extremi 1873-1948, în prezent aflându-se în faza de prelucrare arhivistică.

² Între anii 1879 și 1887 Mihail Kökenyesdy a îndeplinit calitatea de vicar al Maramureșului. De asemenea a fost parohul Bârsanei și protopopul tractului Cosău între anii 1867 și 1887 (conform Tit Bud, *Date istorice despre protopopiile, parohiile și mănăstirile române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla, 1911).

³ Ambele coloane au subdiviziunile „feciori” și „fete”.

⁴ Legea XXXVIII din 1868 a fost elaborată de baronul Eötvös József, ministrul învățământului din Ungaria. Legea învățământului număra 148 de articole grupate în 9 capitole: Obligatoritatea învățământului, Tipuri de școli, Școlile confessionale, Școlile private, Școlile de stat, Preparandiile, Senatul școlar, Despre învățători.

⁵ Dieceza greco-catolică de Gherla a luat ființă prin bula pontificală „*Ad Apostolicam Sedem*” din 26 noiembrie 1853. În componență au intrat 634 de parohii: 540 de parohii cu 350 000 de suflete desprinse din episcopia de Făgăraș și 94 de parohii românești cu 60.000 de credincioși desprinse de la episcopia de Muncaci.

⁶ Vicarul maramureșean Tit Bud în lucrarea *Date istorice despre protopopiile, parohiile și mănăstirile române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911* (tipărită la Gherla în 1911), anterior anului 1698, îi amintește pe protopopul Ștefan (probabil paroh în Budești, a participat la sinodul organizat în 1690 de episcopul ortodox Iosif Stoica) și pe protopopul Petru din Budești în anul 1693. În secolul al XVIII-lea sunt amintiți: protopopul Andrei (în 1748), Ioan Pop protopop-paroh în Sat-Șugatag (în 1750), Simeon Fekete protopop-paroh în Văleni (între anii 1770-1775) și protopopul Simeon din Oncești (în 1775). Între anii 1778 și 1827 protopopiatul a fost administrat de către Teodor Rednic și Vasiliu Rednic, descendenți din familia Rednic din Giulești. În prima jumătate a veacului al XIX-lea mai apar menționați protopopul Vasiliu Mihalyi (între anii 1827-1834, paroh în Sat-Șugatag și Giulești) și Filip Oprîș protopop-paroh în Călinești (între 1835 și 1865); *Op. cit.*, p. 12-15.

fondurilor protopopești și parohiale deținute de Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Maramureș, dar și a Șematismelor⁷ reliefează faptul că districtul Cosău în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea a fost administrat între anii 1867-1887 de către Mihail Kökenyesdy, protopop-paroh în Bârsana, iar între anii 1887-1901 de Vasiliu Gyenge, protopop-paroh în Călinești. Cei doi administratori protopopești, alături de obligațiile liturgice și pastorale derivate din sacramentul preoției, îndeplineau și calitatea de inspectori peste școlile confesionale din district, asesori ai Scaunului consistorial și comisari delegați în cauze matrimoniale.

Școlile confesionale din Protopopiatul greco-catolic Cosău în anul 1873

După instaurarea regimului neoabsolutist și ulterior a dualismului austro-ungar, au apărut numeroase inițiative legislative referitoare la învățământ, majoritatea tratând educația din școli ca pe o problemă comună a Bisericii și a statului. Legea XXXVIII din anul 1868 introduce conceptele de autonomie școlară și confesională, lăsând în seama confesiunilor susținerea sistemului școlar prin acordarea dreptului de a înființa școli elementare. Raportul școlar întocmit de protopopul Mihail Kökenyesdy reprezintă o radiografie a învățământului românesc rural în deceniul 8 al secolului al XIX-lea nu numai la nivelul vicariatului greco-catolic al Maramureșului, ci și la nivelul întregii dieceze de Gherla. Atitudinea pasivă a autorităților civile locale și precaritatea economică a comunităților și-au pus amprenta fie asupra edificiilor școlare, aflate în stare mediocră și dotate necorespunzător, fie asupra condiției dascălilor, care nu-și primeau soluțiunea la timp, fapt ce ducea la plecarea învățătorului din sat și implicit la stagnarea învățământului în comuna respectivă. Cazul școlii elementare din Ocna Șugatag este cu totul special, copiii celor două comunități confesionale (romano-catolici și greco-catolici) învățau la aceeași școală, predarea materiilor făcându-se de către dascălii maghiari.

În continuare, voi prezenta rețeaua școlară la nivelul lumii rurale din Protopopiatul greco-catolic Cosău, în ordinea prescrisă în document. Pentru a nu știrbi din muzicalitatea rostirii maramureșene, am păstrat unele cuvinte și expresii din textul original.

Bârsana

Parohia are 2098 de credincioși („suflete”). Sunt obligați la școală 76 de băieți și 83 de fete, din care frecventează 52 de băieți și 25 de fete. Casa școlară este „de statu mediocre”, necorespunzând scopului. Este construită din lemn, cu două încăperi. Comunitatea („poporul”) ar putea-o repara „la casu de o recoltă bună”, dar în contextul actual „celu miseru nu pote ajuta nemica”. Școala are grădina („sesie”) cu pomi și „oltoiși”. Suprafața este „cam mică” dar există speranțe de a dobândi casa jandarmerială din comună, ca edificiu școlar, fapt ce ar duce la mărirea școlii de pomărit. Nu există fond școlar, și în condițiile actuale nici nu se poate constitui, deoarece veniturile comunale sunt folosite pentru construirea bisericii noi de piatră. Școala este prevăzută cu rechizitele (dotarea) necesare.

Dascăl este Nicolau Fabian, absolvent al cursului preparandial, are o vechime de 15 ani și este „abilu”. Salariul este de 300 de florini din fondul comunei („regalele”), îl primește regulat și nu are un alt venit. Este doar învățător, cele două oficii (docențial și cantoral) nu pot fi unite.

În ultimii zece ani au învățat să citească și să socotească 120 de băieți și 19 fete.

Budești

Parohia are 1571 de credincioși. Sunt înscriși 61 de băieți și 54 de fete, din care frecventează 42 de băieți și 15 fete. Edificiul școlar este „bunișoriu”, corespunde scopului, este din lemn cu două încăperi. Nu este școală de pomărit. Nu este constituit vreun fond școlar și „pentru sărăcia poporului în împrejurările de față cându nu au bucate cu greu realisaveru”. Dotarea școlii cu rechizite este bună.

Dascăl este Georgiu Pop, a absolvit cursul preparandial, are o vechime de 11 ani și este „bunu”. Salariul este de 200 de florini din „regalele” comunei, acesta putându-se majora din venitul comunei la 300 de florini. Docentele nu are un alt venit și nu îndeplinește calitatea de diac, cele două oficii nu pot fi „împreunate”.

În ultimii 10 ani au învățat să citească și să socotească 83 de băieți și 14 fete.

Ferești

„Parochia matre” are 259 de credincioși. Sunt înscriși 23 de băieți și 15 fete, dar „in anul acesta nefiindu învețietoriu, învețietura nu s-au țienutu”. Casa școlară este „in statu de medilocu, după numerul poporului destulă”. Este construită din lemn, cu două încăperi. Nu este școală de pomărit, dar „se pote face numai se fie învețietoriu”. Nu este constituit fondul școlar și nu există vreo speranță în acest sens, deoarece comuna nu are venituri. În ceea ce privește dotarea școlii, este făcută următoarea mențiune: „Afară de tablele de părete alta nemica n-are, cu greu se vor pote câștiga căci nu au nici un cruceriu”.

Școala nu are dascăl, postul fiind vacant. Salariul este de 60 de florini din „regalele” comunei. Întrucât comuna Ferești ar putea face front cu comuna Cornești pentru a putea asigura venitul unui singur dascăl, cele două oficii (docențial și cantorală) nu pot fi unite.

În ultimii 10 ani au învățat să citească și să socotească 5 băieți. La observații este specificat faptul că cele două comunități au convenit ca în situația ocupării stațiunii docențiale, același dascăl să predea până la amiază la școala elementară din Ferești și după amiază la aceea din Cornești.

⁷ Șematismul venerabilului cler a non-înființatei dieceze greco-catolice a Gherlei, Gherla, 1867; *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosújváriensis pro anno a Christo nato 1877*, Gherla, 1877; *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosújváriensis pro anno a Christo nato 1882*, Gherla, 1882; *Schematismus cleri Diocesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Cristo nato 1898*, Gherla, 1898; *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosújváriensis pro anno a Christo nato 1900*, Szamosújvári, 1900.

Cornești

„Filia” are 297 de credincioși. Sunt înscriși 24 de băieți și 17 fete. Școala nu are dascăl, postul fiind vacant. Salariul este de 60 de florini din veniturile comunei („regale”).

În ultimii zece ani, au învățat să citească și să socotească doar cinci băieți.

Călinești

Parohia are 1236 de credincioși. Sunt înscriși 62 de băieți și 14 fete din care frecventează 34 de băieți. Edificiul școlar este „in statu bunu”, corespunde cerințelor legii. Este construit din lemn, are trei încăperi și „nu lipsesce nemica”. Nu este școală de pomărit, dar se intenționează îngrădirea unei părți din grădina școlii pentru ca în anul următor să se înceapă plantarea pomilor fructiferi. Nu este fond școlar, dar se poate constitui din „regalele” comunale, la completarea fondului putându-se „provoca” și Composesoratul. În ceea ce privește dotarea școlii, se precizează că: „este prevăzută cu tote cele prescise”.

Dascăl este Petru Cupcea, a absolvit preparandia și are șase ani vechime. Salariul este de 200 de florini din contribuția sătenilor („ejectările pe popor”), acesta plătindu-se neregulat. Dacă s-ar introduce „regalele” în comună, soluțiunea învățătoarească ar putea fi îmbunătățită. Docentele nu are alte venituri.

În ultimii zece ani au învățat să citească și să socotească 104 băieți și 30 de fete.

Ocna Șugatag

„Parochia matre” are 519 credincioși. Școala este comună, copiii români învățând împreună cu cei de confesiune romano-catolică. Predarea materiilor se realizează de către dascăli romano-catolici.

Hoteni

„Filia” are 387 de credincioși. Sunt înscriși 25 de băieți și 17 fete, din care frecventează 14 băieți și șapte fete. Edificiul școlar este „in statu bunu”, corespunde cerințelor legii. Este ridicat din lemn, are trei încăperi și „nu-i lipsesce reparare”. Nu este școală de pomărit, nu este constituit fondul școlar. Acesta cu greu s-ar putea înființa, întrucât din „regale” se plătește salariul învățătorului. Dotarea școlii este corespunzătoare, fiind prevăzută „cu tote cele de lipsă”.

Dascăl este Gregorie Vlad, a absolvit preparandia având cinci ani vechime. Salariul este de 120 de florini din veniturile comunei („regale”), îl primește regulat. Soluțiunea docențială poate fi majorată la 200 de florini din aceleași fonduri. Docentele îndeplinește și calitatea de cantor, cele două oficii pot să rămână „împreunate fără scăderea învețimentului”.

În ultimii zece ani, au învățat să citească și să socotească 12 feciori și patru fete.

Sârbi

Parohia are 608 credincioși. Sunt înscriși 20 de băieți și 18 fete, din care frecventează 16 băieți și șase fete. Edificiul școlar este „in statulu celu mai desolatu”, necorespunzând scopului. Este necesară construirea altei școli din „regale” și din „spesele” Composesoratului. Școală de pomărit nu există. Nu este fond școlar și nici din „regalele” comunale nu sunt speranțe să se realizeze în viitor. Dotarea școlii este precară, având numai tablele de perete și o tablă neagră.

Docente este Ioan Borodi, nu a absolvit preparandia, fiind numit dascăl interimar. Salariul este de 150 de florini din „regale”, îl primește regulat. Nu sunt speranțe pentru majorarea salariului la 200 de florini. Dascălul nu are alte venituri, dar cele două oficii pot fi unite fără ca învățământul să aibă de suferit.

În ultimii zece ani au învățat să citească și să socotească opt feciori.

Oncești

Parohia are 936 de credincioși. Sunt înscriși 47 de băieți și 39 de fete, din care frecventează 36 de băieți și 15 fete. Edificiul școlar se află în stare bună („in statu bunu”), corespunde cerințelor legii. Este construită din lemn, are două încăperi și „nu îi lipsesce reparare”. Școala de pomărit „încă nu este îngrădită”, dar se poate „escinde” în grădina școlii, care este „amplă”, cu sprijinul Antistiei comunale. Nu este constituit fondul școlar, toate lipsurile putându-se rezolva din „regale”. Dotarea este corespunzătoare, școala fiind prevăzută „cu tote cele de lipsă”.

În luna martie, docentele s-a transferat la o altă școală, în consecință cursurile școlare nu s-au mai desfășurat. Salariul este de 200 de florini din „regalele” comunei, dar poate fi majorat la 300 de florini din aceleași fonduri. Cele două oficii nu pot fi unite, întrucât cantorele este investit de către credincioși.

Văleni

Parohia are 850 de credincioși. Sunt înscriși 40 de băieți și 25 de fete, din care frecventează 24 de băieți și opt fete. Edificiul școlar se află „in statu reu” și nu corespunde cerințelor legii. Este construit din lemn, cu două încăperi „rele”, neputându-se repara. Se impune construirea altei școli, dar, fără sprijin din partea statului, acest fapt nu poate fi realizat. Școală de pomărit nu este, dar există posibilitatea să se facă, căci „loc spre acest scop are comuna”. Fondul școlar nu este constituit și cu greu s-ar putea realiza, deoarece „regalele” ce rămân de la plata învățătorului sunt direcționate la construirea casei parohiale. În ceea ce privește dotarea, școala este prevăzută cu table de perete și o tablă, dar prin „concursul” comunei se pot procura și altele.

Învățător este Vasiliu Herțeg, a absolvit cursul preparandial, are o vechime de 15 ani și este dascăl bun. Salariul este de 120 de florini din „regalele” comunei și se poate majora până la 200 de florini, din aceleași fonduri. Dascălul nu are alte venituri, cele două oficii nu pot fi unite, deoarece cantorul este investit de către credincioși.

În ultimii zece ani au învățat să citească și să socotească 46 de băieți și opt fete.

Tabel 1: Numărul copiilor obligați la școală și a celor care efectiv frecventează școala

Nr. crt.	Denumirea parohiei	Obligați		Frecventează		Total	
		băieți	fete	băieți	fete	obligați	frecventează
1	Bârsana	76	83	52	25	159	77
2	Budești	61	54	42	15	115	57
3	Ferești	23	15	0	0	38	0
4	Călinești	62	14	34	0	76	34
5	Ocna-Șugatag	?	?	?	?	?	?
6	Sârbi	20	18	16	6	38	22
7	Oncești	47	39	36	15	86	51
8	Văleni	40	25	24	8	65	32

Tabel 2: Starea școlilor din Protopopiatul greco-catolic Cosău în anul 1873

Nr. crt.	Parohia	Starea edificiului școlar
1	Bârsana	din lemn, 2 încăperi, „de statu mediocre”
2	Budești	din lemn, 2 încăperi, „in statu bunioriu”
3	Ferești Cornești	din lemn, 2 încăperi, „in statu de medilocu” nu este
4	Călinești	din lemn, 3 încăperi, „in statu bunu”
5	Ocna Șugatag Hoteni	școala este comună cu romano-catolicii din lemn, 3 încăperi, „in statu bunu”
6	Sârbi	din lemn, „in statu celu mai desolatu”
7	Oncești	din lemn, 2 încăperi, „in statu bunu”
8	Văleni	din lemn, 2 încăperi, „in statu reu”

Tabel 3: Situația învățătorilor din Protopopiatul greco-catolic Cosău în anul 1873

Nr. crt.	Parohia	Numele învățătorului	Studiile învățătorului	Vechimea	Calificativul purtării morale	Salariul
1	Bârsana	Nicolau Fabian	cursul preparandial	15 ani	„abilu”	300 de florini
2	Budești	Georgiu Pop	cursul preparandial	11 ani	„bunu”	200 de florini
3	Ferești Cornești	vacant				60 de florini 60 de florini
4	Călinești	Petru Cupcea	cursul preparandial	6 ani		200 de florini
5	Ocna Șugatag Hoteni	Grigorie Vlad	cursul preparandial	5 ani		200 de florini
6	Sârbi	Ioan Borodi	interimar			150 de florini
7	Oncești	vacant				200 de florini
8	Văleni	Vasilu Herteg	cursul preparandial	15 ani	„bunu”	120 de florini

Relativa la tablă

<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>
<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>
<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>
<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>
<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>	<p>76. 50. 52. 51.</p> <p>Borșeni in 2008, h h.c.</p>

<p>după aceea. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>
<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>	<p>deși în sine este un lucru foarte simplu, dar este foarte greu să-l dăm în lașitate. Să-l dăm în lașitate și e mult mai ușor să-l dăm în lașitate decât să-l dăm în lașitate.</p>

Pagina 3

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ POPULARĂ DIN ZONA CODRU – JUDEȚUL MARAMUREȘ (I)

Traian Ursu*

Zona etnografică Codru, deși unitară din punct de vedere cultural și economic, localitățile cuprinse aici, de-a lungul secolelor au făcut parte din proprietăți sau organizări administrative, respectiv județe, diferite. Faptul s-a perpetuat până în zilele noastre, când localitățile zonei, aproximativ 60 la număr, se află în județele Maramureș (31 dintre ele), Satu Mare și Sălaj¹.

Denumirea de Codru a acestui spațiu vine de la pădurile întinse existente odinioară, din care au rămas însă suprafețe reduse astăzi. Sunt unele comune care au sub 20% din suprafața pădure și doar una singură cu 41-50%².

Din trecut încă, se dezvoltă aici meșteșuguri legate de prelucrarea lemnului, din care localnicii își confecționau aproape toate uneltele necesare ocupațiilor de agricultori și crescători de animale. Tot din lemn își ridicau casele și anexele gospodărești³.

Meșteșugurile amintite s-au perfecționat de-a lungul câtorva mii de ani de locuire permanentă aici. Din epoca bronzului și a fierului se cunosc urme de cultură materială scoase la lumină în localitățile Bicz și Oarța de Jos⁴ și urme constante pe locul numit „Sub pădure”⁵ în Ardușat. Toponime ca „La Cetate” în Asuajul de Jos, „Cetate” și „Dâmbul Berței”⁶ în Ardușat sunt alte dovezi de locuire continuă aici.

Codrul a rămas în afara ocupației romane, dar fiind destul de aproape de hotarul imperiului, populația de aici putea să intre și chiar să rămână într-un contact permanent cu cultura și civilizația romană⁷. Mai târziu, „în secolul al XI-lea, ținutul zonei Codrului marca extremitatea nord-estică a ducatului lui Menumorut”⁸ care era «o țară» foarte întinsă, cuprinzând întreaga Crișana, adică teritoriul viitoarelor județe Arad, Bihor, Oradea, Sătmăr, Sălaj (unde e pomenită așezarea Zalău)⁹. De la sfârșitul secolului al XIV-lea și până la 1470, această zonă va constitui o parte întinsă a domeniului feudal al voievozilor maramureșeni Balc și Drag, iar în secolele XVI și XVII a făcut parte când din principatul autonom al Transilvaniei, când din Austria¹⁰. Tot pe aici trecea, la sfârșitul anului 1599, granița stăpânirii lui Mihai Viteazul și tot pe aici avea să se statornicească pentru un timp, la sfârșitul Primului Război Mondial, așa-zisa linie de demarcație, a cărei depășire prin luptă va duce la eliberarea în întregime a Transilvaniei de sub dominația străină¹¹.

Satele zonei Codru din județul Maramureș au făcut parte de-a lungul Evului Mediu și după aceea, până la 1940, din comitatele și județele Solnoc, Satu Mare, Solnocul de Mijloc, Solnoc-Dăbâca și Sălaj. Dintre localitățile codrene, două sunt mai vechi, atestate documentar, de la 1231, ca în secolul al XIV-lea documentele să mai semnaleze încă 13, iar în următorul secol, alte 21. Așadar, până la 1400 erau cunoscute 83,5% din totalul satelor din spațiul amintit, alte șase fiind atestate în secolele XIV-XVIII, iar unul, în secolul nostru¹².

¹ Astăzi, există tendința de a se impune acestei zone atributul de „țară”, vorbindu-se tot mai des în presă despre „Țara Codrului”.

² Grigore Pașca, Codreanu Moldovan, Aurora Pașca, *Județul Maramureș*, București, 1980, p. 152 (copiată și mărită harta cu zona Codru).

³ Tancred Bănățeanu, *Arta populară din nordul Transilvaniei*, Baia Mare, 1969.

⁴ Rezultatele cercetărilor arheologice organizate de Muzeul județean Maramureș în anii 1978-1980 au adus dovezi privind locuirea acestei zone din mileniul II î.Hr.

⁵ Urme de așezare au fost constatate cu ocazia periegezelor efectuate în anii 1977-1979. La suprafață apar puține fragmente de ceramică.

⁶ Tradiția locală spune că aici era o cetate.

⁷ Dumitru Pop, *Folclor din zona Codrului*, Baia Mare, 1978, p. 9.

⁸ Ibidem.

⁹ Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Cluj, 1972, p. 30-31.

¹⁰ Dumitru Pop, op. cit., p. 10.

¹¹ Ibidem.

¹² În numărul de 43 de localități sunt cuprinse și cele 12 dispărute: Barzlywk, Gálfalwa, Godonaz, Kamyn, Kolbázvanfalva, Kapalchfalwa, Onosthew, Papfalwa, Pathakfalwa, Redefalva, Szaklád, Somas, cf. Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, 1968.

Constatăm că de-a lungul secolelor au dispărut 12 localități din zonă, faptul nu ne surprinde, având în vedere evoluția istorică și evenimentele prea adesea vitrege. Și tot astfel au dispărut o bună parte din construcțiile de lemn, biserici, școli și case cu anexele lor gospodărești. În prezent, se mai păstrează doar șase dintre vechile biserici de lemn¹³. Noile construcții se ridică și în Codru din materiale mai rezistente decât lemnul: piatră, cărămidă, beton, țiglă, tablă și atâtea alte materiale nou apărute și care ajung cu ușurință aici, ca peste tot.

Procesul de înlocuire a construcțiilor de lemn cu cele din piatră a început sporadic în prima jumătate a secolului al XIX-lea, de când datează două dintre bisericile de piatră din zonă, cele din Odești, de la 1824, respectiv din Băsești, de la 1846¹⁴ și a continuat în perioada ce a urmat. Același proces, în privința caselor și anexelor gospodărești, a început cu 20-25 de ani în urmă, fiind în prezent în plină desfășurare. Faptul ar trebui să ne îndemne la salvarea cât mai multor construcții de arhitectură populară, indiferent de destinația lor anterioară, prin conservare „în situ” sau în expoziții în aer liber. În viitor, aceste construcții vor fi singurele exemplare care vor vorbi despre arhitectura populară din această zonă, dovezi materiale palpabile, adevărate documente ale istoriei noastre în general, monumente de cultură, de arhitectură în special.

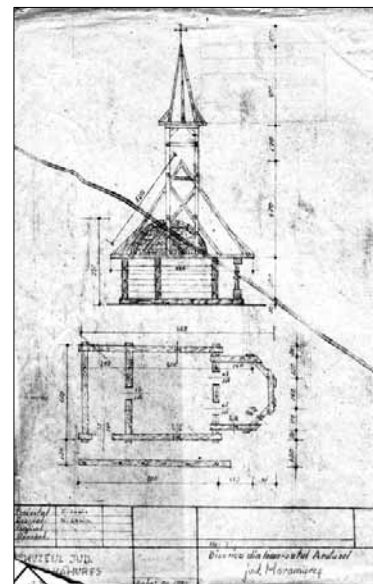
Bisericile de lemn din partea ce o avem în atenție a zonei Codru, șase la număr, reprezintă adevărate opere de artă. Cinci dintre acestea aparțin cultului ortodox, iar a șasea și o clopotniță aparțin cultului reformat-calvin. Ele se află în localitățile Arduzel, Bicz, Buzești, Orțăța, Someș-Uileac și Ulmeni. Cele cinci biserici ortodoxe sunt construite între mijlocul secolului XVII și anul 1739. Au, în general, același plan dreptunghiular, cu absidele pentagonale și decroșate, dar cu unele deosebiri realizate încă din momentul construcției sau aduse pe parcurs cu ocazia reparațiilor mai importante, ori a mutărilor pe un alt loc în cadrul aceluiași sat sau chiar în alte sate. Cele din Bicz, Buzești și Orțăța au pictura apreciată din punct de vedere artistic, degradată însă din cauza intemperiei la care a fost expusă de-a lungul secolelor. Aceasta, datorită faptului că acoperișurile, mai cu seamă, erau întreținute cu oarecare greutate de către comunități. În biserica de la Arduzel mai sunt doar urme de pictură pe iconostas, iar la Ulmeni, doar câteva scene de pictură din anul 1907 (executată de Sieber din Baia Mare). Toate aceste biserici sunt realizări deosebite ca arhitectură populară, decorul specific lipsind doar la cea din Ulmeni, tencuită în interior, ca și în exterior. Materialul lemnos folosit în construcția bisericilor amintite este cel de esență tare, respectiv stejarul.

În cele ce urmează, câteva din observațiile noastre privind unele dintre monumentele de arhitectură populară din Codru.

Biserica din Arduzel, monument istoric și de arhitectură cu hramul „Sfinții Arhangheli”, a fost adusă de către localnici din satul Gârdani¹⁵ în anul 1806¹⁶. Pe baza elementelor de arhitectură și a dimensiunilor reduse, 9,70 x 4,70 m, un turn înalt de 10 m, monumentul acesta poate fi socotit ca cel mai vechi¹⁷ din zona Codru, datat la mijlocul secolului al XVIII-lea. Optăm pentru această dată pe baza unei inscripții, ce-i drept, degradată din cauză că a fost arsă, aflată pe cununile de jos din partea de nord a absidei și care indică anul 1650. Monumentul este situat în cimitirul vechi și are fața orientată spre sud, fiind protejată de o prispă care a fost adăugată, probabil, în anul 1806. Tot pe latura de sud se află și intrarea scundă, de 140 cm, a cărui montant stâng este și stâlp de sprijin pentru cununile peretelui vestic. Ușa din trei scânduri are cuie din lemn cu capete în formă de trunchi de piramidă în miniatură și închiderea primitivă tot din lemn.

Dimensiunile reduse, în planul orizontal și cel vertical, acoperișul dintr-un singur corp și ferestrele mici fac să fie asemănată biserica aceasta cu o casă țărănească, în care pardoseala este din pământ bătut.

Ca decor arhitectural, se remarcă, în exterior, arcadele și stâlpii prispei, cu câte două inele la mijloc, capetele cununilor de bârne tăiate în trepte și respectiv îmbinate în „coadă de rândunică”, iar în interior motivele

Biserica din Arduzel (planuri)

¹³ Trei din cele șase biserici de lemn și o clopotniță sunt deja scoase din cult: Arduzel, Bicz și Buzești și respectiv clopotnița din Arduzel.

¹⁴ Dar datarea bisericii din Odești diferă. Cf. Sematismul din 1900, p. 193 și Sematismul din 1932, p. 64, din 1832, cf. Sematismul din 1914, p. 217 și de la 1828 cf. Sematismul din 1936, p. 83. Pentru biserica din Băsești, vezi, Sematismele din 1900, p. 191, 1914, p. 216, 1932, p. 59, 1936, p. 77.

¹⁵ Ioan Tocaci din Arduzel a aflat de la un făt bătrân că biserica a fost adusă din Gârdani în jurul anului 1815.

¹⁶ Sematismul 1932, p. 60 și 1936, p. 78.

¹⁷ I. Iurasciuc, S. Șainelic, *Monumente de arhitectură populară: Bisericile de lemn din zona Codru*, în „Satu Mare studii și comunicări”, Satu Mare vol. III, 1975, p. 201 datează biserica în a doua jumătate a sec. XVII sau începutul sec. XVIII.

incizate „dinte de lup” și cruci pe ancadramentul ușii din pronaos, precum și traforurile triunghiulare din pereții laterali ai acestei uși. Pe intradosul bolții semicilindrice din naos se află un arc în semicerc cu rol funcțional dar și decorativ prin „dinții de ferăstrău” crestați pe el.

Biserica din Bicz, cu hramul „Sfinții Arhangheli”, construită în anul 1723¹⁸, cu toate că pe ancadramentul ușii din pronaos se află inscripția „B-- (-- 1779 mai 1 zi), pe baza căreia este datată 1779¹⁹. Această dată re referă la anul mutării bisericii de pe locul numit „Bârșa Bătrână”²⁰ vechea vatră a satului Bicz, pe locul actual. Ancadramentul cu inscripția prezentată mai sus are lemnul din care este confecționată mult mai nou decât ancadramentul ușii de intrare. Ambele sunt bogat ornamentate, dar tehnica, distribuția și forma de realizare chiar a aceluiași ancadrament diferă. Pe ancadramentul ușii de intrare în biserică motivul torsadei are încolăcirii la capete, în care sunt înscrise rozete, iar în partea centrală a motivului se află bastonașe decorative, motiv identic, ca tehnică, loc de amplasare și formă, cu cel de pe ancadramentul ușii de la intrare în biserică din Orțița, datată la anul 1720.

Biserica-monument, singura fără prispă, aici, se află în cimitirul vechi din centrul satului și este orientată cu fațada spre sud, unde se află și intrarea. Deasupra intrării era o inscripție realizată cu culoare neagră în chirilică, acum aproape ilizibilă.

Turnul are o bază prismatică, un balcon cu câte două arcade pe fiecare latură și motivul torsadei de jur împrejurul balustradei. De asemenea, un coif scund în raport cu corpul bisericii, din pricina unei furtuni care l-a distrus în anul 1948²¹, nemaifiind refăcut în forma inițială.

Acoperișul este construit dintr-un singur corp, a cărui greutate se sprijină parțial pe capetele de bârne tăiate în trepte.

Interiorul este acoperit de pictura realizată în anul 1781, de către preotul Popa Vasile. Această afirmație se bazează pe faptul că portretele de pe un montant al ușilor din absidă este însoțit de următorul text în chirilică: „Popa Vasile parohul locului acestuia”, iar pe piciorul mesei de altar, altă inscripție cu aceleași caractere: „1781 Popa Vasile”. Pictura este în avansată stare de degradare, dar din scenele ce se mai disting constatăm că unele personaje poartă costume populare. De precizat că personajele cu rol negativ sunt îmbrăcate în veșminte turcești sau austriece. Decorația interioară este întregită de motive vegetale, de medalioanele de pe ușile împărătești și de motivele ornamentale de pe ancadramentul ușii din pronaos: rozete, torsade, romburi, cruce înscrisă într-un trapez etc.

Casele din Urmeniș, Băsești și Tămășești aparțin secolului XIX, cea mai veche fiind casa din Urmeniș. Materialul lemnos folosit este stejarul, iar ca fundație, piatra. De menționat că toate au fost mutate de pe locul inițial chiar dacă în cadrul curții doar, ca cea din Băsești, și asta s-a întâmplat în deceniile 3 și 4 ale secolului nostru, când au fost așezate pe fundație, uneori destul de înalte, ca cea din Urmeniș, de 0,50 m și de 0,70 m, la cea din Băsești. Pardoseala este din pământ la două case, iar la cea din Băsești este din scândură. Plafoanele sunt drepte, din grinzi peste care s-au așezat scânduri și apoi un strat de pământ. Cu ocazia mutării, s-au înlocuit părțile de lemn degradate, uneori până la 70%, ca și în cazul casei din Urmeniș, sau s-a mărit planul pe axa longitudinală, cum s-a întâmplat la casa din Tămășești, unde tinda s-a mărit cu cca 2 m. S-a păstrat peste tot forma planului și împărțirea spațiului, fără a se adăuga vreo cameră față de planul inițial. Acoperișurile au rămas în aceeași formă, cu patru ape, schimbându-se doar învelitoarea. Dacă inițial toate au avut draniță, azi au tablă la Băsești, țigla la Urmeniș și paie la Tămășești.

Cele trei case au prispă pe două laturi mărginite de o areatură bogat ornamentată cu contrafișe cu proeminente, motivul torsadei pe frontonul prispei și 5-7 inele în partea centrală a fiecărui stâlp de prispă. Cel mai decorat fruntar de prispă îl întâlnim la casa din Tămășești, care are suprafața acoperită de două rânduri de

Biserica de lemn din Bicz

¹⁸ Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schiță monografică a Sălajului*, Șimleul Silvaniei, 1908, p. 203.

¹⁹ I. Iurasciuc, S. Șainelic, *Op. cit.* p. 177

²⁰ Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Op. cit.*, p. 203.

²¹ Informație primită de la Vasile Fodor din Bicz nr. 99 (n. 1926), în anul 1979, iar meșterul care a refăcut coiful în forma actuală era din Băița de sub Codru.

crestături arcuite în partea de sus, urmând mai jos motivul torsadei, iar în partea inferioară o crestătură de-a lungul frunтарului.

Casa din Urmeniș, de la numărul 165, aparține familiei Bancoș Ana. Este construită în anul 1844, așa cum ne spune inscripția săpată pe un stâlp din partea de nord. De aici mai aflăm că meșterul se numea Flontaș Simion, despre care se spune că era din comuna Bârsăul de Sus, iar ctitorul avea un nume ce începea cu inițiala B „ACEASTA CASE A LUI B. AU FECUT FLONTAȘ SIMION 1844”. Pe un alt stâlp apare înscris „ANUL 1844”. Casa este compusă din două încăperi. Are șapte ferestre, din care, șase au fost mărite, având dimensiunile de 100 x 70 cm, doar a șaptea este cea originală, de 70 x 50 cm. Pereții sunt înalți de 225 cm.

Casa din Băsești, nr. 117, aparține familiei Pop Gheorghe, construită în a doua jumătate a secolului XIX. Are trei încăperi, tinda, unde este intrarea principală, camera de zi și bucătăria situată la nord și camera de oaspeți la sud. Din cele șapte ferestre, cinci au fost mărite, celelalte două fiind originale, cu dimensiunile de 65 x 50 cm. Pereții au înălțimea de 225 cm.

Casa din Tămășești, nr. 190, a aparținut familiei Iluț Ioan, iar în prezent se află în rezervația în aer liber din Baia Mare de pe Dealul Florilor. A fost construită în jurul anilor 1885-1895 și are un plan compus din două încăperi, la care se adaugă, ca și la cele mai sus prezentate, prispa, care aici este pe laturile de nord și est. Are cinci ferestre, dintre care doar cea de la sud este originală de 40 x 35 cm.

Casa din Urmeniș și planurile aferente

* Traian Ursu (1940-2010) a fost profesor de istorie și muzeograf la Muzeele din Satu Mare și Baia Mare, activitatea sa privind monumentele istorice, memoriale și de arhitectură populară din zonele acestor județe. A studiat și inventariat sute de obiective și a propus ocrotirea lor de către stat și comunități. A contribuit la valorificarea lor științifică, educativă și a pledat neobosit pentru păstrarea și prețuirea lor.

Pentru Codru, pentru istoria scrisă acolo, pentru frumusețea și sobrietatea creației populare codrenești – poate mai apropiată de cea din Bihorul natal – a păstrat până la sfârșit o mare și statornică admirație. A contribuit la organizarea primei manifestări științifice privind cunoașterea etnografiei și folclorului zonei Codru, desfășurată la Satu Mare, la 11 octombrie 1975.

TIMPURILE MĂNĂSTIRII „ÎNVIEREA DOMNULUI” HABRA, COMUNA GROȘI

Viorica Ursu

Este vorba despre mănăstirea care se înalță sub ochii noștri în hotarul comunei Groși, spre Ocoliş, în locul numit dintotdeauna Habru. Locul acesta cu nume arhaic derivat poate din verbul latinesc *habeo*, *habere*, sugerează parcă ideea de avere. Desigur, a vechii mănăstiri, care cu sute de ani în urmă a fost deosebit de înzestrată de ctitorii săi (cu câmpii, livezi, vii, heleșteie, păduri). Aceasta ar putea fi o explicație a numelui acestui loc și a mănăstirii, neexcluzând însă alta mai plauzibilă.

Demult, în timp, Habru făcea parte din domeniul cetății Chioarului. Proprietarii acestuia, Drăgoșeștii, voievozi ai Maramureșului, bogați și puternici, au fost în măsură să zidească biserici și mănăstiri, apărând mult timp prin ele elementul românesc. Domeniul acesta a devenit district militar, iar satele, aproape în întregime românești și oamenii, de asemenea, erau supușii cetății, având obligații militare de apărare și întreținere a ei, dar și libertăți și titluri de noblețe pentru fapte de arme deosebite. Districtul Chioarului cu mulțime de oameni liberi și nobili români este Țara Chioarului, un ținut de o mie de kilometri pătrați în jurul vechii cetății, cu o identitate istorică și etnografică ușor de deslușit și pentru că aici oamenii își spun până astăzi chioreni.

Locul vechii mănăstiri, Habru, situat la marginea Chioarului, se învecina cu domeniul fiscal Baia Mare, numit și „Fisculaș”, și care cuprindea satele iobăgești din apropierea sa, care erau proprietate a fiscului (ale statului feudal).

Hramul minunat și împărătesc al mănăstirii, sărbătorit în a treia zi de Paști, a fost astfel ales pentru

că lăcașul de închinare a reînviat el însuși, iar acest lucru se întâmpla după 400 de ani de la distrugere. De asemenea, pentru că în legenda despre vechea biserică îngropată, clopotul ei ascuns și el în adâncuri vestea Învierea și se spune că îl puteai auzi dacă puneai urechea la pământ în noaptea de Paști! Legenda bisericii îngropate a străbătut un timp îndelungat până la noi, păstrând vie amintirea mănăstirii de pe Habru.

Dar să vorbim despre timpul amintit și îndelungat al mănăstirii, fiindcă, cel de al doilea hram sărbătorit la Mănăstirea Habra de astăzi amintește tocmai de măsura în ani a timpului și în care Biserica își așază rânduielile. Este vorba despre ziua de 1 septembrie, începutul Anului Bisericesc (Anul Nou Bisericesc).

Această zi din calendar are o dublă și importantă semnificație religioasă. Ne spun preoții că reprezintă începutul creației lui Dumnezeu, acest mare fapt fiind consemnat de Legea Veche. Mântuitorul s-a adresat iudeilor în Templu tot într-o zi de 1 septembrie vorbind despre „Anul Domnului Bineprimit”, adică despre Anul Nou, care la acest popor tocmai începea. Așadar, 1 Septembrie este o sărbătoare a timpului, iar Anul Nou Bisericesc marchează un segment dintr-un timp infinit, pe care Biserica îl consacra întâi de toate rugăciunii.

O sărbătoare a hramului în această zi ni se pare inspirat aleasă tocmai pentru că Mănăstirea Habra își măsoară timpul în multe sute de ani a căror povară poartă mult zbucium și multă jertfă. Mai concret, timpul acestei mănăstiri sau istoria sa înseamnă primii vreo 200 de ani de la întemeiere, adică, din jurul anului 1400, până la distrugerea lăcașului, faptă săvârșită în primii ani de după 1600. În acel timp, până la dispariția sa fizică și vremelnică, mănăstirea „de deasupra Băii Mari, din ținutul Chioarului” a fost însemnată, ctitorită și înzestrată de voievozii români amintiți, asemenea surorii sale mai mari din Perii Maramureșului. A fost contemporană cu acea vestită mănăstire, reședință episcopală și amintită în documente împreună cu

Dealul Habrul văzut dinspre Săcălășeni, locul vestitei mănăstiri

ea. Aveau să aibă și aceeași soartă, ambele fiind victimele colaterale – am spune astăzi – ale conflictelor sângeroase dintre catolici și protestanți.

Și tot înaintea dispariției pentru un timp atât de îndelungat (adică pentru 400 de ani, după cum am amintit), mănăstirea de pe Habru a fost și ea reședința unui episcop luminat, care l-a sprijinit pe Mihai Viteazul în a aduce sub sceptrul său țările române, cu toate ținuturile lor. De aceea, Mănăstirea Habra este una din legăturile noastre, ale celor de pe aceste locuri, cu memoria domnitorului martir al credinței ortodoxe și al neamului românesc. Și tot de aceea, Mănăstirea reclădită și-a ales ocrotitori pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, cinstiți aici cu deosebire la 8 noiembrie.

Revenim însă la timpurile mai de demult și mai grele ale mănăstirii. Proscrisă, ca toate așezămintele ortodoxe din Transilvania, împreună cu clerul respectiv, pentru vina de a-l fi sprijinit pe Mihai Viteazul, și vechea mănăstire Habra, „acel loc zidit pentru ruga sfântă”, avea să suporte distrugerile, jaful și abuzurile. Din documente întocmite de „toată preoțimea și nobilime din ținutul Băii Mari, Chioarului și Sătmăruului” în cauza refacerii lăcașului sfânt (la 15 septembrie 1614), mai aflăm un lucru important despre mănăstirea distrusă cu ani în urmă, și anume că avea menirea „din vechime, să se roage pururea sfinților pentru rămânerea țării noastre”!

Așadar, primul timp al Mănăstirii se încheiase după două secole de existență, iar ruga pentru țară a fost întreruptă pentru următoarele patru secole, care vor reprezenta al doilea timp al ei. L-am putea socoti un timp pierdut dacă amintirea bisericii și, prin aceas-

ta, a mănăstirii însăși n-ar fi supraviețuit prin legendă, de fapt, prin credința și rugăciunea oamenilor din jurul ei, prin speranța că ar putea vreodată să renască.

Timpul acela îndelung și nedrept a trecut, și Mănăstirea Habra reînviată trăiește acum al treilea timp al ei, măsurat până acum doar în ani. Sunt 23 de la începutul demersurilor pentru reclădirea vechii mănăstiri, și 17 ani de la începutul reconstrucției sale. Spunem reclădire și reconstrucție, pentru că ni se pare cuviincios să respectăm trecutul îndelungat și zburciat al acestei Mănăstiri și, deopotrivă, pe ctitorii vrednici de pomenire ai zecilor de biserici și mănăstiri din Maramureș și Chioar – Drăgoșești, voievozii Maramureșului și stăpânii Chioarului de acum șase veacuri.

Cât despre inițiativa refacerii mănăstirii de pe Habru, dar mai întâi a reconstituirii trecutului său, a aducerii din istorie în actualitate a acestui subiect, apoi a o reclădi cu adevărat, reparând nedreptatea atâtor veacuri – să spunem doar că toate acestea sunt realități petrecute sub ochii noștri, ai celor de azi. Și la care am contribuit toți cei ce ne bucurăm că legenda a prins viață ca prin minune, iar Biserica, și cu ea Mănăstirea Habra, există din nou.

ÎPSSa Arhiepiscopul Justinian Chira spunea adesea în cuvintele de învățătură rostite în atât de multe rânduri în fața sutelor de credincioși veniți aici, că „Mănăstirea aceasta este o minune dumnezeiască”! Poate că numai astfel se explică dăruirea oamenilor, dorința și bucuria lor de a rezidi vestita mănăstire de altădată.

Așadar, Mănăstirea Habra își măsoară timpurile, cele demult trecute, în vreo 600 de ani, iar timpul mai recent în mai bine de două decenii. Cât despre viitor, credem că va fi măsurat în toți anii și în multe secole care vor urma... Și mai credem cu tărie că Dumnezeu va ocroti Sfânta Mănăstire Habra și va ajuta credincioșii care se jertfesc pentru reclădirea sa!

*

Și încă ceva despre timp și anume, despre unul adesea nedorit, care se numește „niciodată”.

Notând până odinioară din ceea ce se mai păstra în memoria satelor despre vechea mănăstire de pe Habru, un lucru m-a uimit peste măsură. Anume că „umblase”, până în zilele noastre, „o vorbă” prin satele din apropierea mă-

Slujbă de Paști pe Habrul, 15 aprilie 1990. Preoții Gavril Mociran, protopopul Băii Mari și Ioan Coltan, parohul Groșilor, cu credincioșii din Groși și din jur

năstirii, deși, poate nu în toate câte o înconjoară: „când a bate clopotul pe Habru”! Cu înțelesul de „niciodată” sau în nici o vreme, în nici un timp!

„Niciodată” pare să nu existe însă, din multe motive, ori din multe exemple ale vieții, cel de care vorbim acum fiind unul dintre ele. Pentru că, de o vreme, pe Habru, clopotul „bate” din nou! Așa încât, imposibilul de mai ieri a devenit peste vreme posibil, pentru că există ceva mai tare decât timpul trecător și aceasta este credința.

Mi-a dat mult de gândit acea vorbă grea și prin felul în care era spusă. Cred că s-a născut dintr-o în-

delung neîmplinită așteptare, dintr-o amărăciune a sufletului de creștin copleșit de nedreptăți seculare aici, pe pământul străbun, doborât de atâtea ori de minciună și de trădare. Speranța părea că murise, credința, însă, nu. Și sufletul acela de creștin umilit, învins doar pentru un timp, dar nu ucis, avea să se ridice prin credință. Și chiar s-a ridicat.

Mănăstirea Habra s-a rezidit și „clopotul de pe Habru” bate din nou. E drept, după patru secole, dovedă, totuși că timpul care poartă numele „niciodată” nu există atunci când credem cu tărie că ceva frumos și bun, plăcut lui Dumnezeu, trebuie să existe!

Bibliografie privind Mănăstirea Habra

Izvoare

A. Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, vol. IX, București, 1937, p. 26-29.

Hodinka A., A Munkacsii gorgo-katolicus puspoksegi tortenete, Budapest, 1900, p. 46-47.

Documente privitoare la istoria românilor, „Colecția Hurmuzaki”, vol. XIV, Partea I-a 1320-1716, București, 1915, p. 109-111.

Studii și articole

Viorica Ursu, În legătură cu memoriul din 1614 adresat autorităților imperiale de români din ținutul Baia Mare, Chioar și Sătmar, în „Marmația”, vol 5-6, Baia Mare, 1979-1981, p. 184-193.

Viorica Ursu, Prețind legea străbună. Amintirea unei vechi mănăstiri de lângă Baia Mare, în „Credința românească”, Baia Mare, an. I, nr. 6, dec. 1990.

Viorica Ursu, Pelerinaj pe locul unei mănăstiri demult dispărute, în „Graiul Bisericii noastre”, Baia Mare, nr. 4-6, 1993.

Viorica Ursu, Se reclădește o vestită mănăstire, în „Graiul Bisericii noastre”, Baia Mare, nr. 1, 1997.

Viorica Ursu, Mănăstirea „Învierea Domnului” Habra, comuna Groși, județul Maramureș, în „Pro Unione”, Baia Mare, an. IV, nr. 3-4, dec. 2001, p. 95-97.

Viorica Ursu, Mănăstirea Habra de lângă Baia Mare în sprijinul lui Mihai Viteazul, în „Acta Musei Porolissensis”, vol. XXIV, Zalău, 2002.

Viorica Ursu, Renasc vechile noastre mănăstiri, ctitorii ale Drăgoșeștilor, în „Marmația”, vol. 7/2, Baia Mare, 2002, p. 307-313.

Viorica Ursu, Mănăstirea Habra – „Cozia de lângă Baia Mare”, în „Graiul Maramureșului”, an. XXVI, nr. 4889, 21 apr. 2004.

Viorica Pârja, Ce înseamnă 400 de ani în istoria unui popor? (400 de ani de la atestarea documentară a Mănăstirii Habra), în „Graiul Maramureșului”, 13 nov. 2004.

Viorica Ursu, Pomelnicul Mănăstirii Habra – Groși, în „Ortodoxia maramureșeană”, an. XIII, nr. 13, 2008, p. 129-136.

După slujba de hram, la Mănăstirea Habra cu Nicolae Apostol, Lucia și Petru But, Doina și Rareș Bilt, Viorica Ursu și alții. Foto: Traian Ursu

ALEXANDRU ACHIM ȘI GARDA NAȚIONALĂ ROMÂNĂ DIN BĂSEȘTI ÎN VĂLTOAREA FRĂMĂNTĂRIILOR ȘI EVENIMENTELOR POLITICO-MILITARE DIN 1918-1919

Alexandru Bogdan Kürti

Vatră de istorie, cultură și spiritualitate a Țării Codrului, localitatea Băsești a constituit o prezență importantă în lupta poporului nostru împotriva dominației străine pentru libertate, unitate și suveranitate națională. Prezenta lucrare are drept scop să înfățișeze contribuția Gărzii Naționale Române din Băsești la opera de edificare a României Mari, rolul acestei unități militare în cadrul luptelor naționale de la sfârșitul Primului Război Mondial.

Despre evenimentele politico-militare din plasa Cehu Silvaniei, din care făcea parte și localitatea Băsești, s-a scris relativ puțin. Primele consemnări au apărut în presa interbelică, aparținând protopopului Alexandru Achim, în săptămânalul „Sălajul” (1924), care a publicat relatări despre evenimentele din nord-estul Sălajului, de la disoluția dublei monarhii, până la eliberarea teritoriului național. Cea mai importantă contribuție referitoare la aceste evenimente și-a adus-o reputatul profesor universitar Ioan Georgescu, prin monumentală monografie dedicată marelui bărbat al neamului, „George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni”, care cuprinde date despre situația de la sfârșitul Primului Război Mondial din localitatea natală a președintelui Partidului Național Român și din comunele din zona Codrului, arondate atunci Sălajului. Printre cei mai cunoscuți istorici și nu numai istorici, care au semnat mai recent articole, studii sau cărți care surprind aspecte ale subiectului tratat în lucrarea de față îi amintim pe Lucia Pop, Marin Pop, Irineu Pop Bistrițeanul, Traian Rus și Laura Temian.

Am apelat și la un număr mare de lucrări și izvoare editate în legătură cu lupta românilor pentru făurirea statului național unitar, iar pe de altă parte am introdus surse arhivistice inedite în măsură să ofere conținut istoric și valoare științifică prezentei lucrări. Două documente nevalorificate până în prezent au fost identificate în colecțiile speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, Fondul Francisc Hossu-Longin¹. Primul document reprezintă

Conspectul Gărzii Naționale Române din localitatea Băsești², redactat odată cu înființarea acestui organism în 10 noiembrie 1918. Al doilea document reprezintă însemnările protopopului Alexandru Achim din Băsești privind evenimentele politico-militare din plasa Cehu Silvaniei, în perioada noiembrie 1918-aprilie 1919³. Achim a scris despre înființarea consiliului și a gărzii naționale din Băsești, înzestrarea cu arme a uneia dintre cele mai active gărzi sălăjene, nelegiuirile secuilor, înmormântarea lui Gheorghe Pop de Băsești, eliberarea plasei de sub teroarea bolșevică, luptele de la mijlocul lunii aprilie 1919 și despre ofițerii români prezenți la Băsești. La finalul lucrării sunt anexate documentele amintite mai sus.

În toamna anului 1918, pe fondul dezintegrării monarhiei austro-ungare, au crescut brusc mișcările revoluționare ale națiunilor asuprite din întreg imperiul. În Transilvania, reîntoarcerile soldaților români acasă de pe fronturile Marelui Război au însemnat încleștări și confruntări între cei care vreme îndelungată au fost oprimați și exploatați și între asupritori. Slujbașii administrației de stat, baronii și arendașii au fost alungați sau au fugit din calea insurgenților, temându-se de judecata poporului. Revoltele îndreptate împotriva autorităților imperiale s-au propagat și în comitatul Sălaj. În cea mai mare parte a Transilvaniei, revoltele au dus la îndepărtarea vechilor organe de stat și la crearea condițiilor pentru înființarea consiliilor și a gărzilor naționale române, sub îndrumarea Consiliului Național Român Central din Arad, singurul organ îndreptățit să trateze și să hotărască în numele națiunii române din Transilvania. Constituite pe baza dreptului de autodeterminare, consiliile și gărzile naționale românești și-au asumat rolul de organisme politice locale, exprimând voința de unitate națională a românilor din Transilvania. Au fost elemente de echilibru, au refăcut și menținut ordinea, au oprit abuzurile și jafurile, au sprijinit idealurile naționale, au trecut la conducerea vieții economice, politice și administrative, și au creat un climat favorabil mișcării naționale.

În 7 noiembrie 1918, la îndemnul marelui conducător politic, Gheorghe Pop de Băsești, s-a înființat Consiliul Național Român din Băsești, cel dintâi consiliu comunal din comitatul Sălaj. În fruntea organismului a

¹ Unul dintre liderii românilor transilvăneni, Francisc Hossu-Longin (1847-1935), a fost avocat, secretar al P. N. R., apărător în procesul memorandiștilor, militant pentru unirea Transilvaniei cu România. După 1920 s-a mutat la Băsești, unde a trăit până la sfârșitul vieții. A lăsat un vast material arhivistic Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, ce cuprinde acte referitoare la familia Hossu din secolul al XVIII-lea, documente și însemnări ale participanților de la revoluția din 1848-1849, acte ale Partidului Național Român din Transilvania, documente din procesul Memorandiștilor, procese-verbale ale Marii

Adunării Naționale de la Alba-Iulia, corespondența și memoriile soților Elena și Francisc Hossu-Longin.

² Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, Colecții speciale, *Fond Francisc Hossu-Longin*, Manuscrise – ser-tar 276/2, f. 1-2 v.

³ Ibidem, f. 3-3 v.

fost desemnat preotul Alexandru Achim⁴. Parohul din Băsești a scris, în 1924, cu entuziasm despre înființarea Consiliului Național Român în localitatea de origine a președintelui Partidului Național Român: „Eram în curtea Dânsului pentru a forma consiliul național comunal cu o mulțime de oameni și cu lacrimi în ochi ne spunea: A sosit ceasul dezrobiei, pregătiți-vă pentru zile mari și frumoase! Înlemniiți priveam cu toții la marele Patriarch, fruntea-i era senină, fața plină de glorie”⁵.

Tot în Băsești a fost creată și o puternică Gardă Națională Română locală, în data de 10 noiembrie 1918, cu scopul apărării localității. Tot atunci s-a redactat conspectul gardiștilor⁶, ce cuprinde numele, rangul, anul și locul nașterii, regimentul la care a servit și ziua intrării în gardă, pentru foștii soldați înrolați în acest organsim. Garda Națională Română era compusă din 76 de gardiști: un preot militar, un plutonier, doi sergenți, doi caporalii și 70 de soldați și îi avea ca comandanți pe parohul Alexandru Achim și pe plutonierul Dumitru Gros, născut în anul 1887, care a activat în cadrul Batalionului 32 Vânători. Până în prezent s-a considerat că doar preotul a fost comandantul gărzii, dar acest document relevă faptul că la conducerea organismului subordonat Consiliului Național Român local exista o dublă comandă. În conspect se mai arată înzestarea cu armament: 76 de arme și o mitralieră.

Componența Gărzii Naționale Române era următoarea: Achim Alexandru, Beneș Tanasăe, Blidar Ioan, Bogad Zaharie, Bohățiel Alexandru, Ciciș Tanasăe, Crișan Alexandru, Crișan Dumitru, Crișan Petru, Dragoș Petre, Farcaș Dumitru, Farcaș Ioan, Farcaș Ioan, Farcaș Mihaiu, Glodan Ioan, Gros Dumitru, Gros Ioan, Gros Nichita, Huț Ioan, Ianaș Costante, Ianaș Dumitru, Iluț Mihaiu, Iluț Petru lui Ștefan, Lemeni Aurel, Marieș Ambrosie, Marieș Flore, Marieș Ș. Gheorghe, Marieș Trăian I. Ioan, Marieș Vasile, Marinca Flore, Marinca Ioan, Marinca Teodor, Mariș Emeric, Merce Ilie, Merce Ilie, Merce Ioan, Mureșan Alexă, Mureșan Constante, Mureșan Gheorghe, Mureșan Simion I. Gheorghe, Mureșan T. Alexandru, Petian Gligor, Petri Gheorghe, Pop A. Constante, Pop Alexandru Paraschi, Pop Cornel, Pop Dimitrie a Gheorghe, Pop Filip, Pop Flore I. Izidor, Pop Florea a Arii, Pop Florea Costanti, Pop G. Alexandru, Pop G. Ioan, Pop Găvrilă I. Ioachim, Pop Gherghe I. Ioan, Pop I. Gheorghe, Pop Iacob I. Ioan, Pop Ilie I. August, Pop I. Elec, Pop Longhin, Pop M. Zaharie, Pop Mihai a Florii, Pop Mihaiu I. Gavril, Pop Timofie, Pop Vasile a Marii, Pratiș Lazăr, Pratiș Miron, Pratiș Zaharie, Remeș Dumitru, Remeș Gavril, Rișcou Nicolae, Siladi Gligor, Siladi Teodor, Strica Dumitru, Tăucău Ioan, Vașvari Daniel. Cel mai în vârstă dintre gardiști era caporalul Pop Mihai a Florii, născut în anul 1869 (49 de ani), iar cel mai tânăr era Pop Mihaiu I. Gavril, născut în 1902 (17 ani). Media de vârstă a gar-

diștilor din Băsești era de 28 de ani. 71 dintre membrii Gărzii erau de origine din Băsești, iar cinci erau născuți în alte localități: Bohățiel Alexandru în Supur, Glodan Ioan în Mânău, Petri Gheorghe în Oarța, Pop I. Elec în Mineu și Tăucău Ioan în Săliște. Din punct de vedere numeric, Garda Națională Română din Băsești avea cei mai mulți membri dintre organisme constituite la nivelul plasei Cehu Silvaniei, iar la nivelul întregului comitat Sălaj, se situa pe locul trei, doar gărzile din Jibou și Buciumi aveau mai mulți membri.

Grabnica constituire a gărzii și consiliului național român este o dovadă clară că românii din Băsești au acționat cu tărie pentru realizarea idealului național încă din primele zile ale revoluției. Constituirea organelor politico-administrative românești din localitatea Băsești a fost un exemplu pentru satele din zona Codrului. Astfel se înființează Consiliul Național Român în Corund și Nadiș; Garda Națională Română în Asuaju de Jos, Babța, Băița, Bicz, Gărdani, Giurtelecu Hododului, Oarța de Jos, Urmeniș; și ambele organisme în Ariniș, Asuajul de Sus, Bârsău de Jos, Bârsău de Sus, Benesat, Biușa, Bulgari, Corni, Ciuta, Horoatu Cehului, Mânău, Mineu, Motiș, Noțig, Odești, Sălățig, Săliște, Sălsig, Șilimeghiu, Tohat, Țicău, Uileac-Someș, Ulciug⁷.

Activitatea Gărzii Naționale Române din Băsești este prezentată în însemnările parohului Alexandru Achim. În ziua următoare constituirii, Achim și opt gardiști s-au prezentat la banca Economul din Cluj „cartierul general al Românilor [...] în fața ultimului tribun al Ardealului, Dr. Amos Frâncu”, conducătorul Senatului Național Român din Cluj, pentru achiziționarea armamentului. Revenit la Băsești, preotul a luat jurământul gardiștilor, a dat instrucțiuni precise privind apărarea comunei: „Casa Domnului Gheorghe Pop de Băsești, poșta, telefonul și străzile principale ale comunei erau păzite de posturi de gardiști ziua-noaptea, iar periferiile unde era linia de demarcație, erau păzite de patrulă în toată regula”⁸. Datorită patrului permanente și înarmate, opoziții intereselor națiunii române nu au avut curaj să atace satul, decât o singură dată, la sfârșitul lunii februarie 1919.

La 1 decembrie 1918, în Cetatea Bălgradului, s-a hotărât unirea pentru eternitate a Transilvaniei cu România. Desfășurarea și organizarea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia și rolul lui Gheorghe Pop de Băsești în lucrările marelui forum al națiunii române au fost minuțios analizate în mai multe lucrări. Hotărârile de la Marea Adunarea din 1 Decembrie 1918 nu au putut fi puse imediat în aplicare în nord-vestul Transilvaniei, care a rămas sub controlul guvernului maghiar până la sfârșitul lunii aprilie. Această situație s-a datorat convenției de la Belgrad din 13 noiembrie 1918, care necunoscând situația din Transilvania, fixase cursul Mureșului ca linie de delimitare între armatele aliate și armata maghiară. Astfel lăsa în afara administrației românești un însemnat teritoriu etnic românesc.

⁴ Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935, p.157.

⁵ Alexandru Achim, „Desrobirea în județul Sălaj” în „Sălajul”, Zalău, din 17 aprilie 1924.

⁶ Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, *op. cit.*, f. 1-2 v.

⁷ Ioan Georgescu, *op. cit.*, 159-160.

⁸ Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga Cluj-Napoca, *op. cit.*, f. 3.

Linia de demarcație mutată pe traseul Sighet–Baia Mare–Zalău–Ciucea–vârful Găina–Zam în ianuarie 1919, trecea chiar pe la Băsești. Deși reprezenta un pas înainte, noua linie ignora realitățile etnice și politico-istorice din părțile vestice, izolând de teritoriul național comitatele Arad și Bihor, în întregime, și Sălaj și Satu Mare, parțial.

Teritoriul de dincolo de linia de demarcație a fost invadat de trupe regulate, voluntari, trupe formate din veterani, foste regimente austro-ungare, ce s-au constituit într-o divizie secuiască sub conducerea colonelului Kratokvil, al căror scop era menținerea liniei de demarcație pe poziții cât mai avansate. Aceste forțe i-au atacat pe români sub pretextul că vor să restabilească și să mențină ordinea împotriva exceselor revoluționare, erijându-se în detașamente de pacificare. Încurajați de liniștea în care armata română păzea linia de demarcație, detașamente de trupe ungurești au început agresiunile împotriva posturilor românești.

Nelegiuirile secuilor din partea de nord a plasei Cehu Silvaniei, din satele de dincolo de linia de demarcație, sunt descrise în consemnările lui Alexandru Achim. În Odobești, secuii jefuiesc casa locotenentului Alexandru Kiss, comandantul Gărzii Naționale Române, și a preotului Vasile Gavriș, președintele Consiliului Național Român, ambii participanți la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918. Preotul, pentru a scăpa de secuii ce se îndreptau spre casa lui, „a sărit prin o fereastră din dosul casei și într-o fugă nebună a alergat spre pădure, care nu era departe, această fugă supraomenească până la Băsești, l-a distrus pe bietul preot bătrân cu desăvârșire”, încât „a primit o boală de cord, incurabilă”. „În comunele Oarța de Jos, Băița, Asuaju de Jos, Asuaju de Sus, Bârsău de Jos, Bârsău de Sus au jefuit bolșevicii pe preoți și țărani. Le-au dus slăninile, mieii, scroafele, porcii, hainele din casă și bucatele. Cine se împotriva, împușcat sau aprins”⁹.

Presa din Transilvania din anul 1919 cuprinde numeroase rapoarte despre atrocitățile maghiare și cheamă la acțiune militară. „Să se ocupe ce-i românesc”, scrisoare publicată într-un ziar regional, constituie ultimul act oficios al marelui bărbat al neamului, Gheorghe Pop de Băsești, în care acesta sublinia necesitatea eliberării teritoriului național: „Pe teritoriul neocupat și cel mai prețios, bande nenumărate ungurești alungă pe fruntașii satului: preoți și învățători care și-au părăsit locurile, demoralizează poporul cu bolșevism și rupere de către România, ajungând până în proxima apropiere de Băsești. Gărzile sunt desființate, jandarmeriile neînființate încă sunt de așa influență și ocuparea trebuie executată fără amânare, ca să nu rămână fără apărare. Rog a se lua măsuri necesare la ceea ce mă simt îndreptățit pe baza luptelor mele de 60 de ani”¹⁰.

Un alt incident s-a produs în comuna Băsești. La 26 februarie 1919, cortegiul funerar al lui George Pop de Băsești a fost atacat de secuii cu focuri de mitraliere. Pentru gonirea bandelor secuiești au trebuit să intervină

trupele române din apropiere, ce făceau de strajă liniei de demarcație, și garda română locală. „Înmormântarea a decurs între repete de puști și mitraliere. Bolșevicii au deschis focul cu scopul de a pătrunde în comună, pentru a se răzbuna asupra coșciugului și asupra aceleuia care zăcea în el. Bolșevicii au fost alungați și armata română, cu salve și onoare, i-a dat cinstea din urmă a Aceluia, care viața întreagă a luptat pentru desrobirea neamului său”¹¹, își amintea preotul din Băsești.

La eliberarea localității Cehu Silvaniei de sub teroarea bandelor maghiare, de către armata română, a participat și Garda Națională Română din Băsești. Operațiunea de a prelua a centrului de plasă a fost descrisă de preotul Achim: „Într-o zi am primit aviz-scris de la un ofițer român, că cu toată garda din Băsești să mă duc pe căi lăturanice, noaptea până la Benesat, ca în cealaltă zi, împreună cu armata română să ocupăm orașelul Cehu Silvaniei. La ora două după miezul nopții eram cu garda împreună la Benesat. La ora șase dimineața am pornit spre Cehu Silvaniei în linii de bătaie. În vârful dealului de lângă castelul baronului Bornemisza ne aștepta Dr. Mihai Pop, avocat român, și Nicolajevits Laszlo, primpretor, care în numele comunei au spus ofițerului român că ungurii înarmați au fugit din Cehu Silvaniei, deci nu avem de ce ne teamă. După ce am sosit în piața orașelului, ofițerul a luat în stăpânire primăria, poșta și școala, azi de arte și meserii, așezând posturi și patrulare prin oraș. Imediat s-au strâns toate armele și munițiile militare și civile.”¹²

În luna martie 1919, în Ungaria s-a impus regimul comunist al lui Béla Kun, ce a coincis cu sporirea propagandei antiromânești și cultivarea ideii depășirii liniei de demarcație. După câteva zile, pe frontul român, atacurile unor grupări regulate ungare se intensifică, devenind deosebit de amenințătoare în zona Hodod-Zalău. Ele au continuat până în 16 aprilie, când armata română a trecut la contraofensivă. Alexandru Achim, preotul din Băsești exprima entuziasmul românilor la sosirea armatei regale: „Fii binecuvântată zi măreață în care s-a plinit visul părinților noștri. Nu este condei, care să poată descrie însuflețirea ce am simțit-o cu toții, când am văzut primul soldat român. Sufletele ne tremurau de emoție, și roate de lacrimi curgeau din ochii tuturor de bucurie [...]. Ca un fulger a străbătut în inimile noastre vestea trecerii Armatei Române în Ardeal pentru a-l lua pe vecie. Ne adunam seara, cu un elan de însuflețire cântam, acompaniind clavirul: Sosit-a ceasul eliberării”¹³.

La campania armatei române de eliberare a teritoriului etnic românesc, a participat și Garda Națională Română din Băsești. Contribuția acestui organism este descrisă în însemnările preotului Alexandru Achim, care, după cum Gheorghe Pop îl recomandase, „și-a greșit cariera, nu s-a născut de popă ci de militar”. Armata regală de pe linia de demarcație din zona Băsești

¹¹ Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, op. cit., f. 3.

¹² Ibidem.

¹³ Alexandru Achim, op. cit.

⁹ Ibidem, f. 3.

¹⁰ „Renașterea română”, din 15/28 februarie 1919.

„a fost găzduită cu tot ce a fost mai bun și mai ales” în perioada ianuarie-aprilie 1919, în casa președintelui Partidului Național Român, iar după moartea lui, de către fiica sa, Elena Pop Hossu-Longin. În 16 aprilie 1919, Garda Națională Română din comuna Băsești, după o crâncenă luptă, a oprit „pe culmea dealului Bobota din hotarul Oarței de Sus” atacatorii și a rupt legătura acestora cu bolșevicii din Bicaz¹⁴.

Acțiunea contraofensivă a armatei române a fost răspunsul la ofensiva armatei roșii maghiare, care nu a avut ca scop anexarea unor teritorii în detrimentul Ungariei, ci aplicarea hotărârilor de la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918, precum și protejarea populației transilvănene. Rolul armatei române în înfăptuirea idealului național este subliniat de Alexandru Achim: „Dezrobirea a făcut-o armata din regat. Cine a văzut dorobanțul în lupte nu poate uita niciodată marele dar prin care ne-a binecuvântat Dumnezeu. Fără Ei nu era dezrobirea niciodată. Pentru aceasta s-au născut și la acesta au fost creșcuți. Jertfa adusă de ei nu are seamă în Europa. Au făcut totul nu pentru Ei, ci pentru noi și pentru Neam. Nu negăm, și noi am ajutat armata română dându-ne totul pentru Ea, însă jertfa Lor, dovadă cele 17 morminte din Hodod și cei 40-50 grav răniți pe când noi n-am avut nici unul... Nu-i uitați, căci pământul României Mari numai în urma jertfei Lor îl stăpâniți. Recunoștința noastră și a Neamului întreg să vegheze asupra mormintelor Lor scumpe și sfinte”¹⁵. Unirea Transilvaniei cu România a fost înfăptuită prin contribuția întregului popor. Gardiștii din Băsești au jucat un rol important în realizarea desăvârșirii unității naționale, prin participarea la campania de eliberare a teritoriului românesc. Deși a întâmpinat greutăți organizatorice la început, Garda Națională Română din Băsești a depus o activitate uriașă în slujba cauzei națiunii, a secondat bine Consiliul Național Român, a desfășurat o muncă laborioasă în menținerea și apărarea ordinii și în combaterea oricăror încercări destabilizatoare.

Garda Națională Română din Băsești s-a desființat la sfârșitul lunii aprilie, după „preluarea Imperiului”, după cum se vorbea atunci în limbajul oficial, adică preluarea puterii de stat de către autoritățile române. Ca toate celelalte gărzi naționale din Transilvania, și-a făcut pe deplin datoria sfântă de a fi fost scutul armat al noii vieți românești din această localitate și din împrejurimi. Acest rol istoric a încetat odată cu introducerea vieții publice românești de către Consiliul Dirigent și în acest teritoriu românesc.

Atitudinea de înalt patriotism lui Alexandru Achim și a gardiștilor din Băsești va rămâne înscrisă în paginile istoriei și se cuvine să ne-o amintim totdeauna cu recunoștință și venerație.

Bibliografie:

- „Sălajul” (Zalău): 1924.
- „Renașterea română” (Sibiu): 1919.
- Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca: Colecții speciale, Fond Francisc Hossu-Longin.
- Achim, Valeriu, *Nord-Vestul Transilvaniei : cultură națională – finalitate politică 1848-1918*, Baia-Mare, Gutinul, 1998.
- Ardeleanu Senior, Ioan, *Oameni din Sălaj. Momente din lupta națională*, Zalău, Așezământul tipografic Lucafăru, 1938.
- Georgescu, Ioan, *George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, Editura Asociației Culturale „Astra”, 1935.
- Grad, Cornel ; Goron, Doru E., *1918/1919 : Contribuții sălăjene la Marea Unire*, Zalău, Limes, 2000.
- *** *Maramureșul și Unirea*, Baia Mare, 1968.
- *** *1918 la români : Desăvârșirea unității naționale statale a poporului român*, vol I-X, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983-1989.
- Pascu, Ștefan, *Făurirea statului național unitar român*, vol. I-II, București, Editura Academiei R.S.R., 1983.
- Pascu, Ștefan, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai, 1968.
- Pop, Dănuș, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, Zalău, Caiete Silvane, 2000.
- Pop, Irineu (Bistrițeanul), *Băseștii și ilustrul său bărbat George Pop*, Cluj-Napoca, Carpatica, 1995.
- Pop, Lucia, *George Pop de Băsești – Ultimele zile de viață*. În „Pro Unione”, Baia Mare, nr. 1, 1999, pp. 16-18.
- Pop, Marin, *Elena Pop Hossu-Longin (1862-1940) – reprezentantă de marcă a mișcării feministe din Transilvania (II)*. În „Caiete Silvane”, Zalău, nr. 30, 2007, pp. 12-13.
- Pop, Marin, *George Pop de Băsești – ctitor al Marii Uniri. Opera de mecenat*. În „Caiete Silvane”, nr. 11-12, 2005-2006, pp.16-17.
- Pop, Marin, *Viața politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca ; Zalău, Argonaut ; Porolissum, 2007.
- Preda, Dumitru ; Alexandrescu, Vasile ; Prodan, Costică, *În apărarea României Mari. Campania Armatei Române din 1918-1919*, București, Editura Enciclopedică, 1994.
- Temian, Laura, *1 Decembrie 1918 : Marea Unire și George Pop de Băsești*, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 1993.
- Tomole, Ioan, *Lupta românilor din Țara Silvaniei pentru drepturi politice și făurirea statului național român (1905-1918)*, Cluj-Napoca, Dacia, 1985.
- Unc, Gheorghe ; Deac, Augustin, *1918 – Gărziile Naționale Române din Transilvania*, București, Editura Militară, 1979.

¹⁴ Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga Cluj-Napoca, op. cit., f. 3 – 3 v.

¹⁵ Alexandru Achim, op. cit.

1934, Băsești. Însemnările protopopului Alexandru Achim din Băsești privind evenimentele politico-militare din plasa Cehu Silvaniei, în perioada noiembrie 1918 – aprilie 1919.

Armata Română Eliberatoare la Băsești

Consiliul național român s-a constituit în comuna Băsești în ziua de 7 noiembrie 1918, în casa marelui bărbat al neamului românesc, Gheorghe Pop de Băsești.

În ziua de 10 noiembrie 1918 s-a constituit garda națională. În ziua de 11 noiembrie am plecat la Cluj, cu opt oameni din Băsești, pentru a aduce arme și muniții. Încă din ziua aceea m-am prezentat în fața ultimului tribun al Ardealului, dr. Amos Frâncu. În edificiul băncii Economul era cartierul general al Românilor. După ce am predat epistola trimisă de Domnul Gheorghe Pop de Băsești, Domnul Dr. Amos Frâncu m-a întrebat: „Nepoate garantezi, că cu armele ce le voui da, nu se vor scula sătenii chiar împotriva lui Gheorghe Pop de Băsești?” După ce i-am răspuns că iau asupra mea toată răspunderea, mi-a zis: „Văd, că ești înșușlețit, însă ești prea tânăr ca să fii și precant. Astăzi trăim vremuri tulburi, și nu a-și vrea pentru nimica ca să i se întâmple ceva Domnului Gheorghe Pop, deci mă voui îngriji, ca după amiază să plece cu domnia ta un ofițer român, care să organizeze garda în Băsești, și să steie acolo pentru siguranță”.

În ziua de 12 noiembrie, am plecat la Băsești, cu un camion plin de arme și muniții, sub comanda Domnului Dr. Dionisie Roman, căpitan de cavalerie [azi avocat în Medias].

Am sosit la Băsești în ziua de 13 noiembrie 1918, din cauză că în diferite sate de pe Valea Almașului a trebuit să dezarmăm pe răzvrătiții, cari jefuiau pe proprietarii mari.

După sosirea la Băsești, s-au distribuit armele gardiștilor, luându-li-se jurământul și din ziua aceea s-a făcut pașa organizată și bine condusă. Casa Domnului Gheorghe Pop de Băsești, poșta, telefonul și străzile principale ale comunei erau păzite de posturi de gardiști ziua-noaptea, iar periferiile unde era linia de demarcație, erau păzite de patrulă în toata regula.

Hoardele săcuiști și apoi cele bolșevice, au făcut încercări în câteva rânduri, ca să pătrundă în Băsești, pentru a jefui, însă n-au putut pătrunde în comună niciodată. În celelalte sate vecinase, au intrat mai de multe ori și i-au jefuit pe bieții profeți distrugându-le mobilierul din casă și cercând să-i prindă și să-iucidă însă fiind sârmanii de ei refugiați în satele de dincoace de linia de demarcație, au scăpat cu viață.

În comuna Odești, am intrat bolșevicii într-o zi pe neobservate, chiar atunci, când preotul bătrân Vasile Gavriș, a plecat acasă, ca să vadă prăpădul ce i s-a făcut. Abia la 30-40 de pași a observat cum coboară boții înarmați spre casa lui. A sărit prin o fereastră din dosul casei și într-o fugă nebună a alergat spre pădure care nu era departe. Când au intrat bolșevicii în casa lui, el era deja în pădure. Fuga aceasta supraomenească până la Băsești, l-a distrus pe bietul preot bătrân cu desăvârșire. A primit o boală de cord, încât a devenit incurabilă.

În comunele Oarța de Jos, Băița, Asuaju de Jos, Asuaju de Sus, Bârsău de Jos, Bârsău de Sus au jefuit bolșevicii pe profeți și țărani. Le-au dus slăninile, mieii, scroafele, porceii, bainele din casă și bucatele. Cine se împotriva, împușcat sau aprins.

Așa a trăit lumea în frică și disperare, până ce a sosit armata română la Cehu Silvaniei.

Într-o zi am primit aviz-scris de la un ofițer român, că cu toată garda din Băsești să mă duc pe căi lăturnice, noaptea până la Benesat, ca în cealaltă zi, împreună cu armata română să ocupăm orașul Cehu Silvaniei. La ora două după miezul nopții eram cu garda împreună la Benesat. La ora șase dimineața am pornit spre Cehu Silvaniei în linia de bătaie. În vârful dealului de lângă castelul baronului Bornemisza ne aștepta dr. Mihai Pop, avocat român, și Nicolajevits Laszlo, primpretor, care în numele comunei au spus ofițerului român că ungerii înarmați au fugit din Cehu Silvaniei, deci nu avem de ce ne teme. După ce am sosit în piața orașelului, ofițerul a luat în stăpânire primăria, poșta și școala, azi de arte și meserii, așezând posturi și patrulă prin oraș. Imediat s-au strâns toate armele și munițiile militare și civile.

La vreo câteva zile a venit multă armată la Cehu Silvaniei.

Într-o zi, când chiar făceam pașă la curtea Domnului Gheorghe Pop de Băsești, am văzut cum vin vreo 5 ofițeri români călări.

După ce le-am dat salutul militar m-au întrebat dacă este acasă stăpânul.

Au intrat în casă. Eu alături de ei, Domnul Gheorghe Pop de Băsești cu lacrimi în ochii i-a primit, i-a îmbrățișat și i-a sărutat. Văzându-mă pe mine se întorsese către ofițeri și m-a recomandat lor cu cuvinte: „Domnilor vă recomand pe preotul meu, care și-a greșit cariera, nu s-a născut de popă ci de militar.”

S-au făcut dispoziții, pentru masă, căci era la ora unu după masă. S-a întins o masă lungă în sufragerie și în dormitorul pentru oaspeți întrucât Domnul Gheorghe Pop de Băsești era deja puțin suferind de răceală și spunea că este cam indispus.

După ce s-au dus ofițerii, încă din ziua aceea au sosit de la Cehu Silvaniei, un soldat român, cu un localnic pentru a întări pașa în comună și pentru a-l păzi pe marele bărbat al neamului.

Armata română a stat în Băsești până în ziua de 16 aprilie 1919, având lupte mai mărunte în comunele Odești, Stremț, Orțița cu bolșevicii.

În ziua de 26 februarie 1919 la mormântul lui Gheorghe Pop de Băsești, armata română din Băsești a fost întărită cu o companie din regimentul 16 Suceava, venit în cursul nopții din Sălsig, sub comanda căpitanului Costescu, cu porunca de a zădărnici atacul bolșevicilor proiectat pentru ziua înmormântării. Și înmormântarea a decurs între repete de puști și mitraliere. Bolșevicii au deschis focul cu scopul de a pătrunde în comună, pentru a se răzbiuna asupra coșciugului și asupra aceluia care zăcea în el. Bolșevicii au fost alungați și armata română, cu salve și onoare, i-a dat cinstea din urmă a Aceluia, care viața întreagă a luptat pentru desrobirea neamului său.

În ziua de 15 aprilie 1919, un călăreț s-a prezentat în fața mea înmânându-mi o scrisoare în plic sigilat. Desfac plicul și citesc: „În noaptea aceasta armata română înaintează pe întreg frontul – domnia ta vei conduce garda din Băsești pe culmea dealului Bobota din botarul Oarței de Sus. Vei opri pe cei ce atacă, dușmanul, și vei rupe legătura bolșevicilor din Bicăz.”

Încă în noaptea aceea ne-am pregătit de luptă și la ora două după miezul nopții am fost pe poziții. Atacul l-a început armata română la Hodod imediat după ora două, tot atunci s-a făcut atacul și la Oarța de Sus pe dealul Măgura. A fost o luptă crâncenă, care a durat până la amiază, când bolșevicii s-au retras în fugă nebună spre Supuru de Jos, unde cavaleria română ieșindu-le în spate a făcut o sumedenie de prizonieri.

După înaintarea armatei române spre Tisa, gardiștii au predat armele autorităților române, terminându-se starea iritantă și neliniștea ce domnea mai înainte.

Între ofițerii români cari fost la Băsești, și cari s-au bucurat de ospitalitate în casa marelui bărbat al neamului, au fost: colonelul Racoviță, maiorul Roșin, căpitanul Strat, locotenentul Popescu, sublocotenentul Morar, sublocotenentul Micuțar, sublocotenentul Brădețeanu etc., dintre subofițeri: plutonierul Toma, plutonierul Paleș.

În luptele de la Hodod au căzut doi ofițeri, sublocotenentul Hârșian și sublocotenentul Crișu, un plutonier, un sergent și 13 soldați. În comuna Corni a căzut un sergent, în comuna Bârsău de Jos a căzut un soldat, toți din armata română. Acestor eroi li s-a ridicat chiar pe câmpul de luptă de la Hodod, în dreptul unde erau tunurile bolșevicilor, un monument impunător, unde în fiecare an peregrinează românii din acest ținut în Ziua Eroilor, ținând slujbe și părăstase sfinte, împreunate cu vorbiri înflăcărâte, declamării și cântece duioase, întru amintirea lor.

Întreaga armată română a fost găzduită cu tot ce a fost mai bun și mai ales în casa Domnului Gheorghe Pop de Băsești, iar după moartea lui soldații au fost ținuti cu ale mâncării și alte multe, de către fiica lui, Elena Pop Hossu-Longin.

Țin să amintesc că, într-o zi, Gheorghe Pop de Băsești mi-a spus după ce a venit de la adunarea de la Alba Iulia, că acum va fi România Mare, însă vreo 10 ani ar trebui să fie o dictatură militară, pentru că bieții români ardeleni ieșiți de sub jugul ungerilor nu vor ști să se folosească de libertate.

Alexandru Achim, protopop

Inventar I/1934

Cota: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, Colecții Speciale, Fond Francisc Hossu-Longin, Manuscrise – sertas 276/2, f. 3 – 3 v.

*Comspectul gardistilor din
- comuna Băsești -*

Nr. - Anul mă- sură an- gă- lău- rău	Numele	Anul locul nașterii	Regi- militar la care a servit	Liza militar la care a servit	Observa- ții
1.	Plutonier Gros Dumitru	1887 Băsești	Reg. 51	10 ¹⁸⁸	
2.	Șoldat Muresan George	1888 "	Reg. 51	infant	
3.	" Brigau Alexandru	1896 "	Reg. 32	infant	
4.	" Pop Flore a Mii	1884 "	Reg. 51	infant	
5.	" Pop Stăduța Costache	1883 "	"	"	
6.	" Blidar Trau	1875 "	"	"	
7.	" Pop S. George	1879 "	"	"	
8.	" Pop Nicol. Ispitor	1873 "	"	"	
9.	" Roatăș Miron	1879 "	"	"	
10.	" Hăneș Eusebi	1890 "	"	"	
11.	" Pop H. Zaharie	1890 "	"	"	
12.	" Brigau Petru	1897 "	"	"	
13.	" Brigau Dumitru	1890 "	"	"	
14.	" Muresan I. Alexandru	1890 "	Reg. 32	infant	
15.	" Șoldat Păgo	1890 "	Reg. 51	infant	

Nr. - Anul mă- sură an- gă- lău- rău	Numele	Anul locul nașterii	Regi- militar la care a servit	Liza militar la care a servit	Observa- ții
16.	Șoldat Pop Timpic	1895 Băsești	Reg. 51	10 ¹⁸⁸	
17.	" Muresan Costache	1884 "	"	"	
18.	" Pop G. Alexandru	1889 "	"	"	
19.	" Șoldat Șerbu	1886 "	"	"	
20.	" Bogdan Zaharia	1894 "	"	"	
21.	" Farcas Dumitru	1890 "	"	"	
22.	" Șoldat Păgo	1894 "	"	"	
23.	" Trau Dumitru	1900 "	"	"	
24.	" Roatăș Zaharie	1890 "	"	"	
25.	" Șorca Dumitru	1899 "	"	"	
26.	" Hăneș Ambroze	1899 "	"	"	
27.	" Glodan Trau	1886 Hăneș	"	"	
28.	Șoldat Farcas Trau	1894 Băsești	"	"	
29.	Șoldat Pop G. Trau	1886 "	"	"	
30.	" Șoldat George	1894 Băsești	"	"	
31.	" Pop Nicol. I. Trau	1881 Băsești	"	"	
32.	" Hăneș Gavril	1892 "	"	"	
33.	" Mihai Pop. I. Blac	1895 "	Reg. 32	infant	
34.	" Pop Cornel	1894 "	Reg. 51	infant	
35.	" Hăneș Flore	1884 "	"	"	
36.	" Șoldat Tănăsie	1889 "	"	"	
37.	" Șoldat Petre	1887 "	Reg. 32	infant	

Nr. - Anul mă- sură an- gă- lău- rău	Numele	Anul locul nașterii	Regi- militar la care a servit	Liza militar la care a servit	Observa- ții
38.	Șoldat Pop A. Costache	1886 Băsești	Reg. 51	10 ¹⁸⁸	
39.	" Gros Vichita	1883 "	Reg. 32	infant	
40.	" Gros Trau	1883 "	Reg. 51	infant	
41.	" Pop Melandru Vasile	1881 "	"	"	
42.	" Hăneș Dumitru	1899 "	"	"	
43.	" Pop Nicol. Kiculaș	1895 "	"	"	
44.	" Hăneș Dumitru	1883 "	"	"	
45.	" Pop Vasile a Mării	1882 "	"	"	
46.	" Hăneș Traider	1880 "	"	"	
47.	" Hăneș Ilie	1874 "	"	"	
48.	" Șoldat Trau	1889 "	"	"	
49.	" Hăneș Vasile	1891 "	"	"	
50.	" Hăneș Flore	1870 "	"	"	
51.	" Farcas Hăneș	1900 "	Reg. 32	infant	
52.	" Pop Longhin	1901 "	"	"	
53.	" Șoldat Hăneș	1900 "	"	"	
54.	" Șoldat Petre I. Șepan	1900 "	"	"	
55.	Șoldat Pop Hăneș I. Șepan	1902 "	Reg. 51	infant	
56.	Șoldat Pop Gavril I. Șepan	1899 "	Reg. 51	infant	
57.	" Pop Filip	1883 "	"	"	
58.	" Hăneș Trau	1889 "	"	"	
59.	" Hăneș Trau	1876 "	"	"	
60.	" Hăneș I. George	1897 "	Reg. 32	infant	
61.	" Pop George I. Trau	1899 "	"	"	

Nr. - Anul mă- sură an- gă- lău- rău	Numele	Anul locul nașterii	Regi- militar la care a servit	Liza militar la care a servit	Observa- ții
62.	Șoldat Pop Lazar	1891 Băsești	Reg. 51	10 ¹⁸⁸	
63.	" Hăneș Trau	1900 "	Reg. 32	infant	
64.	" Hăneș Traian I. Trau	1883 "	Reg. 32	infant	
65.	" Trau Trau	1876 "	Reg. 51	infant	
66.	" Trau Costache	1890 "	Reg. 32	infant	
67.	" Șoldat Alexandru	1900 "	Reg. 32	infant	
68.	" Lemoni Aurel	1890 Băsești	Reg. 32	infant	
69.	" Muresan Ștefan G.	1876 "	Reg. 51	infant	
70.	Șoldat Pop Hăneș a Mării	1869 "	"	"	
71.	Șoldat Muresan Alex	1886 "	"	"	
72.	" Pop Ilie I. Ștefan	1892 "	"	"	
73.	" Pop Dumitru a Gh.	1885 "	"	"	
74.	Șoldat Hăneș Vasile	1892 "	Reg. 32	infant	
75.	Șoldat Bereș Tănăsie	1878 "	Reg. 51	infant	
76.	Șoldat Ștefan Alexandru	1875 Băsești	"	"	

BĂSEȘTI LA 10 NOV. 1918

Alexandru Achim
președintele comunității
române.

Gros Dumitru
plutonier comandant

76 arme, una mitralieră

TABĂRA ARCHEUS, O TRADIȚIE ÎN SPRIJINUL CULTURII ADEVĂRATE

Anca Goja

În ultimii opt ani, Ocolişul, un modest sat din apropierea Băii Mari, a căpătat o pronunțată dimensiune culturală, prin desfășurarea aici, an de an, a Taberei Naționale de Literatură și Arte Plastice „Archeus”. Evenimentul, care reușește să aducă pe aceste plaiuri de o rară frumusețe scriitori importanți din Maramureș, de la București, Cluj, dar și din alte județe ale țării, alături de artiști plastici, mulți dintre ei foarte tineri, se datorează, în primul rând, faptului că Ocolişul a devenit, în ultimii ani, casa sculptorului Ioan Marchiș și a familiei sale. Tabăra, care de cele mai multe ori a avut loc chiar la reședința Marchiș (deși s-a perindat, sporadic, prin Stațiunea Izvoare și la Hanul de la intrarea în Ocoliş), este organizată de Fundația Culturală „Archeus”, al cărei președinte este dr. Ioan Marchiș, în parteneriat cu Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Maramureș, cu sprijinul Municipiului Baia Mare și al Consiliului Județean Maramureș.

Prin tradiție, tabăra, care are loc în fiecare an în luna iulie, începe cu o slujbă de pomenire a scriitorilor și artiștilor plastici dispăruți, cărora cei de azi le datorează atât de mult. Momentul are loc la troița din curtea casei Marchiș, unde, de-a lungul timpului, a fost depus, în mod simbolic, câte un pumn de pământ

dr. Ioan Marchiș (stânga), pr. Călin Țura (dreapta)

George Țăra, Lucian Perța, Ioan Groșan

mânt de pe mormintele marilor scriitori și artiști plastici români plecați în lumea de dincolo. Slujba este oficiată de părintele Călin Țura, parohul din Ocoliş, care, în treacăt fie spus, în momentele sale de relaxare încântă oaspeții din tabără cu vocea și cu talentul său muzical deosebite. După aceste clipe închinare spiritului, tabăra începe cu o masă festivă, căci, la Ocoliş, nimeni nu suferă vreodată de foame. Bucatele și licorile cât se poate de naturale stimulează discuțiile pe teme culturale, care continuă timp de o săptămână, atâta cât durează fiecare ediție a taberei. Seară de seară, sunt programate ședințe de cenaclu, în general conduse de poetul Ion Mureșan sau de prozatorul Ioan Groșan (de loc din Mogoșești, comuna Satulung) – o garanție a calității și a bunului-gust în literatură. Scriitorii care au curajul să își citească creațiile, fie acestea poezie, proză sau eseu, în fața acestor instanțe, nu sunt cruțați, derapajele, metaforele nefericite sau chiar lipsa de talent fiind pe loc sancționate. O prezență nelipsită din cadrul acestor seri de cenaclu este vișeuianul Lucian Perța, care, cu umoru-i binecunoscut și verva spumoasă, încropește pe loc parodii după poeziile citite, adesea mai reușite decât opera originală. Premiat de-a lungul timpului pentru parodiile sale, Lucian Perța ar merita cu prisosință titlul de cel mai harnic scriitor din tabără, întrucât, de dimineața până seara, nu se desparte de creionul și caietul său decât pentru a merge la pescuit, la scaldă sau la cules de ciuperci. Timp de șapte zile pe an, scriitorilor li se creează cele mai prielnice condiții de lucru, cu aer curat, liniște, discuții stimulative, arareori întrerupte de cântatul cocoșilor sau de zgomotul ferăstraielelor. Pentru acesta din urmă sunt responsabili sculptorii, care, alături de pictori, lucrează într-un ritm susținut, acompaniați doar de câte o halbă de bere.

Dacă munca de peste an a scriitorilor invitați este exemplificată prin textele cuprinse în mereu eleganta revistă „Archeus”, care apare anual prin grija și efortul redactorului-șef Emanuel Luca, în schimb

Recital la chitară – Florin Pop

activitatea din timpul taberei a artiștilor plastici poate fi admirată într-o expoziție. De obicei, lucrările sunt expuse chiar în curtea casei Marchiș, în ultima seară a taberei, când au loc concerte (Grupul Iza și Grupul Folk Clasic sunt printre cei mai îndrăgiți artiști la Ocoliș) și cântări între prieteni la focul de tabără. Ulterior, sculpturile și picturile sunt expuse și în Baia Mare, pentru a ajunge la un număr mai mare de iubitori ai artei. Ultima seară a taberei este, prin tradiție, prilej pentru acordarea premiilor. Pe lângă premiile de participare și cele oferite organizatorilor, cele mai râvnite sunt Marele Premiu pentru Literatură, respec-

tiv Marele Premiu pentru Arte Plastice. În ceea ce privește Marele Premiu pentru Literatură, acesta constă în publicarea unui volum, iar de-a lungul timpului a revenit unor nume importante: Ion Mureșan, Ioan Groșan, George Vulturescu, Ioan Es. Pop, Ioana Ileana Ștețco sau Nicolae Scheianu. Marele Premiu pentru Arte Plastice se acordă de mai puțină vreme, printre câștigătorii săi numărându-se Sabin Moroșan și Ioan Muntean. Cea de-a VIII-a ediție a Taberei Naționale de Literatură și Arte Plastice „Archeus”, petrecută în perioada 30 iunie-7 iulie a.c., l-a desemnat ca cel mai bun scriitor pe prozatorul Vasile Dragomir. Expoziția, găzduită de Golden Gallery, din cadrul Gold Plaza (galerie al cărei curator este dr. Ioan Marchiș), a fost vernisată în luna noiembrie a anului trecut, tot atunci fiind anunțați și premianții ediției. Astfel, Marele Premiu „Archeus” pentru arte plastice le-a revenit pictorilor Daniel Marchiș și Andrei Năsui, premiul pentru sculptură i s-a acordat lui Ioan Muntean, iar premiul pentru fotografie – lui Radu Suci.

Prozatorul Vasile Dragomir și poetul Ion Mureșan

Sculptorul Ioan Muntean lucrând la o troiță

CÂNT ȘI DOR

Ioan Perhaiță,

instructor al Grupului vocal-folcloric feminin „Cânt și dor” din Libotin

Izvor de spiritualitate, satul românesc a fost dintotdeauna o vatră folclorică prin tradiție, cântec, joc și port tradițional. Toate acestea au constituit identitatea fiecărei așezări omenești din mediul rural, fiecare având un specific aparte. Momente din viața omului (nașterea, munca, armata, căsătoria, sărbătorile creștine) au fost motive de inspirație pentru cei cu har dumnezeiesc. Natura locului a fost o sursă de inspirație în crearea motivelor de pe îmbrăcămintea de sărbătoare. Și așa au apărut tradițiile, cântecul, jocul și portul popular cu specificul fiecărui sat.

Libotînul, o așezare a Țării Lăpușului, cu o veche atestare documentară, a fost, ca de altfel orice sat, o bogată vatră folclorică, dar cu particularitățile ei specifice. Lucrul la câmp era însoțit în permanență de glasul femeilor, fetelor și bărbaților. Cântecul lor se auzea și la clăci, șezători, botezuri, nunți sau la alte manifestări.

Tradiția, cântecul, jocul și portul libotînean au rămas, peste ani, în lada de zestre a satului. Se simțea însă necesitatea valorificării acestor comori, drept pentru care, în anul 1980 am inițiat un grup vocal-folcloric feminin constituit din lucrătoare ale câmpului, eleve, cadre didactice. În repertoriu am cuprins numai cântece ale satului, cântece de grup și solistice. Din memorie, aș aminti câteva nume: Victoria Cârțiță, Victoria Boga, Afimia Petran, Mărioara Boga (Codrea), Aurica Bude (Bota), Silvia Bude (Sima), Anuca Cârțiță (Giurgiu), Viorica Filip (Bodea), Mărioara Filip, Anuca Filip (Filip), Valeria Bota, Anuca Bude (Perța), Mărioara Boga (Filip).

Debutul a avut loc în ziua de 22 iunie 1980, pe scena regretatului Festival al cântecului, dansului și portului lăpușean de la Stoiceni. Spun „regretat” întrucât era singura manifestare de mari proporții unde se remarcă adevăratele valori care aduceau în scenă autenticul pur.

Și-n manifestări competiționale, grupul folcloric din Libotin s-a bucurat de succes. Aici se evidențiază participarea cu succes în cadrul Festivalului Național „Cântarea României”, o competiție corectă, aprecierile juriilor de-atunci făcându-se la justa valoare a fiecărui participant. Era de necontestat și componența juriilor de-a-tunci, ele fiind formate din personalități de marcă ale culturii acelor vremi.

Activitatea grupului a continuat, structura lui modificându-se de-a lungul anilor. Reperto-riul s-a îmbogățit, păstrând însă autenticul.

Participările la manifestări culturale au fost numeroase, în special la cele cu tradiție de la Stoiceni și „Cântarea României”.

În acea perioadă se impunea interpretarea așanumitelor cântece „din folclorul contemporan”, care trebuiau să reflecte condițiile „minunate” de viață ale „epocii de aur”. Pentru a evita un astfel de repertoriu, am găsit de cuviință să merg pe tema cântecului de nuntă, alcătuindu-mi astfel colaje de cântece tradiționale de nuntă. Astfel, pot să menționez că grupul vocal-folcloric feminin din Libotin nu

și-a exprimat niciodată prin cântec „frumusețea” vieții din timpul comunismului.

Activitatea grupului a continuat și în perioada post-revoluționară, până în anul 1993.

Au urmat 14 ani în care nu a mai activat nici un grup folcloric în Libotin.

În anul 2006, un grup de inițiativă format din patru cadre didactice găsește necesară înființarea unui grup folcloric format din mame ale copiilor de la grădiniță și ciclul primar. Este vorba de doamnele: Mărioara Codrea, Cornelia Perhaiță, Aurica Perța și Delia Nemeș.

În ianuarie 2007, preiau grupul la rugămintea femeilor-mame. Prima repetiție, 28 ianuarie, cu un efectiv de șase femei și două eleve de clasele a IV-a și a V-a. Este vorba de Silvia Sima, Olimpia Cârțiță, Victoria Cârțiță, Aurelia Boga, Viorica Șanta, Veronica Filip și micuțele Diana Stelea și Livia Neag.

Cu același efectiv, ne facem și debutul în ziua de 9 februarie 2007, pe scena Casei de cultură din Târgu Lăpuș, într-un spectacol de varietăți folclorice, sub genericul „La izvor de cântec românesc”. În ciuda emoțiilor de debut, grupul s-a prezentat impecabil, succesul fiind marcat de public cu repetate și îndelungi aplauze.

În ideea lansării unui schimb de experiență, grupul folcloric libotînean a susținut alături de corul bărbătesc două spectacole pe scena căminelor culturale din Suci de Sus și Groșii Țibleșului în lunile mai și iulie ale anului 2007.

În septembrie 2007, grupul participă la prima ediție a Zilelor Lăpușului Românesc.

Urmează alte manifestări culturale la care participă această formație: spectacolul folcloric de caritate din 1 noiembrie 2007, de pe scena Casei de Cultură din Târgu Lăpuș, Festivalul de colinde și obiceiuri de iarnă, ediția a XV-a, din 16 decembrie 2007.

Nu poate fi trecută cu vederea evoluția, în toate aceste manifestări, a două soliste: Victoria Cârțiță, pe atunci în vârstă de 57 de ani, și micuța Livia Neag, la numai 12 ani. De menționat faptul că la Concursul Național „Rapsodia românească”, organizat de televiziunea „Favorit”, Livia Neag a obținut, la una din ediții, marele premiu și trofeul concursului la categoria ei de vârstă. De altfel, palmaresul Liviei este foarte bogat, ea fiind laureată a tuturor concursurilor la care a participat. În ce o privește pe Victoria, nu poate fi omis succesul de la concursul „Debut 50 plus” al Televiziunii Române, de unde a venit cu premiul I.

În data de 22 august 2008, realizăm primele înregistrări pe un compact-disc, cu opt cântece. Spun „primele” în speranța că vom mai realiza și altele, acest CD fiind deocamdată unicul. La numai șase zile (28 august), ne bucurăm de primul succes într-o transmisie în direct la „Maramureș TV”. Au urmat încă zece astfel de transmisii în direct realizate de „Maramureș TV” cu grupul nostru – emisiunile fiind interactive, primind numai aprecieri din partea te-

respectatorilor. Apoi, la „e_Maramureș”, „Hora TV” și „Orizont TV”. La acestea se adaugă multiplele filmări realizate de TVR1 și „Maramureș TV”. Evoluția televizată a avut loc în emisiuni de folclor, colinde și pricesne.

Din Maramureșul voievodal, sunt demne de menționat câteva din manifestările la care grupul vocal feminin botezat cu numele de „Cânt și dor” a luat parte, nu fără succes: „Învărtita vălenarilor” – Vălenii Călineștiului, „Tânjaua de pe Mara” – Hoteni (2009), în prezența președintelui statului, „Hora la Prislop” în mai multe ediții (cea din 2009 tot în prezența domnului Traian Bănescu).

Grupul „Cânt și dor” a fost nelipsit la edițiile Festivalului cântecului, jocului și portului popular de la Cupșeni, unde, de peste tot, i s-au recunoscut meritele. Același lucru și la câteva ediții ale „Târgului cepelor” de la Asuaju de Sus.

În ziua de 15 iulie a anului 2010, grupul „Cânt și dor” și solistele Livia Neag, Livia Filip și Victoria Cârțiță au susținut un recital pe scena Casei Armatei din Baia Mare, în cadrul sărbătoririi, la 12 ani de existență, a rubricii din „Graiul Maramureșului” „Flori de cântec românesc”, susținută de interpretul de muzică populară Vasile Boiciuc Rogneanu.

De remarcat că-n tot acest timp efectivul s-a mărit treptat. Am selectat și cooptat noi voci, prilej cu care s-a mărit și numărul solistelor. Dacă la începuturi aveam doar două soliste, pe parcurs li s-au adăugat: Livia Filip, Adriana Giurgiu, Cristina Petriman și, ocazional, Mihaela Filip, Olimpia Cârțiță (care se remarcă în mod deosebit la in-

terpretarea pricesnelor), Viorica Șanta.

Participarea grupului la Festivalul de colinde din decembrie 2011 de la Vișeu de Sus a fost urmată la două luni (11 februarie 2012) de o neuitată călătorie cu mocănița pe Valea Vaserului, în cântec și veselie, alături de corul „Dacii liberi”. Spectacolul de poezie și cântec din stația Paltin a fost marcat de prezența actorului Claudiu Pintican, actualmente director al Teatrului Municipal Baia Mare. Acolo, grupul „Cânt și dor” a prezentat un recital de cântec autentic libotinian.

De mai bine de un an, a luat ființă corul mixt bisericesc, unde partea feminină, care constituie, de altfel, baza corului – după cum afirmă dirijorul Nicolae Bude –, este formată din membrele grupului „Cânt și dor”.

În momentul de față, componența grupului este următoarea: Adriana Bodea, Alexandra Boga, Aurelia Boga, Ileana Boga, Firuța Buda, Olimpia Cârțiță, Adriana Filip, Livia Filip, Adriana Giurgiu, Livia Neag, Anca Perța, Dana Perța, Cristina Petriman, Livia Petriman, Adriana Pop (cea mai nouă achiziție), Silvia Sima, Valentina Sima, Viorica Șanta.

Pe scena Festivalului cântecului, jocului și portului popular, Cupșeni, ediția 2013, au debutat ca soliste Anca Perța și Alexandra Boga – eleve în clasele a VII-a, respectiv a VIII-a –, datorită calităților lor vocale, pentru care, de altfel, au fost cooptate în grup. În perspectivă, instructorul își dorește înregistrarea repertoriului, cu acompaniament orchestral. Ne lipsesc însă sponsorii.

Grupul vocal feminin „Cânt și dor” din Libotin: Silvia Sima, Ancuța Perța, Livia Filip, Cristina Petriman, Ioan Perhaiță, Adriana Giurgiu, Valentina Sima, Alexandra Boga, Livia Petriman, Zamfira Buda, Ileana Boga

VOCEA COSÂNZENEI

(partea întâi)

Angela-Monica Jucan

Șoseaua, prietenoasă, cât o linie de mocăniță. Jur-împrejurul aproape peste tot departe, învăluit de fodre de dealuri. Câte-un stol de copaci, din când în când, zboară pe lângă mașină. Lumina – chihlimbarie, coaptă încet de un soare binevoitor, care nu-ți coace și creierul, ca cel de mai toată vara asta. O oră de drum, și se face Libotin.

Eram¹ în deplasare de documentare pentru acest material, cu Sandu pe post de proprietar de autoturism, șofer amator și fotograf de ocazie și aveam să aflu mai târziu că tot el a fost în urmă cu ani buni inginer-șef în același loc de muncă cu instructorul Ioan Perhaită al Grupului vocal-folcloric feminin „Cânt și dor” din Libotin, despre care urma să adunăm date în cuvinte și imagini.

Surpriza a fost că fetele pe care le-am cunoscut (n-am avut ocazia să întâlnesc întregul grup) sînt mai tiner decît credeam – majoritatea eleve, două studente, aflate încă sub autoritatea părinților, și abia două din cele prezente atunci au întemeiate familii. Nu-mi fixasem dinainte întrebări, dar ce să-ntreb! Satul face – parafrazînd vorba Poetului – ce face de mult. Ziua de ieri, ziua de-alaltăieri, ziua de mâine înseamnă în acest sezon lucru la fân. Ce să-ntreb!

Din informații minimale și impresii personale, am încercat totuși să schițez niște portrete, inevitabil, subiective.

Alexandra Viorica Boga este un Capricorn care nu avea încă, la data interviului, 15 ani. S-a născut cu luminile cerului sub gene, duminică, 27 decembrie 1998 – în ziua martirică a Sfântului Apostol Întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan. La vârsta de șase ani, Alexandra s-a trezit cu un frățior mititel, fragil și gălăgios în casă, și care acapara cam mult atenția părinților ei. Încet, frățiorul a crescut, au crescut amândoi, dar, la așa o diferență de vârstă, și ea fată, el băiat, n-au prea avut probleme comune. Acum (2014), Alexandra este o domnișoară liceană în primul an la „Petru Rareș”, în Târgu Lăpuș. În timpul școlii, locuiește tot în Libotin și face naveta zilnic, cu autobuzul. Frățiorul e, bineînțeles, tot în urmă cu șase ani – elev, din toamna 2013, în clasa a III-a. Învață bine, însă „nu-i cuminte” și n-o ascultă, deși ea (*numai ea*) se ocupă de el, ajutându-l și la lecții, dar în primul rând încercînd să suplinească absența mamei, care e plecată departe la lucru. Cu o zi înainte de întâlnirea noastră, în vacanță fiind, Alexandra a fost „la fân”, unde-i greu, nu merge de plăcere, ci pentru că n-are ce face, trebuie să participe la treburile familiei ei. Au o vacă și doi porci, dar nu-i

place de ei. În schimb, își iubește pisica, de unde deduc că are nevoie de o companie caldă. De zece ani e tot sora mai mare, cu responsabilități încă de când s-ar mai fi jucat. Din fericire, există formația „Cânt și dor”, unde găsește armonie, culoare, apreciere, iar răsplata aplauzelor este de multe ori special pentru ea, pentru că s-a lansat și ca solistă de muzică populară lăpușeană – în 19 mai 2013, la Sărbătoarea portului și cântecului popular din Cupșeni, unde s-a înscris în exigențele festivalului și prin costumul ei popular unic – fin, distins, minunat, absolut personal, cu un croi aparte și broderia insolit trasată pe cămășă, neieșind totuși din tradiția vestimentară mai de demult a locului, port în care era îmbrăcată și la vizita noastră în Libotin. Pentru mai târziu, e hotărâtă deja să se facă asistent social și va urma secția cu acest profil a Departamentului de Teologie Ortodoxă din cadrul Centrului Universitar Nord Baia Mare. Cred că s-a orientat bine. Se va perfecționa în a răspunde cu pâine la pietre, că, doar, e născută în ziua primului martir al creștinilor – ziua sfântului lapidat, care a murit înălțînd rugă pentru iertarea călăilor lui. Alexandra are un destin de excepție – cu conflictele interioare ale sufletului ei receptiv, cu bariere în calea aspirațiilor (dar care se ridică la orele potrivite), cu o pozi-

¹ Joi, 15 august 2013, de sărbătoarea creștină a Adormirii Maicii Domnului.

ție deocamdată subalternă. Are multe nevoi – de afecțiune, de afirmare, de autoritate etc. Dar și de ea e nevoie: la câmp, la animale, prin gospodărie, lângă fratele ei care „nu-i cuminte” și care-i datorează, în parte, succesele școlare. Are nevoie mama să fie liniștită că se poate bizui pe ea. Are nevoie tata, care lucrează mai mult de „zi lumină”, având și serviciu. E nevoie de ea în grupul vocal „Cânt și dor”, e nevoie de ea ca solistă, o așteaptă spectatorii. Are nevoie de mângâierile ei pisica moale și cuminte. Așa că, nu văd decât că Alexandra este o persoană importantă, chiar dacă deseori se simte strivită de dor, constrângerii și împotriviri.

Ileana Boga, tot Capricorn, este mai practică, mai pozitivă și este ea sora mai mică. În personalitatea ei s-au cristalizat deja virtualitățile cu care a intrat în viață acum 22 de ani (8 ianuarie – în a doua miercuri a lunii –, anul bisect 1992). Ea se acomodează ușor sau are pretenții realiste. Cu ochi de culoarea păcii, privește cu înțelegere problemele celorlalți și și-a ales meseria care salvează vieți și ia durerea. Urmează acum Școala Postliceală Sanitară „Carol Davila” din Baia Mare, locuiește în internat, unde se simte bine cu cele trei colege de cameră, vine acasă la sfârșit de săptămână și în vacanțe. Nu intenționează să devină medic. Meseria de asistentă medicală îi place și dorește să o practice. Ileana este și un prieten statornic: din primul an de grădiniță și până la sfârșitul clasei a XII-a, a fost colegă cu Zamfira Anamaria Buda, împărțind împreună și aceeași bancă, iar acum, când tot soarta le-a trimis să-și continue studiile în orașe diferite, păstrează neuitați acei ani, cu bucuria că sînt în continuare colege în grupul vocal feminin „Cânt și dor”; și-apoi, tot timpul curtea părintească a celeilalte este pentru fiecare în punctul său de orizont. Când e în Libotin, Ileana își asumă o parte din muncile alor ei – și câte nu sînt! Au o iapă „roșie” (un cal roib), Pușa, pe care o folosesc la cărat, excepțând iernile, când stă în grajd și e scoasă în unele zile la plimbare sau face cu ea exerciții hipice Ilie; au doi bivoli (bivolite, presupun) și două vaci, trei porci, dintre care, o scroafă era așteptată să fete în șase-șapte săptămâni după Sfântă Măria Mare din 2013. E de lucru cu atâtea animale, plus culturile agricole, legumicole, fâneața etc. Timpul liber e destul de puțin. Atunci e artistă, cântând în grupul vocal-folcloric feminin „Cânt și dor”, mult din acel „timp liber” consumându-se astfel în altfel de muncă. Cu colegele ei din această formație și alături de alți consăteni cu voce bună, cântă și în corul bisericesc. La Biserică, pe scenă și la diverse ocazii sărbătorești îmbracă un superb costum popular moștenire de familie. (Făt-Frumos recuperează din pod armele ruginite ale tatălui său – numai cu ele poate învinge –, le curăță, le lustruiește, apoi ele vor prinde și strălucirea victoriei. Tot așa, Ileana a învins, luând „Premiul pentru cel mai autentic costum popular” la ediția din 2013 a „Sărbătorii portului și cântecului popular” a comunei Cupșeni.) Încă ceva de admirat la ea: este printre puținii din Libotin care nu-și leagă câinele. Consideră că Nero al ei, un câine frumos, alb, „în vârstă”, la data conversației noastre, n-ar merita un asemenea tratament sechestrator, el nefăcând nimic rău. Din păcate, înainte de apariția acestui material, Nero a murit. Le murise nu cu prea mult timp în urmă și pisica, dar acum au alta, venită singură în curtea lor. Cu pisicile e mai mult fratele ei, Ilie, corist în ansamblul coral „Dacii liberi” (unde ei au și un verișor: Gheorghe Boga), iar Ileana cu câinii; ne-am întâlnit și altădată, în Baia Mare, și era hotărâtă să adopte alt câine. Suflet bun. Ileana are mare putere de observație și vede imediat esența lucrurilor. În conversațiile cu ea, am auzit repetat verbul *a plăcea*, a vorbit frumos despre toate colegele, lucrurile neplăcute n-au fost pomenite, doar ei și-a găsit niște – cum le crede ea – cusururi. Am pus concluzia că știe prețui și descoperi *binele* la toată lumea. Are dreptate. Nu răul e important, chiar dacă uneori e în mare forță.

Zamfira Anamaria Buda (ea e colega și prietena fidelă, la rândul ei, a Ilenei Boga), modestă, ușor rezervată, mi-a spus de parcă ar fi un lucru mărunț că este studentă în anul III la Facultatea de Textile, Pielărie și Management Industrial, filiala din Târgu Lăpuș a Universității de Stat „Gheorghe Asachi” din Iași. Cu siguranță va fi un bun inginer, pentru că exersează și practic meseria lucrând ca tapițer la SC Taparo SRL din Târgu Lăpuș, învățând, vasăzică, și care sînt greutățile muncitorilor. Nu-i e ușor și cu școala, și cu serviciul în două schimburi, și cu naveta, și cu treburile de-acasă și de la câmp, dar se descurcă și așteaptă cu optimism viitoarele greutăți (*bucuroși le-om duce toate...*), care nu se vor sfârși curând, Zamfira având de gând să facă și un masterat. Ca inginer, va lucra în aceeași întreprindere și dorește ca acesta să fie locul ei de muncă definitiv. Libotinul este un sat lăpușean dintr-o puternică zonă de creștere individuală a animalelor, iar familia Zamferei avea în

august 2013 trei bivoli, trei porci, zece oi (acestea din urmă stând doar iarna acasă), nu știu câte orătării și cio-bănescul Lăbuș (agresiv dacă e provocat și nebucuros de oaspeți, atitudine pentru care e nevoit să stea legat). În funcție de timpul disponibil, Zamfira le hrănește, le adapă, le face curat etc. Când am fost acolo tocmai era o perioadă de lucru intens la fân (necesar animalelor), la care participa și Zamfira împreună cu tatăl ei și un unchi. După sezon, au de lucru la câmp, unde cultivă mai ales cartofi și porumb, sau în grădina de zarzavat. Când grupul vocal „Cânt și dor” are repetiții pentru spectacole sau pentru a susține Sfânta Liturghie și a cânta pricesne, când pleacă în deplasări, când susține concerte, Zamfira e și acolo, „la datorie”, însă nu din datorie, ci de drag. După cum se vede, zilele ei sînt pline, dar plinul nu se revarsă distrugător, fiindcă ea păstrează controlul situațiilor și găsește rezolvări inspirate. Temperat-saturniană prin ziua nașterii și Leu din capăt de zodie (născută sâmbătă, 22 august 1992), firea ei combină calitățile răbdătorului și așezatului Saturn cu energia solară a Leului și are și ceva (chiar mult) din aptitudinile organizatorice mercuriene ale Fecioarei. Acum studentă, mâine masterand, într-o zi se va auzi de inginer doctor Zamfira Anamaria (cu numele de familie schimbat). Îmi place să cred că va urca și atunci pe scenă mirabilul costum popular pe care acum îl poartă și dumnezeiescul cântec lăpușean, că va urca și atunci treptele Bisericii din sat, că va urca cu o generație și cu două zestrea spirituală și materială a Satului românesc, că va urca întotdeauna. Și mai departe, prin cei cărora le va lăsa într-o zi locul – cu tot cu conștiința de Neam și succesiunea de Om adevărat.

Livia Niculina Filip (născută duminică, 8 decembrie 1991) este o prezență singulară, de o eleganță decentă nativă. Zodia? Educația? – Mai degrabă zestrea genetică. Obișnuită cu aparițiile în public, se ține la distanță de laude, nefiind atinsă de vedetism, deși sigur că se bucură și ea la fiecare succes. Discret mi-a mărturisit (chiar ca dezvăluirea unui secret) că e studentă și, dacă n-aș fi întrebat-o, ar fi uitat să-mi spună că e și solistă de muzică populară; oricum, n-a amintit nimic de lauri (dar am aflat din altă sursă de premiul special al juriului obținut în anul 2010 la Festivalul „Cântecele Motrului” de la Târgu Jiu). Am vorbit puțin, fiindcă tocmai urma să plece în câteva minute la Zalău pentru un spectacol, împreună cu două colege de cor, soliste și ele. Am reușit să aflu că este studentă în anul III la Facultatea de Științe Economice din Cluj și are în plan un masterat în acest domeniu. Nu stă în cămin, locuiește cu chirie în oraș și se simte bine în Cluj. Deși e destul de departe, la două-trei săptămâni vine acasă, în Libotin, de unde parcă nici n-a plecat. Studenta, artista face curat în grajd la vacă, la cal, sau pune mâna la grelele munci ale câmpului. Duminica la Biserică, în sărbători și pe scenă apare într-un splendid și impregnat de emoții port libotinian format din piese lucrate și purtate cândva, în tinerețea lor, de bunicile ei, dintre care doar una mai trăiește. Solistă fiind, și-a câștigat o anumită libertate, totuși, deși nu întotdeauna poate participa la activitățile lui, se întoarce mereu la grupul vocal cu care a apărut prima dată sub sclipirile rampei și din care doar se desprinde uneori ca interpretă individuală, trecută și prin Școala Populară de Artă din Baia Mare, pe care a frecventat-o (2007-2010) concomitent cu cursurile liceale, la clasa profesoarei Voichița Regoș, secția Canto popular.

Dochia Adriana Giurgiu a avut norocul de a se fi născut într-o duminică – 19 martie 1995 –, în sensibila zodie a Peștilor. Este prietenoasă, afectuoasă, veselă, un interlocutor stenic, îmbietor la conversație, cu un nu știu ce limpezitor în gând și-n vorbă. Este și ea membră a grupului „Cânt și dor” și solistă (așteptată, în ziua întâlnirii noastre, într-un concert, la Zalău). Ca solistă, a luat premiul al II-lea la prima ediție a Festivalului „Ion Petreș” (Baia Mare) și premiul III la Cicârlău, la Festivalul „Alină-te, dor, alină-te”. A urmat și ea canto popular la Școala Populară de Artă „Livi Borlan” din Baia Mare. Acum este elevă la Liceul Pedagogic din Sighet. Stând acolo în gazdă, își poate organiza mai bine timpul, așa încât a reușit să viziteze cam toate obiectivele culturale, istorice și de agrement sighetene și din împrejurimi. Vine dintr-un sat, cunoaște Satul și totuși s-a dus acolo unde se conservă truda și aspirația estetică a străbunicilor noștri – la muzeul etnografic din localitate. S-a dus și acolo unde se apără memoria jertfei pentru un ideal neacceptat într-o nefastă conjunctură social-politică – la muzeul „Memorialul durerii”. Dar trăiește Astăzi și se duce când are puțin timp în parcul Grădina Morii să se reîncarce fizic și psihic pentru ziua de studiu de mâine și de săptămâna

viitoare. Vine Acasă și iar se încarcă pentru viitorul an școlar... încercându-se cu multe din treburile gospodăriei lor, după care iese în soare sau sub reflectoare îmbrăcată ca-n povești, în alb sfințit de curcubeie de flori și semne din bătrâni, dând și glas străbunelor cântece cu care a crescut. Se-ntoarce la școală ca elevă, iar când va fi la catedră va avea ce să-i învețe pe micii școlari. Va învăța și ea mai departe, pentru că vrea să facă simultan cu serviciul o facultate de psihopedagogie – nu știe încă unde. În orice caz, cariera va fi didactică. Arta, tradiția, obiceiurile de zi cu zi? – Încărcare și descărcare. Și promovare din respect pentru cei de ieri, din nevoia de azi, din răspunderea față de cei de mâine. Și dezlegare și valorificare a harului trimis ei de Însuși Dumnezeu.

Ancuța Perța (născută în 15 decembrie 1998 – Săgetător, semn de Foc, după zodiacul caldeean, și Tigru de Pământ aspectat pozitiv, după calendarul chinezesc) este în cor împreună cu mătușa ei, corista și solista Livia Niculina Filip, despre care am scris ceva mai sus. Nepoata este cu doar șapte ani și șapte zile mai tânără decât sora mamei, dar, excluzând anii, o ajunge rapid, pentru că Ancuța este și ea solistă, din anul 2013, când a debutat, în 19 mai, pe scena de la Crucile Drumului, unde se desfășoară an de an Sărbătoarea portului și cântecului popular din Cupșeni. Acum elevă în clasa a opta, învață în Libotin, iar liceul îl va face, foarte probabil, în Târgu Lăpuș. Se mai gândește ce facultate să aleagă și de fapt nu-i nicio grabă, mai are timp să decidă. Îi place româna foarte mult, apoi intră în ordinea preferințelor biologia și – e de-nțeles! – muzica, fără să-i displacă prea mult vreun obiect din câte face la școală. I se pare normal să nu-și lase părinții și bunicii singuri la lucru. Deși nu locuiește împreună cu bunicii, e alături și de ei, ajutându-i când, cât și cu ce poate. Mi s-a părut puțin retractilă, deși n-ar avea motive: stăpânește situația școlară, pricepută la de toate e, horoscopul îi atribuie o anume benefică impetuozitate, pe care și-o consumă în hărnicie și studiu, artistă e, arată minunat – mai ales în costumul popular în care am văzut-o (cu echilibru perfect între accente și părțile libere de ornamente) –, rol bine definit în familie are. Atunci? – Numai canonicitatea celor șapte ani de-acasă poate fi explicația.

Dana Aurelia Perța s-a născut vineri, 30 noiembrie 1984, în ziua Sfântului Apostol Andrei cel Întâi Chemat, Ocrotitorul României. Este căsătorită de cinci ani (și se știu de șapte) cu Doru-Nicolae Perța, corist în corul de bărbați „Dacii liberi”, poet cu premii literare și debut editorial în poezie, publicist, profesor de română la Școala Cupșeni. Dana este și ea profesoară, predă biologia la școlile din Rohia și Rogoz, dar acum este într-un mai lung concediu, pentru creșterea copiilor: doi copii frumoși și cuminiți, adorabili: Gabriel, primul născut (venit pe lume în 10 iulie 2010), și Dora (15 martie 2013). Nu se gândește cu plăcere la reîntoarcerea în învățământ, nu din cauza elevilor, care nu-i creează neplăceri, ci pentru că învățământul e foarte prost organizat acum și în interminabilă schimbare (instabilitate și mers din rău, în mai rău). Și-ar dori mult să lucreze într-un laborator, dar nu vede perspectiva de a găsi un asemenea loc de muncă în Târgu Lăpuș, unde ar putea face naveta din Libotin, iar să se mute într-un oraș mai mare ar fi prea costisitor, fiindcă ar trebui să închirieze un apartament. Corul îi oferă însă compensare pentru aspirațiile deocamdată neîmplinite și insatisfacțiile profesionale, motiv pentru care nu a întrerupt participarea la repetiții și spectacole nici acum, când are de îngrijit doi copii mici. O familie de intelectuali artiști și educatori promotori de cultură născuți și rămași în Libotin, nostalgici ai marilor centre culturale, dar aducându-și din plin obolul la menținerea la nivel de nu „mare”, ci valoros centru cultural a locului ales de străbunii lor ca *asezare* pentru totdeauna. Soții Perța și copiii lor locuiesc împreună cu părinții lui Doru-Nicolae. Dana Aurelia și soțul ei s-au cunoscut întâmplător, în Libotin, abia cu doi ani înainte de căsătorie; stăteau în cartiere mai îndepărtate, au învățat la școli diferite, și-au continuat studiile în altă parte și nu s-au întâlnit decât prin 2007, când ea avea 23 de ani, iar viitorul soț 27. Săgetătorul romantic care este Dana ține minte în amănunt momentul. Era „în civil” când ne-am cunoscut, dar am văzut-o pe urmă în fotografie în port popular. Și al ei e făcut „altădată” – cu un model ales, discret, strunit în estetica mai sobră conformă statutului ei de femeie măritată.

Cristina Zamfira Petriman (născută miercuri, 20 septembrie 1995 – în zodia Fecioarei) – prezență scenică remarcabilă și interpretare de excepție (cine n-are posibilitatea s-o vadă în realitate găsește înregistrări pe internet). Nu pare să sufere din cauza cartofilor, vacilor, porcilor, navetei, „în paralel” reușind să-și afirme și alte capacități decât cele ale îndemânării și priceperii fizice: intelectuale, la școală, și vocal-muzicale în concerte. Este elevă în ultimul an de liceu, la Târgu Lăpuș și a absolvit deja Școala Populară de Artă „Liviu Borlan” din Baia Mare, secția Canto popular, la clasa profesoarei Voichița Regoș, cu care păstrează și acum legătura. Face parte, împreună cu sora ei cu trei ani mai mică, Niculina Livia, din grupul „Cânt și dor” și este solistă de muzică populară. Când am fost în Libotin, era una din cele trei așteptate în aceeași zi la Zalău. Cântă și la Casa de Cultură „Vasile Grigore Latiș” din Târgu Lăpuș. În anul 2008, s-a întors cu premiul al III-lea de la Festivalul „Someș, cântecele tale” din Jibou, iar în anul următor a obținut o mențiune la „Floare mândră de pe Iza” – Șieu (la alte concursuri nu a participat). Dar nici vorbă de infatuare! Deși este artistă bine impusă, o interesează un viitor „obișnuit”, cu un serviciu „normal”, „profan”, și se pregătește să continue școala cu studii în domeniul farmaceutic, nu doar pentru obținerea unei diplome, cum se mai obișnuiește azi, ci dorind să și lucreze ca farmacist. Sigur că nu va renunța niciodată la muzică, dar nu-și va face profesiune din ea. O viață care se vrea administrată între protocolul halatului alb și suveranitatea venerabilului port libotinian (vederea costumului ei îți taie respirația); o viață care se vrea dăruită tămăduirii trupești prin leacuri și celei sufletești prin cântec. Cristina Zamfira este de o frumusețe specific românească, solară, combinată cu o bună-cuviință tot de tip românesc, la care participă o pliere comunicativă în fața străinilor, aproape de timiditate. Străinul fusesem, de data asta, eu.

Niculina Livia Petriman, sora Cristinei Zamfira, s-a născut tot în septembrie, dar în zodia Balanței (sâmbătă, 26 septembrie 1998). În linie feminină, în familia lor sînt și alte talente muzicale. A fost și mama lor în cor, dar, din motive de sănătate, a trebuit să renunțe. La întâlnirea noastră, Niculina Livia era în vacanța de după clasa a VIII-a. Din toamna 2013, a început liceul cu profil de științe sociale din Târgu Lăpuș – alegere potrivită, pentru că „Balanțele” au înclinație spre relațiile umane și problemele sociale. Se scoală de dimineață bună, merge și se întoarce cu autobuzul. Vreo 13 kilometri dus, 13 întors și peisajul de vis pe care îl străbate îi procură o mică excursie cu popas instructiv la școala din oraș. Treburile de-acasă n-o demoralizează nici pe ea și e în temă cu tot ce se întâmplă în familie și în sat. Este atașată de animalele lor: un câine, porci, trei vaci mari și o „vițelucă mică” – a patra (o fi crescut de-atunci), la îngrijirea cărora contribuie. Familia ei realizează un mic câștig bănesc din vânzarea surplusului de lapte. Nu merg cu el la piață – laptele se colectează în sat. Îmi spune că altceva nu se prea vinde în Libotin, totul se produce mai mult pentru consumul casei; așa fac și ai ei. Iubește mult copiii. Când a venit (în brațe, bineînțeles) Dora Perța, nu i-a mai lăsat-o deloc mamei ei, doar Alexandra a reușit să i-o răpească puțin. Livia e o fire luminoasă, amabilă, face impresie bună și ca gazdă. Ce să mai zic de costum! Când l-am văzut, am întrebat-o automat cine i l-a făcut. I l-au făcut bunica din partea mamei (singura dintre bunici care mai trăiește) și mama. Îl poartă la ocazii deosebite, sărbătorești, duminica, în spectacole, nu s-ar duce altfel îmbrăcată nici la biserică. Așteptăm, îi dorim să apară cu el și ca solistă.

Maria Silvia Sima, născută în 1967 (duminică, 2 iulie), este tot timpul tânără, iar biografia ei ar putea inspira un roman. Cum a terminat liceul (1985), s-a căsătorit (la 18 ani, tânără mireasă), s-a angajat la I. J. P. P. (ceva „prestări servicii”) Baia Mare, a dat examen de admitere și a reușit la facultate, pe care, având și serviciu, a făcut-o la seral, devenind la absolvire subinginer minier. Negăsindu-și loc de muncă în calificarea aceasta, a revenit în Libotin, unde a funcționat la școală, predând timp de cinci ani biologie, chimie, istorie, geografie – „de toate”. Soțul, Șofron Perța, era inginer la mina din Băiuț și a reușit să o aducă și pe ea acolo, găsindu-i un post „de

suprafață” – la dispecerat. A lucrat la Băiuț 12 ani, adică până s-a închis mina și a „rămas pe ordonanță”. Înainte de asta însă, după zece ani de căsnicie, având și doi copii – un băiat și o fată – destul de mici încă, nenorocirea a făcut să-i moară soțul. După cinci ani, s-a recăsătorit. Se va numi de acum Sima. Cu al doilea soț, Alexandru Valentin Sima, vădov și el, fusese colegă la Băiuț. La 34 de ani, Silvia Sima are deja al treilea copil – pe Valentina Maria. În 2013, tot tânără pentru acest statut, devine bunică, născându-i-se în 20 iulie, când îl sărbătorim pe Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul, nepoțica Iulia (botezată așa după numele lunii în care s-a născut), a fiicei celei mari, Victoria Maria, care e căsătorită în Libotin și stă în casa socrilor. Băiatul, Ioan Marian, este plecat în Italia. Nu e căsătorit. Aflată în a doua tinerețe, Silvia Maria Sima nu mai lucrează, fiind în pensie de boală, dar a strâns pe neobservate 25 de ani de serviciu. Spune că face o pauză, deci nu exclude eventualitatea unei noi angajări undeva. N-ar fi de mirare, cu capacitatea pe care o are de a o lua de la capăt de câte ori trebuie. Oricum, vorba cu lucratul e foarte relativă. Nu lucrează cu salariu. Dar: fân, mălai, cartofi, oi, două vaci și o vițică (2013) presupun „ceva” muncă. Au și tractor, însă „nu toate le face tractorul” – îl mai ajută și omul. Vând lapte, deși nu e plătit deloc mulțumitor. Împreună cu soțul și cu Valentina, locuiește într-o casă, lângă părinții ei (Sandu Sima e venit în Libotin din Drăghia). Are și ea un vechi costum moștenire de familie – astăzi, îmi spune, se fac mai simple, fiindcă femeile nu mai au timp, având și servicii, or, să faci unul îți trebuie o iarnă. În cor a intrat foarte devreme, ceva mai târziu după înființarea lui – poate la vreun an. Era elevă în clasa a VII-a și a cântat în cor cam patru-cinci ani. A revenit în urmă cu șase-șapte ani. Toți din familie sînt talentați la muzică. Tatăl ei și primul soț au făcut parte din corul bărbaților, iar acum e al doilea soț în corul „Dacii liberi”. Din formația feminină „Cânt și dor”, face parte și fiica ei cea mică, Valentina. Tânără și acum, dar cu maturitatea dată de întâmplări cât pentru mai multe vieți, este foarte comunicativă. Cu o minte bine organizată, inginerească, și cu experiență didactică, îți explică totul pe înțeles, dă detalii despre viața la sat, vorbește cu seninătate despre firescul vieții ei compuse din bucurii, necazuri, greutăți și iar bucurii – primește și împlinite creștinește, în lumina zicalei „Tot răul spre bine”.

Valentina Maria Sima este Săgetător născut la început de mileniu (vineri, 23 noiembrie 2001), fiica Mariei Silvia și a lui Alexandru Valentin Sima, amândoi coriști, de la care a primit și câte unul din prenumele lor (e vorba de prenumele nefolosite de ei în mod curent). Mama și fiica sînt, deci, colege la cor. Bunicul din partea mamei a fost și el corist, câte o vreme, împreună cu cei doi gineri din căsătoriile Mariei Silvia. Ceea ce înseamnă că Valentina are talent certificat genealogic, atât pe linie maternă, cât și paternă. Este cea mai tânără coristă din grupul „Cânt și dor”, intrată în formație mai devreme decât începuse această activitate mama ei. Nu avea 12 ani la ora interviului și încă nu începuse clasa a VI-a. Învață la Liceul „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș, toate obiectele îi plac, parcă mai mult româna și, desigur, și muzica. Face naveta zilnic, dar își organizează timpul așa încât să-i rămână și pentru ajutorat acasă, fără a-și neglija temele. Cuminte, respectuoasă, la locul ei, bine educată. Costumul popular pe care îl poartă este cel cu care a fost mireasă bunica dinspre mamă. Îi vine minunat și nepoatei. Zadia are același model cu al mamei ei, Silvia – un motiv cu păsărele stilizat reprezentate –, cu deosebirea că la zadia mamei ornamentul e țesut, iar pe zadia Valentinei e cusut, împunsătură cu împunsătură, în urmă cu două generații, lucru la care a participat, poate, și străbunica.

Acestea au fost coristele cu care am vorbit. E locul să spunem un cuvânt și despre dirijor.

Despre domnul **Ioan Perhaiță** (n.: 21 septembrie 1951) știam câte ceva mai dinainte, vorbiseram și la telefon de câteva ori, îi citisem și niște articole, mi se și povestise – entuziasat și numai la superlativul pozitiv – despre Domnia Sa. Este Omul la care se poate apela oricând pentru sfaturi sau contribuții concrete la buna pregătire a evenimentelor culturale din comună, deși, pentru public, rămâne de cele mai multe ori „anonim”. Este Omul care nu și-a părăsit Satul, Omul care cunoaște „materialul” Satului – consătenii (fiecare după talentul lui), folclorul, tradițiile și le iubește neposesiv, lăsându-i și făcându-i și pe alții să se bucure de ele. E omul altruist, de un caracter impecabil care-l ajută să-și depășească necazurile personale, putând produce altora, chiar în același timp, atent, plăcute surprize. Are puterea de a trece furtunile mulțumind lui Dumnezeu cu înțelepciunea lui „bine că n-a fost mai rău”. A fost mai întâi profesor la școala din sat, a lucrat pe urmă la Asociația pomicolă din Copalnic Mănăstur (unde era inginer-șef Sandu), ocupându-se acolo de protecția plantelor. Debandada postrevoluționară în funcțiune și azi, distrugând tot ce-a fost bun, a desființat, între celelalte, și această asociație, inginerul Sandu devenind astfel bibliotecar cu atribuții de tehnoredactor, iar domnul Ioan

Perhaiță director de cămin cultural pe toată comuna Cupșeni. Peste „regim”, Dumnezeu a potrivit lucrurile cum a fost mai bine. Când a preluat funcția, căminele din Libotin și Costeni erau în paragină, munca culturală începându-și-o prin a reabilita clădirile. Directorul nu ședea în birou, ci era prezent în toate satele, făcând drumul pe jos: Cupșeni – cinci kilometri, Costeni – doi kilometri, pornind din Cupșeni, având de trecut un deal (sau șapte kilometri din Libotin), Ungureni – tot vreo doi kilometri, din Cupșeni, peste alt deal, dar și rezultatele au fost pe măsura dăruirii. Pentru că s-a văzut că face serios cultură, a fost plătit ca salariat cu salariu întreg direct de Inspectoratul pentru cultură al județului. Cu părere de rău (persistentă încă), în 1993 a trebuit să se pensioneze obligatoriu și rapid din cauza unei afecțiuni oftalmologice primejdios agravate. Nu s-a pensionat și de la Muzică. Din tinerețe e pasiunea sa constantă. Cântă în corul de bărbați „Dacii liberi”, pe care l-a și dirijat într-o vreme, a relansat și conduce Grupul vocal feminin „Cânt și dor” înființat în 1980 tot de Domnia Sa, formație cu care prezintă în fiecare duminică o pricreasă la biserică și, evident, concerte unde și când apar ocazii. Pentru repetițiile cu grupul feminin, își pune la dispoziție locuința. A absolvit Școala Populară de Artă din Baia Mare, unde a studiat acordeonul, instrument la care cântă și azi. În numele primu-

lui său copil, a picurat trei note muzicale: Mi-re-la (născută în 28 iunie 1986; lucrează la o farmacie din Baia Mare; soțul ei, licențiat în Teologie pastorală, negăsindu-și parohie, lucrează la un centru de farmacii naturiste; au un băiat de un an – Matei Victor). Al doilea copil este Adrian Ioan (născut în 13 septembrie 1989; necăsătorit încă; face un masterat în Construcții la Cluj; este foarte atașat de Libotin). Soția Nastasia (fostă colegă de liceu cu soția lui Sandu) este pensionară; a fost educatoare în Cămârzana (Satu Mare), Libotin, Costeni. Se ocupă amândoi cu agricultura, însă cultivă doar strictul necesar – cartofi, porumb, legume –, pentru casă și pentru animale. Îi plac pisicile, dar nu mai au de multă vreme. Și mai mult îi plac porcii. În vara 2013 avea unul pe care-l descria ca fiind „alb-curat” (a decedat și altul alb-curat i-a luat locul în coteț). Când suferințele vin și, uneori, se-adună, domnul Ioan Perhaiță este omul care nu se lasă învins de îngrijorare, rezistă cu nădejdea și credința în binele pe care până la urmă Dumnezeu îl va hotărî, găsește resurse să îi încurajeze pe ceilalți și să le suplinească absența sau incapacitatea temporară de muncă.

Îi dăm, acum, condeiul, pentru a completa informația despre Grupul folcloric vocal feminin „Cânt și dor”. Domnia Sa va face prezentarea coristelor care nu au putut veni la întâlnirea din august 2013.

VOCEA COSÂNZENEI

(partea a doua)

Ioan Perhaiță

Adriana Bodea Este născută la 11 decembrie 1979 în satul Libotin, fiică a lui Dumitru și a Victoriei Buda. A absolvit școala generală din satul natal. Este o fire liniștită dar harnică, aceasta dovedind-o atât la locul de muncă din cadrul firmei S.C. Taparo S.R.L., cât și în gospodărie, alături de soț, părinți și frate. Activează în grup din Postul Crăciunului anului 2008, când se face remarcată prin versuri ce precedă colindele, acea formulă cu care colindătorii își cer permisiunea gazdelor de-a colinda. Dă dovadă de multă seriozitate, participând consecvent la activitățile grupului.

Aurelia Boga. S-a născut la 29 septembrie 1982 în satul Libotin, în familia Pavel și Maria Lucian. Este absolventă a zece clase. S-a căsătorit cu unul din membrii Corului de bărați „Dacii liberi”, pe nume Augustin Boga. Au doi copii (Ioan și Nicolae), elevi ai școlii din Libotin. Aurelia și Augustin dețin o gospodărie frumoasă, fiind destoinici agricultori și crescători de animale. Aurelia îndrăgește cântecul tradițional, colindele și privesnele. Activează în grupul vocal feminin încă de la începuturile lui. Este o femeie energică, mobilizatoare, gata oricând să intervină cu un deosebit spirit critic.

Olimpia Cârțiță. Un mărișor născut în 1979 (1 martie) în satul Libotin, fiică a lui Ioan și Călina Filip. Este căsătorită cu Mircea Cârțiță, fost membru al Corului de bărați „Dacii liberi”. Au doi copii (Marius și Livia), elevi. Au o gospodărie frumoasă, pe care și-o întrețin în ciuda faptului că au și câte un loc de muncă. Olimpia este o muncitoare harnică, frunțasă la firma S.C. Taparo S.R.L. din Târgu Lăpuș. Este o fire veselă, optimistă. Are calități vocale și o receptivitate de invidiat. Iubește privesnele, pe care le interpretează impecabil, în special ca solistă a grupului. Activează în actualul grup, de la înființarea lui.

Victoria Cârțiță. Născută în 22 iunie 1950, în Libotin, din părinții Ioan și Veronica Boga. A absolvit opt clase la școala din Libotin. Este veterana de vârstă a grupului, activând încă de la înființarea primei formații, în anul 1980. O doinitoare de cântece, înzestrată cu niște calități vocale deosebite. A luat premiul I la emisiunea „Debut 50 plus”, Cluj, 2009. Culegătoare de cântece, chiar și autoare, este cea care a contribuit în mod deosebit la alcătuirea repertoriului tuturor grupurilor existente de-a lungul anilor, în care a fost membră până în anul 2011, când, în urma decesului soțului, s-a retras. Este casnică și agricultoare pricepută, iar în domeniul folclorului rămâne un informator de bază. Fiica și fiul dumneai (Lucia și Zachei) sunt căsătoriți, la rândul lor având câte doi copii.

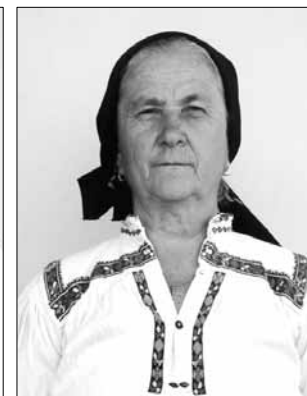
Adriana Bodea

Aurelia Boga

Olimpia Cârțiță

Victoria Cârțiță

Adriana Filip. S-a născut la 12 februarie 1995 în satul Libotin, din părinții Ionel și Veronica Filip. Este elevă în clasa a XII-a la Liceul Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș. A venit în grup mai târziu, fiindu-i descoperită pasiunea pentru folclor cu ocazia unui spectacol organizat la Suceava când, fiind antrenate și fete din afara grupului, Adriana s-a remarcat în mod deosebit. Era în vara anului 2011. S-a atașat de grup într-un timp foarte scurt, dând dovadă de-o receptivitate foarte bună în ce privește repertoriul. Se remarcă prin conștiințiozitatea cu care ia parte la toate activitățile grupului care, pentru ea, sunt prioritare în fața altor preocupări. Și părinții ei au fost membri ai celor două formații.

Livia Neag. S-a născut la 10 iunie 1995 în satul Libotin, părinți fiindu-i Grigore și Viorelia Neag. Este elevă în clasa a XII-a la Liceul Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș. Își dorește să devină economist, drept care optează pentru studii superioare de specialitate. Cântă de mică, remarcându-se încă de la grădiniță. Din clasa a cincea, datorită calităților vocale deosebite, este cooptată în grupul vocal feminin din Libotin și la Clubul elevilor din Târgu Lăpuș. Urmează cursurile Școlii Populare de Artă „Liviu Borlan” – canto popular la clasa profesoarei Voichița Regoș. Devine în scurt timp o solistă binecunoscută în Țara Lăpușului, dovedind o ascensiune rapidă datorată auzului muzical aproape perfect, calităților vocale deosebite, dar, mai cu seamă, unei munci continue, perseverente, de perfecționare și de îmbogățire a repertoriului. Debutează la televiziunea publică în cadrul emisiunii „Tezaur folcloric – Muguri de tezaur” al Mărioarei Murărescu, în 2007, la vârsta de 12 ani, unde obține premiul I. Urmează multe premii la festivaluri comunale și orașenești, iar cu timpul, la mari festivaluri naționale. Din palmaresul Liviei, de reținut sunt: premiul I la Festivalul „Alină-te dor, alină” de la Cicârlău; premiul I la Festivalul „Maramureșu’ răsună” de la Satulung; Marele premiu la prima ediție a Festivalului „Ion Petreș”; premiul I la Timișoara; Marele premiu la concursul „Rapsodia Românească” de la televiziunea „Favorit”; premiul I la „Moștenitorii”, TVR 1; Marele premiu la Festivalul „Felician Fărcașu”; premiul I la „Maria Lătărețu”. Nu sunt de neglijat ultimele două succese de la marile festivaluri „Strugurele de aur” de la Alba Iulia (premiul II) și Maria Tănase” de la Craiova (premiul III) desfășurate în toamna lui 2013. O notă în plus pentru Livia Neag o constituie interpretarea impecabilă a horii cu „noduri”, specifică Țării Lăpușului, cântec care prezintă un grad ridicat de dificultate.

Adriana Pop. S-a născut la 1 iulie 1982, în localitatea Lăpuș, vecină Libotinului. Prin căsătorie a fost „adoptată” de satul Libotin, unde trăiește alături de soțul Nicolae, cu care și-a înighebat o gospodărie frumoasă, după opt ani de muncă în Spania. Este absolventă a Liceului Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș. În anii de școală a activat, datorită calităților sale vocale, la Clubul elevilor din Târgu Lăpuș, în Ansamblul „Izvorul Lăpușului”, atât în grup, cât și ca solistă, obținând premii la festivaluri-concurs de folclor de la Șieu (Maramureș), Gura Humorului (Suceava) etc. Activează în grupul „Cânt și dor” din vara anului 2013. Este o bună interpretă de pricesne, făcându-și deja debutul ca solistă în străină.

Viorica Șanta. Născută la 30 martie 1978, în satul Libotin, din părinții Nicolae și Hermina Filip. Este absolventă a Școlii Generale din Libotin. Căsătorită cu Ioan Șanta. Au împreună doi băieți (Adelin și Ioan), elevi ai Liceului Teoretic „Petru Rareș” din Târgu Lăpuș. Viorica este o membră fondatoare a grupului. Fiind și o bună mobilizatoare, a fost desemnată ca responsabilă de grup, răspunzând cu promptitudine la orice solicitare. Voce și auz muzical de excepție. Îndrăgește cântecul popular, colindele și pricesnele, motiv pentru care activează cu plăcere în grup. Este o gospodină foarte bună, o bună lucrătoare în agricultură, dar și o iscusită muncitoare în industrie, la firma S.C. Taparo S.R.L. – Târgu Lăpuș.

Adriana Filip

Livia Neag

Adriana Pop

Viorica Șanta

COMUNA DESEȘTI
cu satele aparținătoare Hărnicеști și Mara

Aristița Borbei, Liana Pop

*Se clatină tot satul când e horă
Și fetele trec drepte prin iubiri;
Sar până-n grindă așchii din podea;
Se leagănă și sticla și cuțitul,
La nunțile cu călăreți de foc.*

*Aici aproape toți sînt rubedenii,
Primăvara moare în tilinci,
Înnebunește țuica de mărgea
Și mere roșii luminează timpul.*

(Petre Got)

Desești

1360 vila olachalis	1459 Desefalwa
Deszehaza	1517 Deze
1364 Dezefalwa	1828 Desestj
1442 Dese	1851 Dezse

Hărnicеști

1360 Hwrniachfalwa	1459 Hernych
1364 vila olachalis	1472 Hernyczfalwa
Hernyachfalva	1828 Hernécs, Herničesty
1389 Hernech	1851 Hernecs (Fényes)
1415 Hernechfalva	

(Suciu, Coriolan. Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. 1¹. București : Editura Academiei, 1967, p. 198, 284.)

Desești (pictură de Silvia Onișă)

¹ În dicționar este consemnată localitatea Crăcești, cu trimitere la Mara, însă Mara nu figurează în lucrare.

Comuna Desești, atestată documentar din anul 1360 ca proprietate a lui Dragoș, fiul lui Giula, este situată în partea de nord a județului Maramureș, la 48 km de municipiul Baia Mare și la 23 km de Sighetu Marmăției, în vestul depresiunii Maramureș, la poalele de nord ale Munților Gutâi, pe râul Mara. Administrativ, comuna este alcătuită din trei sate: Desești – reședința comunei –, Hărnicеști și Mara. În partea de sud-vest și vest localitatea Desești se învecinează cu satul Mara, la nord cu Sat Șugatag (linia hotarului trecând peste piscul Frășinei și coama Pietrei), la est și sud-est cu satele Hărnicеști, Hoteni și Breb.

Relieful este foarte învâluit de dealuri, muncele, terasele de acumulare formate în lungul văilor râurilor. Altitudinea variază în general între 400 și 800 de metri, dar în masivul Gutâi sunt două piscuri mult mai înalte: vârful Gutâi, de 1445 de metri, și Piatra, de 1059 de metri.

În ce privește clima, datorită formelor de relief mai înalte, la adăpostul cărora sunt așezate satele comunei, acestea sunt ferite de vânturile reci de est și de nord. Clima este temperat-continentală, cu o temperatură medie anuală de 8° C; iernile sunt lungi și destul de geroase, însă vara temperatura poate atinge și 34° C. Regimul precipitațiilor este oscilant, dar rareori se ajunge la perioade mai întinse de secetă.

Rețeaua hidrografică a comunei este reprezentată prin râurile Mara (afluent principal al Izei, împreună cu care, la numai câțiva kilometri de la locul de confluență, se varsă în Tisa), Runcu, pâraiele Răușor și Măreasca, lacurile Iezerul și Tăul de sub Gutâi.

Ca vegetație spontană, mare parte din suprafața comunei este acoperită de păduri de foioase (fag, paltin, carpen, plop, mesteacăn, cireș sălbatic, frasin, tei etc.); pe dealuri se întâlnesc alunul, arinul, salcia.

Populația faunistică cuprinde specii obișnuite condițiilor de viață oferite de zonă: dintre animalele terestre, sunt mai numeroase cerbul carpatin, ursul brun, râsul, mistrețul, lupul, vulpea, jderul de pădure, jderul de piatră, veverița; avifauna cuprinde ierunca, porumbelul de scorbură, gaița, huhurezul mare, ciocănitoarea, cioara etc.; iar din acvifaună se întâlnesc frecvent păstrăvi, lipeni, mrene, babeți.

Sub aspect economic, în comună se practică în principal agricultura și zootehnia. Mai funcționează în centrul de comună Laboratoarele Hypericum, conduse de prof. biolog Maria Pop, profilate pe valorificarea plantelor medicinale; în cadrul acestei firme, prof. Maria Pop a obținut rezultate remarcabile, în anul 2001, la Salonul Plantelor Medicinale, fiind distinsă, pentru bitterul „Taina plantelor” și tinctura de gălbenele, cu Diploma de Onoare „Marca de Aur”, conferită de Uniunea Generală a Industriașilor din România.

Obiective eclesiastice și turistice

Biserica de lemn „Cuvioasa Parascheva”, aflată în cimitirul din partea central-estică a satului Desești, a fost construită, se apreciază, prin anul 1770. Astăzi, este monument istoric de interes național (cu codul MM-II-m-A-04566), dar a fost inclusă și în Lista Internațională a Moștenirilor UNESCO (în această listă sunt înscrise opt biserici maramureșene). Biserica a fost construită din grinzi de stejar solide, prismatice, având secțiunea pătrată, așezate pe o fundație făcută din pietre de râu. Grinzile superioare sunt mai lungi și formează console puternice, în formă de aripi, susținând acoperișul înalt și greu, astăzi acoperit cu țiglă. Pictura interioară a bisericii datează din 1780 și este realizată, după estimările specialiștilor, de doi zugrăvi: Alexandru Ponehalschi din Berbești, care a pictat tâmpla și mai multe icoane lucrate în tempera, pe suport de lemn, și Radu Munteanu, originar din satul lăpușean Ungureni, căruia îi aparține decorul parietal al absidei altarului, al naosului și al pronaosului. Pe bolta naosului sunt zugrăvite scene din Vechiul Testament, iar în centrul bolții este înfățișat Iisus Hristos înconjurat de îngeri și cu Fecioara Maria alături. Tema principală din pronaos este Judecata de Apoi, care acoperă mare parte din pereți. Cea mai impresionantă imagine este considerată cea de pe peretele sudic al pronaosului, reprezentând Râul de Foc al iadului, care duce sufletele damnate și le varsă în burta monstrului Leviatan.

Biserica de lemn din Hărnicеști, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” a fost construită, probabil, în anul 1770, pe locul unei vechi mănăstiri și construcția a suferit mai multe modificări în timp. Astăzi figurează pe lista monumentelor istorice (cod LMI MM-II-m-A-04584). Planul bisericii este rectangular, iar absida este nedecroșată. Biserica se remarcă prin pridvorul mare, de formă pătrată, situat în partea sudică și protejat de un acoperiș neobișnuit de mare pentru un pridvor. Acoperișul bisericii, de zece metri înălțime, are poală dublă, în pantă abruptă, iar turnul și coiful sunt de mai mici dimensiuni, această disproporționalitate arhitecturală conducând la supoziția că la origine turnul a fost mai înalt. Un brâu sculptat în lemn înconjoară biserica, dând, împreună cu consolele pe care se sprijină cununa, un aspect exterior frumos construcției. Din pictura murală din pronaos și naos nu se mai păstrează decât vagi urme, însă pereții sunt împodobiți cu valoroase icoane pe lemn, dintre care trei („Intrarea în Ierusalim”, „Înălțarea Domnului la Cer” și „Buna Vestire”) au fost expuse în câteva expoziții din străinătate. Ușile împărătești sunt sculptate cu motive vegetale, iar în Altar cele mai valoroase sunt o icoană a Sfintei Maria cu Pruncul în brațe, chivotul și o cruce de lemn.

Biserica de lemn cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” din Hărnicеști

Biserica de lemn greco-catolică din Desești este nouă, ridicată în anii postdecembriști, finalizată în ce privește construcția (pictura urmează să se realizeze) și sfințită în august 2013.

Mlaștina Iezerul Mare (Turbăria Iezerul Mare), din partea nord-vestică a satului Hărnicеști, aflată la o altitudine de 1014 metri, ocupând circa 5 hectare, arie protejată, de interes național, corespunzând categoriei a IV-a IUCN (rezervație naturală de tip floristic și faunistic), este o zonă umedă, formată dintr-un tău (baltă) de 150-200 metri pătrați, drenat de pâraiele Valea Zăvoare și Valea Cheii, înconjurat de mlaștini oligotrofe cu o grosime a stratului de turbă de 7 metri, unde s-a dezvoltat o vegetație specifică turbăriilor – mica plantă insectivoră roua-cerului (*Drosera rotundifolia*), afinul de mlaștină (*Vaccinium uliginosum*), merișorul (*Vaccinium vitis idaea*), o papură mică numită târsă (*Typha minima*), arbustul vuietoea (*Empetrum nigrum*), curechiul-de-munte (*Ligularia glauca*), șopârlaița-albă (*Parnassia palustris*) și multe altele.

Mlaștinile Vlășinescu, din apropierea satului Mara, se află pe platoul vulcanic Izvoare, la o altitudine de 870 m. Este o arie protejată, de interes național, corespunzând categoriei a IV-a UICN (rezervație naturală de tip botanic), ocupă o arie de aproximativ trei hectare și este în custodia Societății Ecologice din Maramureș. Zona cuprinde mlaștini (turbării) oligo-, mezo- și eutrofe; stratul de turbă are grosimea maximă de 5,4 metri, iar grosimea medie este de 2,9 metri. Flora este specifică zonelor umede și cuprinde molid (*Picea abies*), scoruș de munte (*Sorbus aucuparia*), mesteacăn (*Betula nana*), brădișor (*Lycopodium elago*), ferigă-de-mlaștină (*Dryopteris cristata*), trifoi-de-baltă (*Menyanthes trifoliata*), roua-cerului (*Drosera rotundiflora*), bumbăcăriță (*Eriophorum vaginatum*), trifoiște (*Menyanthes trifoliata*) etc. Fauna este formată și ea din specii adaptate la viața de mlaștină: reptile – vipera (*Vipera berus*), șopârla de munte (*Lacerta vivipara*), amfibieni – salamandra carpatică (*Triturus montandoni*), batracieni – buhaiul de baltă cu burtă galbenă (*Bombina variegata*), broasca roșie de munte (*Rana temporaria*) etc.

Cheile Tătarului au o suprafață de 15 ha și se întind, în lungime, pe 700 de metri. Sunt singurele chei în andezit din țara noastră. Zona este deosebit de pitorească, cu stânci înalte și vegetație puternică, în verde-aspru, dar e puțin cunoscută și de aceea mai rar vizitată de turiști. Este o arie protejată, de interes național – categoria a IV-a IUCN (rezervație naturală de tip hidrogeologic), aflată în apropierea satului Mara. Cu toate acestea, urmează să dispară (!), pentru că pe pârâul Runcu, care a săpat cheile, este în construcție un baraj din anrocamente, la finalizarea căruia zona va fi, fără milă, acoperită de apă.

Creasta Cocoșului, rezervație naturală geologică aflată în munții Gutâi, la sud-est de satul Mara, monument al naturii categoria a III-a – UICN, aflată în custodia Asociației „Ecologic” Baia Mare. Are o suprafață de aproximativ 50 de hectare și se prezintă ca o colină vizibilă de la distanțe mari, formată din roci vulcanice în formă de stânci ascuțite, crenelate, de circa 200 de metri lungime, aflată la o altitudine medie de 1200 de metri, cu o orientare spațială aproape verticală direcționată NV-SE. Privită din anumite unghiuri, seamănă cu o creastă de cocoș – de aici și denumirea. De interes este și avifauna, care cuprinde, între altele, acvila de munte și acvila țipătoare mică.

Vârful Igniș, cu o altitudine de 1307 de metri, este al doilea vârf ca

înălțime al Munților Gutâi, importantă atracție turistică a zonei.

Păstrăvăria „Alex”, localizată în comuna Desești, sat Mara, cu posibilitate de cazare, proprietate a lui Alexa Gheorghe Vancea, este plasată într-un decor natural pitoresc, compusă dintr-un complex arhitectural construit pe vechiul model al caselor de lemn din zonă, cu moară proprie; proprietarul și angajații sunt localnici, oferă turiștilor preparate tradiționale și le fac o primire deosebit de ospitalieră.

Pensiunea „Anca”, situată pe râul Mara, pe DN18, oferă cazare într-un mediu tradițional, cu mâncare specifică maramureșeană, preparată din pește, ciuperci culese din zonă, fructe de pădure etc., oferă băuturi obținute din prune, mere și cireșe pădurețe; are păstrăvărie pentru pescuit; pune la dispoziție căruța cu cai și ghid pentru drumeții.

Pensiunea „Casa Nobilă Maramureșeană” (cunoscută și sub numele **Pensiunea „Jurca”**) din satul Hărnițești, proprietate a lui Ioan Jurca, are șase locuri de cazare în trei camere, cuptor de pâine, terasă, livadă, loc de joacă pentru copii, parcare, loc de campare; pune la dispoziția turiștilor căruța cu cai sau sanie pentru excursii spre obiectivele turistice din zonă, oferă ghid, există posibilitatea de a închiria bicicletă; personalul poate conversa și în engleză.

Tradiții și obiceiuri:

Deși obiceiul a dispărut în multe sate, în localitatea Mara, de Crăciun, un grup de tineri prezintă la biserică drama populară **Viflaimul** (sau **Irozii**), într-o formă care respectă toate scenele.

În perioada sărbătorilor de iarnă, se mai păstrează în satele comunei Desești, din obiceiurile jocurilor cu măști, **jocul caprei** și **jocul ursului**, executate de feciori.

Paștile animalelor este un obicei statornicit la Izvorul Tămăduirii din Săptămâna Luminată și care, se pare, nu se practică în altă parte în țară. În Joia Luminată se prepară un colac ceremonial, numit „păscuța animalelor”. A doua zi, femeile așază colacul într-o coșarcă, în partea dreaptă, urmând în ordine, spre stânga, mălai, grâu, sare, ulei, flori și ierburi, acestea două din urmă fiind ultimele din stânga. Coșarca se acoperă cu o ștergură (prosop) și femeia o duce la biserică. După slujbă și înaintea Maslului, femeile ies din biserică cu coșercile pentru a fi sfințite de preot, timp în care lumânările sunt aprinse. Acasă, femeia împarte din produsele sfințite animalelor, păstrând o parte pentru restul anului, în caz de boală sau alte necazuri. Hrana sfințită se dă animalelor rostindu-se formule de tipul: „Nè, Suraie, să dai lapte mult, să ne hrănești pe tăș, să sii sănătoasă și te apere Dumnezeu de duhurile rele”.

Metehăul din Desești, obicei de Bobotează pe Valea Marei, acum în mare parte abandonat, constând din expunerea unei păpuși grotești în fața caselor celor rămași necăsătoriți după o anumită vârstă. Metehăul este de statură unui om (sau aproape), confecționat din cârpe și îmbrăcat în haine bărbătești pentru „fetele bătrâne”, iar pentru feciorii tomnatici se face un metehău-fată. Metehăul se pune cât mai la vedere (de exemplu, mai nou, atârnat de un cablu electric), în loc circulat. După ce se iese de la biserică, metehăul e dus acasă la persoana pentru care a fost confecționat. Acolo se încinge un chef pe cinste, cel vizat trebuind să trateze tinerii cu mâncare și băutură, pentru că „metehăul” trebuie bine ospătat și jucat, ca, în cursul anului, ritualul să-și facă efectul și să-i aducă subiectului mireasă reală, respectiv, mire.

Rezervația „Creasta Cocoșului”

Activitate culturală:**Din activitatea ASTREI:**

„Cuvântul ASTREI a prins rădăcini adânci la Desești. Perioada anilor 1930-1940 este extrem de fecundă. Ia ființă aici o școală țărănească superioară (inițiată de profesorii de la Școala pomicolă din Bocicioiu Mare și de directorul despărțământului sighetean al ASTREI, dr. Vasile Ilea), în care elevii-bărbați primeau învățăminte folositoare în economia agrară, pomicultura, albinărit, creșterea vitelor etc. În cadrul cercului cultural prevăzut cu bibliotecă, mai activa, alături de cor, și o echipă sportivă. Corul își face simțită prezența în 1933, cu prilejul manifestărilor Asociațiunii. Conducătorul acestuia a fost învățătorul Vasile Fodoruș, remarcat prin intensitatea programelor artistice susținute la adunările, cursurile și acțiunile ASTREI. // În 1936, la 14 iunie, la marele concurs de coruri organizat de ASTRA la Sighetu Marmăției, este prezent și cercul cultural Desești cu formația corală și cu echipa de dansuri. Se pare că valoarea corului nu atinsese nivelul cerut de competiție. Activitatea ASTREI la Desești este condusă tot de învățătorul Fodoruș, un adevărat răspânditor al culturii în popor. // Din 1947, în fruntea mișcării artistice locale îl găsim pe învățătorul Mihai Covaci, conducând atât corul, cât și o echipă teatrală populară. În perioada 1950-1953 corul a mai fost condus și de învățătorul Gheorghe Berciu. Corul din Desești s-a aflat sub conducerea lui Vasile Chira până prin 1964 când se remarcă, ocupând locul al III-lea pe raion. Treptat, interesul pentru cor slăbește și, odată cu aceasta, corul se transformă într-un grup vocal” (Băințan, Valentin. *Arta corală din Maramureș. Baia Mare*, 1982, p. 223-225).

Serile de poezie de la Desești, manifestare inițiată de poetul și jurnalistul Gheorghe Pârja în 1979, an în care a poposit în localitate și „poetul necuvintelor”, Nichita Stănescu, pe data de 18 octombrie. În fiecare an, în cadrul acestor manifestări este decernat Premiul pentru poezie „Nichita Stănescu”. Printre cei cărora le-a fost decernat un astfel de premiu se numără Mircea Petean, Ion Mureșan, Horia Bădescu, Laurențiu Ulici, Carolina Ilica, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Grigurcu.

Grupul de copii „Coconii de pe Mara” funcționează din anul 2008, condus de Irina Oancea.

Grupul folcloric „Horile” din Desești, înființat în anul 1992, sub îndrumarea învățătorului Petre Verdeș și a directorului de cămin cultural Vasile Oanea, a câștigat patru ediții consecutive (1993, 1994, 1995, 1996) ale „Festivalului Nunților” din Baia Mare, iar în 1997 a primit Premiul special la același festival.

Grupul folcloric „Coconii de pe Mara”

Tabăra Internațională de Artă și Solidaritate din Desești,

inițiată și organizată de părintele Ioan Ardelean în colaborare cu Fundația Hope and Homes for Children România (HHC), ajunsă în 2013 la a IX-a ediție, are rolul de a aduce puțină lumină în sufletele copiilor instituționalizați, prin efectul terapeutic al artei. Fiecare elev este dat în grija unui artist plastic care îi descifrează câte ceva din secretele picturii. Tabăra s-a desfășurat inițial la Hoteni, dar din 7 aprilie 2013, părintele Ardelean a mutat-o la Desești.

Biblioteca Comunală Desești a fost înființată în anul 1958, dându-i-se un spațiu în sediul Căminului cultural. Între anii 1984-1990, a fost gestionată de profesorul de limba română al Școlii generale din Desești. În anul 1990, s-a reînființat postul de bibliotecar (ocupat atunci de Ioan Pop). În 1993, biblioteca s-a mutat în localul Primăriei Desești, avându-l ca bibliotecar pe Vasile Oanea. În anul 2013, biblioteca are o colecție de peste 9400 de volume.

Personalități locale:

Preotul dr. Vasile Borca, lector universitar la Centul Universitar „Nord” Baia Mare, Domeniul Teologie Ortodoxă din cadrul Departamentului de științe socio-umane, teologie, arte al Facultății de Litere a Universității Tehnice din Cluj-Napoca, preot paroh al Parohiei „Sfântul Prooroc Ilie” din Baia Mare, iconom stavrofor, născut în satul Mara, la 22 decembrie 1953.

Miruna Budișteanu, artist plastic, născută în satul Mara, absolventă a Academiei de Arte din București. A avut numeroase expoziții în țară și străinătate (Roma, Florența, New York, Paris, SUA), fără să-și uite casa de pe Mara. Pictorița revine mereu în Maramureș „pentru a învăța, când simte nevoia, lecția liniștii”.

Miruna Budișteanu

Vasile Chira, învățător, născut în anul 1921, în satul Mara. A început Școala normală la Sighetu Marmăției, și-a continuat studiile la Școala normală din Târgu Mureș, unde a obținut diploma de învățător. În 1943 este încorporat de autoritățile hortiste și se întoarce de pe front după alungarea fasciștilor din Transilvania. Apoi a funcționat ca învățător în satul natal, Mara. S-a stins din viață în anul 1976.

Vasile Costin, cioplitor în lemn. Lucrările sale îmbină tradiția maramureșeană cu elemente moderne. Folosește simboluri precum funia, roata, fusul, soarele. Lucrările sale au ajuns în toată țara, dar și în afara granițelor.

Viorel Costin, interpret de muzică populară, născut în anul 1950 în localitatea Mara, absolvent al Facultății de Muzică a Institutului Pedagogic din Brașov și al Academiei de Muzică „Ciprian Porumbescu” din București. În vara anului 1969 participă la Festivalul Artistic Național al Elevilor și obține locul I. A obținut în anul 1970 trofeul „Floarea din grădină”, iar în 1971 trofeul concursului „Steaua fără nume”. A fost membru activ al Ansamblului „Mara” al Casei de Cultură din Sighetu Marmăției, colaborator al Ansamblului artistic „Maramureșul” din Baia Mare și al altor formații artistice profesioniste și de amatori, cu care a participat la diferite turnee în țară și străinătate. A decedat în 4 septembrie 1998, la Sighetu Marmăției, în urma unui accident de circulație.

Vasile Dragoș, născut în 17 octombrie 1960, la Desești, poet, redactor al ziarului „Graiul Maramureșului”, colaborator la „Pentru socialism”, „Maramureș”, „Glasul Maramureșului”, „Archeus”, „Orizont”, „Tribuna”, „Convorbiri literare” etc., inclus în volume colective, distins în 1982 cu Premiul revistei „Orizont” la Festivalul de poezie „Nicolae Labiș”, autor al volumului de versuri *Hotare fluide*, premiat la Festivalul Internațional de Poezie de la Sighetu Marmăției din 1996 și apărut în 1997, bibliotecar scurt timp, înainte de sfârșitul vieții, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, membru al cenaclurilor literare „Nord” și „Tinerii constructori”; mort în noaptea de 19 spre 20 aprilie 2004 (prin sinucidere).

Andrei Făt, profesor, fost director al Școlii cu clasele I-VIII Desești, coordonator și inițiator al revistei bilunare „Depard”, unul din promotorii Serilor de poezie de la Desești.

Vasile Fodoruț, învățător, născut în comuna Desești, satul Mara. Este „omul care a slujit catedra aproape o jumătate de veac, omul care a dat deseștenilor lumina cărții și sfaturile părintești” (Pârja, Gheorghe. Dascălul de la poalele Gutăului : Vasile Fodoruț din Desești. În prag, nr. 3, dec. 1972, p. 27). Pentru contribuțiile aduse în domeniul educației, Despărțământul Maramureș – ASTRA i-a acordat Diploma de „Membru distins”.

Vasile Goja, născut în comuna Desești, a fost învățător în localitatea natală, „[...] a publicat 89 de texte, poezii în «Poporul», foaie economică editată la Budapesta. Toate poeziile sale sunt inspirate din viața satului Desești și sunt clasificate pe mai multe teme: de dor, de urât, de amar, de înstrăinare etc. Textele au fost republicate de Iordan Datcu în «Memoria ethnologica», nr. 14-15, în anul 2005” (Iuga, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar : 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Dragoș-Vodă, 2011, p. 473).

Petre Got (n. 20 sept. 1937, Desești), licențiat al Facultății de Filologie din Cluj, profesor de limba română la Borșa și Satu Mare, metodist cultural în Satu Mare, Baia Mare, București, redactor la Editura Eminescu și redactor principal la revista „Viața românească”, poet, mai multe volume de poezie publicate, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Petre Got

Vasile Hotea, născut în satul Hărniciești. Era în ultimul an de facultate la Politehnica din București când, hărțuit de autorități pentru concepțiile sale anticomuniste, s-a alăturat grupului de rezistență „Țibleșul”. Prinzându-i-se urma, descoperit apoi și opunându-se arestării, a fost împușcat mortal. Nu se mai știe nimic cert despre el. Se presupune doar că trupul i-a fost aruncat în Puțul Sec de la marginea localității Târgu Lăpuș.

Gheorghe Jurca, preot greco-catolic, martir, născut în satul Hărniciești, a fost arestat de comuniști, întemnițat, ca la 15 august 1952 să moară în închisoare.

Gheorghe Munteanu, pictor de icoane la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea.

Vasile Paul, preot greco-catolic și profesor de religie, născut la 22 aprilie 1916, în localitatea Crăcești (Mara). În anul 1942 a absolvit Academia Teologică din Oradea, în 1950 Facultatea de Istorie și Filosofie din Cluj, iar în anul 1961, Facultatea de Pedagogie-Psihologie din Cluj. La 8 decembrie 1988 a fost hirotonit preot greco-catolic de către Î.P.S. dr. Alexandru Todea, activând apoi în clandestinitate, iar din decembrie 1989 într-un apostolat particular, până la moartea sa. Lucrări publicate: *Inițierea viitorilor învățători în cercetarea pedagogică*, în anul 1971, *Ioan Bușiția – întâiul profesor al învățământului românesc*, 1978, *Monografia Liceului Pedagogic din Sighetu Marmăției*.

Gheorghe Pârja (n.: 2 mai 1950, Desești), poet, publicist, redactor-șef al cotidianului județean „Graiul Maramureșului”, membru al Uniunii Scriitorilor din România. A condus cenaclul „Alexandru Ivasiuc” din Sighetu Marmăției și a sprijinit Festivalul Internațional de Poezie de la Sighet, în cadrul căruia a inițiat „Serile de poezie de la Desești” în anul 1979.

Gheorghe Pop de pe Mara (zis a Uliului), creator popular de „halube faine” din pânură. Păstrând tradiția, croitorul Gheorghe Pop inovează totuși, cu bun-gust și simț artistic, în ornamentație și croi, creând mereu ceva nou, fără a se îndepărta totuși de modelele tradiționale. El confecționează gubare, gubițe, cioareci, pieptare, papuci

de casă etc. Piese de vestimentație și de încălțăminte de casă, prezentate la expozițiile republicane ale edițiilor Festivalului Național „Cântarea României”, au fost distinse cu premiul I, iar autorul cu titlul de laureat.

Ion I. Pop (n. 10 oct. 1896, Desești), martir, condamnat la patru ani de închisoare. A decedat la 5 februarie 1953, la Poarta Albă.

Maria Pop, profesoară de biologie, deține o colecție de peste 100 de covoare vopsite de ea vegetal, cu care a organizat expoziții la Palatul Cultural și Muzeul Satului din București, la Centrul Creației Populare și la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca etc. Deține numeroase diplome care atestă măiestria ei în vopsitul vegetal al covoarelor realizate tradițional.

Vasile Pop din satul Mara, este pomicultor-inventator în domeniul valorificării fructelor. În urmă cu mai mulți ani a început să planteze pomi, a ajuns acum la peste 200, care dau roade bogate. A inventat o uscătorie specială pentru fructe, care funcționează cu economie de combustibil, punând în funcțiune concomitent și o afumătorie pentru carne, și un cuptor pentru pâine, pentru toate folosind aceeași încărcătură de lemne de foc. Pentru această invenție a depus o cerere de brevetare, la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM).

Mihai Rednic, preot ortodox martir, arestat în 15 august 1952, încarcerat apoi în temnițele comuniste, unde a și încetat din viață.

Gheorghe Roman (n. 12 mart. 1935, Desești), sociolog, fost primar, timp de 11 ani, al municipiului Sighetu Marmației aducându-și contribuția la dezvoltarea economică și socială a urbei.

Maria Roman, morăriță, „Mărioara lui Picioac” este apreciată și iubită de către toți cei care îi trec pragul pentru îndârjirea cu care practică meseriile bărbătești, dar și pentru calitățile ei de bună gospodină.

Gheorghe Tivadar (Olecsuț), dulgher, constructor de case din lemn. A deprins meseria de la tatăl și bunicul lui, dar și-a creat apoi un stil personal, combinând elemente de artă modernă cu vechi simboluri: soarele, funia, scara, fusul, cerbul, frunzele de stejar, vița de vie.

Petru Vișovan, martir al regimului comunist, născut în anul 1923, în satul Hărniciești. În anul 1953 a fost împușcat de forțele de Securitate.

Bibliografie selectivă

Desești

Bandula, Octavian. Pe plaiuri maramureșene. București, Stadion, 1971, p. 44.

Berinde, Ion. Cronica satului Desești. Pentru socialism, 34, nr. 8616, 15 iul. 1983, p. 2.

În satul maramureșean Desești, poate singurul în această situație, există un document scris, din care s-ar putea elabora o istorie. Titlul ce i s-a dat e potrivit: Cronica satului. La început găsim câteva hărți, care ne călăuzesc cu precizie, asemenea unui ghid de pe un autocar cu excursioniști. // Cadrul cosmologic, biologic, psihologic și istoric înfățișează veridic condițiile în care își desfășoară munca iscusita comunitate umană. // Evenimentele, mari și mărunte deopotrivă, sunt descrise cu patos și, adesea, cu umor. // Instituțiile culturale, sociale și economice sunt prezentate cu date statistice care întăresc, convingător, afirmațiile. Această cronică reflectă viața satului pe o lungă perioadă de timp. // Greșete cine crede că în mediul rural viața se scurge simplu, liniștit, fără complicații. Satul, ca și orașul, are suferințe și coborâșuri, idile poetice, dar și drame ulcerose. // Autorul, eminentul dascăl Vasile Fodoruț, absolvent al unor cursuri de sociologie inițiate de profesorul Dimitrie Gusti, a organizat materialul documentar metodic, pe înțelesul tuturor. // Deosebit de interesant ni se pare capitolul care cuprinde mișcarea populației, începând din 1895 până în zilele noastre. Proporțiile mortalității infantile sunt din ce în ce mai reduse, mai cu seamă din 1945 încolo. // De asemenea, atrage atenția capitolul privind la școală. Saltul din ultimele decenii este spectaculos. Neștiința de carte, pată neagră pe harta demografică a țării, a dispărut. Satul s-a înscris pe orbita culturală în mod ireversibil. // Istoria școlii țărănești și a căminului cultural cuprinde fapte de muncă demne de invidiat. // Cronica satului Desești este, de fapt, o monografie, adică o lucrare care cuprinde un studiu multilateral. // În traista cronicarului s-au adunat mulți ani de muncă. Cei care vor răsfoi această lucrare în manuscris, vor afla, poate, cu uimire, și despre „serile de poezie”, organizate în Desești, cu participarea unor cunoscuți scriitori din București, Cluj-Napoca, Baia Mare și alte localități. // Cronica localității de sub poalele Gutâului este un document istoric interesant și util. Dacă s-ar realiza astfel de monografii în fiecare sat, istoria Maramureșului ar câștiga izvoare de cercetare dintre cele mai valoroase. // Cronica scrisă de Vasile Fodoruț constituie o pildă și un îndemn pentru toți intelectualii din mediul rural.

Betea, Raluca. Biserica de lemn din Desești : monument istoric înscris pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO = The Wooden Church in Desești = L'Église en bois de Desești. Cluj-Napoca : Mega, 2007. 84 p. : fig. foto color, h.

Bilțiu, Pamfil. Paștile animalelor, la Desești. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3045, 13 apr. 2007, p. 6-7.

Brădeanu, Lia. Biserica de lemn „Sf. Paraschiva” din Desești, revendicată de Biserica greco-catolică. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 3080, 3 nov. 2011, p. 8-9.

Brătulescu, Victor. Biserici din Maramureș. În „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 34, fasc. 107-110, 1941, p. 5, 6, 15-19.

Breb, Vasile. Serile „Nichita” de la Desești. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3197, 9 oct. 2007, p. 4.

Cazacu, Ramona. Desești : mirajul picturii. Vacanțe & călătorii, nr. 59, nov. 2004, p. 10-11.

Cozmuța, Augustin. Serile de poezie de la Desești. Pentru socialism, 34, nr. 8694, 15 oct. 1983, p. 3.

- *** Desești. *** Dicționar enciclopedic. Vol. 2 : D-G, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 70.
- *** Dispensar la Desești. Pentru socialism, 13, nr. 2752, 21 nov. 1962, p. 1.
- Dragoș, Vasile.** Arhitectură semeță și loc de închinare : Biserica din Desești. Graiul Maramureșului, 9, nr. 2105, 14 mart. 1997, p. 1, 3.
- Dragoș, Vasile.** La Desești ființează Universitatea rurală. Graiul Maramureșului, 8, nr. 2071, 25-26 ian. 1997, p. 1, 3.
- Drăguț, Vasile.** Dicționar enciclopedic de artă medievală românească. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 211.
- Făt, Parasca.** Povestea clopotului din Desești. Formula AS, nr. 923, 2010.
- *** Festivalurile de poezie de la Sighet și Desești : sub semnul literaturii ca stare de necesitate. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1234, 18 oct. 2005, p. 6.
- Fodoruț, Vasile.** Activitatea Astei la Desești. Astra (Sighet), 3, nr. 33, 7 oct. 1933, p. 1.
- Gaftone, Vasile.** Muzeul liric din Desești. Nichita Stănescu în Maramureș. Pentru socialism, 37, nr. 9410, 7 febr. 1986, p. 2.
- Gherman, Vasile.** Deși are o datorie doar de 5 milioane lei, comuna a rămas fără iluminat stradal : Desești. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1025, 14 febr. 2005, p. 5.
- Ghinea, Dan.** Enciclopedia geografică a României. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 524.
- Goja, Anca.** Adam Puslojić, câștigătorul premiului prieteniei care sfidează moartea : la ediția XXIX-a a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu” de la Desești. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5644, 7 oct. 2008, p. 1, 10.
- Goja, Anca.** Biblioteca achiziționează cărți la cerere. Graiul Maramureșului, 25, nr. 7114, 5 aug. 2013, p. 3. (Sub semnătura a.g.)
- Goja, Anca.** Lună plină de evenimente pentru elevii din Desești. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5087, 11 dec. 2006, p. 1, 3.
- Goja, Anca.** Mica policlinică la Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4682, 18 aug. 2005, p. 5.
- Goja, Anca.** Portret de grup cu Gheorghe Grigurcu : la serile de poezie „Nichita Stănescu” de la Desești. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5035, 11 oct. 2006, p. 8.
- Goja, Anca.** Tabăra Internațională de Artă și Solidaritate are loc la Desești. Graiul Maramureșului, 25, nr. 7116, 7 aug. 2013, p. 9.
- Goja, Lucian Petru.** Prin viscol și troiene la Piatra Tisei – Desești. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2388, 12 febr. 2005, p. 10.
- Goja, Lucian Petru.** Vremea orhideelor în Desești. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2213, 17 iul. 2004, p. 8.
- Goja, Nicolae.** Au dispărut plăți europene de 40 miliarde, la pășunile din Desești. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6077, 12 mart. 2010, p. 1, 3.
- Goja, Nicolae.** S-a stins un poet: Vasile Dragoș din Desești. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4274, 24-25 apr. 2004, p. 3.
- Hayer, Delia.** Biserica de lemn este monument istoric : la Desești. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 248, 27 iul. 2002, p. 5.
- *** Ion Mureșan – Marele Premiu al Serilor de Poezie „Nichita Stănescu”. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3197, 9 oct. 2007, p. 4.
- Iuga de Săliște, Vasile.** Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, p. 386, 473, 476, 834, 898, 960, 1304, 1305, 1330, 1331.
- *** Localitățile județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, p. 151-153.
- *** Maramureș. *** Dicționar enciclopedic. Vol. 4 : L-N, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 256-258.
- Marian, Gabriela.** Deseștiul – nota 10 la potențial turistic. Glasul Maramureșului, 16, nr. 4838, 9 mart. 2013, p. 4.
- Matei, Florin.** Localitățile Desești și Budești intră pentru prima oară într-un circuit turistic : prin Proiectul Gutinul. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4447, 12 nov. 2004, p. 1.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau.** Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 81.
- More, Ioana.** Biserica de lemn din Desești, muzeu sacru. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3220, 24 apr. 2012, p. 13.
- More, Ioana.** Comuna Desești, unul dintre poli importanți ai turismului maramureșean. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 3133, 11 ian. 2012, p. 13.

- Muste, Vasile.** O publicație bilunară la Desești : revista Depard. Glasul Maramureșului, 1, nr. 69, 13 iun. 1997, p. 8.
- Nan, Ion.** Zootehnia aduce belșug în casele sătenilor : la Desești. Pentru socialism, 37, nr. 9381, 4 ian. 1986, p. 1-2.
- Năsui, Florentin.** Alte premii la Desești. Graiul Maramureșului, 21, nr. 5946, 6 oct. 2009, p. 3.
- Năsui, Florentin.** Colocviul bibliotecarilor : Desești. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4319, 16 iun. 2004, p. 2.
- Năsui, Florentin.** Desești, seară de seară! : o întâlnire pentru Europa. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6192, 28 iul. 2010, p. 9.
- Năsui, Florentin.** Împreună cu singurătatea sonoră! : la Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4732, 15-16 oct. 2005, p. 1, 3.
- Năsui, Florentin.** Pe urmele lui Nichita, la Desești. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6252, 6 oct. 2010, p. 10.
- Năsui, Florentin.** Povestea poeziei la Desești : a XXVII-a ediție a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu”. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4738, 22-23 oct. 2005, p. 9.
- Năsui, Florentin.** Premiile Festivalului Internațional de Poezie de la Sighetu Marmației și ale Serilor de Poezie „Nichita Stănescu” de la Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4733, 17 oct. 2005, p. 3.
- Năsui, Florentin.** Serile de poezie „Nichita Stănescu” : Desești. Graiul Maramureșului, 24, nr. 6863, 1 oct. 2012, p. 5.
- Năsui, Florentin.** Serile de poezie „Nichita Stănescu” Desești 2004 : de la energia pământului la generozitatea oamenilor. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4424, 16-17 oct. 2004, p. 9.
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 2. Cluj-Napoca, Dacia, 1979, p. 479.
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 3. Cluj-Napoca, Dacia, 1986, p. 480.
- Pârja, Gheorghe.** Copiii din Desești – pe drumuri europene : reportaj. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4278, 28 [29] apr. 2004, p. 9.
- Pârja, Gheorghe.** Croitorul cel mare din Desești : tradiția în actualitate. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4266, 15 apr. 2004, p. 8.
- Pârja, Gheorghe.** Dascălul de la poalele Gutâiului : Vasile Fodoruț din Desești. În prag, nr. 3, dec. 1972, p. 27.
- Pârja, Gheorghe.** Fascinația copiilor din Desești. Pentru socialism, 30, nr. 7499, 7 dec. 1979, p. 2.
- Pârja, Gheorghe.** Grădina învățătorului Vasile Fodoruț din Desești. Pentru socialism, 35, nr. 9018, 31 oct. 1984, p. 2.
- Pârja, Gheorghe.** Horia Bădescu : marele premiu „Nichita Stănescu” al Serilor de Poezie de la Desești, septembrie 2012. Graiul Maramureșului, 24, nr. 6862, 29 sept. 2012, p. 6.
- Pârja, Gheorghe.** La Desești am stat de vorbă cu Dumnezeu, frate Nichita! Bibliotheca septentrionalis, 6, nr. 2 (12), 1998, p. 4-6.
- Pârja, Gheorghe.** O fântână care plânge la Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4535, 26-27 febr. 2005, p. 3.
- Pârja, Gheorghe.** Satul cu acoperiri de cuvinte : [Desești]. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4731, 14 oct. 2005, p. 1.
- Pârja, Gheorghe.** Spiritul lui Nichita la Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4732, 15-16 oct. 2005, p. 1.
- Pârja, Viorica.** „Coconii de pe Mara” ambasadorii prieteniei europene. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5263, 13 iul. 2007, p. 10.
- Pop, Ramona-Ioana.** Anul trecut în Italia, anul viitor în Franța... : „Coconii de pe Mara”. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4683, 19 aug. 2005, p. 5.
- Pop, Ramona Ioana.** Laboratoarele din Desești – oaza remediilor naturale. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4483, 24 dec. 2004, p. 8.
- Pop, Ramona Ioana.** Peste 100 de covoare vopsite vegetal cu 86 de plante : în colecție privată, la Desești. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4458, 25 nov. 2004, p. 9.
- Pop, Ramona Ioana.** Un muzeu în cinci case țărănești : la Desești va exista. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4620, 7 iun. 2005, p. 9.
- Pop, Ramona Ioana.** Zece ani de prietenie între Desești și comuna Saint-Berthevin (Franța). Graiul Maramureșului, 17, nr. 4677, 12 aug. 2005, p. 1, 3.
- Popescu, Geta.** Metehăul din Desești : obicei de Bobotează pe Valea Marei. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2051, 8 ian. 2004, p. 2.
- Popescu, Ioan J.** În perioada 13-15 octombrie, la Desești, a avut loc Festivalul Internațional de Poezie și Serile de Poezie. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1233, 17 oct. 2005, p. 9.

- Popescu, Ioan J.** Început ieri, la Festivalul Internațional de Poezie participă poeți din 6 țări. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1231, 14 oct. 2005, p. 9.
- Portase, Alec.** Ne cântă Măriuca din Desești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4679, 15 aug. 2005, p. 1, 3.
- *** Premiile Festivalului Internațional de Poezie, ediția 33, Sighetu Marmației, 6-8 octombrie, 2006 ; Premiile Serilor de poezie „Nichita Stănescu” de la Desești. Nord literar, 4, nr. 10 (41), oct. 2006, p. 2.
- *** Premiul „Nichita Stănescu” al Serilor de poezie de la Desești. Nord literar, 1, nr. 5, oct. 2003, p. 2.
- Prodan, David.** Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei, 1967, p. 71.
- Rădulescu, Ermil.** Desești, a unsprezecea elegie. Pentru socialism, 35, nr. 9015, 27 oct. 1984, p. 3.
- *** Reporterii Graiului la Desești. Graiul Maramureșului, 25, nr. 7116, 7 aug. 2013, p. 1, 9. (Pagină realizată de Anca Goja.)
- Ruja, Alexandru.** Comuniștii au vărut fresca bisericii din Desești. Glasul Maramureșului, 5, nr. 1421, 30 nov. 2001, p. 3.
- Ruja, Alexandru.** Furnizor de costume populare pentru vipuri : Gheorghe Pop a Uliului din Desești s-a impus cu meșteșugul său. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2080, 11 febr. 2004, p. 4.
- Ruja, Alexandru.** În pelerinaj la Biserica greco-catolică din Desești. Glasul Maramureșului, 17, nr. 4962, 8 aug. 2013, p. 7.
- Sabău, Valeriu.** Biserica din Desești (Maramureș) : treptele nordului românesc. Formula As, 10, nr. 411, mai 2000, p. 21.
- Suciu, Coriolan.** Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. 1 : A-N. București : Editura Academiei, 1967, p. 198.
- *** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 259.
- Șiman, Liviu.** Maraton poetic la Sighet și Desești : în perioada 6-8 octombrie. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2285, 9 oct. 2004, p. 3.
- Talpoș, Alina.** „Fabrici” de bere tradițională : în gospodăriile din Desești. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3103, 21 iun. 2007, p. 4.
- Talpoș, Alina.** Leacuri naturiste produse în Desești. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2080, 11 febr. 2004, p. 10.
- Temian, Laura ; Marinescu, Otilia ; Brezovszki, Ana-Maria.** Autori maramureșeni : dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 183, 237, 396, 498, 558.
- Timiș, Nicoară.** Creatorul popular Gheorghe Pop de pe Mara. Pentru socialism, 40, nr. 10367, 9 mart. 1989, p. 3.
- *** Țara Maramureșului a găzduit două festivaluri de prestigiu : Festivalul Internațional de Poezie de la Sighet și Serile de Poezie „Nichita Stănescu” de la Desești. Informația zilei de Maramureș, 9, nr. 2750, 4 oct. 2010, p. 9.
- Țolaș, Radu.** „I-au pus la zid pe poeți” (Andrei Făt) : elevii de la Școala din Desești. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4469, 8 dec. 2004, p. 8.
- Țolaș, Radu.** Nașterile sunt din ce în ce mai puține : la Desești. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4888, 20 apr. 2006, p. 7.
- Zubașcu, Ion.** Seri de veșnicie la Desești. Luceafărul, 28, nr. 50, 14 dec. 1985, p. 1, 3.

Hărnicești

- Bandula, Octavian.** Pe plaiuri maramureșene. București, Stadion, 1971, p. 45.
- Bilțiu, Pamfil.** Morărița din Hărnicești : îndeletniciri bărbățești adoptate de femei. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2237, 14 aug. 2004, p. 3.
- Brătulescu, Victor.** Biserici din Maramureș. În „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, au. 34[100], fasc. 107-110, 1941, p. 5, 14-15, 16, 19, 143.
- Dale, Vasile.** Pe râurile Mara și Vaser s-au format sloiuri lungi de jumătate de kilometru. Informația zilei de Maramureș, 8, nr. 1923, 22 ian. 2008, p. 11.
- Gherman, Vasile.** Parohia greco-catolică din Hărnicești a câștigat dreptul de proprietate în instanță. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 481 [bis], 7 mai 2003, p. 3.
- Iuga, Vasile.** Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, p. 513, 1270, 1391.
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 2. Cluj-Napoca, Dacia, 1979, p. 457, 477, 479.
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 3. Cluj-Napoca, Dacia, 1986, p. 480.
- Suciu, Coriolan.** Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. 1 : A-N. București : Editura Academiei, 1967, p. 284.

Mara

- Albu, Nicolae.** Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800. Blaj, 1944, p. 171.
- Babici Rednic, Veronica.** Acolo, la școala din Mara. Pentru socialism, 34, nr. 8600, 26 ian. 1983, p. 2.
- Bandula, Octavian.** Pe plaiuri maramureșene. București, Stadion, 1971, p.43, 44.
- Bilțiu Dăncuș, Titus.** Lexic regional din comunele Breb și Crăcești. În : *** Lexic regional. Vol. 1, București : Editura Academiei R. P. R., 1960, p. 13-15.
- Cozmuța, Augustin.** Cântec coral în satele de pe Mara : [Mara și Desești]. Pentru socialism, 40, nr. 10488, 29 iul. 1989, p. 2.
- Donca, Cristian.** Poduri cu pericole majore în exploatare : în Ilba, Mara, Giulești, Ariniș și Rozavlea. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2510, 7 iul. 2005, p. 3.
- Fărcaș, Andrei.** A construi durabil și frumos. Tradiții : [despre Gheorghe Tivadar din Mara]. Pentru socialism, 35, nr. 8986, 23 sept. 1984, p. 1, 3.
- Fătu, Mihai.** Trăsături ale regimului de ocupație horthystă asupra nord-estului Transilvaniei 1940-1944. Marmația, 4, 1978, p. 255-268.
- Gaftone, Vasile.** Cu brazii spre lumină... În : Gaftone, Vasile. Dăruire : Baia Mare, 1972, p. 108 – 112.
- Ghenceanu, Vasile Radu.** Mara. Satul ca viață. Pentru socialism, 29, nr. 7145, 15 oct. 1978, p. 1.
- Sat cu nume de fată frumoasă, poartă de intrare într-un ținut emblematic pentru spiritualitatea românească, Mara se află, aici, la poale de munți de unde drumurile devin mai calme. [...] // Mara se schimbă, cum în schimbare sunt toate așezările și oamenii acestei țări. Istoria și contemporaneitatea își dau mâna aici. Spun cu mândrie: noul sălășluiește admirabil cu tradiția, cu portul străvechi, cu obiceiurile și datinile înaintașilor. Și nu văd nicio contradicție între alăturarea, în casa țăranelor, a frigiderului și a războiului de țesut. Căci, vorba poetului: „Și căruia după opinci i-î jale / Poftescă să le poarte dumisale”. Satul ca viață...*
- Goja, Anca.** Tradiții încheiate odată cu intrarea în UE : Mara. Familia de meșteri Tivadar lasă lemnul pentru vite. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5091, 15 dec. 2006, p. 8.
- Goja, Lucian Petru.** Plonjeu moroșan în istoria Mănăstirii Giulești. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3621, 7 mart. 2009, p. 12.
- Iuga, Vasile.** Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, p. 266, 321, 434, 826, 1349.
- Mazalik, A.** Anul 1907 în satele maramureșene. Pentru socialism, 8, nr. 976, 1957, p. 1, 3.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau.** Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 71.
- Moldovan, Vasile.** Vizitație canonică în Maramureș. Gherla, 1913, p. 194.
- Năsu, Florentin.** S-a deschis restaurantul păstrăvarului Alexa din Mara. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5709, 22 dec. 2008, p. 13.
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 2. Cluj-Napoca, Dacia, 1979, p. 477, 479. (Crăcești)
- Pascu, Ștefan.** Voievodatul Transilvaniei. Vol. 3. Cluj-Napoca, Dacia, 1986, p. 480. (Crăcești)
- Pârja, Gheorghe.** Apostolul : [Vasile Fodoru]. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5280, 2 aug. 2007, p. 1.
- Pârja, Gheorghe.** Culorile Mirunei. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4276, 27 apr. 2004, p. 1.
- Pârja, Gheorghe.** Fascinația copiilor din Mara. Pentru socialism, 30, nr. 7499, 7 dec. 1979, p. 2.
- Pârja, Gheorghe.** Nichita Stănescu în Maramureș. Nord literar, 5, nr. 1 (44), ian. 2007, p. 8-9, 14.
- Pârja, Gheorghe.** Orizonturile Mirunei : cum se văd din Maramureș. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4563, 31 mart. 2005, p. 9.
- Pârja, Gheorghe.** Un neam de dascăli. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4983, 11 aug. 2006, p. 1.
- Pop, Gheorghe.** „ASTRA” în Maramureș. Astra maramureșeană, 1, nr. 1, 1996, p. 1, 2.
- Popa, Radu.** Cnezatul Marelui : [studii documentare și arheologice în Maramureșul istoric]. Baia Mare : Muzeul Județean Maramureș, 1969.
- Prodan, David.** Iobăgia în Transilvania în secolul al VII-lea. Vol. 1-2, București : Editura Academiei R. S. R. p. 174, 240, 449, 557, 558.
- Ruja, Alexandru.** Un deal alunecă cu tot cu drumul național : în satul Mara. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1521, 3 apr. 2002, p. 3.
- ***** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914 [...], p. 260-261.

Talpoș, Alina. Pomicultorul-inventator din Mara, Vasile Pop, a depus la OSIM cerere de brevet pentru uscătorie complexă de fructe. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1855, 16 mai 2003, p. 9.

Din folclorul comunei Desești

Strigături la găină

Uită-te la nănașa	Uită-te la nănașu
Cum se uită ca vulpea	Cum se uită ca lupu
Să-mi apuce găina.	Să-mi apuce cocoșu.

(Culeasă de Ioana Pop, Desești. În: *** Florile Maramureșului : culegere de poezii, proză și folclor. Baia Mare, 1968, p. 60.)

Hori

Nu da, Doamne, nimănui	Măicuță, de când îs eu,
Ca mie și codrului,	M-o mâncat atâta rău
Codrului i-ai dat verdeață	Câtă apă-i pe pârâu
Mie ură pe viață,	Și colțuri la sirisău,
Codrului i-ai dat negură	M-o mâncat atâtea rele
Mie pe viață ură.	Câtă apă-i pe vâlcele
	Și la tăietor surcele.

(Culeasă de Ioana Pop, Desești. În: *** Florile Maramureșului : culegere de poezii, proză și folclor. Baia Mare, 1968, p. 66.)

Folclor din satul Mara

Ei, daina și dui, dui	Unde-a fi pădurea deasă.
C-asta lume nu-i a mè,	Da' ne-om face și-o cămară,
Cielaltă nici așè,	Unde-a fi pădurea rară.
Dui, dui, dui	Da' zâs-o mama și tată,
Diu, guriță, du-mă o dată,	Șez' acasă, măi Ioà(n),
La codru' cu frunza lată.	Nu fâ(ce) de urât lumea,
Lasă, mândră, lasă, lasă,	Șez' acasă, măi Onù(ț),
Că ne-om face și noi casă,	Nu fâ(ce) de urât satù'.

(Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Folclor din Țara Maramureșului. Vol. 2, Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 97.)

Folclor din satul Hărnicești

Care om horește mult,	Multe fete-ar fi nebune
Zî, cu mine, că-i bolund,	Și neveste duse-n lume.
Bolundu-i, focu' să-l știe,	Horile-s de stâmpărări,
Cu horile să mângâie.	La omu' cu supărări.
Bolundu-i focu' să-l bată,	Horile-s de stâmpărare,
Cu horile să desniardă.	La omu' cu supărare.
Că de n-ar fi hori în lume,	

(Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Folclor din Țara Maramureșului. Vol. 2, Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 49.)

FOLCLOR ȘI ISTORIE

Pamfil Bilțiu

Evenimentele istorice, unele calamități naturale, întâmplări tragice, epidemii, soldate cu pierderea de vieți omenești au stârnit imaginația poporului, care a brodat în jurul lor plâsmuiri anonime, având drept scop rememorarea lor pe cale orală.

Cântecele istorice rememorează, prin vers și melodie, evenimente zbruciumate, rezultând producții de mare încărcătură emoțională. Cântecele de cătănie și război ne reconstituie, cu aplomb stilistic, imagini și episoade legate de marile bătălii și care sunt adesea un reflex al suferințelor pe care le cauzează. Baladele abundă în episoade din trecutul de luptă al unor eroi mult îndrăgiți de popor, care erau haiducii, unii ridicați la rangul de simbol al luptei pentru dreptate și libertate socială. Un exemplu ilustrativ pe această linie îl reprezintă Pinteza Viteazul, care, fiind un exponent al păturilor de jos, este immortalizat de popor într-un repertoriu infinit de tradiții aparținând unei game de genuri și specii folclorice.

Un repertoriu amplu de legende și povestiri este brodat în jurul unor personalități istorice, precum Ștefan cel Mare, Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu, Dragoș Vodă etc. Alături de scriitorii culți, creatorii anonimi le-au immortalizat faptele, transformându-i în eroi, în legende și povestiri ticluite cu măiestrie.

Datorită prolificității cântecului de cătănie și război, precum și a unor balade, constatăm, cercetându-le, refugiul unor motive în colindă. Așa a luat naștere un gen de colind, bine reprezentat în toate zonele aparținând județului Maramureș, care odinioară a circulat intens, datorită puterii lui de impresionare, și care este colindul de război, performat mai ales în familiile care aveau membri duși pe front și antrenați în focul bătăliilor. Maramureșul voievodal este unicul areal în care circulă colindul despre faptele vitejești ale haiducului Pinteza Grigore. Este interesant de subliniat numărul mare de variante de baladă brodate în jurul faptelor vitejești ale lui Gruia lui Novac, erou foarte îndrăgit de popor, dar care prin origine nu aparține acestui spațiu geografic. Explicația trebuie căutată în caracterul lui de erou-simbol și totodată tipic al luptei pentru dreptate și libertate socială.

În creația orală, Primul Război Mondial, cu ororile și suferințele pe care le-a produs în atâtea familii de la țară, este reprezentat în diverse imagini și episoade caracteristice. Cercetătorul este surprins de prezența în unele plâsmuiri anonime a unor date veridice legate de împrejurările, redate cu exactitate, ale izbucnirii războiului, declanșat de atentatul asupra

prințului Franz Ferdinand, prințul moștenitor al Austro-Ungariei, la Sarajevo, în Serbia, în iunie 1914, răpus prin împușcare în mașina în care se afla alături de soție. Evenimentul care a aprins flacăra războiului este zugrăvit ca o tragedie abătută împotriva omenirii. „Măieran, cu frunza rară, / Pântru-acé-o fo' jele-n țară, / Pântru Munți cei Carpați, / C-o-mpușcat pă Ferdănan. / L-o-mpușcat înt-on motor, / De s-o-mplut lumea de dor. / L-o-mpușcat lângă muiere, / De s-o-mplut lumea de jele” (Strămtura, Bilțiu, Bilțiu, 2006: 120). Imagini legate de momentul izbucnirii războiului care a generat concentrări masive pe front s-au conservat și în variantele de colindă. „Joi, până-n Sfânta Mărie, / S-o-nceput războiu-ntâie. / Strânsu-s-o soldaț' o mie” (Bilțiu, Pop, 1996: 306).

Anumite plâsmuiri anonime, care se individualizează ca adevărate documente etnologice și istorice, ne reînvie crâmpie din cel mai dramatic episod al celui de-al doilea flagel mondial – concentrarea fetelor la muncă forțată în Germania, pentru a suplini mâna de lucru, mai ales în industria producătoare de armament și muniție, ruinată prin concentrările masive ale bărbaților pe front.

Un astfel de episod ne este reînviat de un *cântec de război* înregistrat de noi în Țara Lăpușului, la Groșii Țibleșului. Tristul episod ne este narat gradat, așa cum s-a desfășurat el, cu întreaga încărcătură de tragicism. „Noaptea, pă la doisprăzăce, / O suflat un vânt, cam răce, / Tâte fetele să plece. / Când durmeu mai binișor, / Pă pătuțu maicii lor, / Jendarii cu străjile, / Tâte ne-o dus fetele. / Frunză verde și-o vioară, / Pă tâte le-o strâns la școală. / Numa tri ceasuri trecè / Și de zuă să zărè, / Tâte fetele plânjè / Și jendarii așè zâcè: / – Fete, nu vă supărați, / Că-n Ileana, jos, vă dați / Și vă-nearcă pă vagoane, / Până-n granița Germanii” (Bilțiu, 1990: 398-399).

Tragedia despărțirii de țară, incertitudinea vieții în spațiul țării unde au fost duse potențeză dramatismul cântecului. „Acolo, dac-o sosât, / Tâte fetile-o horit, / Frunză verde, grâu frumos, / Rămâi, Ardeal, sănătos / Și tu, sănătoasă, țară, / De-om trăi să vinim iară, / Că noi p-aici om muri / Și p-aici ne-om pustii, / Că p-aici ne-or îngropa, / Pă munț', la Germania” (Groșii Țibleșului, Bilțiu, 1990: 399).

Evenimentele cuprinse în cântec s-au petrecut aidoma, așa cum ne-a mărturisit performera însăși, Ioana Bozga, care pe atunci avea 65 de ani. „Așè o fost ca și-n hore. Pă fete le-o strâns cu străjile, noaptea, la școală. Vai, cum plânjeu tâte fetile și maicile

lor. Le-o dus cu carul până-n Ileanda și de acolo le-o suit în tren.” Cele anticipate în cântec aveau să se adeverească pentru unele dintre ele, așa cum ne-a relatat aceeași performeră. „Apoi, multe n-o mai înturnat, p-acolo și-o lăsat ciolanele, pân Germania, că cine ști la ce munci grele o fost supuse. Altele o vinit bătrânite și batjocorite. Nici nu-i bine a grăi ce s-o ales de tinereța lor. Doamne, feri de război, ce poate face el cu viețile oamenilor!”

Primarul satului, principalul vinovat de acest episod tragic, care, în loc să le salveze, s-a pus bine cu acei care le-au dus pe fete, că a gândit că îl vor face mare, n-a scăpat însă de furia sătenilor. „L-o urmărit on grup până o pus mâna pă el. I-o pus on țol în cap și ii o făcut cerc în juru lui. Tăți i-o dat pă rând pumni, care de putere, pă unde-o apucat, că el n-o văzut că cine de unde-o dat. Și-o căpătat plata”, a mai adăugat performeră.

Anumite plâsmuiri anonime din această grupă ne slujesc drept argumente că de acest tragic episod n-au scăpat nici fetele din unele sate din Țara Voievozilor. O variantă înregistrată de noi la Săcel ne rememorează acest trist episod. Reacția poporului față de astfel de evenimente a fost pe măsura tragismului cauzat. „Măi, neamțule, limbă ră, / Nu concentra fetele, / Nu-i mirui țările. / N-ai miruit cu feciori, / C-o fo' ca și nește flori. / N-ai miruit cu răgute, / C-o fo' ca brazî din munte. / La noi nu te bizui, / Că, cu noi nu-i nimeri, / Că fetele-s mititele, / Nu-i nimeri nici cu ele” (Bilțiu, Bilțiu, 2006: 115). Versurile sunt ilustrative pentru modul în care subliniază inutilitatea acestui episod prea puțin important în susținerea mașinii de război hitleriste.

Anumite evenimente tragice, soldate cu dispariția unor personalități istorice devenite eroi naționali, n-au rămas neimortalizate în creația populară. Odiñoară, în zona Codru circula intens și era mult îndrăgît *Cântecul lui Vlaicu*. Miezul variantelor îl constituie tragedia prăbușirii eroului cu avionul, plătind cu viața marea îndrăzneală de a trece în zbor Carpații. Variantele se încadrează în tipul de care amintește Ovidiu Papadima, apropiat de bocet, în care ne este subliniată ideea unirii ca un simbol al zborului său peste munți. „Când era să trec Carpații, / Să dau mâna cu toți frații, / Aeroplanul făurit, / Păstă munț' s-a prăbușit” (Bilțiu, Bilțiu, 2002: 242). Finalul variantelor este sugestiv pe linia doliului care s-a așternut în toate familiile și peste întreaga țară, rezultat al reacției poporului față de această mare pierdere. „Plânge mama, plânge tată, / Plânge țara, aproape toată” (Bilțiu, Bilțiu, 2002: 242).

Așa cum arată Ovidiu Papadima, *Cântecul lui Vlaicu* s-a păstrat în variantele cele mai numeroase în județul Prahova, fapt explicabil prin apropierea de munții în care s-a întâmplat prăbușirea temerarului zburător (Papadima, 1967: 72). Variantele prahovene exprimă tragedia dispariției eroului în munți. „Unde-ai fost ursât să mori? / În vârful, sus, la brăzișori.” Intervine și tragedia celui dispărut departe de vatră, care nu are parte de riturile funerare. „Măicuță, cin' te-a scaldat? / Ploile când a plouat” (Papadima, 1967: 72).

Trebuie să subliniem că nici un eveniment dramatic care a pus la grea încercare viața locuitorilor din localitățile unde s-au petrecut astfel de evenimente nu a fost trecut cu vederea de către creatorul anonim. Inundațiile catastrofale din 1970, cu ravagiile și suferințele pe care le-au produs, au lăsat urme în creația populară. Cercetările noastre ne-au facilitat descoperirea unui *cântec al sinistraților*, impresionant prin dramatismul nezagăzuit al unor variante. Surprinde modul în care creatorul anonim zugrăvește atmosfera tragică, urmărește dezastrul produs de aceste calamități și incomensurabilele suferințe de care au avut parte familiile sinistrate. Tablourile sunt pline de mișcare și redată într-o realitate nudă. Tragismul este exaltat. „Sus pă pomi și sus pă case, / Mame cu copiii în brață. / Străgă copila, din pom, / – Scapă-mă, tată, că mor / Și-o vinit militărașii, / Să salveze copilașii, / Copilași de câte-o lună / Și multă lume bătrână. / Și-au salvat, cât au putut, / Alții nu s-au mai știut.” Tragismul este îngroșat prin accentul pus pe motivul dispariției de vieți omenești înghițite de ape. „Copiii să-mbrățișa, / Alții cu milă plânjea. / Nu e mama, nu-i nici tata, / N-a putut salva armata, / Nici bunica, nici bunicu', / Doamne, i-o-nghițat pământu'.” Fostul conducător Nicolae Ceaușescu, vrând să dea un exemplu personal, s-a deplasat la locul lovit de calamități. „Și-o vinit conducătoru', / Pă sus, cu elicopteru', / Ca să salveze poporu' / Și-a salvat cât a salvat, / Pe alții nu i-o aflat” (Oarța de Jos). Finalul este o veritabilă rugăciune, în care încărcătura emoțională atinge punctul culminant. Este invocată divinitatea, căreia i se adresează rugăciunea pentru a nu se repeta astfel de catastrofe cu urmări deosebit de tragice. „Nu bate, Doamne, lumè, / Cu ploaie și vreme grè, / C-o fost casă dărâmate / Și măicuță-ndoliate. / Casăle să fac din piatră, / Dar oamenii niciodată” (Bilțiu, Bilțiu, 2002: 241).

Putem conchide că astfel de plâsmuiri sunt veritabile file de istorie care ni s-au transmis pe cale orală.

Bibliografie

- BILȚIU, Pamfil. *Poezii și povești populare din Țara Lăpușului*, București, Minerva, 1990.
 BILȚIU, Pamfil; BILȚIU, Maria. *Basme, povești, legende, povestiri, snoave și poezii populare din Zona Codrului*, Cluj-Napoca, Dacia, 2002.
 BILȚIU, Pamfil; BILȚIU, Maria. *Folclor din Țara Maramureșului*, vol. II, Baia Mare, Ethnologica, 2006.
 BILȚIU, Pamfil; POP, Gheorghe Gh. *Sculați, sculați, boieri mari!* Colinde din județul Maramureș, Cluj-Napoca, Dacia, 1996.
 PAPANIMA, Ovidiu. *Literatură populară română*, București, Editura pentru literatură, 1970.

ÎNCOTRO, FOLCLOR LĂPUȘEAN?

Ioan Perhaiță,

instructorul Grupului vocal-folcloric feminin „Cânt și dor” din Libotin

Satul, vatră folclorică

Grupându-se în forme simple de așezământ, din vremuri străbune, oamenii au format comunități până la forma de stat. Aici și-au format gospodăriile întru întreținerea vieții, atât a fiecărui gospodar în parte, cât și a celei de familie. Munca, principalul factor dător al strictului necesar, a provocat și apariția tradițiilor legate de această latură a vieții materiale. Așa au apărut tradițiile legate de muncile fiecărui anotimp în parte. Cântecul tradițional i-a însoțit pe oameni peste tot.

Viața spirituală determină crearea tradițiilor ce țin de anumite sărbători creștine. Apar totodată tradițiile momentelor principale ale vieții omului: nașterea, căsătoria și moartea.

Așadar, satul este locul unde prind rădăcină aceste tradiții, după specificul zonei în care se găsește. Vorbim astfel de specificul zonal al cântecului, jocului, portului, obiceiurilor și tradițiilor, într-un cuvânt, de specificul zonal al folclorului. Dar, cum fiecare sat își are specificul lui aparte, privind în detaliu, putem afirma că fiecare sat este o vatră folclorică.

Folclor în Țara Lăpușului

Dar să ne apropiem de vetrele noastre folclorice ale Maramureșului privit din punct de vedere administrativ. Este cunoscut că județul, forma actuală administrativ-teritorială, se împarte în patru zone etnofolclorice, denumite și „țări”: Țara Chioarului, Țara Codrului, Țara Maramureșului (istoric) și Țara Lăpușului.

Restrângem arealul, și ne oprim asupra Țării Lăpușului.

Țara Lăpușului este situată în partea de sud-est a județului Maramureș, străbătută de ape curgătoare, toate fiind afluenți ai râului ce dă denumirea zonei, Lăpuș. Este înconjurată de dealuri și munți, formând astfel Depresiunea Lăpușului. Este străjuită de Munții Țibleșului și Șatra lui Pinte.

Din punct de vedere etnografic, Țara Lăpușului este o zonă de interferență între Năsăud, Țara Chioarului și Țara Maramureșului, de unde se remarcă și influența zonelor respective asupra folclorului lăpușean.

Legat de ocupațiile locuitorilor, se organizau, la nivelul fiecărui sat, în formă specifică, șezători și clăci. La ieșitul oilor, un loc aparte îl avea *mășurișul*, care se mai păstrează și astăzi, într-o formă actualizată. Șezătorile și clăcile au dispărut total.

Obiceiurile vieții sunt legate de cele trei evenimente: nașterea, căsătoria și moartea, marcate prin botez, nuntă și înmormântare.

După calendarul sărbătorilor religioase, obiceiurile și tradițiile lăpușenilor, ca de altfel ale tuturor românilor, străbat toate cele patru anotimpuri. Dintre obiceiurile de primăvară, semnificative sunt cele legate de: Buvăstire, Postul Mare, Florii, Paști, Ispas (Ziua Eroilor). Pe timpul verii, remarcabile sunt tradițiile de Rusalii, Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (Sânzienele), Adormirea Maicii Domnului. Comemorarea morților s-a păstrat de peste ani pentru începutul lunii noiembrie, sub denumirea de Luminăție. Obiceiurile sărbătorilor de iarnă, cele mai așteptate, de altfel, dintotdeauna, sunt legate de Crăciun, Anul Nou și Bobotează. Jocul la șură se obișnuia duminică și în sărbători, pe tot parcursul anului, cu excepția perioadelor de post.

Într-o formă actuală, diferită de cea veche, cu anumite influențe ce schimbă specificul, aceste tradiții se mai păstrează într-o anumită măsură.

Momentele și elementele unei nunți lăpușene s-au modificat aproape în totalitate. Pentru a realiza acest aspect, e suficient a cunoaște desfășurarea nunților tradiționale, în general, în Țara Lăpușului, chematul la nuntă, cusutul steagului, îmbrăcatul miresei, mersul după nănași, mersul la Cununie, după mireasă, la casa mirelui, masa, jocul găinii, jocul miresei pe bani, jocul la șură, fiind câteva din punctele ei.

Cântecul lăpușean are elemente specifice zonei. Se remarcă aici *borea cu noduri* (în *grumaz*), doine al căror conținut este influențat de muncile agricole, frumusețea codrilor, a dealurilor, a munților, cântece line precum cursul apelor și cântece de joc. Toate acestea au influențe ale zonelor folclorice limitrofe: la nord, Maramureșul istoric, la vest, Țara Chioarului și la sud zona Năsăudului.

Jocul lăpușean de perechi se compune din *Joc de început*, executat într-un ritm mai lent, cu câte trei pași, alternativ stânga-dreapta, aici remarcându-se asemănarea cu jocul năsăudean descris de Coșbuc în *Nunta Zamfirei*: „Trei pași la stânga linișor / Și alți trei pași la dreapta lor”; *Pa lungu*, un joc caracteristic lăpușean, dar întâlnit sub alte forme și denumiri și în alte zone; *Învârtita*, joc într-un ritm mai alert, unde se îmbină pasul de învărtit cu cel al jocului de început. Pasul de învărtit se caracterizează în Țara Lăpușului prin înaintarea cu piciorul opus direcției de învărtit, acesta marcând timpii accentuați ai melodiei de joc. Un joc specific bărbătesc este *Jocu-n sus*, cu unele influențe de Maramureș istoric.

Suferințele folclorului

Trecut-au anii și lăsat-au în urmă vremea copilăriei, cu minunățiile ei, cu farmecul ce-o caracterizează. Satul

lăpușean, ca de altfel satul românesc în general, trece printr-o serie de transformări, privind din toate unghiurile: economic, social, cultural. Acest triunghi al vieții satului modern este de nerecunoscut pentru cei care ar fi să se întoarcă din lumea cea fără de dor. Cu siguranță, și-ar regreta întoarcerea văzându-și obiceiurile și tradițiile terfelite, aruncate undeva, în containerele de gunoi ale uitării și nepăsării. Cu ce-ați greșit, strămoși ai noștri, creând pentru eternitate o cultură ce vă reprezintă comunitatea în mijlocul căreia v-ați născut, ați trăit, și din care ați plecat pentru totdeauna?

Pătrunderea în satele noastre a mijloacelor audio și apoi și video a făcut să se audă cântecul popular cules și valorificat la nivel național. Interpreți bine selectați de comisii competente aduceau de la izvoare cântecul popular. Adevărat cântec popular, adevărați interpreți, care au slujit cântecul și nu s-au slujit de cântec spre afirmare, spre vedetism.

Ce este astăzi cântecul popular? Este manea, este muzică etno și, în ultimă instanță, cântec folcloric. În concluzie, cântecul popular de altădată a devenit o componentă a cântecului popular de astăzi. Pentru diferențiere, e bine să fie numit cântec tradițional sau folcloric. Trăiesc alături de tinerii și vârstnicii care au mai rămas iubitori și slujitori ai cântecului folcloric, dar sunt împotriva celor care se slujesc de el întru afirmare sau vedetism, care, din păcate, sunt mulți.

Un alt virus care atacă folclorul este acela al dreptului de autor, virus ce a determinat apariția unei incurabile maladii, aceea a acuzațiilor de plagiat. Dragii mei, folclorul este creație a poporului, fără a fi nominalizat un anume compozitor, iar „Pușca și cureaua lată” nu face parte din folclor. Da, este un cântec popular.

Salut buna intenție a dascălilor de canto popular în formarea tineretului întru slujirea cântecului popular (tradițional). Aceste clase au menirea de a forma voci, de-a educa stilul de interpretare autentică în mod corect, de-a îndruma spre formarea unui repertoriu personal și, nu fără importanță, de-a le face cunoscute unele noțiuni teoretice necesare. Sunt însă dascăli care caută să le im-

prime tinerilor un stil de interpretare caracteristic altor genuri muzicale, denaturând stilul autentic folcloric. Țin să le spun acestor pseudodascăli că în folclor nu încap alternanțele de intensitate. Țăranii noștri nu au știut de „piano”, „mezzo-forte”, „forte” etc.

Lăudabilă este apariția la nivelul fiecărui sat a acelor formații de amatori care fac cunoscut folclorul specific. S-au lansat astfel soliști vocali, instrumentiști, grupuri vocale, vocal-instrumentale, tarafuri, echipe de dansuri și chiar ansambluri. Tineretul, în mare parte, a renunțat la altfel de genuri muzicale, abordând folclorul. În ziua de astăzi, foarte mulți tineri s-au ridicat prin cântec tradițional cules de pe la mai vârstnicii informatori care au mai rămas la sate. Însă și aici se cam forțează nota. Ar fi cazul ca specialiștii în domeniu să facă o selecție mai exigentă la scoaterea în scenă a interpreților. Instructorii formațiilor artistice ar trebui să pornească la drum cu oameni dotați cu talent și pasiune pentru folclor și nicidecum interesați în cu totul alte scopuri.

În calitatea mea de instructor al grupului folcloric „Cânt și dor” din Libotin, mi-aș dori o colaborare cu colegii instructori și nicidecum o concurență neloială, un schimb de experiență din care să câștigăm toți. Oricum, tuturor, sincere urări de succes!

Dragi oameni buni, ce mai locuiți încă la izvorul cântecului, în vatra folclorului nostru, nu lăsați să piară ceea ce am moștenit. Nimeni nu va putea s-o facă din afară. Folclorul este veșnicia noastră și ea (veșnicia) „s-a născut la sat”.

Grupul folcloric „Cânt și dor” din Libotin: Livia Filip, Cristina Petriman, Anuța Perța, Silvia Sima, Zamfira Buda, Ileana Boga (în spate), Alexandra Boga, Livia Petriman, Adriana Giurgiu, Valentina Sima (în față)

BOACTĂRUL SATULUI

prof. Traian Rus

Preocupările mele de recuperare a modelelor tradiționale, atât pentru frumusețea lor, cât și pentru utilitatea comunitară, m-au determinat să reintroduc, la Oarța de Sus, *boactărul* satului, personajul care anunța știrile, „ordinele” de la Primărie, Poliție, veterinar. Dispăruse de vreo 20 de ani și îmi aduc aminte cum se făcea liniște în sat când badea Gheorghea lui Dragomir bătea toba: „Auzâââ oaaamini! Să dă de știre! Lui Iuănu lui Mnihai i s-o umflat vaca și i-o crăpat. O tăiet-o și vinde carnea cu 12 lei kilogramu’. Cine dorește să cumpere, să margă la el. A doua oară! Doctorul veterinar vine mâni dimineață la vaccinat vacile. În ocolu morii, la ora 6. Cine nu să prezintă a fi amendat!”

Proiectul l-am „copt” demult, dar abia acum i-a venit vremea, zilele muzeului (11-12 mai 2013) oferindu-mi prilejul unei „lansări” pe care am putut-o promova pe diverse canale în toată lumea.

Am lucrat ca de obicei în echipă și, alături de primarul comunei, prof. Bogdan Pop, au venit spre mine vestitul rapsod al Țării Codrului, Radu Ciordaș, Felician Pop, șeful postului de poliție și Mircea Mureșan, reprezentantul mai multor televiziuni în Maramureș. Cu toții ne-am propus să lansăm un „produs” de succes, iar gândul ascuns a fost ca să-mănța să rodească în cât mai multe comunități codrene. Cu toții suntem nostalgicii unei străvechi lumi fabuloase, în care oamenii, deși foarte săraci, trăiau mult mai fericiți. Poate ne luptăm cu morile de vânt, dar și demersurile lui Miguel de Cervantes i-au atras milioane și milioane de admiratori. Chiar dacă nu vom putea opri procesul de modernizare a societății, căutăm să conservăm și să protejăm cât mai multe elemente ale acelei lumi de demult.

Am avut și noroc, pentru că mi-a ieșit în cale un localnic care se încadrează perfect în modelul pe care mi l-am imaginat. Nici dacă aș fi organizat un concurs național nu se brodea mai bine. Dorel Bancoș, căci despre el este vorba, e un tip mărunțel, cu o față atipică, de formă geometrică, ciupită de vărsat, cu un mers de robot. L-am supus la un test vocal și a reușit cu greu să-l treacă, atât tonul cât și volumul vocii primind calificativul „acceptabil”. Mai greu a fost cu bătutul tobei, toate eforturile noastre de a-l învăța vechile ritmuri terminându-se cu un mare eșec. Am fost nevoiți să improvizăm noi bătăi de tobă, „acceptabile” și acestea, până la urmă.

Traian Rus

Ne-a prezentat și un C.V., care să-l valideze pentru noua lui funcție: a citit câteva sute de cărți, literatură polițistă în special, iar în apartamentul fratelui său din Baia Mare are o bibliotecă de 50 de volume, de care nimeni nu are voie să se atingă. Om citit, ce mai! Cu toate acestea, testul de memorie nu l-a promovat decât din a cincea încercare. Poate, eu i-am propus un text prea lung. Sau poate pălincă, prietena lui cea dragă, i-a șters o parte din neuronii care răspund de memorie. M-am „documentat” și am descoperit că nu ar fi primul din branșa lui.

Dorel a acceptat propunerea mea „din prima”. I se oferise prilejul de a ieși din anonim, iar pe traseele pe care urma să le parcurgă avea șanse să se întâlnească și cu câte cu un pahar de pălincă. I-am zis că un asemenea „serviciu” este ca la C.F.R. și ca la armată. Trebuie să fie apt la orice oră din zi și noapte. A fost de acord și mi-a promis că voi fi mulțumit de prestația lui.

Ing. Alexandru Tămășan (Sănducu lui Corneliu lui Ananie) mă avertizase. Boactărul din Ocna Mureș, cu ocazia unei vizite a regelui Mihai, a primit de la primar următorul text: „În data de... [zi, lună, an] va veni în vizită în Ocna Mureș regele Mihai și Augusta sa mamă”. Cei din Ocna Mureș au auzit vestea în felul următor: „Atențiune, atențiune! Se dă de știre! În data de... [zi, lună, an] va veni la noi în vizită regele Mihai, iar în august maică-sa”. Dorel a primit de la mine și de la domnul primar, în ajunul sărbătorii de 11 mai, următorul text: „În 11 și 12 mai 2013, cu

ocazia Hramului Bisericii, vor avea loc și Zilele Muzeului Satului. Programul manifestărilor: de la ora 10, sfințirea Restenirii de la muzeu, de la ora 11, prezentarea boactărului satului, de la ora 11.30, lansarea cărții *Povești din Țara Codrului* a domnului profesor Rusu, de la ora 13, program folcloric codrenesc. În 12 mai va fi hramul Bisericii, de la ora 10. La toate manifestările va participa Mitropolitul Andrei. Domnul primar vă roagă pe toți să vă ticăzâți (curățați) șanțurile, să vă reparați gardurile și să vă văruiți pomii”. Ce au auzit orșenii de sus? – „Auzâââți oaaamini! Să dă de știire! În data de 11 mai, de la ora 10, domnu’ Rusu și domnu’ primar vă invită pă tăț la muzeu’ satului. De la ora 10 să va sfinți Restenirea, de la ora 11 să va prezenta boactăru’ satului, de la ora 11.30 se va prezenta cartea lui domnu’ Rusu. De povești. De la ora 1 a fi mare spectacol codrenesc. A doua oară! Domnu’ primar vă roagă pă tăți să vă ticăzâți șanțurile, să vă hurniți (răsturnați) gardurile și să vă văruiți pomii. Satu’ să arate lună și bec. Care nu, va fi amendat. A tria oară! Duminică, de la ora 10, îi hramu’ Bisericii”. După ce a umblat prin tot satul, a venit pe la mine și m-a întrebat dacă am fost mulțumit. L-am lăudat, mai ales că dorisem ca acest personaj să aibă și partea lui de umor. Tocmai se întâmpla-se și nici un localnic nu și-a „hurnit” gardurile.

În 11 mai 2013, boactăru’ satului, ferchezuit, îmbrăcat într-o uniformă de comisar-șef de poliție, a urcat pe scenă. Primarul comunei i-a înmănat toba și bețele, investindu-l în noua funcție. Apoi și-a declamat textul, însoțindu-se de bătăile tobei. A primit aplauze puternice, semn că localnicii îl aprobă și acceptă. Dorel a fost fericit.

Prestațiile ulterioare au fost și mai bune. Pe 21 iulie 2013, când a trebuit să anunțe evenimentele culturale organizate cu ocazia hramului Mănăstirii „Sfânta Maria Magdalena” din Ciutruți – Oarța de Sus, era foarte bolnav. Renunșasem să-l solicit, dar, auzind el de eveniment, mi-a solicitat textul și... și-a făcut datoria. A venit să-și primească laudele. L-am primit cu drag. Mi-a spus:

– Domnule profesor, chiar dumneavoastră mi-ați zis că meseria de boactăr este ca la C.F.R. sau la armată. Nu poți lipsi de la post niciodată.

M-a emoționat și m-am gândit cât de puțin îți trebuie ca să-l faci pe un om fericit.

Zilele trecute, prietena mea, Malvina Madar Iederan, mi-a povestit cum a strigat la un moment dat boactăru’ din Soconzel, Loaiți Măteșoaii:

– Atențiune, atențiune! Măine îi mare sărbătoare la noi. Tătă lumea să-și văruiască pomii și să-și belească câinii.

Primarul vroise să comunice ca toți localnicii să-și văruiască pomii și să-și lege câinii.

La Beltiug, primarul s-a hotărât să comunice după fiecare târg numărul animalelor vândute. I-a comunicat boactărului să anunțe că s-au vândut un bou și-o vacă. Acesta, ungar, a strigat:

– Atenție, atenție! Ieri fost mare târg la noi. S-o vândut on bou de vacă!

Boactăru’ din Seini a primit de la domnul primar următorul text: „Măine vine caravana din Satu Mare. Va rula filmul *Fata cu părul cărunt*, la popa în șură, pe lipideu alb. Cei din primele rânduri vor plăti trei lei, cei din mijloc, un leu, cei din spate 50 de bani. Care nu au loc stau cum pot”. Ungur și el, le-a transmis seinenilor:

Dorel Bancoș - boactăru’ din Oarța de Sus

– Atențiune, atențiuneeee! Măine vine curva de la Satu Mare. F[...]em la popa în șură, pă lipideu alb, *Fata cu păr cărunt*. Plata să face cum urmează: cei din primele rânduri trei lei, cei la mijloc un lei, cei din spate 50 de bani. Cei care nu are loc f[...]e în picioare, care cum poate.

Dorel Bancoș este un mic copilaș pe lângă boactăru’ din Seini, dar nu știi niciodată ce surprize îți rezervă viitorul.

„Săracă lume demult,
Fain-o fost, iute-o trecut”

28 iulie 2013

NUNTĂ CHIOREANĂ DIN TRECUT

Gelu Dragoș

Unul dintre obiceiurile care nu se mai păstrează la mine în sat este cel de a transporta mobila și zestrea cu mare alai de la casa miresei la casa mirelui. Ultima ceremonie de acest fel pe care mi-o amintesc și la care am participat, la mine în Lucăcești, pe Someș, comuna Mireșu Mare, a fost la Eugenia Chira, care s-a măritat cu fratele meu.

Feciorii și fetele satului îmbrăcate frumos se adunau la casa fetei care se mărita, iar mobila era încărcată în ștrafurile

Eugenia Dragoș (Chira) mireasă

le trase de câte doi cai împodobiți cu panglici de hârtie creponată sau „ciucălăi”. Totul era însoțit de cântece populare și voce bună. Tot atunci, frații miresei, în glumă, încercau să nu lase să se ducă câte un „dricar” sau o „perină”. Cu nostalgie îmi amintesc feciorii satului Lucăcești din 1981: Ionelu lui Petric, Ionucu Ruzalii Trejii, Jenu Manului, Jenu Dăniștenii, Valeru Mării lui Lodin, Nelu Cioară, Dorelu lui Ionelu Văsălichii lui Iacob, Sandri lui Ionu Gahii, Valentinu lui Văsălica lui Șandor, Sandri Pop din Capăt, Aurelu Moldovanului, Dorelu Maricichii, Nistoru Moșii, Ionel Rus, Viorelu lui Ionu Grădinii, Nelu lui Ionu Anichii, Vasile Coza, Micu lui Lorinț, Ionelu Căoaciului. Dintre fete îmi amintesc de Livia și Mărioara mătușii Mării, Jenica Căoaciului, Lucica lui Viorelu lui Victor, Liuța Zinii Coratorului, Lucica lui Ionu lui Inat, Leonica și Mioara lui Ionelu Văsălichii lui Iacob, Măriuța Mării, Rujica lui Mitru, Rodica lui Poap.

Pe tot parcursul drumului de la fată la casa mirelui, tinerii cântau și erau întreruși de strigături și chiuituri, care de care mai haioase și cu un sâmbure de adevăr în ele: *Țucu-vă, perini cu ruj [flori], / Nu-s făcute de mătuși, / Că le-o făcut mireasa, / Mireasa și mamă-sa. / Iu, iu, iu iu, iu iu, iu!*

De obicei, acest ritual se desfășura într-o zi de sărbătoare sau sâmbătă seara, ca lumea să nu fie așa de ocupată și să poată ieși la porți și să vadă ce-a lucrat fata în feciorie pentru a-și face o zestre pe măsură. Mobila era apoi descărcată de pe căruțe și așezată în casa mirelui, care pregătea două camere, de obicei, pentru a primi zestrea promisă. Fetele aranjau pernele, ștergarele pe pereți și îl mai tachinau pe mire spunându-i că „i s-o gătat cu binele”.

La terminarea aranjării camerelor, care nu dura mai bine de două ore, fiindcă erau tineri și dornici de joc, se încingea o petrecere cu pancove și pălincă de prune, fiind un preambul la nunta ce urma să vină cam peste o săptămână. Pot afirma că este unicul ceremonial la care participa mai mult de 90% din comunitatea satului respectiv.

Pentru nuntă erau tocmiți „chemători”, prietenii apropiați ai mirilor, care umblau pe sectoare, adică în satele vecine, chemând la nuntă după următorul text:

Am venit pe jos,
Să v-aducem o bună veste,
Că duminică la noi în sat,
Se va face voie bună.
Un crăișor împărat,
Cu numele Ion,
După multă osteneală,
Și-a aflat o crăiasă,
Cu numele Jenica.

Vă cheamă și pe dumneavoastră
La un pahar de băutură,
La mai multă voie bună,
De-or fi unu, de-or fi două,
Toate-or trece.
De nu vă-ncredeți în noi
Uitați-vă la struțul de busuioc,
Că l-a purtat mirele-n clop
Sau la zadia de mătășă

Care-o purta cinstita mireasă.
Așa că faceți bine și veniți
Osteneala ne-o plătiți,
C-aveți fete și feciori,
Și vom fi și noi trebuitori,
C-aveți fete fecioarele
Și-om veni și noi la ele,
Și c-on struț de busuioc,
Să aivă tinerii noroc!

La aceste versuri, gazda răspundea „Noroc să deie Dumnezeu!”, după care îi serveau pe chemători cu un pahar de horincă (țuică, n.r.).

Nunta în Lucăceștiul meu drag a fost și este un spectacol de proporții, datorită îndelungii pregătiri și nerăbdării mirilor de a-și întemeia o familie. Este cea mai exuberantă dintre manifestările populare, care mai păstrează și azi unele secvențe din nunțile de odinioară. Unchiul meu, Alexandru Dragoș, spunea că la o nuntă sunt importante trei lucruri: muzica, socăcița și starosteale.

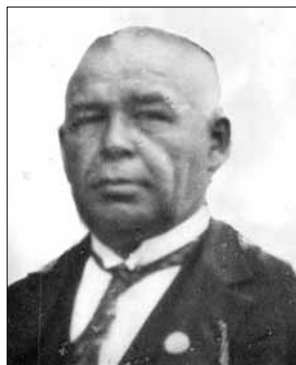
La nunta fratelui și cumnatei mele, ele au existat în persoana Lucreției Buciuman din Satulung ca socăciță (bucătăreasă), Emil Tînc în calitate de staroste, iar muzica a fost încântătoare, pe placul nuntașilor, numindu-i aici doar pe trei din cei 11 instrumentiști tocmiți: regretații violoniști Victor Negrea și Victor Lingurar, și fratele primului – Ghiță Negrea.

În concluzie, a fost o nuntă autentică, reușită, ca pe la Chioar, și multă lume își amintește și astăzi cu drag de acel august înstelat din 1981.

**NICOLAE BARBUL DIN MOCIRA (1879-1943), INGINER ȘI DIPLOMAT.
DELEGAT LA ALBA IULIA LA 1 DECEMBRIE 1918 ȘI MEMBRU AL
MARELUI SFAT NAȚIONAL ROMÂN**

Viorica Ursu*

Unul dintre puținii ingineri agronomi pe care îi avea Transilvania în anul 1918, Nicolae Barbul, s-a născut la 6 aprilie 1879 la Pomi, județul Satu Mare, comună mare, situată pe malul Someșului, peste râu de orașul Seini, cunoscută și prin mulțimea de intelectuali de frunte pe care i-a dat.

Nicolae Barbul

A fost fiul memorandumistului Gavril Barbul (1848-1921), colaborator apropiat și cumnat al părintelui dr. Vasile Lucaciu, tribunul și „Leul de la Șișești”. Mama lui Nicolae Barbul era Maria născută Lucaciu, sora aceluiași fruntaș al luptei pentru afirmarea drepturilor politice ale românilor ardeleni, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, până la împlinirea statului național unitar român.

Tatăl, Gavril Barbul (1848-1921), a fost judecător la Debrețin după anul 1870, când, în legătură cu procesul personajului devenit legendar Rozsa Sandor (1813-1879), i se oferă salariul pe toți anii până la pensionare și posibilitatea de a renunța la cariera judecătorească. Revenit acasă și, după un popas la Pomi, leagănul acestei vechi familii (unde se naște al doilea fiu al său, Nicolae), Gavril Barbul, completându-și disponibilitățile financiare cu un împrumut de la banca „Astra”, cumpără în anul 1880 moșia de 1.000 ha din satul Mocira cu o casă veche și impunătoare și cu parcul din centrul satului¹.

Stabilită așadar la Mocira, la 7 km de Baia Mare, familia Barbul va participa efectiv și va sprijini material și moral toate acțiunile importante privind lupta pentru afirmarea politică și națională a românilor din Transilvania, luptă prin care s-a pregătit și împlinit Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Casa lor a adăpostit, nu o dată, la Mocira, întâlniri ale fruntașilor Partidului Național Român din Transilvania.

Multe din aceste întâlniri erau legate de momente ale luptei petiționare, care a culminat cu Memorandul românilor din Transilvania și Ungaria înaintat în 1892

împăratului Francisc Iosif la Viena². Amintirea acestor întruniri la care participau Vasile Lucaciu, George Pop de Băsești, Teodor Mihali și alți fruntași ai mișcării memorandumiste, se păstrează cu sfințenie în memoria familiei. De altfel, Mocira se afla mai puțin în atenția autorităților decât Șișești, deși nu chiar neglijată de supraveghere, știindu-se totuși, că în spatele „ospețelor” declarate de Gavril Barbul se ascundeau activități naționale³. Gavril Barbul a făcut parte din delegația celor 300 de români ardeleni în frunte cu Ion Rațiu, George Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Theodor Mihali care au dus la Viena, în mai 1892, textul Memorandului, spre a-l prezenta împăratului. A subvenționat și drumul pentru unii dintre țărani delegați cu acest prilej în capitala imperiului.

Gavril Barbul (1848-1921) cu soția Maria n. Lucaciu

¹ În reconstituirea noastră ne-am sprijinit pe datele păstrate în familia Barbul, date care ne-au fost prezentate de ing. agronom Gavril Barbul (1917-1996), fiu al lui Nicolae Barbul.

² *Memorandul Românilor din Transilvania și Ungaria către Majestatea Sa Imperială și Regală Apostolică Francisc Iosif I*, Sibiu, 1892.

³ *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea Statului Național Unitar Român. Documente 1848-1918*, volum editat de Arhivele Statului, 1989, p. 239-240.

Conacul din Mocira care a aparținut familiei Barbul. Construcție impunătoare din lemn cu acoperiș din șindrilă, casa era considerată foarte veche și în anul 1880, când a fost cumpărată de Gavril Barbul.

A fost demolată prin abuz în anul 1977.

Mocira a cunoscut, printre întrunirile politice și culturale, și frumoasele serbări ale „ASTREI” (Asociațiunea pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român din Transilvania), de care bătrânii își aduceau până odinioară aminte, căci sărbătoarea era a întregului sat. Fără îndoială, serbările prilejuite de adunarea generală a Despărțământului Sătmar – Ugocea a „ASTREI”, din august 1907, au fost neîntrecute, căci cu acest prilej s-au ținut „prelegeri populare” și s-au distribuit cărți publicate de Astra, au avut loc „emulații corale” etc.⁴

Din relatările regretatului învățător pensionar Ioan Vâcla din Baia Mare (în vârstă de 94 de ani în 1990), care a funcționat la Mocira între anii 1925-1948, aflăm și despre vechimea centenară a corului din Mocira, înființat în jurul anului 1890 tot de Gavril Barbul. De altfel, amintirile distinsului dascăl despre tradițiile satului, trecutul școlii, serbările „ASTREI” din anii interbelici, despre prezența unor personalități ale vieții politice românești aici, rămân emoționante.

Dar, să remarcăm în legătură cu familia lui Nicolae Barbul și faptul că Maria Barbul, mama lui Nicolae, pe care fotografiile de familie ne-o înfățișează ca pe o matroană romană, devine și ea cunoscută animatoare a vieții culturale românești⁵, preocupată de scopuri caritabile și care s-a dovedit a fi un real sprijin pentru soțul și fratele său. Ea a insuflat și celor cinci copii sentimente de dragoste pentru neam și pentru limbă, prețuind minunatele tradiții românești și încurajând îndreptățile aspirații spre mai bine.

În această atmosferă a crescut și s-a format Nicolae Barbul, cu conștiința unor înalte îndatoriri patriotice,

ce, acelea de a contribui la emanciparea poporului român, la schimbarea condiției politice, sociale, economice și culturale în care se afla în Austro-Ungaria.

Nicolae Barbul a urmat liceul la Năsăud și Blaj și Academia de agricultură la Magyarovâr. După absolvire a îmbrățișat însă cariera diplomatică, și în anul 1900 s-a stabilit în SUA, unde va lucra la Consutul Român. Cunoscător al intereselor României și împărtășind cauza acesteia, Nicolae Barbul, deși cetățean austro-ungar, a reprezentat peste ocean interesele guvernului de la București. De altfel, una dintre fotografiile păstrate de familie îl înfățișează împreună cu președintele W. H. Taft al Statelor Unite, cu prilejul unei audiențe acordate de acesta diplomatului român.

La Cleveland, unde se stabilește împreună cu fratele său Gavril, inginer de mine, și cu vărul său Epaminonda Lucaciu, fiul părintelui Vasile Lucaciu, Nicolae Barbul înființează în anul 1903 ziarul „Românul” – prima publicație românească apărută peste ocean. Ziarul cu apariție săptămânală are meritul de a fi menținut legătura românilor cu patria, informând curent emigrația românească din Statele Unite asupra situației politice a României. În contextul evenimentelor fierbinți din preajma Primului Război

Nicolae Barbul ținând un număr din ziarul „Românul”, înființat de el în SUA în anul 1903, primul ziar românesc peste Ocean

⁴ Idem, p. 331-333.

⁵ Pamfil Bilțiu, *Reuniunea femeilor din Baia Mare și jur*, mss.

Frontispiciul ziarului „Românul”

Mondial, ziarul a militat pentru apărarea intereselor naționale ale României. Ziarul „Românul” a susținut cauza independenței, suveranității și întregirii naționale, lansând apeluri ca: „Stați gata, frați români”, „Bate ceasul”, „Către toți bărbații credincioși ai neamului românesc”, „Trăiască România Mare”, apărute, de pildă, în numerele din vara anului 1913⁶. Ziarul anunță și înscrierea de voluntari pentru Armata română și face larg cunoscută această acțiune de pe fronturile din Italia și Rusia, în care luptau românii ardeleni.

În contextul acestor evenimente, Nicolae Barbul dă glas chemării pământului natal și a părinților, întorcându-se cu familia acasă, la Mocira, în primăvara anului 1913.

Mobilizat pe front cu gradul de sublocotenent, Nicolae Barbul, împreună cu Vasile, fratele său, participă la luptele de la Piave, din vara anului 1917, unde avocatul Vasile Barbul a căzut eroic. Acuzând o boală de ochi, Nicolae Barbul reușește să se demobilizeze și să vină acasă. Își reia pentru scurtă vreme activitatea de diplomat, lucrând la Legația americană din Budapesta.

Înfrângerea Puterilor Centrale devine evidentă în vara anului 1918, ca și afirmarea dreptului popoarelor la autodeterminare, pe tot cuprinsul monarhiei bicefale. Interesul poporului său, pe care înțelegea să-l slujească cu devotament, îl determină pe Nicolae Barbul, ca pe mulți alți intelectuali români, să revină acasă, unde era nevoie de el.

După stabilirea sa definitivă la Mocira, Nicolae Barbul participă cu pricepere la pregătirea actului politic al unirii Transilvaniei cu Țara, la organizarea consiliilor naționale și a gărzilor naționale românești, acțiune ce răspundea apelului Consiliului Național Român Central din 2 noiembrie 1918. A activat în Cercul electoral Baia Mare al Consiliului Național Comitatens Satu Mare. „Eu jur credință și alipire către Sfatul Național Român și că întotdeauna voi asculta numai poruncile Consiliu-

lui Național Român. Dumnezeu așa să-mi ajute”, a fost textul jurământului adoptat de participanții la constituirea acestui nou organism în satul Săsar, de lângă Baia Mare, din 26 noiembrie 1918, sub președinția lui Nicolae Barbul⁷.

Bucurându-se de popularitate, Nicolae Barbul este ales, în ședința din 26 noiembrie, delegat al Cercului electoral Baia Mare la Marea Adunare Națională convocată pentru ziua de 1 Decembrie, la Alba Iulia. Participă la marele eveniment împreună cu Dumitru Cița, țăran din Tăuții de Sus, dr. Teofil Dragoș, avocat din Baia Mare, Alexiu Pocol, mare proprietar de mine și dr. Vasile Selegean, avocat din Scini (menționați în această ordine în procesul verbal al ședinței amintite)⁸.

După adoptarea de către Marea Adunare Națională a „Hotărârii de unire, a Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a teritoriilor locuite de ei cu România”, a fost ales Marele Sfat Național, respectiv Parlamentul, din care făcea parte și Nicolae Barbul⁹. Marele Sfat Național s-a întrunit a doua zi, sub președinția lui George Pop de Băsești, pentru alcătuirea Consiliului Dirigent (guvernul provizoriu). Nicolae Barbul a fost însărcinat, din partea Consiliului Dirigent, a se ocupa de probleme de agricultură, având calitatea de comisar cu probleme de agricultură și alimentație pentru Transilvania. Activând în acest domeniu, și după ratificarea Unirii, Nicolae Barbul își va aduce aportul la consolidarea și organizarea Țării întregite.

⁷ Maramureșenii în luptă pentru libertate și unitate națională. Documente 1848-1918. Volum editat de Arhivele Statului, Buc., 1981, p. 306-307.

⁸ Ibidem.

⁹ Dintre delegații localităților actualului județ Maramureș la Marea Adunare Națională, la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, au fost aleși în Marele Sfat Național (parlament): George Pop de Băsești, dr. Vasile Chindriș, Ioan Doros, dr. Salvator Iurca, Simion Balea, dr. Vasile Filipescu, Nicolae Barbul, dr. Teofil Dragoș, Constantin Lucaciu, dr. Aurel Nilvan. (În *Maramureșenii în luptă pentru libertate* [...], p. 353.)

⁶ „Românul”, Cleveland, Ohio, vol. X, nr. 30, 27 iulie, 1913.

Nicolae Barbul în audiență la președintele SUA, W.H. Taft.

Dând curs formației sale de agronom și preocupat de progresul agriculturii României, inginerul Nicolae Barbul, în anii de după Unire, a promovat și s-a ocupat direct de experimentarea unor metode noi de cultivare a legumelor și cerealelor, de îmbunătățirea soiurilor și diversificarea culturilor, de combaterea dăunătorilor, de mecanizare etc. Își organizase la Mocira loturi experimentale, primele sere și un laborator. A încercat soluții de sporire a producției și de adaptare a unor legume noi pentru această zonă, pentru anii '20, ca: roșii, vinete, castraveți, varză chinezească etc. Amploarea luată ulterior de cultura acestor legume va contribui mult la ridicarea satelor din lunca râului Lăpuș.

Nicolae Barbul a fost preocupat și de popularizarea unor cunoștințe noi de agricultură colaborând, cu articole de specialitate și sfaturi practice, la ziare ca: „Universul”, „Curentul” (și altele). A manifestat un interes deosebit pentru organizarea și participarea țării noastre la manifestări științifice internaționale în domeniul agriculturii, pentru progresul acesteia în România. Una din fotografiile păstrate de familie și achiziționate de noi pentru Muzeul Județean Maramureș ni-l înfățișează împreună cu ministrul agriculturii din Japonia, participând la o conferință internațională de agricultură, la București, în anul 1929.

Nicolae Barbul moștenește convingerile politice ale tatălui său, activând ca și acesta în conducerea locală a Partidului Național Român. Participă în 1926 la conferința de unificare a acestuia cu Partidul Țărănesc. A primit adesea la Mocira oameni politici de seamă ai țării, din anii interbelici, fruntași ai mișcării național-țărăniște, printre care, Iuliu Maniu, Virgil Madgearu, Ion Mihalache, Grigore Iunian.

Ultimii ani din viață, Nicolae Barbul îi trăiește retras la Mocira, ocupându-se cu pasiune de experiențele sale de laborator și în loturile experimentale. De asemenea, de mașinile agricole pe care le importase din Statele Unite – primele tractoare, de pildă. Sau, de unele unelte pe care le inventase singur, ca să amintim doar sapa rotativă „bucuria grădinarului”, pentru lucrările în legumicultură.

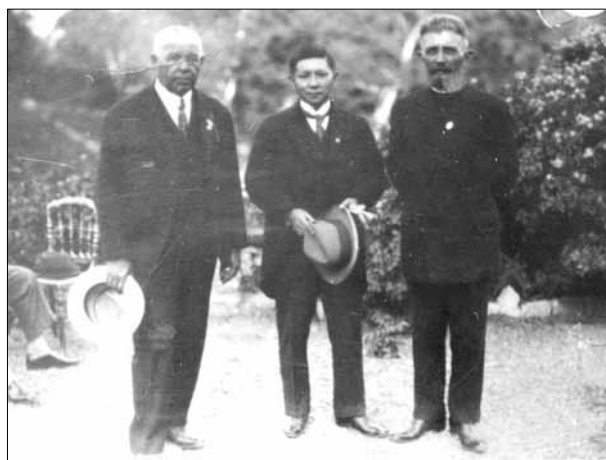
Nicolae Barbul moare la 26 noiembrie 1943. Printre ziarele care anunțau evenimentul este și „Tribuna Ardealului” din Cluj¹⁰. A fost înmormântat la Mocira, aproape de alți membri ai familiei.

Pentru aportul său la organizarea socială și economică a României, la consolidarea acesteia, inginerul agronom Nicolae Barbul a fost decorat, în anul 1928, cu „Ordinul Coroana României în grad de Cavaler”.

Înzestrat cu o inteligență sclipitoare și cu mare putere de muncă, acumulând o cultură vastă, Nicolae Barbul a înțeles să pună în slujba poporului său multe din aceste calități, rămânând una din figurile proeminente, credem, ale vieții politice, sociale și culturale românești interbelice.

* **Viorica Ursu** – muzeograf, director la Muzeul Județean Satu Mare (1971-1975), șef de secție Istorie, la Muzeul Județean Maramureș (1976-2002) – continuă să valorifice date și informații din cercetările efectuate.

E-mail: vioricaursu2010@yahoo.ro

Nicolae Barbul împreună cu ministrul agriculturii al Japoniei la o conferință internațională (București, 1929)

¹⁰ „Tribuna Ardealului”, Cluj, 3 dec. 1943.

UN MARAMUREȘEAN SĂRBĂTORIT LA ARDUD – SATU MARE

Dragomir Ignat

În a doua parte a lunii iulie 2013, în orașul Arduș din județul Satu Mare s-a desfășurat prima ediție a Festivalului „Arduș medieval”, manifestare culturală menită să readucă în memoria locuitorilor file din istoria zonei. Festivalul a fost organizat de către Primăria orașului (primar, ing. Ovidiu Duma), împreună cu Casa de Cultură „Augustin Mircea”, cu sprijinul Prefecturii și al Consiliului Județean. Evenimentul în sine a depășit sfera interesului local pentru că în cadrul lui a fost dezvelit bustul maramureșeanului Bartolomeu Dragfi, citor al Cetății Ardușului, din familia maramureșeană a Drăgoșeștilor, urmași ai lui Drăgoș-Vodă.

Orașul Arduș, atestat documentar încă din 1215, este menționat ca fiind moșie a fraților Balce și Drag, comiți ai Maramureșului, care devin unici proprietari ai lui în 1392. Din această familie se va

Unul din turnurile cetății Ardușului

Bartolomeu Drag – bustul și placa comemorativă

naște neamul Dragfiștilor, care va stăpâni moșia

până în anul 1555, la dispariția lui. Bartolomeu Drag sau Dragfi, după ce și-a maghiarizat numele, a primit permisiunea de a ridica o cetate pe moșia Ardușului, iar construcția ei a început în anul 1481. Ea a fost înălțată pe ruinele unei foste cetăți mai mici și a fost construită din piatră, având patru turnuri cu rol de apărare. Așadar, constructorul de drept și de fapt al cetății Arduș este maramureșeanul Bartolomeu Dragfi și cetatea va aparține familiei până la moartea timpurie a ultimului ei reprezentant, Gheorghe Dragfi. După moartea acestuia, cetatea ajunge în stăpânirea principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund. Ea va rămâne în proprietatea principelui Transilvaniei până în 1629, când principele Rákoczi I o donează, împreună cu domeniul aferent, văduvei baronului Károly, Zsegnei Barbela, iar apoi, în 1663, Mihai Apafi o donează magnatului Károly László. Cel care renovează cetatea, dându-i aspectul unei cetăți-castel cu patru turnuri și pivnițe subterane concepute în stil gotic, este Károly Sándor. El își va muta aici reședința în 1720, dar va locui mai mult în capitală, la Budapesta, urmărind de acolo mersul lucrărilor de restaurare și reconstrucție. În timpul reconstrucției se va renunța în bună parte la stilul gotic, astfel, încât la finalizarea lucrărilor, noul castel a putut fi încadrat mai degrabă în stilul baroc. Cetatea-castel va mai avea nevoie de renovări în 1783, 1860 și 1896. Ca un fapt aparte e de menționat că în capela cetății de aici

și-au legat destinele, în 1847, poetul Petöfi Sándor cu Iulia Szendrei, fiica intendentului cetății Ardud. Viața de cuplu va fi curmată timpuriu de moartea eroică a poetului în timpul revoluției de la 1848. Recent, castelul a fost restaurat și consolidat prin programul „Circuitul Târgurilor Medievale din Transilvania de Nord”, fiind redat circuitului turistic. Festivalul medieval inițiat, care a cuprins trupe de cavaleri și domnițe din Târgu-Mureș, Cluj, București și, evident, din localitate, precum și actori ai Teatrului din Satu Mare, tocmai în acest scop a fost gândit. În cadrul simpozionului pe probleme de istorie locală organizat cu ocazia dezvelirii bustului lui Bartolomeu Dragfi, au conferențiat prof. univ. dr. Marius Diaconescu, de la Universitatea București, descendent prin bunici din Ardud, despre istoricul familiilor maramureșene în zonă și influența lor în politica Imperiului Austro-Ungar, dr. Livia Ardelean, cercetător la Arhivele Statului din Cluj-Napoca, despre viața socială și economică a zonei în Evul Mediu, și dr. Viorel Ciubotă, cercetător istoric, despre Ardudul în izvoare istorice. În cadrul simpozionului a fost lansat romanul „Șerpoaica” scris de Karina Vlad, fiică a orașului, fostă jurnalistă sătmăreancă, în prezent trăitoare în Portugalia, și s-a cântat muzică medievală. Acum, în Ardud, în apropierea cetății, tronează două busturi, cel al maramureșeanului român Bartolomeu Drag și

Bustul lui Károly Sándor

cel al ungarului Károly Sándor, ambii foști ctitori ai ei. La sărbătoare au participat pentru a rememora istoria locului ardudeni români, maghiari, nemți, precum și oaspeți din țară și din Ungaria. E și acesta un semn al interculturalității și al conviețuirii în armonie.

Alte elemente arhitectonice din cadrul cetății Ardudului

ANDREI MIKOLA ȘI CERUL BĂIMĂREAN

Ofelia Marian

Cândva, Andrei Mikola mărturisea: „Am cunoscut cerul băimărean. Și m-am îndrăgostit de el. De atunci, sunt mereu îndrăgostit de acest cer adevărat, ne mai certăm câteodată – pe timp de furtună – dar iubesc acest cer misterios și fascinant, același și mereu altul – inexprimabila mișcare cromatică – de la albastrul pur la violet.” Deși cuvintele sale, poate, sunt cunoscute de mulți băimăreni, am ținut să le aduc și în atenția celor de prin alte părți, care vor citi această revistă, pentru că ele sunt într-adevăr emoționante pentru un băimărean născut aici, nu naturalizat, așa cum a fost acest reprezentant al Școlii băimărene de pictură, născut în ziua de 17 martie 1884 la Peleşu Mare (Satu Mare) într-o familie de învățători.

Acum, după 130 de ani de la nașterea sa, mărturisesc că îmi face o deosebită plăcere să-i revăd tablourile care degajă atâta pace și lumină și să-mi reamintesc câteva repere existențiale importante. Desigur că mie, ca băimăreancă, anul 1908 mi se pare definitoriu în viața sa, întrucât se stabilește definitiv în orașul unde va activa ca artist independent până la sfârșitul vieții. Decizia de a rămâne la Baia Mare este cu atât mai tușantă pentru noi, cu cât ea a venit după ce fusese prin lume, la școli de pictură cu nume sonore din Ungaria, Franța și Germania. Este unul dintre membrii fondatori ai Societății Pictorilor Băimăreni, înființată în 1911. Între 1927-1935 și 1940-1944 a condus Școala de Arte Frumoase din Baia Mare. În 1944 a fost ales președinte al Asociației Pictorilor din Baia Mare, asociație desființată în anul 1945. După această dată, și-a asumat incomoda situație, pentru societatea comunistă, de artist liber-profesionist. A fost membru al Uniunii Artiștilor Plastici, filiala Baia Mare, bucurându-se de mult prestigiu chiar în timpul vieții, care s-a sfârșit în 4 iulie 1970.

Dacă urmărim cu atenție traiectoria vieții sale, este imposibil să nu observăm echilibrul sufletesc de care a dat dovadă mereu în momentele de cumpănă ale istoriei, care l-au prins în acest oraș de provincie. Fără frustrări și orgolii care ar fi putut să-l determine să se mute măcar într-un oraș românesc mai mare (să nu mai vorbim de alte locuri din lumea largă, care l-ar fi putut tenta!), Andrei Mikola a rămas statornic acestui colț de țară, netentat nici de privilegiul financiar sau de cariera de jurist pe care ar fi dorit-o părinții. Acum, când scriu aceste rânduri, mă gândesc la cele peste 500 de tablouri (majoritatea aflate în colecții particulare) pe care le asociez unei fotografii a ar-

tistului la maturitate pentru că ea scoate foarte bine în evidență o infinită blândețe, ce răzbate și din pictură. Deși nu sunt critic de artă, ci doar o ființă căreia îi place să mai viziteze, din când în când, câte o expoziție, trebuie să mărturisesc că tablourile acestui pictor mi-au atras atenția nu atât prin influențele impresioniste de care s-a vorbit mult de-a lungul timpului, ci prin culorile calde, predominante în toată creația sa.

Sigur pe forța sa creatoare, pictorul intră în conștiința publicului în 1905 (înainte de plecarea sa la Paris) cu tabloul *Veteran din 1848*, care surprinde prin bogata paletă de nuanțe roșu-închis, ca după un an să-și dezvăluie chipul într-un celebru autoportret. Realizat la Paris, tabloul conține detalii ce scot la iveală o stranie îmbinare între elemente romantice cu cele din noul val de pictură bine conturat la acea dată de Gauguin și Van Gogh. Acel melanj între tradițional și modernism l-a propulsat în fruntea exponenților Școlii băimărene de pictură, unde a adus o notă originală în coloristică. Între 1905-1908 a stat la Paris, unde, pe lângă pictură, a depus o muncă temeinică de cercetare a muzeelor și expozițiilor (a lucrat la Academia Julian și la Academia Delecluse). În cer-

Andrei Mikola (autoportret, 1906)

cul artistic, animat de Leo și Gertrude Stein, i-a cunoscut pe Picasso și Matisse.

Chiar dacă voiajului la Paris i-a urmat o călătorie de studii în Italia (unde a pictat *Foișorul pinacotecii Ufișșy*), s-a reîntors în orașul de care s-a îndrăgostit la prima vedere. După stabilirea definitivă aici a fost absorbit de pictură, dovadă fiind tablourile care au început să fie prezente în multe case din Baia Mare. Chiar și azi multe din ele au rămas, la alte generații, poate în aceleași case, ele fiind o mărturie nepieritoare a frumuseții acestor locuri în care Dealul Florilor, Dealul Crucii, Câmpia Libertății și castanii sunt repere esențiale. În jurul anului 1916, pictorul intră victorios în etapa cea mai bună a creației sale, care va ține câteva decenii.

Serenitatea tablourilor în care se împletesc culorile curcubeului în nuanțe poate ascunse privitorului superficial, poate uimi și liniști deopotrivă pragmatismul și grăbitul amator de artă al secolului XXI.

A privi peisajele băimărene ale lui Andrei Mikola, în care îmbinarea tonurilor de verde, roșu, albastru și mov duce cu gândul la o poftă extraordinară de viață,

înseamnă a înțelege de ce unul dintre locurile preferate ale artistului era piața agroalimentară, unde picta ore întregi, așa cum își amintesc băimărenii cu stagiul vechi în acest oraș.

Iubirea de natură și de oameni a constituit temelia pe care și-a clădit toată opera, care cuprinde și câteva portrete celebre precum: *Țăran din Coltău* din 1910, *Studiu* – un portret de femeie din același an, *Portret de mecanic* din 1962 sau *Mielul tradițional* din 1967.

Peisagist prin excelență, Andrei Mikola a dat dovadă și de o înțelegere profundă a semenilor săi surprinși în toate ipostazele umane, demonstrând, cu fiecare tablou și cu fiecare expoziție, că a fost mereu fidel unei mărturisiri făcute în jurnalul său secret: „Trebuie să mă simt un om fericit că pot să pictez. Dacă nu aș fi lăsat să lucrez, aș plăti numai ca să pot picta.”

Maestrul Andrei Mikola a expus în mari centre artistice europene, precum: Budapesta, Berlin, Viena, Bruxelles, Oslo. În 1920, a expus în București, iar în 1961 a avut o expoziție personală în Baia Mare.

Baia Mare (peisaj)

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. ANDREI MIKOLA

Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism” (1964)

Laviniu Ardelean

Marți 17 martie 1964 – Andrei Mikola la 80 de ani

Azi se împlinesc 80 de ani de la nașterea artistului Andrei Mikola, unul dintre decanii vechii generații de pictori băimăreni, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai tradiției realiste a școlii de pictură băimărene.

Tot acum se împlinesc aproape șapte decenii de când tânărul Andrei încerca să mânuiască penelul, pe care mâna sa trudită, dar încă tânără, nu l-a părăsit nici astăzi.

Viața pictorului conține multe date similare cu cea a artiștilor care, plecați din familii modeste, aveau de luptat cu vicisitudinile regimului burghez. Ca și alți confrați, tânărul Mikola, fiul dascălului din Peleşu Mare, a cunoscut sărăcia și umiliința, dar a cunoscut și bucuria de a-și împlini nobilul ideal al creației, al dăruirii prin artă.

ARTISTUL ÎN FAȚA ȘEVALETULUI.

BADEA FLORII-I MEȘTER MARE-N SAT

Istorisiri din Țara Lăpușului

Iuliana-Andrea Pop

Fiecare sat din Maramureș își are propriile povestiri și legende. Și fiecare localitate își are oamenii cu care să se mândrească peste veacuri. Dar mare sat e Lăpușu Românesc și multe are de spus despre cei care s-au născut, au trăit și au murit acolo. Leagănul în care s-a născut și mama mea, Lăpușu Românesc, se evidențiază în întreaga Țară a Lăpușului prin ținuturile întinse pe care acesta este așezat, fiind cea mai populată așezare din regiune. Situat la nivel submontan, îngrădit de dealuri pitorești, parcă de poveste, și de păduri nesfârșite, străbătut de cristalinel râu Lăpuș, satul copilăriei mamei mele e un motiv de melancolie și dor ori de câte ori pășesc prin hotarele acestuia.

Proust spunea că simțul mirosului este cel care

Fântâna din ograda casei lui Șofron a Florii

provoacă cel mai intens subconștientul, dând naștere celor mai puternice amintiri. Așa și este. Întotdeauna izul amărui de fum amestecat cu mirosul de balegă proaspătă de pe ulițele satului și aroma dulceagă de fân umed îmi amintesc de satul bunicilor, pe unde am avut privilegiul să copilăresc și eu, petrecând du-mi acolo unele vacanțe de vară. Îmi amintesc și acum de mirosul plăcintelor cu brânză iute și coarde care mă ademenea încă de la poartă, făcute cu atâta drag de bunica atunci când știa că-i vom călca pragul... Căsuța bătrânească, atât de deosebită de altele de pe ulița de lângă Horincie, împodobită cu motive din lemn și metal specifice etnografiei românești, specială tocmai pentru că bunicul era mare meșter în sat... Ei, că despre badea Șofron a Florii vreau să vă povestesc, un om despre care în special bătrânii din Lăpușu Românesc își amintesc cu drag, un necunoscut, dar talentat meșter popular...

Șofron Filip s-a născut în luna iulie a anului 1921, în satul pe care l-a iubit o viață, în Lăpușu

Românesc. Vremuri tulburi pe atunci, și vremuri tulburi a și trăit... A trecut prin războaie și comunism, prin sărăcie și muncă multă. Dar, cum ziceam... S-a născut într-o familie de țărani modești, că așa erau toți sătenii pe vremea aceea de după Primul Război Mondial, oameni care încercau să își refacă gospodăriile după atâtea clipe de restriște... Nu cunosc multe despre adolescența lui, știu doar că a luptat în cel de-al Doilea Război Mondial și a fost împușcat în mână, pe care însă doctorii au reușit să i-o salveze... Cu câtă plăcere povestea badea Șofron tuturor care-l ascultau întâmplările din război... Iarna, la gura sobei, noi, nepoții, clonțănind semințe de dovleac, ascultam cu uimire istorisirile bunicului... Ni se părea că sunt întâmplări vechi, din altă lume, pe care noi cu adevărat nu o cunoșteam...

Avea moșul nostru și o carte în care erau elogiați veteranii și martirii de război și în care era evocat și el, din care ne citea cu mândrie... În multe nopți mă trezeam și îl vedeam pe bunicul citind îngândurat din acea carte. Era mândru că deprinsese încă de copil tainele cititului, așa cum mulți nu avuseseră ocazia pe vremea lui. Tot el ne citea dintr-o veche carte cu zodii, ferfenițită de trecerea timpului, dar valoroasă pentru sfaturile pe care le oferea despre muncile agricole și recoltă, temperamentul oamenilor, viitor... Un vechi tratat de astrologie, scris într-un limbaj aproape arhaic. O carte pe care poate o voi regăsi uitată într-unul din rafturile bunicilor, acum acoperite de praf și singurătate.

După război, badea Șofron s-a căsătorit cu Maria, o frumoasă fată din vecini, care i-a rămas alături până la adânci bătrâneți și care este bunica mea, o femeie pe al cărei chip nu puteai citi altceva decât blândețe și bunătate și o credință neșarmurită în Dumnezeu. Tinerii căsătoriți au trăit o vreme în afara

Elemente decorative realizate de badea Șofron a Florii

satului, la șapte kilometri distanță de acesta, în ținutul așa-numit al Prelucilor. Până la urmă s-au mutat pe una din multele ulițe ale satului, mai exact pe drum în sus, lângă Horincie și cimitirul evreiesc, acolo unde o presfântă cruce străjuiește drumul și unde în ajun de Sfântă Mărie fetele îi cântă cu patos Sfintei Fecioare.

Cruce la margine de hotar meșterită de badea Șofron a Florii

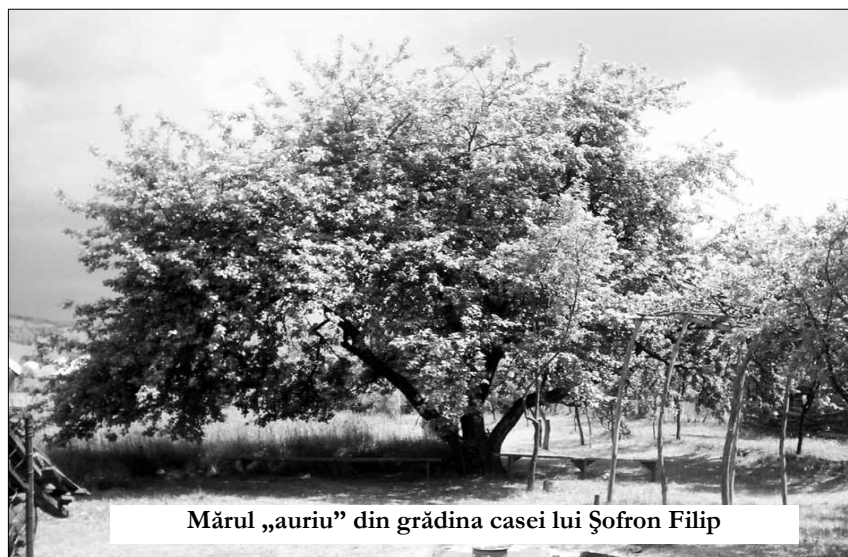
Împreună au avut șase copii: Măriuca, Anuca, Victoria, Ion, Nicolae și Viorica, cea mai mică fiind mama mea. Fiecare dintre copii, odată cu trecerea timpului, și-a întemeiat propria familie, ducând moștenirea lui Șofron a Florii mai departe.

De ce istoria lui e mai altfel decât a altor săteni? Badea Șofron a Florii a fost un fel de Iocan al

Lăpușului Românesc, având o fierărie de toată frumusețea în cadrul propriei gospodării, fiind multă vreme singurul fierar din sat, înzestrat cu o imaginație ieșită din comun. În fierăria lui se potcoveau caii, se mește-reau securi, ciocane, care, cruci de tablă pentru morminte, cruci de hotar și multe altele. De câte ori mergeam în vizită, în timpul zilei, dacă nu era la câmp, bunicul era în fierărie. Aceasta nu mai există, din păcate, deoarece badea Șofron a părăsit această lume în 2004, ducându-se spre lumi mai bune, dar amintirea ei există și acum. La el în poiată, tocila și foalele sunau de zor în fiecare seară. Mai mereu avea câte un mușteriu care venea la el cu câte o treabă de rezolvat. Totuși, talentul bunicului s-a văzut în minunățiile pe care le-a construit în propria-i gospodărie și în crucile de tablă pe care le realiza pentru a fi puse la mormintele celor dispăruți. El a împodobit casa și șura cu diferite motive tipice, colorate, care să ne amintească mereu de legătura strânsă dintre om și natură.

Avea o măiestrie deosebită în realizarea crucilor de piatră folosite tot la morminte sau ca semne de hotar. Voi fi mândră să-i arăt oricărui vizitator în cele două dintre cimitirele Lăpușului Românesc crucile făcute de meșterul Șofron a Florii, care ies în evidență prin culorile puternice (în special albastru și galben) și prin modelele folosite. Te duc ușor cu gândul la Cimitirul Vesel din Săpânța, doar că motivele sunt specifice Țării Lăpușului și seamănă cu cele de pe costumele populare ale zonei.

Șofron Filip avea o gospodărie mare, cu care se lăuda în sat: pe lângă casă, șură și fierărie, mai deținea și un atelier plin de unelte de tot felul, o moară de făcut făină (de grâu sau mălai), cotețele porcilor și ale păsărilor de curte, grajdul vacilor, precum și o grădină mare, în mijlocul căreia tronează încă și acum un măr care face mere aurii, ca din poveste, iar în spatele grădinii, primăvara, te atrage o mare albă de lușcuțe. Vremurile au trecut, badea Florii nu mai e și nici nevasta lui, dar amintirile rămân veșnic, udate de lacrimi, ca crucile colorate, de metal, ce-au fost făurite de mâna lui...

Mărul „auriu” din grădina casei lui Șofron Filip

RÂPANU

prof. Traian Rus

Prin anii '70-'80 ai veacului trecut, pe Ulița Mare a Oarței de Sus puteai vedea, din când în când, un personaj mai aparte. Era domnul Râpanu din Motiș. Când mergea spre Corni, era singur, când se întorcea spre Motiș, era împreună cu nevastă-sa. Mic de statură, cu o față colțuroasă și o mustață neagră, groasă, purta la mână o geantă de piele. Pe cap, iarna purta o căciulă înaltă, cam terfelită, vara o șapcă elegantă, având o formă aparte.

Când ajungea în dreptul casei noastre, venea la poartă și o striga pe soacră-mea:

– Tu, Liviucă, acasă ești?

– Acasă. Hai în-lontru.

– Oi vini, că-s tare ustenit și până în Corni mai am ce mere. Iară mi-o fujit dibolița și trebe și mă duc după ie.

– Bată-te norocu și te bată. Băsama iară ai țapat-o.

– Țăpatu-o dracu. Fujit-o ie. Îi drept că i-am tras vo căteva, că nu mai are capăt cu băutura.

Soacră-mea îl chema în casă și îl ominea cu câte un pahar de pălincă. Povestea una și alta, de regulă despre o mătușă din Zalău, măritată acolo cu un plutonier major, și, din câte am înțeles, Râpanu fusese cel care mijlocise căsătoria, pe vremea când era și el „majur” la unitatea militară. Apoi, mulțimea frumos și pleca spre Corni să-și recupereze „dibolița”, de fapt soția lui, fugită la părinți din cauza bătailor frecvente și exagerate la care era supusă.

A doua zi, după-masa, apăreau împreună și iarăși veneau pe la noi, ca să-și tragă sufletul.

– Tu, Liviucă, cum și nu fug di la bolundu' aiestă? Tătă zua mă bate și mă comandă. Zăce că-s blăstămată și băutoare. Cât o fost „majur” mă țânea ca pă o doamnă. Amu mă pune la lucru tătă zua și nu mă lasă să mă ating de băutura. O bè tătă numa sângur. Când eram în Zălauă, în tâte zălile ne întâlnem cu doamnele de militari și beiem numa bunătăț, lichioruri și coniacuri. Amu nici palincă nu-mi dă. Cum și nu fug de la el? Nu mi-i ciudă că mă mai bate, că-i bărbat și are dreptu, da, hăpt așe?

– Tăt baiu îi că mă faci de rușine. Atăta tăt. Și mă vadă pă mine oamini cum mă tăt duc după tine. Ce și le spui? Le spui că mi-o fujit dibolița. Unii știu că ești tu, alții hăpt cred că mi-o fujit dibolița și mă duc după ie. Dibolițale și iepile, când îs goniță, să duc și ai ce umbla după ie le până le afli. Și ce te tăt plânji că te bat? Când te-am luat ai crezut că ți-oi da numai scrijele unsă cu mnere? Asta-i tătă problema, că mă faci de rușine. Hăpt pă mine, care nu m-am lăsat nici la on episcop?

Cum asistasem la dialogul dintre cei doi, l-am întrebat: Cum, adică, nu te-ai lăsat nici la on episcop?

Nu s-a lăsat mult invitat și mi-a povestit o întâmplare pe care am găsit de cuviință să o prezint și cititorilor mei, pentru caracterul său hazliu. Pentru Râpanu a fost, în mod sigur, cea mai importantă întâmplare din viața lui și l-a făcut celebru printre codreni.

– Io, în Motiș, nu-s oricine. Am fost domn, am fost plutonier major în armata din Zălauă. Când vineam acasă în uniformă de majur tăt motișenii mă salutau. Și apoi nu-s din orice neam. Am pământ mult și gospodărie. Am de tâte. Am muncit mult ca să-mi câștig poziția bună pă care o am în sat. Și apoi și vie episcopu' și să mă băjocorească? Îs, io, om mnic, da' și nu-și bată nime joc de mine!

– Dar ce s-a întâmplat?

– O fost sfințirea besericii și o vinit episcopu de la Cluj. Mare sărbătoare pântu sat și pântu noi tăt. Mi-am invitat tâte neamurile. De știam ce-oi păți nu-l chemam pă niciunu, că hăpt în prezența lor am pățat rușinea. Unii o vinit de sâmbăta și ne-am pus pă omnit, mai până dimineața, cu pălincă și, cu povești, vremea o trecut. Ne-am culcat și nu ne-am mai trezât până duminică pă la 11. Eram beteji cu tăți și ne-am tomnit cu câteva păhare de pălică. Apoi am mărș la beserică. Când am ajuns aculo, câtă sfârșitu' slujbii, ne-o observat episcopu, care zăcea predica. S-o uitat la noi încrunțat, s-o oprit, și-o zâs: „Iubiți creștini. Vine o dată Episcopu' la voi și unii nici acuma nu și-o aflat vreme să vină la biserică până la sfârșitu' slujbei. Mai mare rușinea!”

– Și ce-ați făcut?

– Tăt s-o întors cătă noi. Am gândit că intru în pământ! N-o fost bai de mine, da' neamurile... Așe o rușine n-am mai pățat. Trăbuiè să fac ceva ca și mă răzbun. Ce-o v'ut zăce neamurile? Și să vezi ce trăznaie mi-o vinit în cap. Am fujit acasă, că stăteam aproape, și mi-am luat o foarfecă. Avem o foarfece mnică care tăie ca briciu. M-am întors și m-am băgat pântre oameni. Episcopu' umbla cu crucea și tăt să îndesuieu cătă dumnealui. Am ajuns aproape și i-am rătunzat barba cu foarfeca. Nime n-o observat. Când o sâmtăt, s-o spăriet și o început să străje de parcă l-o opărit oarecine: „Săriți, săriți! Mă omoară, mă omoară!” Io, mi-am băgat foarfeca în jeb, și am luat-o cătă casă. N-am făcut mai mult de 50 de metri și on zdrahon de om o pus mâna pă mine și m-o tăt dus pă sus până la o mașină, on Gaz. Când am văzut-o, am știut că-i mașina Miliției din Cehu. M-o cotate și o aflat foarfeca. M-o dus până la Miliție. Acolo m-o pus să dau declarație. Am recunoscut tăt. M-o întrebat dacă am vrut să-l omor, da' până la urmă și-o dat sama că și episcopu o fost vinovat. M-o băgat la arest. Apoi m-o judecat și mi-o dat doi ani de închisoare. I-am făcut la Satu Mare. N-o fost tare greu aculo, că am lucrat, și femeia mi-o adus de tâte. Gardienii o fost buni cu mine. Tăt mni-o dat dreptate. Motișenii, de atunci, m-o tăt blamat. O zâs că i-am făcut de rușine. Io le zăc că nu i-o străcat nici episcopului să știe ce fel de oamini suntem. Și să nu-și mai permită să ne jignească.

Fă-i codreanului orice, dar să nu-l lovești în mândrie!

16 iunie 2013

O FAMILIE PĂSTRĂTOARE DE TRADIȚII: FAMILIA POP IOAN MARIAN DIN FINTEUȘU MARE

Anca Sima

Farmecul vieții de familie este acela că membrii ei sunt uniți nu doar prin sânge, ci și prin dragoste și obiceiuri comune.

Oriunde în lume, oricâtă unitate în diversitate ar exista, ceea ce ne păstrează identitatea sunt graiul, portul și obiceiurile.

La fel ca multe alte familii din Finteușu Mare, familia Pop Marian și Nadia are modul ei de a respecta, păstra și transmite generațiilor viitoare anumite tradiții legate de portul popular, sărbătorile religioase: Paști, Crăciun, Rusalii, sau de evenimente care marchează viața fiecăruia dintre noi – botez, nuntă, înmormântare.

Ioan Marian Pop s-a născut în data de 19 martie 1971, într-o familie de chioreni: tatăl este Ioan Pop, venit de ginere în Finteuș din localitatea Ciolt, mama, Maria, este finteușeancă. Marian Pop a avut o copilărie fericită alături de fratele său, Doru. A urmat Școala Generală din localitate și Liceul Agroindustrial din Șomcuta Mare.

Încă din copilărie a fost atras de dansul popular. Și-a început activitatea artistică la vârsta de 11 ani, ca dansator în Ansamblul „Stejarul” din Finteușu Mare, coordonat de prof. Andrei Dragoș, unde activează și în momentul de față, alături de soția sa. În perioada liceului, a făcut parte din Ansamblul Casei Pionierilor din Șomcuta Mare. O perioadă scurtă de timp a fost dansator în Ansamblul „Transilvania” din Baia Mare (1991). Din 2011, este membru al Corului Bărbătesc din Finteușu Mare.

În anul 1996 s-a căsătorit cu Nadia, fiica lui Vasile și a Angelei Papiță din Valea Chioarului, o femeie pentru care valorile familiei sunt foarte importante. Nadia a urmat cursurile Școlii Generale din Valea Chioarului, unde a făcut parte din echipa de dans popular a școlii. Cursurile liceale le-a urmat tot în zona Chioarului, la Liceul Agroindustrial din Șomcuta Mare. După căsătorie, aproximativ din anul 2005, a intrat, alături de soțul ei, în Ansamblul Folcloric „Stejarul” din Finteușu Mare.

Odată cu căsătoria în Finteuș, Nadia și-a adus cu ea o importantă zestre primită de la familia ei, printre care și obiecte de artizanat specifice locului: fețe de masă cusute în *chelîn* (chilim), *ciur* (broderie), ștergare țesute în răz-

boi..., pe care le prețuiește foarte mult și cu multă plăcere coase și azi, atât lucruri pentru decorarea locuinței, cât și costume populare (poale, spăcele, șorțuri sau veste). În zilele reci de iarnă, când nu este foarte multă treabă în gospodărie, se întâlnește cu prietenele ei în șezătoare, sau, cum se mai spune pe la Finteuș, „mère cu lucru”.

Familia Pop a fost binecuvântată de Dumnezeu cu doi copii – Marian și Alexandra, frumoși, sănătoși și iubitori de folclor, că, doar, seamănă cu părinții. Marian este elev în clasa a X-a la Grupul Școlar „Ioan Buteanu” din Șomcuta Mare. A dansat pentru prima dată într-o echipă de dansuri în clasa a doua, tot în cadrul Ansamblului Folcloric „Stejarul”, iar în prezent este și el membru al Corului Bărbătesc din Finteușu Mare. Alexandra este în clasa a VI-a la Școala Generală din Șomcuta Mare și este dansatoare a Ansamblului „Doina Chioarului” din Șomcuta Mare.

Nadia, Ioan Marian, Alexandra, Marian-junior

Fiind membrii unor ansambluri folclorice cunoscute, atât copiii cât și părinții au participat la diferite concursuri, festivaluri și spectacole în țară și în străinătate (de exemplu, la concursul „O dată-n viață”, au dansat în spectacole în Elveția, Polonia, Ungaria, Italia).

Fiind pasionat de tradiții și obiceiuri, Marian a început să învețe câte ceva din arta stărostotului, iar în 1990 a cerut prima mireasă, în calitate de staroste. În zona Chioarului, momentele importante ale nunților sunt marcate de către staroste. Fiind un bun orator și având acea putere de inventivitate în domeniul versificăției necesară unui bun staroste, Marian începe să organizeze nunți începând din anul 1998.

Marian lucrează la Firma „Baumit România” – este director de zonă – și, fiind un om foarte ocupat, treburile gospodăriei rămân în grija Nadiei. Ea s-a dedicat creșterii celor doi copii, care o ajută și o respectă, la rândul lor. Nadia este o bucătăreasă desăvârșită, prepară cele mai bune bucate tradiționale, cu legume cultivate de ea și de socrii ei în grădina casei.

Din neam în neam, și-au transmis dragostea pentru pământ. Sunt oameni harnici și gospodari, se ocupă de cultivarea pământului familiei și creșterea animalelor în gospodărie (au două vaci, doi porci,

Ioan Marian Pop staroste la o nuntă

30 de găini, șapte iepuri, un câțel și o pisică). O activitate foarte plăcută pentru ei este îngrijirea *bijului* (viei) de pe locul Mărușca. Participă toți la toate muncile specifice viticulturii – de la curățat, săpat, până la *suretiul* (recoltatul) strugurilor. La culesul mălaiului sau la alte treburile care presupun mai multă forță de muncă, ei fac clacă cu prietenii și vecinii, mergând și ei la rândul lor când aceștia au nevoie. La sfârșitul muncii, clăcanii sunt ospătați cu horincă, vin și mâncare.

Familia Pop păstrează câteva tradiții, lucru care le creează sentimentul de continuitate, de apropiere, care unește familia. Petrecerea sărbătorilor în familie este un obicei, la ei.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă, copiii au mers în grupuri cu colindatul pe la casele oamenilor și au fost răsplătiți cu colaci și dulciuri. Acum, că băiatul a crescut, el merge în noaptea de Crăciun și colindă toate fetele din sat. Adulții se strâng pe ulițele satului și colindă în grupuri, mergând pe la casele fiecărui membru al grupului.

De Anul Nou, băiatul mergea cu sorcova pe la casele oamenilor, în special pe la vecini, pentru a le ura belșug și sănătate în anul care vine, iar de Bobotează, cu Chiralesa, vestea apropierea preotului care merge cu crucea să sfințească casele.

De Sfintele Paști, Marian, Nadia, Marian juniorul și Alexandra pregătesc împreună vopsitul ouălor și prepararea celorlalte bucate specifice acestei sărbători (miel, umplutură). Ziua de Paști începe încă de la miezul nopții, la biserică, cu Sfânta Liturghie pentru Învierea Domnului. În dimineața zilei de Paști, păstrează un ritual încărcat de semnificații străvechi. Pun într-un vas cu apă un ban de argint și un ou roșu. Cu această apă se spală pe față toți cei ai casei, pentru a fi tot anul curați ca argintul și îmbujorați ca oul vopsit, apoi se pregătesc pentru biserică. Țin ajun până la sfârșitul slujbei, când se întorc acasă și încep masa cu pasca sfințită de preot, iar apoi mănâncă din bucatele care au fost duse la biserică pentru sfințire. Acestea se duc la biserică în *coșerci* acoperite cu ștergere cusute în casă.

Cu ocazia Rusaliilor, ei arborează și azi la porți ramuri verzi de tei, pentru a fi feriți de duhurile rele. După slujba de la biserică, merg împreună cu ceilalți credincioși din parohie la sfințitul apei – în țarină. Cu această apă se stropește câmpul pentru a fi ferit de grindină.

Tradițiile sunt importante pentru această familie, nu neapărat prin acțiunea în sine pe care o reprezintă (uneori alunecând în superstiție), ci pentru ceea ce se petrece odată cu ele. Este important faptul că familia petrece odată cu ele. Este important faptul că familia petrece acel timp împreună, e unită, și de aici rămân și amintiri plăcute, peste ani.

ȘCOALA ROMÂNEASCĂ, ÎNCOTRO?

prof. **Mihai Litinschi**

Încerc, cu autoritatea conferită de peste 40 de ani în slujba catedrei, cu zeci de participări la olimpiade naționale, județene, locale, la concursuri de admitere și de bacalaureat, să exprim un punct de vedere, deloc exclusivist, chiar participativ, din ce în ce mai îngrijorat de o amplă deteriorare ce se constată de la an la an în școala românească la toate nivelurile și de toate tipurile. Subliniez de la început, cu toată fermitatea și convingerea, că nu elementul uman de calitate lipsește, nivelul IQ-ului chiar a crescut în ultimul deceniu, prin îmbogățirea surselor de informare și a posibilității alternării acestora în funcție de preferințe, pentru a răspunde și celor mai riguroase cerințe ale unui tineret studios din ce în ce mai evoluat și mai exigent. Dovadă, reprezentările, în continuare remarcabile, la olimpiadele internaționale, la concursurile de inventică, participarea elevilor și studenților români la proiecte naționale și internaționale de anvergură. Nu este mai puțin important de subliniat însă și un cras dezinteres pentru studiu, dar și pentru muncă în general, al unor reprezentanți ai tinerei generații aflați pe cealaltă parte a curbei lui Gauss în ceea ce privește inteligența, dar și educația, cei care umplu foile matricole și tabelele afișate după testările naționale, examenele de admitere sau bacalaureat, cu note mult sub 4; tot aceștia măresc alarmant procentul șomerilor, pentru că nu sunt atrași de munci necalificate, iar pentru o minimă pregătire au nevoie de absolvirea unor cursuri de calificare oferite gratuit de stat, de care de asemenea nu sunt atrași, preferând să trăiască pe spinarea părinților sau să se implice în afaceri ilegale cu droguri și țigări, ori în bande organizate, să atace bănci și magazine sau case locuite de bătrâni neajutorați. Nu mai vorbim că barurile și restaurantele sunt pline-ochi cu ei, iar consumul de droguri, alcool și țigări a devenit un adevărat flagel național. Așadar, dacă gradul de înzestrare genetică este în continuare mulțumitor pentru români – până când urmările agenților de depreciere a sănătății populației enumerați mai sus nu vor dezzechilibra evident dotările naturale, cum începe să se întâmple deja în câteva țări din lume – nu același lucru se poate afirma despre dotarea materială și științifică a instituțiilor de învățământ românești, anulându-se astfel un principiu elementar că „la condiții egale – cerințe egale”.

Cum să pretinzi aceleași rezultate de la școli fără cadre didactice calificate, fără mijloace de învățământ, fără curent electric și căldură, fără spații sanitare civilizate, cu dimensiuni ale spațiilor de învățare și cu bănci improprii desfășurării procesului de învățare, care poate dura uneori chiar și șase ore zilnic?

O altă problemă esențială este cea a structurii școlii românești. Se bâjbâie de zeci de ani în ceea ce privește găsirea unei formule cât mai adecvate la nivelul postgimnazial. Nici trecerea de la grădiniță la școala primară nu a regăsit cele mai fericite auspicii, nici învățământul gimnazial nu și-a consolidat încă programele/curriculum-urile și nici obiectele/specialitățile de învățare. Ca o mică paranteză, susțin în continuare, cum am făcut-o, de altfel, în ultimii 20 de ani, un învățământ gimnazial opțional, cu clase, sau chiar unități de învățământ cu caracter vocațional – de muzică, de balet, de arte plastice, de sport etc. – pe măsura dotării fizice și intelectuale a elevilor și în funcție de opțiunile lor, iar pentru marea masă a participanților la nivelul gimnazial – posibilitatea alegerii încă din clasa a V-a a profilului uman sau real, cu obligativitatea învățării la toate profilurile, vocațional, real, uman, a două limbi de circulație internațională. Revenind la nivelul postgimnazial, existența liceelor tehnologice, așa cum există și funcționează acum – mai bine-zis cum agonizează – nu face decât să creeze o mare confuzie în rândul elevilor care le populează, și o mare gaură neagră în economia națională: pe de o parte apariția și adâncirea crizei forței de muncă, pe de altă parte creșterea șomajului. Argumentez: aceste licee tehnologice ar trebui să pregătească muncitori calificați în diverse domenii solicitate de cerințele pieței forței de muncă, dar observăm cu stupoare că din nomenclatorul de meserii – în care au apărut și zeci de specialități noi, pentru care, de asemenea, nimeni nu se gândește unde și cum poate fi pregătită forța de muncă – încep să aibă o palidă reprezentare meserii care sunt foarte active încă, precum sudor, strungar, frezor, forjor, ceasornicar, fierar, șelar, potcovar etc., pentru care am început să solicităm chiar specialiști din afara țării; din cealaltă perspectivă, neavând pricepere necesară încadrării într-un loc de muncă după absolvirea liceului, conform legilor protecției sociale, acești tineri de

peste 18 ani cer ajutor de șomaj și nu au posibilitate nici a înscrierii la cursurile unei forme de învățământ superior, pentru că, așa cum am văzut, nu trec de examenul de bacalaureat, iar dacă reușesc totuși să-l ia, nu pot face față rigorilor învățământului superior, pornind chiar de la admitere. Aceste licee ar trebui transformate de îndată în școli profesionale și de meserii, așa cum au existat dintotdeauna în școala tradițională românească, acoperind astfel cerințele economiei naționale și răspunzând totdeauna opțiunilor tinerilor pentru un drum potrivit în viață. Trebuie să introducem în paralel și conceptul că nu există meserii pentru care să se dea „spor de rușine”, dacă aceste meserii se efectuează cu respectarea normelor de protecție socială, cu mijloace tehnice adecvate și cu o atitudine modernă despre muncă.

Cât privește liceele „reale, umaniste, de cultură generală” sau cum se vor mai fi numind, e necesară pentru ele o restructurare a programelor, în sensul dezafectării de obiecte și materii neinteresante și neimportante pentru pregătirea profesională și pentru viața a tinerilor, a esențializării materiei de învățat, a legării ei de practică, pentru a deveni funcțională în viața de zi cu zi, dar și atractivă în cadrul procesului de asimilare; se va reduce astfel și timpul de lucru al elevului, atât acasă, cât și la școală, dar se va schimba și părerea cvasiunanimă a subiecților învățării că școala e un locaș de tortură, nu un loc unde se formează caracterul și personalitatea, unde se capătă cunoștințele pentru viitor, unde se face și educație. Pentru că acest capitol începe să fie din ce în ce mai neglijat, cu atât mai mult cu cât mediul de acasă lasă uneori foarte mult de dorit, alteori e aproape inexistent ca valoare educativă și culturală, din cauza im-

plicării părinților în problemele propriei meserii sau ocupații și din alte varii motive, și atunci adolescentul ar avea nevoie de răspunsuri la multele întrebări care îl frământă și pe care cel mai calificat să le dea este mentorul său, profesorul, cel care, de cele mai multe ori, ar trebui să-i fie și un real model în viață. Ce modele pot deveni însă acești viitori profesori, când eșuează lamentabil în titularizarea la catedră, în proporție de peste 50%, cu note de 2 și 3, când comit fraude la examene, când fac meditații pe bani împovărați pentru bugetul precar a multor familii de români, nevoiți să apeleze la această formă de pregătire suplimentară, dată fiind existența în sistem a acestor profesori slab pregătiți sau indolenți. Am cunoscut sau mi-au relatat elevii mei despre profesori hrăpăreți, care își făcuseră propria școală în apartament sau în grădină, „pregătind” câte 20 de elevi odată și „taxându-i” fără să-și facă scrupule, sub cini-cul slogan, cum că „domnia și prostia se plătesc”. Dar am și plăcuta revelație a unor adevărate exemple de dăruire și probitate profesională, departe de astfel de porniri, dar aproape de sufletul copiilor, cu promovabilitate aproape de procentul maxim, cu reușite la olimpiade, cu acțiuni culturale stimulativ și educative, care scoteau din anonim localitatea unde trăiau și munceau.

Cum nu am pretenția că părerile mele sunt un panaceu în stare să vindece rănilor destul de grave ale școlii românești, ci doar punctul de pornire al unor alte puncte de vedere, aștept ca ele să apară și să miște ceva într-un sistem al cărui immobilism devine de-a dreptul alarmant.

august 2013

BAVNA – „PĂDURE DE GÂNDURI”

Gelu Dragoș

Încă din pruncie m-am îndrăgostit definitiv de Rezervația de stejar pedunculat Bavna Lucăcești-Fersig. În fericita mea copilărie, îmi închipuiam că acolo trăiesc zâne, pitici, că sunt cabane în care vânătorii au în curtea lor căprioare, cerbi, iepurași și veverițe, că pădurarii vânează urși, porci mistreți și lupi. După ce am crescut mai măricel, am descoperit pârâul Măriuș când mergeam cu tata sau unchiul meu, Ioan și Vasile, la cules de hribe. M-au impresionat *cetele*, păsări foarte asemănătoare cu berzele. În adolescență, cred că eram în clasa a XI-a la liceu, eram la cules de cartofi cu familia mea în locul numit La Pădure, cel mai apropiat teren agricol de Rezervația Bavna, despărțit de aceasta de pășunea satului. Atunci l-am cunoscut pe profesorul Ioan Nădișan,

burii, câte trei până la șapte cuiburi într-un copac. Fascinat de ceea ce spunea profesorul, i-am rugat pe ai mei, cu toate că mai erau cartofi de cules, să mă lase să-l însoțesc pe misteriosul străin. Avea la dânsul un aparat foto, rusec, cred, cu care dorea să facă fotografii, și un carnețel în care nota ceea ce i se părea important. Am obținut cu greu acceptul alor mei, spunându-le că voi încărca sacii cu cartofi la întoarcere, și am plecat bucuros cu dânsul, iar lui i s-a luminat chipul, deoarece nu era singur și avea un tovarăș care cunoștea în amănunt relieful și îl putea ghida cu autoturismul pe drumul cel mai bun posibil.

Am lăsat mașina undeva, la vreo 300 de metri de pădure, din cauza terenului denivelat, și ne-am continuat drumul pe jos. Astfel am aflat că se documen-

Rezervația de stejar pedunculat din Bavna

care, venind pe un drum lăturalnic, s-a împotmolit cu Dacia sa 1300 și ne-a rugat să împingem mașina ca să iasă din noroiul în care intrase. Mama mea, curioasă, l-a întrebat ce caută un „domn” în zonă, iar el ne-a povestit ce bogăție verde avem lângă noi. Ne-a mai spus că merge să monitorizeze colonia de stârc cenușiu (*Ardea cinerea*) înainte de a pleca în țările calde și că acestea și-au găsit lăcaș pe o arie de aproximativ 71 de stejari, în partea de nord a rezervației, la o distanță de circa 80-100 de metri de liziera pădurii. Tatăl meu, Aurel, brigadier de câmp, l-a întrebat de unde știe atâtea lucruri, iar acesta și-a continuat cu patos discursul, spunând că sunt aproximativ 160 de cui-

tează pentru o carte pe care o să o tipărească cu alți colegi cercetători biologi. Pentru prima dată am auzit că această pădure de stejar este un eșantion al codrilor seculari de odinioară, iar ghinda recoltată se duce pentru producere de puieti în pepinierele Direcției Silvice, că are o vârstă de peste 150 de ani, o suprafață de 26 ha și a fost înființată de Regina Maria Tereza, prin plantarea de stejări aduși din pădurile Imperiului. Curiozitatea mea a fost satisfăcută în totalitate și se părea că domnului profesor Nădișan chiar îi făcea plăcere să-i fie puse întrebări. Am mai aflat că în Pârâul Răchichișa se cuibărește rața mare (*Platyrhynchos*),

datorită peștilor care se găsesc aici. Mi-a povestit apoi despre laleaua pestriță (*Fritillaria meleagris*), care înflorește la începutul lunii aprilie, că această floare este considerată monument al naturii încă din 1963 de către Comisia Monumentelor Naturii. Și eu știam despre stârci, de *cupe*, deoarece așa le ziceam noi, lucăcenii, dar nu știam în acea perioadă cât este de valoroasă specia și că trebuie ocrotită. Fie vorba între noi, referitor la lalele, mulți localnici, în necunoștință de cauză, le luau cu bulb cu tot când înfloreau și le plantau în grădina din fața casei.

Întâlnirile de mai târziu cu domnul profesor Ioan Nădișan la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”

mă încântau de fiecare dată, iar subiectul abordat era pădurea Bavna sau profesorul Vasile Mărieș, un prieten bun al Domniei Sale. După ce am ajuns dascăl, am organizat multe excursii cu elevii mei în acest areal de vis, ba, mai mult, după ce am devenit membru al Clubului „Spinul”, am profitat de cunoștințele vaste ale inginerului silvic Nistor Bud, originar din Dăneștii Chioarului, membru fondator al clubului epigramistic. După peregrinări prin școlile maramureșene din Șomcuta Mare, Buciumi, Boiu Mare, Tres-

Copii din Cercul Ecologic „Laleaua Pestriță”

tia, în anul 2004, am ajuns învățător la Școala Mireșu Mare, și primul meu gând a fost să înființez un cerc ecologic, pentru a-i învăța pe copii să prețuiască natura, să trăiască în armonie cu ea, să respecte regulile de ocrotire a ei și să-i învețe și pe cei de-acasă aceste lucruri. Împreună cu profesoara de biologie Cornelia Mureșan, timp de opt ani am avut activități fructuoase sub egida Cercului Ecologic „Laleaua Pestriță” (nu puteam să-l numim altfel, nu?!): cu ocazia Zilei de 1 aprilie, Ziua Păsărilor, am instalat căsuțe pentru păsările mici, cum ar fi pițigoii, sturzii, mierlele, stâncuțele, privighetorile, porumbeii sălbatici. Am realizat parteneriate de Ziua Pământului (22 aprilie) cu Palatul Copiilor Baia Mare, la care a participat și doamna director Doina Bentu, cu Grupul Școlar „Aurel Vlaicu” Baia Mare, elevi însoțiți de profesorii dr. Radu Hotea și Marcelina Hotea, acțiuni de ecologizare sub îndrumarea Gărzii Ecologice, reprezentată de comisarul-șef Vlad Dănilă și ornitologul Robert Hitter.

Prin toate aceste excursii de documentare, am încercat să le insuflăm elevilor mirșeni și lucăceni ideea că rezervațiile naturale (ca aceasta, a noastră) sunt arii protejate, scopul fiind protecția și conservarea unor habitate și specii naturale, atât sub aspect floristic, faunistic, forestier, hidrologic, geologic, paleontologic, speologic, cât și pedologic, în care singura formă de exploatare admisă este turismul. Mă bucură faptul că o tânără din Tulgheș plecată de pe băncile școlii noastre, alături de Fundația ASSOC, a implementat un proiect cu fonduri europene, „Dru-

Exemplar deosebit de stejar pedunculat

mețul din pădure”, și roadele încep să se vadă. S-au pus panouri la intrarea în rezervație cu toate speciile de flori, păsări și animale rare care trăiesc în acest habitat, cu denumirea lor științifică, dar cel mai însemnat lucru din punctul meu de vedere este faptul că elevii încep să posede o cultură ecologică, de prevenire a poluării mediului natural.

Pentru anul școlar 2013/2014, împreună cu ing. Ionică Pop de la Agenția de Protecția Mediului Baia Mare și într-un parteneriat educațional cu Școala Gimnazială „George Coșbuc” Baia Mare, clasa a II-a, profesor Camelia Minghiraș, ne-am propus să continuăm aceste activități în acest colț de rai numit Bavna și vom organiza, cu sprijinul și sub egida Ligii Scriitorilor, Filiala Maramureș, președinte dr. Mihai Ganea, un concurs de poezii și eseuri pentru ciclul primar închinat pădurii care ne oferă atâtea, indiferent de anotimp.

Într-o lume haotică, nerăbdătoare și agitată, în care răbdarea noastră este pusă la grele încercări zilnic, ieșirea în această mirifică și falnică pădure de stejari seculari ne încarcă bateriile – fie că vorbim de copii și tineri, fie de maturi sau bătrâni – pentru mult timp. În fond și la urma urmei, pădurea este un „izvor de sănătate”, este „frate cu românul”, e un „templu al tăcerii”, un refugiu din zonele urbane tot mai aglomerate. Trebuie doar respectată! Bavna noastră are apărătorii ei în micii și marii ecologiști ai Cercului ecologic „Laleaua Pestriță” Mireșu Mare!

TABĂRA CREȘTINĂ „DRAGOSTE ȘI PRIETENIE”

Ediția a IX-a, iulie 2013

prof. Mariana Pop

Liceul Tehnologic „Grigore C. Moisil” Târgu Lăpuș

Într-un cadru natural deosebit, oferit de Muntele Țibleș, 175 de elevi din școala noastră și din țară au participat în perioada 8-21 iulie la cea de-a noua ediție a Taberei creștine „Dragoste și prietenie”, organizată de Parohia Ortodoxă „Înălțarea Domnului” Târgu Lăpuș, în colaborare cu Liceul Tehnologic „Grigore C. Moisil” Târgu Lăpuș și cu Liceul Teoretic „Petru Rareș” Târgu Lăpuș.

Tema propusă pentru acest an a fost „Bucuria de a fi creștin”, și, timp de patru zile, elevii din fiecare serie, clasele: V-VI, clasele VII-VIII și IX-XII, au trăit această bucurie într-o atmosferă de comuniune, cunoaștere, descoperire de sine, creativitate și odihnă activă.

Participanții la cea de-a noua ediție a Taberei Creștine „Dragoste și prietenie”

Tema a răspuns nevoilor tinerilor într-un timp în care oamenii parcă nu știu să se bucure, să prețuiască viața, confundând adesea bucuria cu „a avea cât mai multe bunuri materiale”, uitând că adevărata bucurie este întâlnirea cu Dumnezeu și cu semenii.

Activitățile taberei, menite să-i apropie pe participanți de Biserică, spre a deveni buni creștini și a înțelege sensul vieții creștine, le-au oferit acestora posibilitatea de a se cunoaște mai bine, de a-și descoperi calitățile, de a-și valorifica talanții cu care au fost dăruți, spre folosul lor și al celorlalți, dezvoltându-și spiritul de colaborare, cooperare, to-

leranță și solidaritate, ca pe viitor să nu uite că fac parte din marea familie creștină și să se implice în desfășurarea unor activități promovate de Biserică pentru întărirea comunității creștine.

Activitățile diverse au permis atingerea obiectivelor oferind elevilor o atmosferă de trăire și simțire creștină destinsă, creatoare: înviorarea de dimineață, rugăciunea de dimineață și de seară, cele trei mese zilnice, discuțiile pe marginea temei, activitățile pe grupe, ateliere în cadrul cărora s-au confecționat brelocuri, împletituri, s-au împodobit lumânări pentru Sfintele Paști, s-au pictat tricouri cu însemne creștine; activități sportive – fotbal, badminton, volei, concurs cu obstacole, drumeție, tenis de masă; foc de tabără.

La activitățile pe grupe, elevii au realizat un moment artistic prin care și-au exprimat credința noastră despre înfierea duhovnicească, modalitățile prin care un creștin poate și trebuie să-și mărturisească credința, modalitățile prin care un creștin aplică iertarea, modalitățile prin care Biserica ne ajută să atingem comuniunea deplină cu Dumnezeu și cu semenii noștri. Fiecare grupă a pregătit momentul artistic îmbinând rugăciunea cu poezia, cântul, desenul, sceneta, reușind ca la interpretarea din ultima zi să impresioneze prin creativitate și originalitate.

Iată câteva din creațiile elevilor:

● *Grupa albă*: ne-am imaginat prezența în tabără ca pe un urcuș.

Am pornit să găsim bucuria de a fi creștin, de la Parohia „Înălțarea Domnului” Târgu Lăpuș.

– Cu ce gânduri am plecat? (să ne distrăm, să ne facem prieteni noi, să urcăm pe munte, să învățăm mai multe despre Dumnezeu...)

– Ne-am întrebat: Cum va fi? Ce activități vom face? Ce vom învăța nou despre Dumnezeu? Ce înseamnă bucuria de a fi creștin?...

– Pe drum: râsete, veselie, glume, nerăbdare, ce locuri frumoase! Mai avem mult? Ce frumos e!...

– În tabără am găsit:

Bucuria înfierii: Doamne, dă-mi credință și iubire / Să nu uit că-s fiul tău, / Bun creștin aș vrea să fiu, / Și să Te iubesc mereu.

Bucuria iertării: Să-nțeleg ce e iertarea / Când greșesc pe drumul meu, / Să am bucuria iertării / Adusă de Fiul Tău.

Bucuria mărturisirii: Aș vrea să vorbesc mereu / despre Tine, Tatăl meu, / Prin cuvânt sau gest sau faptă, / Să Te iubească lumea toată.

Bucuria comuniunii: Noi pe Tine Te slăvim, / La Biserică venim, / Pentru ca să-ți mulțumim, / Să-ți arătăm că Te iubim.

L-am mărturisit pe Hristos în timpul rugăciunii, am fost în comuniune în timpul activităților și la Sfânta Liturghie, am înțeles că suntem frați, că trebuie să primim și să dăruim iertarea, și ne-am simțit mai aproape de Dumnezeu când, pe vârful muntelui, la cota 1800, am exclamat „Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale!”

• „Am participat pentru a patra oară la această tabără și am revenit de fiecare dată cu bucuria și cu dorința de a învăța mai multe despre Dumnezeu, de a mă întâlni cu colegii și de a-mi face prieteni noi. În acest an am învățat despre bucuria de a fi creștin, despre bucuria iertării și a comuniunii. Am înțeles cât este de importantă mărturisirea credinței. Mi-au plăcut toate activitățile, discuțiile pe marginea temei, concursul pe echipe, cântecel de la focul de tabără și urcușul pe munte. Au fost momente de bucurie, am simțit că suntem prieteni și că facem parte din marea familie creștină. Mulțumim organizatorilor” (Oana, clasa a VIII-a).

Am avut bucuria ca în drumeția făcută cu elevii de liceu Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Sigheteanul să urce împreună cu noi până pe vârful Țibleșului, la cota 1800, unde a vorbit tinerilor despre bucuria vieții creștine și i-a îndemnat să prețuiască darul vieții, să-și exprime credința prin dragostea față de Dumnezeu și de semenii. Binecuvântarea, rugăciunile de mulțumire și cântărilor de slavă de acolo, din vârful de munte, au făcut ca bucuria noastră să fie deplină și să ne simțim mai aproape de cer.

Urcarea pe muntele Țibleș împreună cu PS Episcop Iustin Sigheteanul

Ne-a bucurat faptul că participanții s-au implicat în toate activitățile, au vorbit deschis despre gândurile și preocupările specifice vârstei lor, au pus întrebări, și-au exprimat dorința de a reveni și de a participa la activități organizate de Biserică în parteneriat cu școala și cu comunitatea locală.

Pentru reușita activităților, trebuie să remarcăm implicarea echipei de animatori, oameni bine pregătiți profesional, cu darul de a-i înțelege pe tineri și problemele lor, profesorii: Ionela Cureu, Mihaela Leșe, Augustin Oniga, Mihaela Pertruț, Adrian Pop, Camelia Pop, Cosmin Pop, Mariana Pop, Ramona Pop, Monica Ropan, Cristina Stan, dr. Grigore Tomai, Reghina Tomai, Dorin Vaida, Alexandru Vele, Rodica Vele.

FESTIVALUL JUDEȚEAN DE TEATRU PENTRU COPII „ACTOR PENTRU O ZI” Ediția I – Târgu Lăpuș, aprilie 2013

Iuliana-Andrea Pop, Mariana Pop

Târgu Lăpuș este considerat un punct cultural important în Țara Lăpușului, având în vedere numeroasele evenimente cu caracter artistic care au loc an de an în acest oraș, mai ales în ultimul timp, după renovarea Casei de Cultură „Vasile Grigore Latiș” și înființarea unei televiziuni cu caracter regional – Orizont TV. Astfel, regiunea nu duce lipsă de festivaluri anuale cu caracter popular, reușind să scoată în evidență tot ce are Țara Lăpușului mai bun și mai frumos, și anume portul popular, folclorul, muzica și dansul, lucrările și creațiile meșterilor populari, obiceiurile și tradițiile. Totuși, lipsa unei instituții destinate exclusiv teatrului, una dintre cele mai nobile și mai „populare” arte, reprezintă până la urmă un minus în dezvoltarea vieții spirituale a comunității.

Anul 2013 a fost însă martorul unei inițiative binevenite, în sensul organizării primei ediții a Festivalului Județean de Teatru pentru Copii „Actor pentru o zi”, manifestare organizată de Liceul Tehnologic „Grigore C. Moisil” Târgu Lăpuș, director Mihai Burzo, în colaborare cu Casa de Cultură „Vasile Grigore Latiș” și Primăria orașului. Coordonatorii proiectului inclus în Calendarul activităților extrașcolare

județene de către Inspectoratul Școlar Județean Maramureș (inspector de specialitate Amelia Bănică) sunt director adjunct Dorin Vaida, consilier educativ Mariana Pop și profesor Iuliana Pop. Activitatea în sine a avut loc pe data de 5 aprilie, la Casa de Cultură parteneră, bucurându-se de succes atât din partea organizatorilor, cât și din a participanților și spectato-rilor.

Motivația organizării unui astfel de eveniment a fost foarte puternică, având în vedere faptul că setea de cultură a comunității s-a făcut vizibilă prin numărul mare de spectatori participanți la festival. Proiectul a pornit de la ideea de a iniția o gamă de activități privind îmbinarea cunoștințelor teoretice legate de teatru cu aplicarea lor concretă, cu scopul de a valorifica aptitudinile interpretative ale elevilor. Se urmărește astfel îmbunătățirea comunicării, încrederii și înțelegerii, a solidarității și a toleranței reciproce, facilitarea accesului liber la educație și la exprimarea liberă a elevilor prin intermediul activităților culturale artistice, religioase, literare și educative față de tradițiile milenare românești, față de cultura română și universală și față de artă, în general.

Elevi participanți la Festivalul de teatru de la Târgu Lăpuș

Apelul organizatorilor nu a fost în van, astfel că la festival s-au înscris multe trupe: „Prichindeii” și „Cuore” (Școala Gimnazială Coroieni – prof. Ionela Florean, Ioana Bizo, Zamfira Făgăraș, Sanda Vele), „Chatarsis” (Școala Gimnazială Ungureni – prof. Mariana Buda, Raluca Florean), „Stropi de speranță” (Școala Gimnazială Libotin – prof. Mihaela Bude), „Prietenii Thaliei” (Liceul Teoretic „Ioan Buteanu” Șomcuta Mare – prof. Onorica Târziu, Diana Boghian, Loredana Marc, Rodica Dod), „Reverența” (Școala Gimnazială „Simion Bărnuțiu” Baia Mare – prof. Mihai Mascovici, Ramona Astalaș), „Ad Astra” (Școala Gimnazială „Constantin Șerban” Aleșd, jud. Bihor – prof. Pusztai Olimpia), „Pârșii” și „Cutezătorii” (Școala Gimnazială Lăpuș – prof. Anca Ghiduş și Cristina Codrea), „Masca” (Liceul Teoretic „Emil Racoviță” Baia Mare – prof. Tatiana Cauni-Coc). Instituția organizatoare a fost reprezentată cu succes prin trupa „Armonia”, care a câștigat premiul de la categoria „Impresie artistică” prin impactul mesajului piesei cu caracter ecologist „SOS – Salvați planeta!”

În ziua festivalului, teatrul a fost ridicat la rang de regină a artelor, fiecare trupă demonstrându-și măiestria și originalitatea artistică. Astfel, spectatorii au vizionat cu mare plăcere adaptări ale unor opere literare cunoscute, precum „Sarea în bucate”, „Povestea din vis”, „Abu-Hasan”, „Un pedagog de școală nouă”, „Scufița Roșie”, „Chirița în provincie”, „Soacra cu trei nurori”, „Dușmancele”, „Scrisoarea III” și „Fata babei și fata moșneagului”. Au existat și interpretări ale unor creații inedite și originale, precum „În pod, din greșeală”, „Proiectul Masca” și „În căutarea inspirației”. A fost într-adevăr o delectare pentru publicul curios și avid de a vedea ceva nou și de valoare. De asemenea, micii sau marii actori – festivalul fiind deschis pentru toate categoriile de vârstă școlară, de la ciclul primar, la liceu – au avut ocazia de a-și demonstra talentul sau de a-și etala costumele cu adevărat interesante. Premiile au fost pe măsura interpretărilor, astfel că fiecare trupă participantă a plecat acasă cu câte o distincție – de la „Cea mai bună interpretare”, la „Cel mai original decor” sau „Cea mai originală adaptare”. A existat, bineînțeles, și un trofeu al festivalului, acordat de către membrii juriului (printre care amintim pe prof. dr. Terezia Filip, pe omul de televiziune Bogdan Eduard, directorul postului Orizont TV, Anton Petruț, jurnalist, prof.

Valentina Tuns, prof. Ciprian Roman) trupei de actori liceeni „Masca” din Baia Mare, intens aplaudată și aclamată de public și cu o experiență demnă de toată lauda în lumea teatrului.

Despre trupa „Masca”, câștigătoarea Mare-lui Trofeu

Trupa de teatru „Masca” s-a născut în septembrie 2002, odată cu titularizarea profesoarei Tatiana Cauni-Coc la Liceul Teoretic „Emil Racoviță” din Baia Mare. Domnia Sa a declarat: „Am simțit nevoia să mă implic și în altceva decât obișnuitele ore de literatură, dar mai ales pentru a-i face pe tinerii de azi mai buni, mai receptivi la frumos și, de ce nu, mai sensibili la tot ce înseamnă teatru”. Trupa include ca membri câțiva liceeni foarte talentați și pasionați de arta dramatică, care au reușit să uimească publicul prin interpretările lor. Dintre spectacolele cele mai reușite ale trupei Masca, prezentate atât pe scena băimăreană, cât și pe alte scene ale unor festivaluri din țară, enumerăm: „Pygmalion” de George Bernard Shaw, „Un fulg de nea, o colindă, o lacrimă în palma ta”, „Un Caragiale cu mască”, „Caragiale ieri, azi și... poimâine”, „Caragiale într-o palmă”, „Poșta Iad”, adaptare după romanul „Cartea iad” de Carlo Frabetti și piesa de teatru „Piatra din casă” de Vasile Alecsandri; „Ora tradiției”, „La țigănci” de Mircea Eliade; „Lanțul slăbiciunilor” de Ion Luca Caragiale, „Avarul” de Molière; „Satul electronic” de Valeriu Butulescu, „Se caută Romeo și Julieta”. Trupa a cules numeroase premii ca urmare a interpretărilor reușite la diferite festivaluri din țară, precum Festivalul Național de Teatru pentru Licee sau Festivalul Național de Teatru de la Vaslui. De asemenea, existența trupei a dus la organizarea în Baia Mare a unui Festival de teatru intitulat „Teatrul – un joc al ideilor”, la care au răspuns numeroase școli din județ și din țară.

Trupa „Masca”

GHEORGHE ȚIPLEA – POETUL PREACUVINTELOR

80 de ani de la nașterea sa

Maria Bilțiu

Gheorghe Țiplea

Nu am uitat niciodată o întâmplare din copilăria mea, când în noaptea aceea plină de colinde, mergând pe drumul pe unde galopaseră caii în amiază de iarnă, fără podoabe te-am întâmpinat, Poezie. De atunci, mereu, încet, m-ai îmbogăți, m-ai înălțat, mi-ai așezat sufletul în cuvinte, că, doar, eu mă socoteam numai un ulcior al lui Dumnezeu pe pământ. La fiecare întâlnire cu poezia m-am bucurat, revărsând din sensibilitatea lumii în propria-mi făptură. Și poezia lui Gheorghe Țiplea are acest har binefăcător asupra ființei umane, „Doar înălțând adâncul către cer, / Azurul a-nțeles să se coboare. / În fructele-poeme care-l cer, / Din sămânță dincolo de floare.”

Poetul s-a născut în 30 septembrie 1933, în Dragomirești, pe Valea Izei, „apa basmelor cea vie”, în hotar cu Săliștea de Sus, nemuritoare prin Ion Iuga, poetul „cel mai frumos bărbat din nord” purtând „brâie de lumină...”

Deși a fost absolvent al Facultății de Drept din București, în 1958, desfășurând apoi o activitate juridică prodigioasă (judecător stagiar la Judecătoria Sighetu Marmăției, judecător la Tribunalul Regional Maramureș, inspector judecătoresc și președinte la Judecătoria Vișeu de Sus, președinte la Judecătoria Dragomirești, avocat), Gheorghe Țiplea a avut sentimentul că trebuie să dăruiască semenilor nu numai dreptate. „Mă limpezesc până la miez / Albe izvoare – Preacuvinte. / Poate e crez, poate-i botez, / Îngenuncheat le rog să cânte”, temându-se doar de „cuvinte fără minte”. Odată,

la o manifestare culturală organizată la Vișeu de Sus, întâlnindu-se cu Pamfil, soțul meu, cum erau destul de prietenoși unul cu celălalt, i-a spus așa, în glumă, că menirea lui este de a împărți oamenilor „dreptate și poezie”, ceea ce a și făcut toată viața sa. Îi plăceau evenimentele culturale, participând la foarte multe, fie că erau organizate la Vișeu de Sus, la Sighetu Marmăției sau la Baia Mare.

La Vișeu de Sus, cu o viață culturală destul de bogată, exista cenaclul literar „Andrei Mureșanu”. În cadrul acestuia Gheorghe Țiplea s-a afirmat ca poet, ca mai apoi să-l conducă ani mulți. Începând cu anul 1972, poetul publică poeme în ziarul „Pentru socialism”, din Baia Mare, trimițând frecvent creații poetice la cunoscutele reviste literare și de cultură „Familia”, „Cronica”, „Tribuna”, „Transilvania”, suplimentul literar „Maramureș”. Ca o răsplată a talentului său, Gheorghe Țiplea primește Marele premiu al Festivalului „Ienăchiță Văcărescu” de la Târgoviște, în 1981.

Debutul editorial al poetului maramureșean se realizează prin cuprinderea unui ciclu de poezii în volumul colectiv *Strune din Nord*, apărut la București, Editura Litera, în 1975, paginile 97-116. Autorul mai este prezent cu versuri în volume colective, precum *Trepte de lumină* (1974), *Nord '75. Pagini maramureșene* (1975), *Veghe în septentrion* (1977), *Popas în Hiperboreea* (1980) și *Caietele Măiastra. Pagini maramureșene* (1982).

Primul volum de poezii semnat cu numele Gheorghe Țiplea se intitulează *Vis vegetal*, apărut la București, la Editura Litera, 1978, acesta fiind singurul cu ilustrații sugestive la o parte din creațiile cuprinse. Urmează ani buni pentru poetul Gheorghe Țiplea, când izbutește să-și publice mai multe cărți. Astfel, în 1982, îi apare *Cântați, preacuvinte*, la Editura Dacia din Cluj-Napoca, apoi, *Curgere în cerc*, București, Editura Eminescu, 1984, *Gravuri pe inimă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, urmând *Luminați, magnitudini!* (2001), *Curcubeul nopților* (2001), *Culegător de stele căzătoare* (2002), aceste trei volume apărând la Cluj, la Editura Limes. La aceeași editură din Cluj îi mai sunt editate și volumele *Trilogia iubirii* (2004), un volum amplu, incluzând poezia de dragoste în special, în trei părți: *Să mor*

mire, Fântânile narcise, Gravuri pe inimă, având incluse la sfârșit referințe critice semnate de Laurențiu Ulici, Ion Oarcăsu, Ion Dodu Bălan, Vasile Radu Ghenceanu, Augustin Cozmuța și notă biobibliografică și *Numele timpului fără tine* (2006). Am întâlnit scris prin materialele lecturate că mai avea un volum în pregătire, *Stea de companie*, dar nu l-am avut niciodată tipărit în mână.

De la început, poetul se simte liber, „Prin timp și spațiu pot să chem [...] / pe gura mea-nfloresc cuvinte / alb împăcate în poem” (*Lumina*). Realul sublimat în pastă poetică, turnată apoi în tiparele unor forme stilistice exprimând mare sensibilitate și frumusețe, ne dezvăluie sentimentele, trăirile sufletești ale creatorului. Poetul își stabilește câteva coordonate ale creației, pe care se dezvoltă demersul său liric. Pentru tot ce-i omenesc în ființa sa el descoperă corespondenți în lumea înconjurătoare, așa încât „Pentru credințe / dăruți-mi, plopi, / [...] / și din foșninde frunze / neliniștile voastre. / Pentru speranțe / dăruți-mi, brazi, / tot verdele statornic / [...] / și sprinteneala / de-a urca pe munte. / Pentru înfrângeri / dăruți-mi, sălcii, / [...] / și plânsul fără lacrimi peste ape...” (*Ruga II*).

Un cosmos simplu, precum la poezii Tudor Arghezi și Ioan Alexandru, cu ogorul, grâul și pâinea prin „[...] taina trecerii / țărâni în pâine”, și convertirea gândului „mereu necuminte” înălțând rug cântului, trecut apoi în cuvinte, între începutul și sfârșitul drumului vieții terestre, poetul simte alcătuirea sa de humă ca o simplă haină de care odată se va lipsi, „ce-ntr-un târziu o s-o dezbrace [...]” (*Lipind obrazul de țărână*), dar, până atunci, cu „fluierul [...] ca o arsură, în doinirea lui” cântă, să-și țină sufletul într-o stare perpetuă de mulțumire și împăcare, încât „lumina să-și îmbrace curcubeul” (*Doină*), apelând chiar la ritualul descântecului pentru a alunga toate năpăstuirile, grație folosirii unor simboluri (cifra 3, fântâna) și forma de imperativ a verbului: „Du-te, tristețea lumii / [...] / la rând trei duminici”, „Du-te, durerea lumii / [...] / să bei apă din fântâna de jertfă...”, „Du-te urgia lumii / și să nu mai vii!” (*Descântec maramureșean*). Multe din elementele întâlnite din lumea minerală, vegetală sau astrală (pământul, cerul, focul, apa, grâul, lumina etc.) sunt chemate pe un ton familiar, în versuri sugestive, spre a da sens înalt existenței de zi cu zi a omului, precum scria Ion Oarcăsu în „Tribuna”, nr. 25, din 21 iunie 1979.

În acest univers liric, plin de gânduri și simțiri înalte, uneori cu întrebări așteptând răspunsuri, se conturează sentimentul iubirii în diferite ipostaze, poetul apelând la o serie de practici și strategii lite-

rare. Într-o primă formă, poetul Gheorghe Țiplea apelează la formule de descântec pentru a-și apropia iubita lângă el, ținând seama de timpul magic, când poate fi aflată „pe calea zorilor, / pe roua florilor, / zboară hoștește / la cetatea cântărilor / [...] / dincolo de cuvinte / și mi-o răpește / [...] / până s-o privi / goală în oglindă...” (*Descântec*). Putem să ajungem cu gândul până la ritualul nudității magice întâlnit în practicile magiei populare. Poetul „rodi-n singurătate” liantul care adună, de la început până la sfârșit, multitudinea de stări, născute de dorința de potențare a înfloririi și împlinirii iubirii sale. Foarte inspirat s-a dovedit poetul atunci când și-a cuprins creațiile pe această temă în volumele *Trilogia iubirii* și *Numele timpului fără tine*, în care trăiește sentimentul plener, dar mai apoi și singurătatea, absența iubitei lui. Folosind forma de vocativ, poetul se adresează în mod direct persoanei dragi: „Iubito, lasă-mi doar cuvântul / Să lege Cerul cu Pământul”, „Cântă, iubito, cu mine”, „Iubito, Floarea Timpului ți-o dăru”, „Ne-a despărțit, iubito-n trepte / Un timp ce nu voia s-aștepte”, „Iubito, ultima chemare...” și multe altele care completează imaginea talentului acestui liric născut pe meleagurile nordice ale țării.

În universul poetic al acestui autor și-a făcut un loc meritos memoria încărcată a istoriei noastre de mari și puternice personalități (Horia, Cloșca, Crișan, Ștefan cel Mare, Mihai Vodă), care au marcat prin fapte soarta acestui neam, dând poeziei un înalt sens patriotic, păstrând „[...] în veci / Unirile / aceste Guri de rai”, ținând „dreaptă / prin strămba lume / istoria, / cu oasele zdrobite pe roată / ale lui Cloșca și Horia” (*Jurământ*).

În volumul *Luminați, magnitudinii!*, poetul include mai multe poezii, prin care evocă, potrivit unor aprecieri critice, protoistoria (*Protoistoria magna*), latinitatea acestui popor (*Specula magna, Preludiu la glosar*), apoi dacismul (*Magna ruga pietrelor Bucege*), despre romanitate (*Poem policrom, Să nu mai plângă Miorița*), dar nu uită Maramureșul natal, drag poetului Gheorghe Țiplea (*Maramureșul natal, Magnificii mei meri*).

Poetul a simțit că, chiar după moarte, nu se va putea lipsi de cuvintele de care toată viața s-a slujit pentru a-și putea așeza în forme alese frumusețea gândurilor și sentimentelor, așa încât nu are altă dorință decât „Cenușa să mi-o cerneți printre stele, / În loc de ochi eu să vă văd cu ele” (*Chemarea cuvintelor*).

Să-i prețuim poezia, așezând-o alături de alți remarcabili creatori ai acestor meleaguri de legendă și basm.

PARADIGME NARATIVE ÎN CREAȚIA FLAVIEI COSMA

Antoaneta Turda

Se împlinesc anul acesta 40 de ani de când Flavia Cosma părăsea România, cu destinația SUA, unde a stat doi ani, după care s-a stabilit în Canada.

După 37 de ani de exil, în vara lui 2011, a lansat în România romanul *Focul ce ne arde*. Scriere de maturitate, apărută după câteva volume de poezii și cărți pentru copii, cartea este o adevărată mărturie a ceea ce înseamnă forța devastatoare a exilului.

Ieșit la lumină după o lungă gestație a subconștientului și a propriei experiențe, romanul este construit pe tema renașterii prin sacrificiu, ducând cu gândul la legenda Meșterului Manole grație personajului central care, după mulți ani, se reîntoarce în România unde, din păcate, nu mai găsește decât mormântul fostei soții, Ana. Pasajul este tulburător, întrucât eroul realizează în acel moment că iubirea e mai importantă decât orice pe lume. Balansul emoțional al eroului aflat între două lumi, cea în care s-a născut și cea în care a hotărât să trăiască la un moment dat, se clatină când Alexandru Vișan se află departe de țară. Acea turbulență este mobilul narativ al romanului, în care fiecare voce contribuie la asamblarea finală a jocului vieții și a destinului care se află la bunul plac al timpului care mereu ne demonstrează cine suntem: niște umili trecători printr-un Univers în care trăim parcă numai pentru a ne consuma suferințele care ies în cale. Apăsător de povara timpului, eroul se confesează la reîntoarcerea în țară: „Revenirile astea ale mele nu mai sunt o chestiune de timp, ele mă readuc în același punct al existenței, de parcă n-ar fi trecut 30 de ani de când am plecat. Mă găsesc și acum ca și atunci, cu inima răsucindu-mi-se suspendată în vid, cu țipătul lipit de cerul gurii, cu arsura din suflet mare, nevindecată, fumegând și mirosind a carne arsă, a cenușă. Acum și atunci, azi și cine mai știe când, cu ani în urmă... // De ce mai vin în România? Familie nu mai am, prietenii mei sunt morți sau plecați și ei care pe unde. Mai vin pentru că în afară e hăul. [...] // [...] Dar sunt mereu atras de România. Se pare că singurul meu viciu este România.” Copleșit de acest viciu, Alexandru Vișan revine după 1989 în țara pe care o regăsește într-o continuă mișcare, e drept, ciudată, care se derulează într-un decor pe măsură, în care personajele principale sunt țărani care și-au recăpătat pământul și mustesc de ură din pricina lui, politicienii cu fețele tumefiate care scriu istoria postdecembristă, mahalagii care, nevrând să se reîntoarcă în satele de unde au pornit, se complac în situația de a fi cerșetori, reușind să fie chiar vedete TV tocmai datorită mizeriei în care trăiesc. Reîntors în această lume, personajul central redă dramele diasporii cu aceeași finețe pe care o folosește în observație Ana, soția lui, dinăuntrul României, ambii fiind folosiți de autoare pentru a relata nu doar o anume stare de fapt, ci toate mecanismele morale și psihice ale individului în lumi diferite. Pendularea continuă a romancierei, grație acestor personaje, între două lumi, una liberă și alta totalitară, este relevantă pentru a fi o bună mărturie a eternului destin omenesc care ne cuprinde în mrejele sale oriunde am fi: „Auzi și tu ceața, Alexandru? De altfel, noi nu avem nici o altă alternativă decât să stăm la pândă ascultând ceața. Știi ce e minunat aici, vreau să spun în legătură cu noi? Că suntem. Că mai suntem. Singuri și independenți. Independență și singurătate.” Se aude, la un moment dat, o voce aflată departe de România comunistă, care amintește de Beckett prin tragismul ei ce se contopește, într-un anume punct, cu bufoneria și autoironia sumbră. Tragicomicul destin

uman este detaliat pe parcursul romanului, dându-i-se diverse aspecte pe care Flavia Cosma le prezintă în toată profunzimea lor mai ales când se referă la cei doi soți (mă gândesc aici la două aspecte: procesul de conștiință al lui Alexandru Vișan când își dă seama că nu se mai poate îndrăgosti de nimeni, chiar departe fiind de persoana iubită, și toată povestea Anei în raport cu Securitatea, în efortul de a părăsi România). Grija autoarei pentru detalii este deosebită în abordarea tuturor personajelor, fie ele principale sau secundare, pentru că toți, ca într-un joc de puzzle, compun felii de viață redând o epocă. Iată un pasaj relevant în acest sens: „Părinții Lenei au fost activiști de partid. Locuiesc într-un apartament frumos, la șosea. Aici locuiește și Lena cu fetița ei din prima căsătorie. De fapt, pe fetița o cresc bătrânii, iar Lena doarme acasă din când în când, atunci când nu-i plecată în provincie sau când nu rămâne la atelier să lucreze. Îmi place casa lor, e mare și mobilată cu gust. Totdeauna se găsește aici mâncare multă și foarte bună. Ca și acum. Băuturi de toate felurile precum și invitații. Unii prea triști, alții prea veseli.” Descrierea, de tip clasic, balzacian, punctează bine anume mentalități: „[...] apar bătrânii, părinții Lenei, fie ea, fie el, fie amândoi, și înfiripă o discuție cu oaspeții. Deși sunt ieșiți la «pensie» de vreo câțiva ani, în biroul lor care-i și bibliotecă sunt atârinate pe perete la vedere portretele lui Lenin, Marx și Engels. A fost și Stalin acolo la vremea lui, dar când toată lumea l-a găsit vinovat, l-au retras și ei de pe perete.”

Presărarea pe tot parcursul romanului a diverselor aspecte ale vieții este făcută când cu un realism critic, când cu acel lirism în care o recunoaștem pe poeta Flavia Cosma în pasajele ce vorbesc despre acea iubire profundă care, alături de o puternică credință, dă atâta vigoare creației sale. Puterea iubirii și a credinței se împletesc mirific într-un fragment din capitolul *Foamea de tine VI*: „Sunt sătul de dragoste, pietrele sunt calde de tot în noaptea asta, fata doarme în patul de alături cu gura deschisă ca un copil, dar eu nu pot să dorm căci stelele din Carul Mare sclipesc foarte jos de parcă-ar vrea să intre pe fereastră înăuntru, ca atunci la Balamuci, mănăstirea aia mică înconjurată de ziduri înalte, ca un pahar în care Dumnezeu răsturnase toate stelele peste noi [...]” Îngemănarea impresiilor, a senzațiilor și a sentimentelor pe care sensibilitatea scriitoarei le absoarbe de peste tot, alcătuiește un amalgam precum însăși viața compusă din lumini și umbre, în care jocul măștilor umane e întotdeauna fascinant. Dincolo de unicitatea fiecărei măști, se ascunde mirajul vieții și al morții, care, în final, ne uniformizează, puterea acestui miraj îngemănat fiind un înfricoșător mister, așa cum mărturisește, către sfârșitul romanului, Alexandru Vișan, care, după lungul periplu departe de țară, se reîntoarce la matcă cuprins de neputința de a mai visa. Scrisă cu speranța deseori înșelată de vitregiile vieții, cartea propune spre lectură o „poveste-avertisment” pentru toți cei care cred că lupta pentru libertate e ușoară. Neavând nicio tentă moralizatoare directă, acest roman elaborat atât de precis, fără fantezii stilistice, cu dialoguri lapidare și descrieri simple și elocvente, totuși ne inoculează, aproape pe neobservate, un sfat: faptul că e bine ca în viață să ne fixăm cu toată responsabilitatea ierarhia țelurilor pe care urmează să le urmărim în scurta noastră prezență pe acest pământ, care poate fi mirific sau insuportabil, felul în care îl percepem depinzând doar de noi.

GEORGE PETROVAI – O CONȘTIINȚĂ A VREMURILOR ACTUALE

Gelu Dragoș

Scriitorul George Petrovai recidivează cu o carte de versuri. În „Cvartetul megapoemic” „Lucifer” (Panorama deziluziilor), poetul sighetean își și ne pune întrebări existențiale, cum ar fi rostul ființei umane pe pământ.

Încă din prima parte, numită „Facerea”, autorul ne introduce într-o „lume supratemporală / unde încercarea-i rău văzută”. Personajul este Lucifer, un guvernator al Raiului, care, în orgoliul și mândria lui, dorea să ia locul lui Dumnezeu. Din versurile lui George Petrovai ne dăm seama că Lucifer reprezintă un simbol așa cum îl văd azi sataniștii moderni ai secolului XXI, tocmai bun de a fi trimis pe Pământ: „Te pregătește să cobori / pe al Pământului rotund, / unde sunt toate rânduite / ca să-i bei cupa pân la fund.”

Partea a doua se referă la „Coborârea” acestuia cu o „pofță de copil” să „guste din rodul pomului oprit”, iar aici intervine metafora și simbolul reprezentat de „pomul vieții” și de „păcatul strămoșesc”.

În partea a treia, „Cunoașterea luciferică”, poetul are ca obiect de lucru misterul existențial care, pe de o parte, se arată *prin* semnele sale, și pe de altă parte se ascunde *după* semnele sale, ceea ce-mi amintește de Lucian Blaga. George Petrovai face referire la frații Cain și Abel, unde necuratul intervine printr-o „crimă mișelească”, iar istoria umanității de la origini până în prezent o compară, plastic, cu o „ciorbă lungă și amară”, iar pe omul de rând cu un „filosof ateu / încrucișarea dintre demon și un zeu”.

Partea a patra și ultima a acestui poem cursiv, cu versuri reușite, bine legate, melodioase și cu mesaj, intitulată „Dezamăgirea”, duce la concluziile autorului despre viață, o adevărată ars poetica, dacă îmi este permis să o numesc așa: „Am obosit tot alergând / Și-atâtea știu că m-au scârbit! / Știu de exemplu că Pământul / Prin vrerea marilor sforari / (conducători și generali) / a devenit deja mormântul / atător specii strămutate.”

Autorul își dorește un nou început, în care Duhul Sfânt să umble liber peste conștiințele oamenilor, putând astfel acești bipezi să ajungă nemuritori.

„Testamentul lui Aristotel”, poem pe care l-am publicat cu drag pe blogul revistei culturale „Izvoare codrene”, are trei acte: *Dimineața vieții*, *Amiaza vieții* și

Amurgul vieții. George Petrovai abordează din nou trecerea efemeră a omului pe Pământ, cu temerile, concepțiile și întrebările acestuia despre lume și viață. Asemeni filosofului grec Aristotel, autorul consideră că „Universul are un scop, / dar care nu e necesar, / altminteri moartea trebuie văzută / ca al vieții scop hilar!...”

Din primele două scrieri, se observă cu ochiul liber un scriitor erudit, cu vaste cunoștințe filosofice, dar și cu o ușurință în mânăuirea rimei și versului ce o dobândești prin exercițiu și cărți publicate.

În „Balada ticăloșilor cu ștaif” (*Tartorul ticăloșilor*, *Corul ticăloșilor*, *Balada aflătorilor în treabă*) observăm un intelectual, scriitor, om de cultură și economist căruia nu-i place să stea deoparte nici în ceea ce privește politicile economice și sociale ale României de azi, nici în trezirea la realitate a acestui neam. În această trilogie, Petrovai ia poziție față de clasa politică de după 1990. Pe mine nu mă miră tonul incisiv, agresiv uneori al acestuia, deoarece George Petrovai a publicat mai multe articole, inclusiv editoriale în ziare și săptămânale tipărite, dar și în ziare electronice din țară sau străinătate.

Consider că această nouă carte a prietenului meu sighetean va fi bine primită de către cititori, critici și politicieni care au conștiință, deoarece versurile lui George Petrovai trag un semnal de alarmă asupra fiecăruia dintre noi în a clădi România prin credință, pe adevăratele valori și tradiții românești, pentru vlăstarele ce o să vină, fiindcă, așa cum spune apostolul și ucenicul lui Iisus în I Petru 2, 9-11, „Voi [...] sunteți o seminție aleasă, o preoție împărătească, un neam sfânt, un popor pe care Dumnezeu Și l-a câștigat ca să fie al Lui, ca să vestiți puterile minunate ale Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa minunată; pe voi, care odinioară nu erați un popor, dar acum sunteți poporul lui Dumnezeu; pe voi, care nu căpătaserăți îndurare, dar acum ați căpătat îndurare. Preaiubiților, vă sfătuiesc ca pe niște străini și călători, să vă feriți de poftele firii pământești care se războiesc cu sufletul.” Fiecare dintre noi are datoria morală de a fi conștiință vie a neamului românesc, exemplul de urmat, de a se folosi de talantul primit de la bunul Dumnezeu. George Petrovai o face cu prisosință prin această nouă apariție editorială.

A FOST ODATĂ...

Angela Monica Jucan

- 1224 Cavalerii Teutoni ridică în Cuhea (astăzi, Bogdan Vodă) o biserică catolică.
- 1334 Atestare documentară a localității Seini (cu numele Synir).
- 1344 Apare într-un document localitatea Poiana Botizii, consemnată cu numele Batiz.
- 1364 Se construiește Biserica de lemn din Ieud-Deal (reconstruită în secolul 18), monument istoric, care păstrează picturi interioare aplicate direct pe lemn; în podul acestei biserici s-a găsit Zbornicul de la Ieud. ■ Este atestată documentar localitatea Bocicioiu Mare – consemnată cu numele Bochko.
- 1374 Primele atestări documentare ale localității Tisa, menționată cu numele: Veresmart și Veresmarth (numele Tisa i-a fost atribuit în anul 1964).
- 1 martie 1374 Ludovic cel Mare pune la egalitate orașele Baia Mare și Baia Sprie.
- 1384 Apare un conflict legat de delimitarea hotarelor între familia Drăgoșștilor din Maramureș și orașul Baia Mare, neînțelegeri pentru care se ajunge în instanță, iar procesul va dura 122 de ani.
- 22 iunie 1384 Ca gest de recunoaștere a meritelor în serviciile militare și în victoriile repurtate (mai ales contra lituanienilor care prădaseră Galiția), regina Maria, fiica lui Ludovic cel Mare, reconfirmă donația moșiei Cuhea și a dependențelor sale către Balc, comitele Maramureșului, și către magistrul Drag și Ioan, fiii lui Sas.
- 1394 Sighetul devine reședința voievodală a comitatului Maramureș.
- 1424 Primele atestări documentare cunoscute ale satelor Gârdani (consemnat sub denumirile Aranfalva, Ardanfalwa, Hardanfalva, Kardanfalva), Odești (menționat cu numele Odafalva), Săliște (sub denumirea Kecskefalva). ■ Satul Tămășești (sub numele Egerbegh), apare în documente, consemnat cu o poartă și 20 de locuitori.
- 10 martie 1444 Ca semn de recunoștință pentru vitejia dovedită în lunga campanie din sudul Dunării în bătăliile cu turcii în Serbia, Bulgaria și Rumelia, regele Vladislav semnează un document de confirmare a vitejei luptătorilor români maramureșeni Simion și Ioan Mariș și a unchiului lor, George Mariș, și le dăruiește o moșie din satul Bocicoel (moșie care nu avusese stăpân).
- 17 iunie 1454 Ambrozie, fiul lui Stanislav de Dolha, împreună cu frații săi, cedează jumătate din Cnezatul Cuhea lui Simion din Bocicoel, fratelui său, Ioan, și vărului lor, Ioan (cealaltă jumătate a cnezatului se pare că era și a rămas în stăpânirea lui Mariș de Cuhea), obligându-se să facă și demersuri pe lângă rege pentru a obține în favoarea noilor proprietari scrisori nobiliare, prin care urma să fie scutiți de contribuții – actul de punere în drepturi va sosi însă abia peste zece ani (datat: 19 iunie 1464).
- 14 iunie 1464 Se încheie formele legale de introducere în posesiunea unei jumătăți din Cnezatul Cuhea a fraților Simion și Ioan de Cuhea și a vărului lor, Ioan.
- 1474 Este atestat documentar satul Coștiu (Comuna Rona de Sus).
- 1514 Regele Vladislav al II-lea îi desproprietărește pe mai mulți nobili maramureșeni români care s-au alăturat răscoalei lui Gheorghe Doja și dăruiește aceste posesiuni lui Ștefan Werböcyi, judele țării și călăul răsculaților, și lui Sigismund Pogan; nobilii români deposedați de toate proprietățile lor, în orice loc s-ar afla ele, sînt: Ioan din Leordina, Bogdan din Cuhea, Ștefan și Teodor Diac din Dragomirești, Lazăr din Vadu Lupului, Simion Gorzo, Simion-Costea din Apșa de Mijloc, Blasiu din Apșa de Jos, Dominic din Ieud, Titra din Giulești, Ioan din Bârsana, Petru Petherman din Bârsana, Teodor din Giurca, Ștefan și Ilie din Vișeu de Jos.
- 1594 Familia Coroiu refugiată din Oncești întemeiază localitatea Groșii Țibleșului, numită atunci Teokeös.
- 1604 Se construiește Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva” din Poienile Izei (restaurată în 1711 și în care se păstrează încă picturi interioare realizate mult mai târziu – în 1794 – pe lemn, în stil popular).
- 1614 Printr-un memoriu adresat autorităților imperiale, se cere reînființarea mănăstirii distruse în 1606 (ca măsură represivă dupăuciderea lui Mihai Viteazu, pe motiv că starețul de acolo – episcopul Efrem ot Habru –, împreună cu alți episcopi chemați de domn, l-a însoțit pe Mihai Viteazu în Moldova în primăvara lui 1600), invocându-se vechimea, averile și largile slobozenii de care se bucura vechea mănăstire Habra, întemeiată și înzestrată, probabil, de familia Drăgoșștilor, pe domeniul ei din Chioar (Mănăstirea Habra s-a reîntemeiat însă abia în 1996 – ca mănăstire de maici, cu hramul „Învierea Domnului” –, când s-a turnat pe vatra sa fundația nouă – prin urmare, cererea din 1614 nu a fost aprobată.)
- 1694 Prima mențiune documentară despre Pinteia Viteazu, care se afla atunci, împreună cu ceata sa de haiduci, prin împrejurimile Băii Spriei.
- 30 martie 1744 Se naște la Șomcuta Mare Rácz Samuel, doctor în medicină (1773), cu studii la Viena (deși era sărac); numit, prin ordin regal, medic-șef al orașului Baia Mare (1773), în 1774 este numit și medic al Tezauriatului; din 1777, va fi profesor agregat la Facultatea de Medicină din Buda, iar în 1780 devine profesor titular la Catedra de Anatomie, între anii 1791-1796 a predat Fiziologia, iar secundar Oftalmologia și Ginecologia; a fost decan al facultății timp de patru ani și rector, din 1794; are 25 de lucrări de specialitate (două scrise în limba germană, 12 în maghiară, șapte în latină, una în greacă), interesat în special de colica saturniană, pe care a considerat-o ca fiind cea mai frecventă la muncitorii din minele de aur și de argint, la bijutieri, aurari, pictori, olari etc.; rezultatele cercetărilor sale sînt importante pentru dezvoltarea ulterioară a medicinei (m.: 24 februarie 1807, Pesta).
- 1754 Se înființează Judecătoria minieră cezaro-crăiască din Baia Sprie, cu competență asupra sud-vestului comitatului Maramureș.

- 1794 Se construiește Biserica de zid „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Firiza, astăzi, monument istoric (renovat în anul 2003).
- 1804 Ioan Bogdan din Băsești, confirmat anterior ca dascăl în sat, solicită Episcopiei din Blaj atestarea faptului că școala din Băsești este „școală împăratească”, iar episcopul Ioan Bob îl informează că viitorii candidați la preoție din zonă vor trebui să urmeze cursurile de citit, scris, aritmetică, catehism și cântări bisericești predate la școala normalicească din Băsești.
- 1824 La Baia Mare se deschide un magazin „de mode”.
- 15 iunie 1824 Se naște la Baia Mare Fényhalmi Antal, farmacist cu studii universitare la Pesta, unde a obținut în 1846 diploma de „Magister pharmaciae”; farmacist în Baia Mare, apoi la Spitalul militar din Sibiu, din nou în Baia Mare, după care se stabilește la Halmeu (Satu Mare), unde se căsătorește și cumpără împreună cu fratele său farmacia „Leul”, pe care o va ține singur, fiindcă fratele a plecat la Lugoj; luptător voluntar în revoluția de la 1848, în timpul căreia a fost întemnițat de austrieci, unde s-a și îmbolnăvit de tifos (m.: 22 aprilie 1895).
- 1834 Se înființează Biblioteca Casinei din Baia Mare, dar va fi organizată abia prin anii '40 ai secolului al XIX-lea.
- 1844 Cărturarul Moise Sora Noacu cere înființarea în Baia Mare a unei episcopii românești.
- 25 ianuarie 1844 Se naște la Ieud Ioan Mihály de Apșa, jurist și istoric, doctor în Drept, membru corespondent al Academiei Române, om de cultură, promotor cultural, membru al Astei, fondator al Despărțământului Vișeu de Sus al Astei, autor al lucrărilor *Comitatul Maramureș și Diplome maramureșene din sec. XIV și XV*, publicate, și a altor lucrări rămase în manuscris (m.: 25 octombrie 1914, Gherla).
- 1854 Se naște la Săpânța Stan Ioan Mihăescu, țăran știutor de carte, cu patru clase, membru al Sfatului Național Săpânța și al Gărzii Naționale, delegat al cercului electoral Teceu la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (m.:1928, Săpânța). ■ Se face o chetă pentru deschiderea Școlii române gimnaziale din Lăpușul Unguresc, la care contribuie locuitorii satelor din zonă: Poaiana Botizii cu 20 de florini, Strâmbu Băiuț cu 50 de florini, Băiuț cu 40 de florini etc.
- 11 februarie 1864 Se naște la Tohat Emil Bran, preot greco-catolic, membru activ al Ordinului Franciscan, vicar episcopal și paroh al Catedralei Unite din Oradea (1931-ian. 1941), fondator al despărțământului Vișeu-Iza al Astei și director al acestuia timp de 15 ani, fondator al unor cooperative sătești și bănci populare, senator în Maramureș (1920), senator în Sălaj (1922), participant la mișcarea memorandistă și secretar general al Uniunii Luptătorilor Memorandiști de la Viena, autor al unor tratate teologice și articole teologice cu conținut omiletic, culegător de folclor, primul culegător de orații de nuntă din Maramureș și Sălaj, decorat de regele Ferdinand cu „Steaua României” în grad de ofițer și cu „Răsplata muncii” pentru biserică, clasa I (m.: 29 ianuarie 1941).
- 1884 Se înființează „Reuniunea cantorilor-învățători”, filiala Ardușat – Someș. ■ Se naște la Berbești, într-o familie de origine nobilă, George Moiş, țăran știutor de carte, cu școală primară, membru al Gărzii Naționale și al Sfatului Național comunal Berbești, delegat al cercului electoral Ocna Șugatag la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (m.: 1940, Berbești) ■ Se naște la Apșa de Jos (azi, în Ucraina) Vasile Pop, licențiat în Drept la Cluj; a fost prefect, în 1920, al județului Trei Scaune (1920), apoi a profesat în avocatură; din 1926, va fi notar regal la Satu Mare, apoi la Sighet; a fost membru al Partidului Național, al Astei, în Cercul civic și în multe alte asociații; mare amator de sport, a practicat scrima, canotajul, patinajul, fiind chiar președintele secției de patinaj a Asociației sportive locale¹.
- 24 februarie 1884 Se naște la Bozânta Mare Aurel Hețco, avocat, absolvent al Facultății de Drept din Cluj; în 1918, unul din organizatorii Gărzilor Naționale Române din Jibou și localitățile din jur, delegat al cercului electoral Dioșod la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, primpretor al plasei Jibou, în perioada 1919-1923, președinte ales al Centralei Cluj a Asociației foștilor luptători din Gărzile Naționale din Ardeal și Banat, între anii 1928-1940 (m.: 1967, Cluj).
- 17 martie 1884 Se naște la Peleşu Mare, județul Satu Mare, Andrei (András) Mikola, pictor, care avea să se stabilească în Baia Mare în anul 1908 (m.: 4 iulie 1970).
- 1894 Pe locul unei vechi biserițe din lemn, se construiește Biserica de zid „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Lăpușul.
- 1904 Astra înființează în satul Aciuca o bibliotecă populară.
- 27 ianuarie 1904 Se naște la Baia Mare medicul Alföldi Zoltán, stabilit la Debrecen, cunoscut bacteriolog, cu numeroase cercetări și interes special pentru mecanismul de acțiune al substanțelor dezinfectante și pentru studiul leptospirozei; a publicat numeroase articole de specialitate și opt volume, dintre care unele semnate în colaborare; rezultatele cercetărilor i-au fost recunoscute, fiind distins cu premii, decorații, medalii, titluri onorifice: „Pentru activitate deosebită” – 1948, titlul de Medic emerit – 1953, Ordinul Muncii – 1955, Ordinul Kossuth – 1962, Profesor emerit – 1966 (m.: 16 octombrie 1992).
- mai 1904 În Băița de sub Codru vine ca paroh preotul Emil Bran, care slujise până atunci în Biușa.
- 15 mai 1904 Se naște la Șomcuta Mare Aurel Buteanu, jurist, doctor în științe economice și politice, om politic, jurnalist, publicist, traducător din literaturile maghiară și germană; participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia – 1 Decembrie 1918; atașat de presă în Belgia și Austria, președinte al Sindicatului Presei din Ardeal; fondator, împreună cu Elie Pop, al ziarului „Chioarul”, care a apărut la Șomcuta Mare în anii 1930-1931, redactor-șef, apoi redactor al ziarului „Patria”, între anii 1933-1939 (m.: 21 ianuarie 1971, Timișoara).
- 1914 Prin societatea Astra, se distribuie gratuit 27.130 de volume pentru bibliotecile populare și pentru răniiți din spitale.
- 6 ianuarie 1914 Se naște la Chiuzbaia Ștefan Bilțiu de Ieud, preot greco-catolic, rector (1858-1874) al Seminarului Teologic Diecezan Gherla, militant pentru drepturile românilor (în 1852 a adresat, împreună cu alți preoți și cu mireni, un memoriu împăratului Francisc Iosif I, în care erau formulate problemele naționale și ale bisericii românești) și pentru înființarea de școli românești în satele din regiunea Băii Mari, deputat în Dieta românească de la Sibiu (1863-1864), gazdă, în casa sa din Mocira, a Societății Moșilor, preposit titular la Csundany, Arhidieceza Agriei – Eger, Ungaria (m.: 29 septembrie 1896, Baia Mare).

¹ Informația este luată din: Vasile Iuga de Săliște, *Oameni de seamă ai Maramureșului*. Dicționar. 1700-2010, Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 2010, în care nu este precizată localitatea, iar altă sursă documentară pentru Vasile Pop nu am găsit.

- 6 iunie 1914** Se naște la Băița, Maramureș, poetul și publicistul Ion Șugariu (căzut în luptele de la Brno, în 1 februarie 1945).
- 1924** Despărțământul Baia Mare al Astreii înființează biblioteci în cele 38 de sate aparținătoare; Despărțământul Copalnic Mănăștur avea 19 agenturi, fiecare cu bibliotecă. ■ Pentru că până atunci fuseseră nevoiți, în duminici și sărbători, să meargă pentru a participa la Sfânta Liturghie până la Apa, Seini sau Racșa, credincioșii din localitatea Viile Apei cer protopopului Seiniului, Mihai Berinde, ajutorul pentru a-și zidi o biserică în localitatea lor și ca Viile Apei să fie parohie de sine stătătoare, nu filie atașată la alte localități (cererea le-a fost aprobată, există un act notarial din anul 1925, prin care Micle Gheorghe împreună cu familia donează pământ pentru construirea bisericii, iar construcția se va ridica între anii 1925-1929 și va primi hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”). ■ Se naște în Sat-Șugataș Nicoară Hotea, meșter popular cojocar, profesor, mulți ani, la clasa de cojocărie din Sat-Șugataș a Școlii Populare de Artă din Baia Mare, participant la multe expoziții și festivaluri în Țară, dar și peste hotare, câștigător al Premiului al III-lea la Expoziția bială republicană de artă populară din 1964, al Premiului I la Expoziția bială republicană de artă populară din 1969, al Medaliei de aur la Expoziția republicană de artă populară organizată cu prilejul celei de-a XXX-a aniversări a eliberării Patriei de sub dominația fascistă, din 1974, Premiul I la Expoziția republicană de artă populară, artizanat și artă decorativă, din 1976, Premiul al II-lea la edițiile din 1977 și 1979 ale Festivalului Național „Cântarea României”, Premiul al II-lea la Expoziția internațională a meșteșugurilor și meseriilor artistice populare, din 1978, Bulgaria. ■ La Asuaju de Jos funcționa Fabrica de spirit Bornemisza, care folosea ca materie primă porumbul, avea cinci muncitori, iar capitalul investit fusese de 116.000 lei aur.
- 14 februarie 1924** Se naște în comuna Rona de Jos Ioan Rusu, subofițer participant la luptele pentru eliberarea Ardealului de nord în cel de-al Doilea Război Mondial; după război și-a continuat studiile și a devenit ofițer în arma Radiolocație; în 1958 va trece în rezerva armatei și se va angaja la Combinatul de Prelucrare a Lemnului din Sighetu Marmăției și va fi șef de stat major al gărzilor patriotice din oraș; a fost președinte al Subfilialei Asociației Naționale a Veteranilor de Război Sighetu Marmăției (1990-1995) și membru al Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina”; a fost decorat cu medaliiile „Cruciada împotriva bolșevismului sovietic”, „Virtutea militară de război clasa a II-a”, „Crucea comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial 1941-1945” (m.: 4 iulie 1970).
- 2 martie 1924** În ședința Cercului cultural Giulești se pun bazele Societății de lectură, cu 33 de membri.
- 15 aprilie 1924** Se naște la Botiz (Satu Mare) Nicolae Bălaj, pictor, ucenic, în 1939 la mina Valea Roșie din Baia Mare, stabilit în 1985 în Baia Mare; participant, în 1943, la război pe vasul petrolier german „Baieruth”; absolvent în 1944 al Școlii Militare de Rezerviști și Război Terestru, combatant în război; student în 1948 la Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Cluj, profesor la Școala Populară de Artă din Cluj, apoi la cea din Ploiești, oraș în care a făcut parte și din filiala locală a UAPR; în 1985 obține premiul al II-lea la Concursul Național pentru Monumentul Memorandiștilor din Cluj-Napoca; este distins cu Premiul de participare la Concursul Național pentru Monumentul Independenței, organizat la Târgoviște; în anul 2004, cu ocazia Zilei Artistului Plastic Băimărean, pentru merite deosebite în dezvoltarea Centrului Artistic Baia Mare, Primăria Municipiului Baia Mare îi conferă Diploma de excelență; în anul 2006 i se acordă Diploma de excelență și Placheta comemorativă „110 ani”, pentru contribuția la creșterea prestigiului Centrului Artistic Baia Mare; prin Decret Prezidențial, este decorat cu Medalia Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial (m.: 2008).
- 24 mai 1924** Se naște în satul Nistru (comuna Tăuții Măgherauș) Palencsár Antal, medic, doctor în științe medicale, membru al delegației Crucii Roșii din România în Coreea (1955-1956), conferențiar universitar, șef al Clinicii de Boli contagioase nr. 1 din Târgu Mureș (1983-1986); stabilit în Baia Mare după pensionare (1986), unde a lucrat în cadrul Policlinicii cu plată (1990-1998); autor al volumului *Boli infecțioase* și al multor materiale de specialitate publicate în presă.
- 15 iunie 1924** Se naște la Sighet Hédi Szmuk, căsătorită Fried, scriitoare și psiholog, supraviețuitoare a lagărului de la Auschwitz, stabilită după război în Suedia, autoare a unor volume memorialistice și a numeroase studii de specialitate, deținătoare a mai multor distincții: Diploma de Onoare a Organizației Suedeze de Geropsihologie și Diploma de Onoare a districului Stockholm pentru activitatea împotriva xenofobiei (1997), Illis Quorum Meruere Labore pentru activitatea de recuperare a supraviețuitorilor holocaustului, decernat de guvernul suedez (1998); Premiul Suedez pentru Pace și titlul Omul Anului (2000), Înaltul Premiu Cultural pentru lupta dusă pentru o cultură democratică și umanistă, Premiul „De Nio” pentru activitatea culturală, Diploma de excelență pentru întreaga activitate în promovarea culturii evreiești, atribuită de comunitatea evreiască din Stockholm (2001).
- 1934** În Arieșu de Câmp se construiește o biserică de piatră. ■ Se naște în Săliștea de Sus Mihai Iuga, descendent al unei vechi familii nobile, renumit meșter popular cojocar (*cujner*) specializat în confecționarea pieptarelor, având piese incluse în patrimoniul Muzeului de Etnografie și Artă Populară Baia Mare și al Muzeului Satului din București, participant la numeroase expoziții, între care Expoziția de creație populară românească și artă naivă (1978, Stockholm); câștigător al Premiului I la ediția din 1977 a Festivalului Național Cântarea României” și al Premiului al II-lea la ediția din 1979. ■ Învățătorul Ion Berinde, secretar al Cercului cultural Iza, face o prezentare a importanței culturalizării maselor, vorbind despre necesitatea învățământului rural și despre rolul cercurilor culturale ca mijloc de perfecționare didactică a învățătorilor, schimb de experiență și idei, contact cu locuitorii satelor, luminare a lor și trezire a interesului pentru carte.
- 1 februarie 1934** Se naște la Baia Mare Nicolae Alexandru Breban (scriitorul Nicolae Breban), romancier, dramaturg, poet, memorialist, publicist, scenarist, regizor, traducător, membru al Academiei Române, distins cu premiul „Ion Creangă” al Academiei Române, pentru romanul *Francisca* (1965), Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru romanele *Animale bolnave* (1977), *Bunavestire* (1994), *Amfitrion* (1999), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru romanul *Amfitrion* (1994), Premiul Opera omnia al Uniunii Scriitorilor din România (2000), Cetățean de onoare al comunei Cicărlău (1996), Cetățean de onoare al Municipiului Baia Mare (2006).
- 27 februarie 1934** Se naște la Berința (comuna Copalnic Mănăștur) Vasile Gheorghe Coțofan, medic veterinar, profesor universitar la Facultatea de Medicină Veterinară din Iași, autor de sculpturi de anatomie artistică animalieră, expuse în muzeele de anatomie ale facultăților de medicină veterinară din București, Iași, Viena, Missouri; autor de manuale, tratate și alte lucrări de specialitate; distins cu titlul de Profesor universitar evidențiat (acordat de Ministerul Educației și Culturii), Medalia de aur

- și Medalia de aur cu frunze de stejar (acordate de Asociația Medicilor Veterinari din România), titlul Doctor honoris causa al Universității de Științe Agricole și Medicină a Banatului din Timișoara și al Universității de Științe Agricole și Medicină Cluj.
- 20 martie 1934** Se naște în Dăneștii Chioarului Nistor Ioan Bud, inginer silvic, autor de volume și articole de specialitate, epigramist, publicist, distins cu Diploma de merit pentru activitatea depusă în domeniul cercetării științifice, acordată de Ministerul Economiei Forestiere (1973), Diploma de excelență pentru servicii aduse pădurii românești (2004) pentru volumul *Silvi-cultura României în 200 de ani*, acordată de conducerea Regiei Naționale a Pădurilor „Romsilva” și de conducerea Societății „Progresul Silvic”, București.
- 30 aprilie 1934** Se naște la Dragomirești Mihai Berinde, fiul învățătorului și publicistului Ioan Berinde și al învățătoarei Maria Berinde, inginer la Centrala Ministerului Construcțiilor de Mașini.
- 8 iunie 1934** Se naște la Giulești Petru Codrea, descendent al unei familii nobile din spița voievodului Codrea (se pare, primul voievod maramureșean), jurnalist, redactor de programe de radio și televiziune, pilot, coautor, împreună cu Victor Crăciun, al volumului *Cerbul de Aur*, apărut în două ediții; prezent în câteva volume colective; autor de filme documentare; membru activ, din anul 2004, al Asociației Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor; distins cu Ordinul Ziariștilor clasa I de Aur, cu diplome de excelență acordate de Uniunea Ziariștilor Profesioniști, cu diplome, ordine și medalii internaționale (m.: 7 iunie 2010, București).
- 1 ianuarie 1944** Se naște la Vișeu de Jos Ștefan Ioan Nițchi, profesor universitar, din 1994, la Catedra de Informatică economică de la Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, membru al mai multor societăți științifice, autor de lucrări de specialitate publicate în volum, unele în colaborare sau coordonate, și al unor studii publicate în periodice de specialitate, membru în colectivele redacționale ale revistelor „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, „Informatica economică”, referent la „Zentral Blat für Mathematik”.
- 12 ianuarie 1944** Moare la Baia Mare preotul greco-catolic Alexandru Breban, deputat de drept al Protopopiatului Greco-Catolic Baia Mare la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (n.: 1 august 1876, Someșeni – Satu Mare). ■ Moare juristul Alexandru Nilvan din Șomcuta Mare, localitate în care a și fost înmormântat; a urmat Dreptul la Budapesta și Facultatea de Studii Economice din Viena; înainte de Marea Unire a lucrat ca funcționar la Banca de credit „Chioreana” din Șomcuta Mare; a fost reprezentant al Despărțământului local al Astei la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.
- 4 martie 1944** Se naște la Arduș Vasile Igna, absolvent, mai târziu, al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1966), activitate diplomatică, scriitor cu volume în proză și versuri traduse în mai multe limbi, publicist, traducător din limbile spaniolă și greacă; membru al Uniunii Scriitorilor din România; distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor Români, Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca (1982 – pentru volumul *Fum și ninsoare*), Premiul revistei „Ateneu”, Premiul revistei „Poesis”.
- 15 martie 1944** Se naște în Sat Șugatag Gheorghe Pop, preot iconom stavrofor cu cruce maramureșeană pentru citori de biserică, paroh al Bisericii „Sfinții Apostoli Mihail și Gavriil” din Seini, poet cu volume publicate, coautor (împreună cu pr. Tomel Pop) al monografiei orașului Seini *Cartea Cetății Zynir*, apărută în anul 2003.
- 20 martie 1944** Se naște la Budești Ileana Benga, medic pediatru, doctor în științe medicale (1977), profesor, șef de catedră și șef al Clinicii de Neurologie Pediatrică – Universitatea de Medicină și Farmacie Cluj, conducător de doctorate (din 2003), membră a Societății Române de Neurologie și Psihiatrie a Copilului, a Societății Naționale de Genetică și a Uniunii Medicale Balcanice, copreședinte al Comisiei Naționale de Neurologie Pediatrică a Ministerului Sănătății, membru-corespondent al Academiei de Științe Medicale, distinsă cu Premiul „Gheorghe Marinescu” al Academiei Române (2005), Medalia jubiliară „75 de ani de învățământ medical românesc în Transilvania” conferită de Senatul Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca (1994), Ordinul „Meritul Sanitar” în grad de Cavaler, acordat de președintele României (2004).
- 12 aprilie 1944** Se naște la Șugău (Sighet), într-o familie de origine nobilă, Vasile Moldovan, doctor inginer constructor, distins și printr-o activitate de mecenat, răsplătit cu Diploma de excelență din partea Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă” din Cluj-Napoca, pentru excepționala contribuție materială adusă la promovarea și îmbogățirea patrimoniului cultural maramureșean, acordată la împlinirea a 15 ani de la înființarea societății (27 nov. 2010).
- 15 aprilie 1944** Se naște în comuna Leordina Nuțu Leordean, dansator popular și interpret de muzică populară, absolvent al Școlii de muzică de pe lângă Casa de Cultură din Sighet, membru, prin anii '70, al Ansamblului „Mara” din Sighetu Marmației, colaborator al Filarmonicii de Stat din Cluj-Napoca (1973-1976), al Ansamblului „Cununa de pe Someș” din Bistrița, al Ansamblului „Țara Oașului” din Satu Mare (din 1981), al Ansamblului „Transilvania” din Baia Mare, al Ansamblului „Cercănelul” din Borșa, al Ansamblului „Hațegana” din Hunedoara, al Ansamblului „Cindrelul” din Sibiu, al Ansamblului „Meseșul” din Zalău, al Ansamblului „Banatul” din Timișoara, al Filarmonicii de Stat din Arad; deținător al unui atestat de artist liber-profesionist, gradul I, eliberat de Ateneul Popular din București; participant la numeroase turnee în Țară și în străinătate; împreună cu sora sa Maria, a imprimat mai multe discuri, casete audio, CD-uri, puse sub genericul „Frații Maria și Nuțu Leordean”.
- 1954** Se naște la Sighet Mircea Dunca, descendent al unei familii nobile din spița voievodului Ioan din Rozavlea, artist plastic, absolvent, în 1978, al Facultății de Arte Plastice din București, specialist în arta islamică la Muzeul Național de Artă al României. ■ Moare magistratul Cornel Anca, judecător în Șomcuta Mare, Târgu Lăpuș, Copalnic Mănăștur, frate al muzicianului (pianist, dirijor, compozitor) Leontin Anca și al actriței Marieta Anca (n.: 1903, Copalnic Mănăștur).
- 12 ianuarie 1954** Se naște la Tăuții de Sus Marinela Cherecheș-Călușeru, master în Drept comunitar (2007), inginer, profesor, artist plastic cu numeroase expoziții personale și de grup; membră a Asociației Artiștilor Plastici – Maramureș și a Asociației Române Ex Libris – Cercul Baia Mare.
- 20 februarie 1954** Se naște în Lăpuș, la Stoiceni, Grigore Leșe, renumit interpret vocal de muzică populară, în special al *horii-n grumaz* (*borea cu noduri*), dar și instrumental; absolvent al Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, secția Fa-

- got, doctor în Muzică; profesor asociat al Facultății de Litere a Universității București și al Universității de Muzică București; autor al lucrării *La Obârșii*; fondator al Asociației Culturale „Grigore Leșe”.
- 4 mai 1954** Se naște Viorel Fereștean, preot iconom stavrofor, paroh al Parohiei Ortodoxe „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Sighetu Marmației.
- 17 iunie 1954** Se naște în satul Cornești (comuna Călinești) Ion Ivanciuc, descendent al unei vechi familii nobile, cunoscut interpret popular instrumentist, participant la numeroase festivaluri în Țară și peste hotare (Ucraina, Ungaria, Polonia, Franța, Italia), care a cântat cu mulți ceterași maramureșeni renumiți, în special cu Nicolae Todorovici, iar din anul 2003 cântă împreună cu fiul său, Ionuc, în cuplul numit „Ionuc și Ion Ivanciuc”.
- 18 iunie 1954** Se naște în Orașu Nou (Satu Mare) Petru Baltă, preot la Capela Spitalului Județean Baia Mare.
- 24 iunie 1954** Se naște la Bicău (Satu Mare) Vasile-Petru Rus, preot iconom stavrofor, paroh, din 1986, al Bisericii Ortodoxe de zid „Pogorârea Sfântului Duh” din Fărcașa.
- 1974** Începe, sub îndrumarea preotului Gheorghe Ghiț, ridicarea Bisericii de beton „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din localitatea Corni (construcția va fi finalizată în anul următor, dar pictura s-a realizat abia în anii 1981-1982, când preot paroh a fost Valentin Gârda). ■ Biblioteca Municipală Baia Mare se reorganizează și devine Biblioteca Județeană Maramureș.
- 24 aprilie 1974** Se naște la Sighetu Marmației Iustin Leon Luțai, preot la Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Săpânța.
- 1 mai 1974** Se naște la Turulung (Satu Mare) Adrian Gheorghe Paul, doctor în Teologie, conferențiar universitar la Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență socială a Centrului Universitar Nord Baia Mare, coordonator al secțiilor de Teologie Ortodoxă, preot iconom stavrofor, paroh al Bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Baia Sprie, autor al unor lucrări teologice publicate în volum, ca unic autor, al altora realizate în colaborare sau în calitate de coordonator și al unor studii de specialitate publicate în periodice.
- 13 mai 1974** Se naște Sorin Ilieș, preot paroh al Parohiei Ortodoxe „Cuvioasa Paraschiva” din Slătioara (Protopopiatul Ortodox Sighet).
- 6 iunie 1974** Se naște la Sighetu Marmației Andrei Dutca, licențiat în Teologie Ortodoxă și Drept, preot slujitor la Parohia Ortodoxă „Sfântul Dimitrie cel Nou” din Cluj-Napoca.
- 18 iunie 1984** Se naște la Baia Mare Virgil Păslă, preot paroh la Biserica Ortodoxă de lemn „Sfinții Apostoli Mihail și Gavriil” din Săliște.
- 25 mai 1994** Moare la București Tiberiu Utan, scriitor, publicist, deținător al premiului academic „George Coșbuc”, decernat în 1961 pentru volumul *Versuri*, apărut în același an, la Editura tineretului (n.: 21 martie 1930, Văleni – Maramureș).
- 10 iunie 1994** Apare „Fascinația lecturii”, supliment pentru copii al revistei „Bibliotheca septentrionalis”.
- 2004** Începe construirea Bisericii de lemn „Cuvioasa Paraschiva” din Baia Mare, strada Melodiei. ■ Începe construirea Bisericii de lemn „Sfântul Prooroc Ilie” din Valea Satului – Strâmțura (Protopopiatul Ortodox Sighet).
- 12 februarie 2004** Moare în localitatea Eremitu (Mureș) scriitorul Sergiu Sălăgean, membru, din 1981, al Uniunii Scriitorilor din România, distins în același an cu Premiul Uniunii Scriitorilor Români, pentru Poezie, și cu Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu, pentru volumul de versuri *Inscripții* (n.: 24 iunie 1945, Săcel – Maramureș).

SURSE DOCUMENTARE

- „Bibliotheca septentrionalis”, revistă.
- *** *Dicționar enciclopedic*, vol. I-VII, 1993-2009.
- Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului, site, <http://www.episcopiammsm.ro/>
- Valer Hossu, *Nobilimea Chioarului*, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2003.
- Vasile Iuga de Săliște, *Oameni de seamă ai Maramureșului*. Dicționar. 1700-2010, Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 2010.
- Felix Marian, *Medici și farmaciști din Maramureș*. Mic dicționar, Baia mare, Gutinul, 2006.
- „Ortodoxia maramureșeană”, revistă.
- Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
- Mihai Vlasie, *Drumuri spre mănăstiri*. Ghidul așezămintelor monahale din România, Ediția a VIII-a, București, Sophia, 2003.

CUPRINS

Ardelean TEODOR / <i>Despre Progresia BIBLIO!</i>	3
SALONUL CĂRȚII	
Lidia KULIKOVSKI, Irina PLEȘCA / <i>Rolul mass-media în integrarea bibliotecilor în spațiul public</i>	5
Sergiu GĂBUREAC / <i>Din nou despre biblioteca publică</i>	11
Lola Maria PETRESCU, Georgeta TOPAN / <i>Servicii inovatoare în biblioteci</i>	13
Gheorghe MOLDOVAN / <i>Biblioteca publică și lectura la români</i>	24
Marcel ȚURA / <i>Ingenieria socială și securitatea informațiilor</i>	26
Dimitrie POPTĂMAȘ / <i>„75 de ani printre oameni, 50 de ani printre cărți”</i>	28
Gabriel STAN / <i>Lectura – o pasăre tot mai rară în aceste vremuri, din păcate, în special în rândul tinerilor.</i>	33
Gheorghe MOLDOVAN / <i>Timotei Cișariu – bibliofil</i>	36
Lavinu ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Biblioteca</i>	37
CULTURA, DE CU VREME	
Nicolae IUGA / <i>Biblia lui Șaguna</i>	38
Ilie GHERHEȘ / <i>Presă și asociații culturale în Maramureșul anilor 1939-1940</i>	41
Marius CÂMPEANU / <i>Un document inedit privind școlile confesionale românești din Protopopiatul Greco-Catolic Cosău în anul 1873</i>	44
IARBA FIARELOR	
Traian URȘU / <i>Monumente de arhitectură populară din zona Codru – județul Maramureș (I)</i>	51
Viorica URȘU / <i>Țimburile Mănăstirii „Învierea Domnului” Habra, comuna Groși</i>	55
Alexandru Bogdan KÛRTI / <i>Alexandru Achim și Garda Națională Română din Băsești în vâltoarea frământărilor și evenimentelor politico-militare din 1918-1919</i>	58
Anca GOJA / <i>Tabăra Archeus, o tradiție în sprijinul culturii adevărate</i>	64
Ioan PERHAIȚĂ / <i>Cânt și dor</i>	66
Angela-Monica JUCAN / <i>Vocea Cosânzenei (partea I)</i>	68
Ioan PERHAIȚĂ / <i>Vocea Cosânzenei (partea a II-a)</i>	75
Aristița BORBEI, Liana POP / <i>Comuna Desești</i>	77
DIN BUCURIE ȘI DIN SUFERINȚĂ, DIN DRAGOSTE, DIN VRAJBĂ	
Pamfil BILȚIU / <i>Folclor și istorie</i>	89
Ioan PERHAIȚĂ / <i>Încotro, folclor lăpusean?</i>	91
Traian RUS / <i>Boactărul satului</i>	93
Gelu DRAGOȘ / <i>Nuntă chioreană din trecut</i>	95
„IAR TU HYPERION RĂMÂI”	
Viorica URȘU / <i>Nicolae Barbul din Mocira (1879-1943) inginer și diplomat</i>	96
Dragomir IGNAT / <i>Un maramureșean sărbătorit la Arduș – Satu Mare</i>	100
Ofelia MARIAN / <i>Andrei Mikola și cerul băimărean</i>	102
Lavinu ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Andrei Mikola</i>	104
Iuliana-Andrea POP / <i>Badea Florii-i meșter mare-n sat</i>	105
Traian RUS / <i>Râpanu</i>	107
Anca SIMA / <i>O familie păstrătoare de tradiții: familia Pop Ioan Marian din Finteșu Mare</i>	108

A LIMINE

Mihai LITINSCHI / <i>Școala românească, încotro?</i>	110
Gelu DRAGOȘ / <i>Bavna – „pădure de gânduri”</i>	112
Mariana POP / <i>Tabăra creștină „Dragoste și prietenie”</i>	114
Iuliana-Andrea POP, Mariana POP / <i>Festivalul Județean de Teatru pentru Copii „Actor pentru o zi”</i>	116

SCRISOARE DE RECOMANDARE

Maria BILȚIU / <i>Gheorghe Țiplea – poetul preacuvintelor</i>	118
Antoaneta TURDA / <i>Paradigme narative în creația Flaviei Cosma</i>	120
Gelu DRAGOȘ / <i>George Petrovai – o conștiință a vremurilor actuale</i>	121

PRUNDIȘ DE ANI

Angela Monica JUCAN / <i>A fost odată...</i>	122
--	-----